

MINÄSTÄ KIINNI

PERUSOPETUKSEN OPPI-
MATERIAALI MONINAISISTA
IDENTITEETEISTÄ

TURUN
YLIOPISTO

MINÄSTÄ KIINNI

– PERUSOPETUKSEN OPPIMATERIAALI
MONINAISISTA IDENTITEETEISTÄ

Toimittanut:

Jenni Alisaari

Niina Kekki

Riia Kivimäki

Susanna Kivipelto

Kiia Kuusento

Elisa Lehtinen

Anniina Raunio

Elisa Repo

Salla Sissonen

Maria Tyrer

Heli Vigren

**TURUN
YLIOPISTO**

Taitto: Pia Sonck-Koota

Kuvat: Paju Kivisalo, Elisa Repo, Erika Sirkiä, Peppina Sivunen, Sofie Sälke

Kuvien käsittely: Riia Kivimäki

Kansi: Peppina Sivunen

ISBN 978-951-29-8142-7 (ONLINE)

ISBN 978-951-29-8143-4 (PRINT)

Minästä kiinni -oppimateriaali on tuotettu Opetushallituksen rahoittamassa Turun yliopiston Kieli- ja kulttuuritietoisien opetuksen Minästä ja kielestä kiinni -hankkeessa.

Materiaalia saa vapaasti käyttää ja jakaa.

Ei kaupalliseen tarkoitukseen.

Kustantaja: Turun yliopisto 2020

Painopaikka: Painosalama, Turku

SISÄLLYSLUETTELO

OPETTAJALLE	10
Kuka minä olen – identiteettikäsitteen hahmottelua	12
Turvallisesti minästä kiinni.....	15
Kulttuuri-identiteettiä rakentamassa / Marjo Räsänen	19
Kieli ja identiteetti maahanmuuttajaoppilaiden näkökulmasta / Emmanuelle Le Pichon-Vorstman	34
OTETAAN MINÄSTÄ KIINNI – MIKÄ TEKEE MINUSTA MINUT	42
MINÄKANSIO	
1–9 kaikki oppiaineet	43
ERILAISIA PAREJA JA RYHMIÄ	
1–9 kaikki oppiaineet	44
MONINAINEN IDENTITEETTI	
3–9 kielet, katsomusaineet, yhteiskuntaoppi, ympäristöoppi, terveystieto	47
TAPAAMISIA PUISTOSSA	
3–9 kaikki oppiaineet	52
YSTÄVÄKIRJAN SIVU	
3–9 kaikki oppiaineet	55
KAIKKI NIMENI	
3–9 kielet, yhteiskuntaoppi, oppilaanohjaus.....	58
ELÄMÄNI BIISI	
1–9 musiikki	61
MUSIIKKI YHDISTÄÄ	
3–9 musiikki	64
MINÄ YHDELLÄ SANALLA -HAASTATTELU	
3–9 kaikki oppiaineet	67
NUORIA KAIKKINA AIKOINA	
5–9 kielet, historia.....	70
KIRJE ITSELLENI	
3–9 kielet, oppilaanohjaus.....	74
RUNO MINUSTA	
1–9 kielet.....	77
KEHUPENKKI	
1–9 kaikki oppiaineet	80
MINÄ-MIELLEKARTTA	
3–9 kielet, ympäristöoppi, terveystieto, katsomusaineet, oppilaanohjaus	82
VAHVUUSKÄSI	
1–9 kielet, ympäristöoppi, terveystieto, oppilaanohjaus.....	84

MINUN KILPENI TAI VAAKUNANI	
3–9 ympäristöoppi, kuvataide.....	86
SHERLOCK HOLMES	
1–9 kaikki oppiaineet.....	89
HAHMOGALLERIA – IDENTITEETTEJÄ KUVAKORTTEINA	
7–9 kuvataide.....	92
LUOVASTI MINUSTA – MITEN ILMAISEN ITSEÄNI?.....	96
MINÄ MUSIIKKINA	
5–9 musiikki.....	97
MINÄ LIIKKEENÄ	
1–9 liikunta, musiikki.....	99
MINÄ KUVARUNONA	
3–9 kielet, kuvataide.....	101
MINÄ VIIVANA	
1–9 kuvataide.....	103
MINÄ ELOKUVAJULISTEENA	
5–9 kuvataide.....	105
MINÄ UNELMAMAISEMASSA	
1–9 kuvataide.....	107
MINÄ TAIDETEOKSENA – MILLAINEN TEOS MUISTUTTAA MINUA?	
5–9 kuvataide.....	109
MINÄ MUOTOKUVANA – MUOTOKUVIA ENNEN JA NYT	
5–9 kuvataide, historia.....	112
MINÄ MUSIIKIN TAHDISSA – TAITEILLAAN OMAKUVIA	
1–9 musiikki, kuvataide.....	120
MINÄ SUPERSANKARINA	
5–9 kielet, kuvataide, oppilaanohjaus.....	122
KÄDET KERTOVAT	
3–9 kielet, oppilaanohjaus.....	124
IDENTITEETTIASUNI	
3–9 käsityö, kuvataide, ympäristöoppi.....	126
KEITÄ ME OLLAAN -VALOKUVATEHTÄVÄ	
5–9 kaikki oppiaineet.....	129
LUOKAN OMA PIENOISKAUPUNKI	
1–9 kaikki oppiaineet.....	130
TARINA KERROTTAVANA – SÄHKÖINEN KIRJA OMAN TARINAN SANOITTAMISEN APUNA	
1–9 kielet.....	133
OPPILAAT KIRJAILIJOINA – PAINETTU KOKOELMA OPPILAIDEN KIRJOITUKSIA	
1–9 kielet.....	136

TUTKITAAN ELÄMÄNVAIHEITA – MIKÄ MEITÄ ON MUOKANNUT?	138
ELÄMÄNOHJEITA	
5–9 kielet, kuvataide, käsityö.....	139
TÄRKEÄ ESINE	
3–9 kaikki oppiaineet.....	141
YHTEINEN TÄRKEÄ PAIKKA	
3–9 kuvataide, ympäristöoppi.....	144
AIKAMATKALLA PAIKALLISHISTORIASSA	
5–9 historia.....	146
ELÄMÄNI MATKA KUVITTEELLISELLA KARTALLA	
1–9 ympäristöoppi, maantiede, yhteiskuntaoppi.....	150
SILLOIN KUN	
3–9 kielet.....	152
ELÄMÄNI SOITTOLISTA	
7–9 terveystieto, musiikki.....	154
VUOSIRENKAANI	
5–9 historia, terveystieto, oppilaanohjaus.....	156
MINUN HISTORIANI AIKAJANALLA	
5–9 historia.....	158
OMAA SUKUA – PAPERINUKKE OMASTA ESIVANHEMMASTA	
5–9 historia, kuvataide.....	160
LÄHIPIIRINI HISTORIA	
5–9 historia, terveystieto.....	169
TUNTEET, ARVOT JA TOIVEET – MIKÄ OHJAA MEITÄ JA VALINTOJAMME?	174
TUNNE-ALIAS	
3–9 terveystieto, ympäristöoppi, kielet.....	175
TUNTEIDEN PÄIVÄKIRJA	
5–9 terveystieto, ympäristöoppi, kielet.....	176
MILLAISIA ARVONI OVAT?	
7–9 terveystieto, ympäristöoppi, kielet, katsomusaineet, oppilaanohjaus.....	177
MIKÄ ON KATSOMUKSENI?	
7–9 katsomusaineet.....	182
UNELMAKUUMAILMAPALLOT	
5–9 oppilaanohjaus.....	189
URAOHJAAJA	
7–9 kielet, oppilaanohjaus.....	193

SUKUPUOLI JA SEKSUAALINEN SUUNTAUTUMINEN – MITEN PÄÄSEMME KAKSIJAKOISUUDESTA MONINAISUUTEEN?	196
SUKUPUOLIA ON MONIA	
1–4 terveystieto, ympäristöoppi.....	198
CIS, PAN JA TRANS – KIERTOPISTETYÖSKENTELYLLÄ TERMIT TUTUIKSI	
5–9 terveystieto, ympäristöoppi.....	199
KIELI, VALTA JA VAIKUTTAMINEN – MITEN MEIHIN VAIKUTETAAN?	218
KUNNIOITTAVA KOHTAAMINEN	
5–9 kielet, terveystieto, ympäristöoppi, yhteiskuntaoppi.....	219
MINÄ KIELENKÄYTTÄJÄNÄ	
1–9 kielet, yhteiskuntaoppi.....	223
KIELITAITO KAUTTA AIKAIN	
7–9 kielet, terveystieto, ympäristöoppi, yhteiskuntaoppi.....	226
SUKUPUOLET KONEKÄÄNTÄJÄN MUKAAN	
7–9 kielet, yhteiskuntaoppi, oppilaanohjaus.....	229
SANOJEN SUKUPUOLITTUNEISUUS	
5–9 kielet, yhteiskuntaoppi, oppilaanohjaus.....	233
AMMATIT KUVAHAUN MUKAAN	
5–9 oppilaanohjaus, yhteiskuntaoppi	238
VIRTUAALIGRAFFITEJA KOULUN SEINILLÄ	
5–9 kuvataide, yhteiskuntaoppi.....	240
VALINNAT, VAIKUTUKSET JA ETUOIKEUDET	
7–9 oppilaanohjaus, yhteiskuntaoppi	242
MITÄ MEIDÄN KOULUSSA SYÖDÄÄN?	
3–9 terveystieto, kotitalous, ympäristöoppi.....	249
OLETUKSISTA KOKONAISKUVAAN	
1–9 kaikki oppiaineet	252
MONINAISUUS MEDIAKUVISSA JA OPPIKIRJOISSA	
5–9 kaikki oppiaineet	253
LIITTEET	258
Sanamenut	258
Kiitos!.....	265

^{*} Disney-elokuvan "Sing a Song with Pooh Bear" (1999) laulusta "The One and Only One"

OPETTAJALLE

Minästä kiinni! -oppimateriaalin tarkoituksena on ohjata oppilaat tarkastelemaan omia identiteettejään ja tehdä näkyväksi meissä kaikissa oleva kulttuurinen moninaisuus. Samalla tavoitteena on lisätä keinoja käsitellä ja hyväksyä moninaisuutta. Materiaali on tarkoitettu tueksi kaikkien oppiaineiden opettamiseen perusopetuksen opetussuunnitelman mukaisesti.

Ymmärrys moninaisuudesta sekä erilaisten identiteettien arvostus ja hyväksyntä ovat tärkeitä yksilön positiivisen minäkuvan muodostumiseksi. Pelkkä ymmärrys oman ja muiden identiteetin moninaisuudesta ei kuitenkaan riitä, vaan oleellista on myös hyväksyä itsensä ja arvostaa itseään sellaisena kuin on. Kun oppilaat oppivat ymmärtämään ja hyväksymään oman moninaisuutensa ja suhteuttamaan sitä lähipiirissään ja yhteiskunnassa olevaan moninaisuuteen, ennakkoluulot toisia kohtaan usein vähenevät. *Minästä kiinni!* -oppi-

materiaalissa kannustetaan oppilaita pohtimaan asioita, jotka ovat heille merkityksellisiä ja jotka ovat vaikuttaneet siihen, millaisia he ovat.

Oppimateriaalin alussa on opettajalle erilaisia aiheeseen johdattelevia katsauksia, joita voi soveltaen käsitellä myös oppilaiden kanssa tai käyttää keskustelun pohjana. Identiteettiä tarkastellaan niissä perusopetuksen opetussuunnitelman (2014) ja nykytutkimuksen näkökulmista. Lisäksi kiinnitetään huomiota turvallisemman tilan ja dialogisen opetuskeskustelun periaatteisiin, joiden mukaisesti voidaan ohjata materiaalin tehtävien tekoa ja niiden pohjalta luokassa käytävää keskustelua.

Kirjan tehtäväosio alkaa ryhmiin tai pareihin jakamiseen sopivilla tehtävillä sekä ohjeilla. Tämän jälkeen tehtävissä käsitellään omaa minuutta ja sen ilmaisua, oman elämän merkityksellisiä tapahtumia sekä omaa toimintaa ohjaavia tunteita, toi-

veita, arvoja ja valintoja. Lisäksi tarkastellaan sukupuoleen ja seksuaaliseen suuntautumiseen sekä kieleen ja valtaan liittyviä asioita ja näkökulmia.

Apuvälineinä identiteetin tarkastelussa hyödynnetään muun muassa taidelähtöisiä menetelmiä ja historian sekä oppilaanohjauksen näkökulmia. Moniin tehtäviin sisältyy sekä itsereflektointia että parin tai ryhmän kanssa tapahtuvaa pohdintaa. Tehtävät saattavat tuoda esiin uusia puolia oppilaan identiteetistä sen lisäksi, että ne voivat vahvistaa jo tiedossa olevia asioita: identiteettimme ovat monikerroksisia ja uusista näkökulmista minuutta tarkastelemalla voimme oppia itsestämme lisää koko elämän ajan. Opettajaa kannustetaan tekemään tämän kirjan tehtäviä myös itse, jotta hän voi paitsi paremmin ohjata oppilaita tehtävien pariin, myös tiedostua itse siitä, miten erilaiset arvot ja näkemykset ohjaavat hänen omaa toimintaansa.

Minästä kiinni! -materiaali soveltuu erinomaisesti käytettäväksi esimerkiksi ryhmäyttämiseen ja luokanohjaajan tuntien sisällöiksi. Lisäksi materiaalin sisällysluetteloon on merkitty, mihin oppiaineisiin ja mille luokka-asteille kukin tehtävä erityisesti sopii. Toivomme tämän auttavan sopivan sisällön löytämisessä mutta rohkaisemme myös soveltamaan oppimateriaalia luovasti omalle oppilasryhmälle mielekkäällä tavalla.

Tämän tutkimukseen pohjautuvan materiaalin ovat tehneet Turun yliopiston kieli- ja kulttuuritietoisien opetuksen asiantuntijat. Lisäksi mukana materiaalia laatimassa on ollut useita kasvatusta ja kielentutkimuksen asiantuntijoita Suomesta ja maailmalta, ja kuvittajina on toiminut taitava joukko turkulaisia oppilaita. Materiaalia on testattu kouluissa ja kehitetty opettajilta ja oppilailta saadun palautteen perusteella.

Kuka minä olen – identiteettikäsitteen hahmottelua

Identiteetin määrittely ei ole yksiselitteistä. Olemme tässä oppimateriaalissa lähteneet tarkastelemaan identiteettiä Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2014) lähtökohdista. Tässä tekstissä avaamme identiteetin määrittelyyn liittyviä näkökulmia.

OPS (Perusopetuksen tehtävänä on) rakentaa oppilaiden myönteistä identiteettiä ihmisinä, oppijoina ja yhteisön jäseninä.

Identiteetillä voidaan viitata siihen, miten ihminen näkee itsensä suhteessa maailmaan. Näin ollen se, millaiseksi itsemme koemme, määrittyy suhteessa yhteisöön tai ryhmään. Identiteetti myös rakentuu eri tilanteissa ja eri aikoina suhteessa ympäristöön ja toisiin ihmisiin. Identiteetti siis muovautuu jatkuvasti, eikä ole olemassa pysyviä identiteettejä. Lisäksi jokaisella meistä on päällekkäisiä identiteetin osa-alueita, jotka muodostuvat esimerkiksi iän, asuinpaikan, etnisyyden, sukupuolen ja sosiaalisen taustan perusteella. Muuttuvat ja moninaiset identiteettimme näyttävät erilaisina erilaisissa elämäntilanteissa. Se, millaiseksi henkilö kokee itsensä 10-vuotiaana jalkapallokentällä eroaa todennäköisesti merkittävästi siitä, millainen identiteetti hänellä on 30- tai 50-vuotiaana yrityksen johtoryhmän kokouksessa.

OPS Oppilaat oppivat tuntemaan ja arvostamaan omia sosiaalisia, kulttuurisia, uskonnollisia, katsomuksellisia ja kielellisiä juuriaan. Heitä kannustetaan pohtimaan oman taustansa merkitystä ja paikkaansa sukupolvien ketjussa. Oppilaita ohjataan näkemään kulttuurinen moninaisuus lähtökohtaisesti myönteisenä voimavarana.

Sosiaaliset identiteettimme pohjautuvat siihen, millaisiin ryhmiin kuulumme. Esimerkiksi nuorten globaalit kiinnostuksen kohteet mahdollistavat maailmanlaajuisten, kansallisten ja kulttuuriset rajat ylittävien ryhmien muodostumisen. Ryhmät voivat olla myös pieniä, kuten vaikkapa länsimainen ydinperhe. Erilaiset ryhmät ovat osa identiteettijämme: miten näemme itsemme osana muita ja miten koemme olevamme hyväksytyjä osana laajempia kulttuurisia ryhmiä, joihin olemme sosiaalistuneet. Identiteeteistä käydäänkin jatkuvasti neuvotteluja. Toisten mielipiteet, asenteet ja hyväksyntä meistä tai ryhmistä, joihin kuulumme, vaikuttavat siihen, kuinka arvokkaiksi koemme identiteettimme ja itsemme. Näin ollen identiteetti on yhteydessä myös valtaan ja vallankäyttöön. Vallankäyttö näkyy esimerkiksi siinä, miten eri asioista ja ihmisryhmistä puhutaan ja miten heidät esitetään esimerkiksi mediassa. Onko jonkinlainen käytös tyttömäistä tai minkälaista on "miehen työ"? Sosiaalisten identiteet-

Karine Costa de Castro,
Brasilia
"Emme opeta oppiaineita,
opetamme ihmisiä."

Antoinette Gagné, Toronto
"Tärkein osa opetussuunnitelmaa ovat oppijat itse."

tien rakentuminen liittyikin voimakkaasti siihen, millaisia puhetapoja yhteiskunnassa käytetään. Aktiivisena toimijana jokainen meistä voi myös haastaa vallitsevia ajattelumalleja ja tapoja puhua asioista, mikä vaikuttaa myös kunkin identiteetin kehittymiseen. Vallitsevat käytännöt ja esimerkiksi kansallisuuksiin liitetyt näkemykset ovat nekin jatkuvassa muutoksessa.

OPS Oppilaat kasvavat maailmaan, joka on kulttuurisesti, kielellisesti, uskonnollisesti ja katsomuksellisesti moninainen. Kulttuurisesti kestävä elämäntapa ja monimuotoisessa ympäristössä toimiminen edellyttävät ihmisoikeuksien kunnioittamiselle perustuvaa kulttuurista osaamista, arvostavan vuorovaikutuksen taitoja ja keinoja ilmaista itseään ja näkemyksiään.

Ryhmään kuuluminen ei tarkoita sitä, että ryhmäläisten identiteetit olisivat täysin yhtenäisiä, vaikka ryhmän jäsenten identiteeteissä onkin usein joitakin samoja piirteitä. Ei ole olemassa vain yhtä suomalaista identiteettiä, jalkapalloilijaidentiteettiä tai tyttöjen identiteettiä. Tästä huolimatta jaamme ryhmissä yhteisiä symboleita, arvoja, normeja ja perinteitä. Esimerkiksi juhliin liittyvät perinteet koetaan usein tärkeiksi, uskontoihin

liittyvät symbolit voidaan kokea pyhinä ja harastuksiin liittyvät normit vahvistavat ryhmädynamiikkaa. Kun ihmiset kokevat jakavansa samantlaisia arvoja ja tapoja, yhteenkuuluvuuden tunne voi vahvistaa yksilöiden hyvinvointia ja turvallisuuden tunnetta. Identiteetteihimme kuuluukin vahvoja tunneperäisiä merkityksiä sen suhteen, miten tunnemme kuuluvamme tai liittyvämmme erilaisiin ryhmiin ja miten nämä ryhmät ottavat meidät vastaan.

OPS Jokainen oppilas on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella on oikeus kasvaa täyteen mittaansa ihmisenä ja yhteiskunnan jäsenenä.

Identiteetteihimme vaikuttaa myös se, miten koemme ympäröivän yhteiskunnan suhtautuvan omaan ryhmäämme, sukuumme, perheeseemme tai muuhun yhteisöömme. Toisaalta ryhmään kuulumattomuus voi aiheuttaa toiseuden kokemista: jos on erilainen suhteessa muihin, tavat ja perinteet ovat erilaiset kuin muilla tai on kasvatettu tiukemmin rajoituksin kuin toiset, voi kokea jäävänsä ulkopuolelle. Toiseuden kokeminen voi vaikuttaa identiteetteihimme tukahduttavasti. Tämä taas saattaa aiheuttaa sen, ettei henkilö halua sitoutua ryhmän toimintaan, kuten esimerkik-

si oppimiseen luokassa, jonka osaksi ei koe itse kuuluvansa. Olennainen osa identiteettiä onkin myös ihmisen käsitys omista mahdollisuuksistaan nyt ja tulevaisuudessa.

OPS Oppiessaan oppilas rakentaa identiteettiään, ihmiskäsitystään, maailmankuvaansa ja -katsomustaan sekä paikkaansa maailmassa. Samalla hän luo suhdetta itseensä, toisiin ihmisiin, yhteiskuntaan, luontoon ja eri kulttuureihin.

On tärkeää, että oppilas saa itse määritellä oman identiteettinsä. Jos oppilas haluaa määritellä itsensä esimerkiksi syrialaiseksi, vaikka hänellä olisi Suomen kansalaisuus, saa hän määritellä itsensä niin. Samoin oppilas voi valita olla määrittelemättä esimerkiksi sukupuoltaan tai maailmankatsomustaan. Koska tehtävissä tarkastellaan kaikkien identiteettikuvauksia yhdessä, on hyvä muistuttaa, että tehtäviin kirjoitetaan vain sellaisia asioita, joita on valmis jakamaan muille.

Oppilaita pyydetään tehtävissä jakamaan muiden kanssa melko henkilökohtaista tietoa. On tärkeää, että kaikki oppilaat voivat luottaa siihen, että heitä kohdellaan kunnioittavasti riippumatta siitä, mitä he kertovat tai jättävät jakamatta. Kenenkään ei pidä joutua kuulemaan mitä hän "on" ja lisäämään sitä oman identiteettinsä määrittelyyn.

Oman moninaisuuden ymmärtäminen on tärkeää myös sen takia, että se auttaa ymmärtä-

mään toisten moninaisuutta. Kirjan tehtävät ovat monenlaisia, jotta identiteetin moninaisuutta olisi helpompi ymmärtää huomaamalla itsestä monia puolia. Tarvitaan monta näkökulmaa, jotta kokonaisuus hahmottuu paremmin. Oppimateriaalin tehtäviin voidaan palata useasti, ja samoja asioita pohtia moneen kertaan, sillä identiteetti on muuttuva. Välillä tehtävät ovat tarkkaan ohjeistettuja, yhteen tiettyyn identiteetin osaan keskittyviä, välillä hieman avoimempia, jotta oppilas voi toisinaan tarkastella tarkasti moninaisuuden tiettyjä osa-alueita, toisinaan taas tarkastella identiteettiä kokonaisuutena.

Omaan kulttuuriin ja kokemuksiin pohjautuvat arvot, ihanteet, uskomukset ja käsitykset ohjaavat myös opettajan pedagogista toimintaa sekä tietoisesti että tiedostamatta, vaikka opetussuunnitelma luokin perusopetukselle yhteisen arvoperustan. On tärkeää, että opettaja pohtii arvojaan ja näkemyksiään ja siten tiedostuu siitä, miten ne ohjaavat hänen toimintaansa, usein tiedostamatta. Hyvä itsetuntemus on lähtökohta myös oppilaiden tuntemiseen. Opettajakin voi tehdä tämän oppimateriaalin tehtäviä ja samalla pohtia omaan identiteettiinsä vaikuttavia tekijöitä. Tähän soveltuvia tehtäviä voisivat olla vaikkapa *Identiteettikukka* (s. 49), jossa tarkastellaan identiteetin eri ulottuvuuksia, ja *Millaisia arvonit ovat* (s. 177). Toisaalta yleisiä pedagogisen toiminnan taustalla olevia arvoja voi pohtia esimerkiksi *Moninaisuus mediakuvisa ja oppikirjoissa* (s. 253) -tehtävässä, jossa tarkastellaan, miten esimerkiksi oppimateriaali heijastaa moninaisuutta.

Turvallisesti minästä kiinni

Jotta oppilaiden on helpompaa tuoda esiin henkilökohtaisia identiteettiinsä liittyviä asioita *Minästä kiinni!* -tehtävissä, on tärkeää, että ilmapiiri luokassa on oppilaille turvallinen ja siellä käyty keskustelu on kunnioittavaa ja rikasta. Seuraavaksi käsitellään turvallisemman tilan käsitettä ja tarkastellaan toimivan opetuskeskustelun periaatteita.

Turvallisemman tilan luominen

Oppilaalla on perusopetuslain mukaan oikeus turvalliseen oppimisympäristöön, ja siihen kuuluu fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen turvallisuus (Perusopetuslaki 29 § 1 mom. 1267/2013). Kulttuurisesti vastuullinen opetus auttaa turvallisemman tilan luomisessa; kun oppijayhteisön jäsenet hyväksyvät ja ymmärtävät erilaisuutta, vähenee myös kiusaaminen ja rasismi. Turvallisemman tilan luomiseksi kannattaa ryhmäytävien ja identiteettiä käsittelevien tehtävien tekemisen lisäksi luoda ryhmän omat säännöt – turvallisemman tilan periaatteet. Mallia voi katsoa ohessa olevasta huoneentaulusta *Meidän luokkamme on turvallinen tila*.

Turvallisempien tilojen käsite on peräisin vaihtoehto- ja alakulttuureista. Erityisesti seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen tapahtumissa on haluttu turvata tila niin, että tapahtumaan osallistuva voi olla paikalla omana itsenään vailla pelkoa häirinnästä, väkivallasta tai vihapuheesta. Usein puhutaan nimenomaan *turvallisemmasta* tilasta *turvallisen* tilan sijaan, sillä sen varmistaminen, että jokin tila olisi varmasti kaikille turvallinen, on lähes mahdotonta. Yhteisöt ja niissä toimivat yksilöt ovat niin moninaisia, että kaikkien identiteettien huomioiminen samanaikaisesti on haastavaa.

Turvallisemman tilan periaatteet sopivat myös kouluun, ja niistä on syytä puhua koko yhteisössä ja erityisesti oman ryhmän tai luokan kesken. Esimerkiksi draamapedagogiikassa puhutaan turvallisesta tilasta draamasopimuksesta, joka tarkoittaa yhteisten sääntöjen luomista, kuten esimerkiksi rajoista sopimista niin, että ryhmäläiset pystyvät turvallisesti heittäytymään toimintaan. Kulttuurisesti vastuullisessa pedagogiikassa on kyse molemmista – siitä, että tila, jossa ryhmä toimii, on vapaa vihapuheesta, kiusaamisesta, rasismista ja häirinnästä ja että jokainen pystyy osallistumaan tehtäviin omissa rajoissaan, omana itsenään.

LISÄÄ TIETOA TURVALLISEMMAN TILAN LUOMISESTA LÖYTYY SEURAAVISTA OSOITTEISTA:

Rauhankasvatusinstituutti. Neljä vinkkiä turvallisempaan tilaan. <https://rauhankasvatus.fi/nelja-vinkkia-turvallisempaan-tilaan/>

Ruskeattytöt.fi. Turvallisempien tilojen periaatteet. <https://www.ruskeattytot.fi/turvallisempien-tilojen-periaatteet/-rt-live>

Teatterimuseo.fi. Draamasopimus. <https://www.teatterimuseo.fi/oppimateriaalit/labra/draamasopimus.html>

MEIDÄN LUOKKAMME ON TURVALLINEN TILA!

Täällä

- emme oletta emmekä yleistä. Emme esimerkiksi oletta, että kaikki tytöt ovat samanlaisia tai että kaikki suomalaiset tykkäävät saunomisesta.
- kaikki kunnioittavat toisiaan.
- kaikki voivat osallistua tekemiseen.
- kaikki oppijat pääsevät ääneen.
- on oikeus sanoa ei. Kaikkien rajoja kunnioitetaan.
- puhumme niin, että kaikkien on mahdollista ymmärtää.
- pitää sanoa opettajalle ääneen, jos tuntuu siltä, että ei ole turvallinen olo.

Dialogisen opetuskeskustelun periaatteita

Tässä oppimateriaalissa on useita tehtäviä, joiden tekemisen jälkeen ohjataan pohtimaan esiintulleita asioita yhteisen keskustelun avulla. Tehtävissä on valmiina apukysymyksiä keskustelun avaajiksi. Jotta keskusteluista olisi mahdollisimman paljon hyötyä, olemme koonneet tähän muutamia näkökulmia dialogisen opetuskeskustelun periaatteista.

Dialoginen opetuskeskustelu kehittää ajattelua, paneutuu käsiteltävään aiheeseen eikä pyri tiettyyn ennalta suunniteltuun lopputulokseen. Kun rakennetaan yhteistä ymmärrystä ja tietoa, keskustelu ei etene suoraviivaisesti vaan on haaveilevaa ja hakee muotoaan ajatteluprosessien myötä. Keskustelutaitoa, joka on myös tärkeä työelämän taito, pitää harjoitella. On tärkeää osata muotoilla omat ajatukset selkeiksi viesteiksi, ja hyvä keskustelija osaa ottaa huomioon myös toisten mielipiteet.

Hyvä ja oppimista tukeva opetuskeskustelu ei synny itsestään vaan vaatii ohjausta. Keskustelua ei ole vielä se, että opettaja kysyy materiaalisia esitetyt apukysymykset ja oppilaat vuorollaan vastaavat. Hyvässä keskustelussa jatketaan keskustelua kommentoimalla tai kysymällä lisätietoja tai perusteluja. Opettajan ohjaavat kysymykset auttavat oppilaita tarkentamaan, selkiyttämään ja perustelemaan ajatuksensa. Keskustelua voidaan viedä eteenpäin esimerkiksi seuraavien kysymysten avulla:

*Mitä tarkoitat sanomalla...?
Miksi ajattelet, että...?*

*Onko muita näkökulmia...?
Mitä seurauksia olisi sillä, että...?*

Opettaja ja oppilaat ohjaavat yhdessä ja vastavuoroisesti dialogista opetuskeskustelua eteenpäin. Turvallinen ilmapiiri on tärkeää (katso lisää turvallisemman tilan luomisesta s. 15). Turvallisessa ilmapiirissä uskaltaa ilmaista oman mielipiteensä ja olla myös eri mieltä. Luokassa on hyvä olla selkeät säännöt siitä, että kaikki kuuntelevat kaikkia ja näkemykset perustellaan. Opettaja huolehtii siitä, että kaikki pääsevät mukaan keskusteluun. Hiljaisten oppilaiden osallistaminen vaatii huomiota. Ajattelulle ja mielipiteen muodostamiselle pitää antaa aikaa, jotta kaikki ehtivät mukaan eivätkä nopeat, rohkeat ja kielellisesti taitavimmat dominoi keskustelua. Kun opettaja pyytää useammalta oppilaalta vastauksen samaan kysymykseen, opitaan myös huomaamaan, etteivät kaikki välttämättä ajattele samalla tavalla. Ohjauksen tarkoituksena on, että ajan kanssa myös oppilaat oppivat tekemään jatkokysymyksiä.

Lähde: Eskelä-Haapanen, Hannula, Lepola 2015. *Puhe Pulppuamaan: ohjaamista tukeva keskustelu*. PS-kustannus.

Kulttuuri-identiteettiä rakentamassa / Marjo Räsänen

Marjo Räsänen on Aalto-yliopiston taiteen laitoksen dosentti ja hän on toiminut Turun yliopiston opettajankoulutuslaitoksen kuvataidekasvatuksen yliopistonlehtorina. Artikkelissaan hän tarkastelee identiteettiä kulttuurin näkökulmasta ja esittelee luomansa identiteetin kulttuurisia ulottuvuuksia kuvaavan visuaalisen mallin, jota hän kutsuu monikulttuurikukaksi. Räsänen artikkelin pohjalta on oppimateriaaliin kehitetty myös tehtäviä kulttuuri-identiteetin moninaisuudesta.

Kulttuurinen moninaisuus

Kulttuuri-käsitettä käytetään monin eri tavoin. Latinankielinen *cultura*-sana tarkoittaa viljelyä, mutta teollistumisen myötä käsitteellä alettiin viitata *korkeakulttuuriin* eli taiteisiin. Hyvin yleisesti kulttuureista puhutaan maantieteellisinä tai ajallisina ilmiöinä jossain kaukana tai kauan sitten. Kulttuurin ja etnisyyden käsitteet sekoituvat usein nykykeskustelussa, kun puhutaan uskonnoista ja kielistä. Tällainen *kulttuuri*-käsitteen käyttö perustuu ryhmien erotteluun valtakulttuurin näkökulmasta ja johtaa usein stereotypisointiin. *Monikulttuurisuudesta* käydyin keskustelun keskiössä ovat erilaiset vähemmistöryhmät; *interkulttuurisuus*-termillä on haluttu korostaa ryhmien välistä vuorovaikutusta.

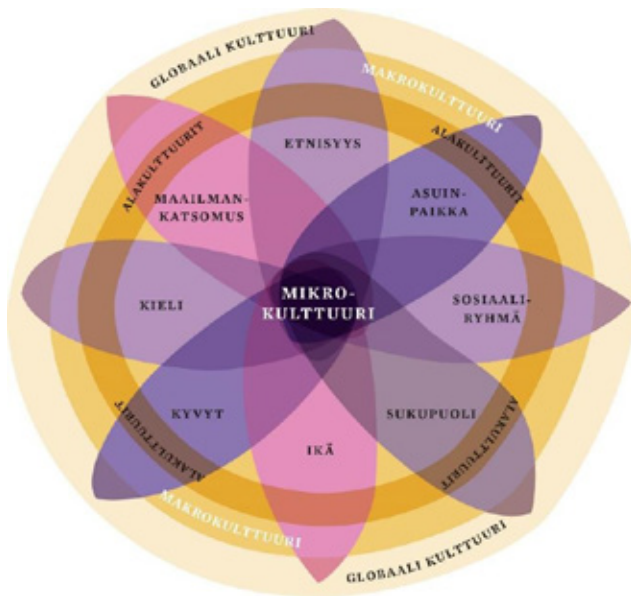
Uusimmissa opetussuunnitelmissa (POPS 2014, LOPS 2019, VASU 2016) on irtauduttu *monikulttuurisuus*-käsitteestä ja alettu puhua **kulttuurisesta moninaisuudesta**. Kulttuuri ymmärretään

jonkin ryhmän jäsenten kokemaksi ominaislaaduksi, joka ilmenee erilaisina arvoina ja toimintatapoina sekä aineellisina ja aineettomina tuotteina. Niitä ovat esimerkiksi kuvat, esineet, laulut, rituaalit, urheilutapahtumat, suhtautuminen ikään ja sukupuolten tasa-arvo. Oppijan ei ajatella edustavan vain yhtä vaan useita kulttuurisia ryhmiä. Elämäntapa (mikrokulttuuri) heijastaa hänen yhteyksiään niihin. Jäsenyydet eri viiteryhmissä eli osakulttuureissa muodostavat **kulttuuri-identiteetin**.

Moninaisuuteen perustuvassa **kulttuurienvälisessä kasvatuksessa** korostetaan, ettei vuorovaikutus tapahdu joidenkin kiinteiden ryhmien vaan yksilöiden välillä. Oppilaita ei luokitella jonkin tietyn taustatekijän perusteella. Esimerkiksi somalinuoren kannalta kiinnittyminen omaan ikäryhmään ja lähiympäristöön voi olla jopa syntymäpaikkaa tärkeämpää. Opetussuunnitelmissa kulttuurisesta moninaisuudesta puhuttaessa ei viitata enää maahanmuuttajiin, vaan moninaisuus nähdään laajemmin kuin pelkkänä etnisenä taustana. Myös kulttuurisia perinteitä lähestytään uudella tavalla. Moninaisuutta arvostavassa opetuksessa ei sorruta folklorisointiin, jossa esitellään eri kansanryhmien perinteisiä ruokia, käsitöitä ja juhlia. Tällainen "couscous-pedagogiikka" on omiaan pitämään yllä vanhoja stereotypioita. Perinteet eivät yksinään selitä yksilön käyttäytymistä eikä niitä tulisi tarkastella irrallaan nykyhetkestä.

Kulttuurienvälisessä kasvatuksessa pyritään luopumaan sekä itseä että muita koskevista ennakkokäsityksistä ja yleistyksistä. Tämä vaatii omien kulttuuristen lähtökohtien pohtimista suhteessa "toisiin". Samalla tavalla kuin toisia, myöskään itseä ei tällöin nähdä jonkin yhdenmukaisen kult-

tuurin tuotteena vaan monimuotoisena kokonaisuutena, johon vaikuttaa kuuluminen erilaisiin yhteisöihin. Tämä koskee yhtä hyvin opettajaa kuin oppilastakin. Kulttuurienvälinen kasvatus tähtää kykyyn tunnistaa sekä samankaltaisuutta että erilaisuutta itsessämme ja muissa. Tämä tarkoittaa muun muassa sitä, ettei ketään luokitella esim. etniseen taustaan tai sukupuoleen liittyvän ”alkuperänsä” pohjalta, vaan jokainen määrittelee itse oman identiteettinsä.

Monikulttuurikukka. Yksilön elämäntapaa voidaan kutsua mikrokulttuuriksi. Hänen kulttuuri-identiteettinsä rakentuu eri viiteryhmiensä jäsenyyksistä. Makrokulttuuri muodostuu näiden osakulttuurien ja globaalien vaikutteiden vuorovaikutuksessa.

Yksilön elämäntapaa voidaan kutsua **mikrokulttuuriksi**. Hänen kulttuuri-identiteettinsä rakentuu eri viiteryhmiensä jäsenyyksistä. **Makrokulttuuri** muodostuu näiden osakulttuurien ja globaalien vaikutteiden vuorovaikutuksessa. Yksilön mikrokulttuuri muotoutuu sukupuolen, iän, kielen, kykyjen, sosiaalisen aseman, asuinpaikan, maailmankatsomuksen ja etnisyyden pohjalta. Sen rakentumiseen vaikuttavat sekä ympäröivän yh-

teiskunnan makrokulttuuri että globaalit ilmiöt. Monikulttuurikukan terälehtien koko muuttuu kontekstin ja elämänvaiheen mukaan. Kulttuuri-identiteetin eri ulottuvuudet ovat yhteydessä toisiinsa ja kutakin terälehteä tulisikin aina tarkastella suhteessa muihin. Esimerkiksi sukupuoli ilmenee eri tavoin eri paikoissa ja sosiaaliryhmissä – ei ole olemassa ”tyypillistä” naista tai miestä sen enempää kuin tyypillistä suomalaistakaan. Kukaan meistä ei ole yksivärinen, vaan jokaisen identiteettimme ulottuvuuden alta paljastuu aina uusi sateenkaaren sävy. Laajan kulttuurikäsitteen mukaisessa opetuksessa yksilöön vaikuttavat moninaiset viiteryhmiä tehdään näkyviksi.

Monikulttuurikukassa oppilaita ei lähestytä ryhmien yhtenäisyyteen perustuvan leimaamisen vaan yksilöiden erilaisuudelle perustuvan moninaisuuden näkökulmasta. Tämä ei tarkoita ryhmien merkityksen vähättelyä, sillä yksilölliset erot muodostuvat pitkälti niiden vaikutuksesta. Ihmisten välisiä eroja ei kuitenkaan selitetä kulttuuriin ryhmään liittyvinä pysyvinä ilmiöinä, vaan niiden ymmärretään syntyvän vuorovaikutuksessa. Yksilöä ei lähestytä jonkin ryhmän tyypillisenä edustajana, vaan huomioidaan erilaisten ryhmien vaikutukset häneen. Vaikka yksilöitä ei erotella heidän viiteryhmiensä pohjalta, on ryhmien välisten erojen tunnistaminen tärkeää. Kulttuuri-identiteetti rakentuu ihmisen verratessa itseään muihin. Hän sitoutuu johonkin ryhmään erilaisuuksien ja samankaltaisuuksien avulla. Monikulttuurikukka korostaa samanaikaisesti sekä yksilön erityisyyttä että hänen kuulumistaan eri ryhmiin.

Identifikaation käsite sisältää näkemyksen yksilön ainutkertaisuudesta ja hänen sidoksistaan erilaisiin viiteryhmiin. Identifikaation kanssa ol-

laan tekemisissä silloin, kun oppilas kokee jonkin ajattelu- tai toimintatavan omakseen. Hän tunnistaa itsensä jossain ilmiössä tai ihmisessä, liittää sen itseensä ja näkee itsensä samalla toisen kautta. Visuaalinen kulttuuri tarjoaa oppilaille erilaisia identifikaation mahdollisuuksia – esimerkiksi mainoksissa voi tunnistaa itsensä sellaisena kuin haluaa olla. Kuvatulkinnan avulla oppilas voi tulla tietoiseksi niistä itsen ilmaisu- ja toimintatavoista, joiden kautta hän identifioituu johonkin ryhmään. Kuvien välityksellä voidaan myös tehdä näkyväksi sosiaalisesti omaksuttuja tapoja. Esimerkiksi pukeutuminen ja kodin sisustaminen kertovat paljon erilaisten kulttuuristen ryhmien arvoista ja toimintatavoista. Omien persoonallisten ja kulttuuristen sidosten tiedostaminen voi olla lähtökohta toiseuden ymmärtämiselle.

Kulttuuriseen moninaisuuteen perustuvassa kasvatuksessa luovutaan vastakkainasettelusta minuun ja muihin/toisiin ja puhutaan meistä. Moninaisuuden käsittely voi alkaa esimerkiksi siten, että jokainen oppilas piirtää omaan "Monikulttuurikukkaansa" liittyviä ilmiöitä (ks. tehtävä Moninainen identiteetti, A. Identiteettikukka s. 49). Terälehtien sisältöjä vertailtaessa havaitaan sekä samankaltaisuuksia että eroja. Oppilaiden kanssa pohditaan, mitkä asiat erottavat ihmisiä, mitkä yhdistävät. Onko olemassa universaaleja arvoja? Miten kaikille yhteiset arvot kuten rakkaus ja turvallisuus ilmenevät eri osakulttuureissa ja konteksteissa? Vastauksia näihin kysymyksiin etsitään tarkastelemalla erilaisia aineellisen ja aineettoman kulttuurin tuotteita. Eri kulttuuristen ryhmien kirjoituksia, kuvia, esineitä sekä musiikki- ja tanssiesityksiä tutkitaan ja niitä tuotetaan myös itse.

Kulttuuri-identiteetti rakentuu päällekkäisistä kerroksista.

Olemme kaikki kulttuurisesti moninaisia – identiteetin osa-alueet

1. IKÄ – ikä ei ole numero vaan asenne

Kulttuuri-identiteettiä havainnollistavan kuvion lähtökohtana on näkemys identiteettien sosiaalisesta rakentumisesta. Tästä syystä siinä korostuu biologisen iän asemasta kuuluminen johonkin ikäryhmään sekä tapa, miten ihminen kokee itsensä ja muut iän näkökulmasta. Ikäjaottelu onkin ongelmallinen pedagoginen lähtökohta, sillä yhdessä koululuokassa on eri kehitysvaiheissa olevia oppilaita. Lapsen fyysinen ja psyykinen kehitys eivät kulje käsi kädessä; kehitys riippuu pitkälti sosiaalisista taustatekijöistä.

Lapsista, nuorista ja vanhuksista ei tulisi puhua yhtenäisinä ryhminä, sillä ikä saa eri merkityksen aina kun sitä tarkastellaan suhteessa johonkin muuhun identiteetin ulottuvuuteen. Tavoitteelliselle baletin harrastajalle fyysisellä kyvykkyydellä on muita ikäisiään suurempi merkitys, ja elokuvien ikärajoituksia on vaikea soveltaa kaikkiin lapsiin. Korkeasti koulutettu isoäiti voi harrastaa painonnostoa ja pukeutua kuin teinityttö. Kokemus omasta iästä ja ikääntymisestä voikin vaikuttaa minäkäsitykseen, asenteisiin ja käyttäytymiseen jokapäiväisissä sosiaalisissa vuorovaikutustilanteissa.

Lähiyhteisömme ja ympäröivä yhteiskunta vaikuttavat käsitykseemme iästä ja sen merkityksestä. Eri kulttuureissa ja eri aikoina suhtaudutaan ikään ja ikääntymiseen eri tavoin. Esimerkiksi ihmisen ammatillinen uskottavuus saattaa olla tavalla tai toisella yhteydessä käsitykseen iästä. Perinteisesti aiemmat sukupolvet ovat opetta-

neet nuoria, mutta teknologiakehityksen myötä nuorten osaaminen on korostunut ja roolit kääntyneet myös päinvastoin.

2. SUKUPUOLI – tyttöjä, poikia ja muita ihmisiä

Sukupuoli-identiteetti viittaa yksilön sukupuoleen, jonka muodostavat muun muassa keho, oma kokemus, yhteisöön liittyvät normit ja määritelmät sekä tavat toimia yhdessä ja nähdä muut ihmiset. Sukupuoli-identiteetit ovat moninaisia: ihminen voi ajatella olevansa mies, nainen, jotain siltä väliltä tai jotain määritelmien ulkopuolelta. Seksuaalinen suuntautuminen on sen sijaan ominaisuus, joka kertoo sen, kehen ihminen rakastuu, ihastuu tai tuntee emotionaalista/eroottista vetovoimaa – tai tuntee näitä asioita ollenkaan. Seksuaali-identiteetti sisältää seksuaalisen suuntautumisen. Sukupuoli- ja seksuaali-identiteetti voivat myös vaihdella elämän eri vaiheissa.

Transsukupuoliset näkyvät yhä enemmän mediassa ja muu sukupuoli kuuluu nykyään virallisten asiakirjojen terminologiaan. Homopareilla on adoptio-oikeus ja sukupuolensa korjanneiden steriloinnista ollaan luopumassa. Sukupuoli- ja seksuaaliasioissa on menty paljon eteenpäin viime vuosina, mutta yksi asia ei muutu: sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyvien kysymysten käsittely vaatii opettajalta aina sensitiivisyyttä. Lasten ja nuorten mieltä askarruttavia kysymyksiä voi lähestyä esimerkiksi perheiden erilaisuuden kautta. Perhekuvien avulla yksinhuoltajaperheet ja sateenkaariperheet tulevat näkyviksi. Viihteellisuuden välittämät stereotyyppiset mallit tarjoavat ehtymättömän lähteen sukupuolen ja seksuaalisuuden käsittelyyn.

3. KYVYT – meistä on moneksi

Kyvillä tarkoitetaan erilaisia ruumiillisia ja henkisiä ominaisuuksia, joiden ulottuvuuksia ovat muun muassa lahjakkuustyypit ja vammaisuus. Kykyjä ei tulisi tarkastella synnynnäisinä ominaisuuksina vaan fyysisinä tai psyykkisinä valmiuksina, jotka voivat muuttua ajan myötä. Kyvykkyydestä puhuttaessa on perinteisesti nojaututtu *normaaliuden* käsitteeseen ja etsitty poikkeamia siitä. Nykyään esimerkiksi vammaisuuden sijaan puhutaan erilaisista rajoitteista. Samalla ymmärretään, että esimerkiksi kuurous mahdollistaa kuulevista poikkeavan tavan kokea maailma. Viittomakielisten voidaan katsoa muodostavan oman kulttuurinsa. Kyvyiltään poikkeavat vähemmistöt voivat avata uusia näkökulmia esimerkiksi taiteisiin. Viittomakielinen rap-musiikki tai kehitysvammaisten ammatillinen kuvataidekoulutus

ovat eräitä esimerkkejä tästä. Toisaalta on tärkeää, että vähemmistöjenkään edustajia ei tarkastella yhden identiteetin osa-alueen valossa: kykyihin liittyvästä viiteryhmästään huolimatta he edustavat myös taiteenalaansa.

Ihmisten kokemus psyykkisestä ja fyysisestä kyvykkyydestään vaikuttaa heidän minäkäsitykseensä ja asemoitumiseensa ympäröivään yhteiskuntaan. Kyvyistä puhutaan monesti suhteessa ikään ja sukupuoleen: joidenkin harrastusten katsotaan sopivan paremmin tytöille kuin pojille ja lahjakkuuseroja selitetään sukupuolen pohjalta. Kouluopetuksen tulisi auttaa jokaista oppilasta tunnistamaan omia yksilöllisiä vahvuuksiaan ja heikkouksiaan, tarjota oppilaille mahdollisuus kehittää omaa osaamistaan monipuolisesti sekä rakentaa oppilaiden myönteistä oppijaidentiteettiä.

Spencer Tunickin vuonna 2002 Helsingin Senaatintorilla ottamasta, alastomien ihmisten ryhmäkuvasta poimitulle naiselle rakennettu kertomus havainnollistaa hyvin yksilön kulttuuri-identiteetin monimuotoisuutta.

* Pelikorttien nainen kuuluu **nuorten aikuisten** viiteryhmään. Hän viettää 30-vuotissyntymäpäiväänsä puhalttaen kakun kynttilöitä. Vihreä väri symboloi kasvua ja uuden alkua. Kakun punainen väri kuvastaa hänen räiskyvää temperamenttiaan. Kortti kuvaa siirtymistä nuoruusvuosista aikuisuuteen.

* Nainen katsoo kuuluvansa sekä henkisesti että fyysisesti **homoseksuaalisten naisten** viiteryhmään. Hänen naiseutensa on stereotyyppistä ja feminiinistä. Nainen rakastaa hajuvesiä, vaatteita ja naisellisuutta.

* Naisen kykyihin liittyvä viiteryhmä on **musiikin harrastajat** ja hän edustaa karaokelaulajien alakulttuuria. Juhlapäivinä hän irrottelee laulamalla karaokepaikassa, mutta laulaa myös suihkussa ja ruokaa laittaessaan.

4. SOSIAALIRYHMÄ – tasa-arvoinen koulutus on kaikkien oikeus

Sosiaaliryhmään sisältyy taloudellisen aseman lisäksi koulutus ja ammatti. Taloudellista asemaa painottava luokan käsite ei yksinään riitä selittämään yksilön asemaa yhteiskunnassa, mutta se määrittää olennaisella tavalla kaikkia muita kulttuuri-identiteetin osa-alueita. Ammatti määrittää pitkälti sen, mihin viiteryhmään ihminen sitoutuu. Sidosryhmät valikoituvat myös sukupuolen, iän ja kykyjen perusteella muodostuneiden harrasteryhmien pohjalta. Toisaalta sosiaalinen asema määrittää muita kulttuuri-identiteetin ulottuvuuksia siten, että moniin ryhmiin kuulumisen perustuu sen jäsenten sosioekonomiseen asemaan. Tiettyyn sosiaaliryhmään kuulumista voidaan viestiä monella tavalla, esimerkiksi vaatetuksella tai vaikkapa tatuoinneilla. Myös tapa, jolla kieltä käytetään, saattaa olla sidoksissa sosiaaliryhmään.

Vaikka yhteiskunnallista eriarvoisuutta ei ehkä nyky-yhteiskunnassa ole yhtä helppo havaita kuin historiallisessa kontekstissa, näkyy se muun muassa lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksissa ja koulunkäynnissä. Koulun ohjeistuksissa tulee huomioida, että kaikilla oppilailla ei ole yhdenvertaiset mahdollisuudet esimerkiksi koti-tehtävissä vaadittaviin materiaaliin tai sosiaaliin resursseihin. Perhetaustalla on suuri merkitys myös koulutukseen hakeutumisessa. Oppilaiden vapaa-ajan ja tulevaisuuden haaveiden tarkastelu monikulttuurikukan valossa auttaa ymmärtämään sosiaalisen aseman merkitystä kaikilla elämänalueilla.

5. ASUINPAIKKA – elämänpiiri ulottuu kodista maailmankaikkeuteen

Asuinpaikka on kansallisuuteen kytkeytyvää, maantieteellistä sijaintia laajempi käsite, ja sillä on yhtymäkohtia kulttuuriin, etnisyyteen, kieleen ja politiikkaan. Ihmiset kokevat yhteenkuuluvuu-

*Naisen ammatillinen viiteryhmä on **sairaanhoitajat**, jossa hän edustaa luontaishoitajien alakulttuuria. Koska nainen ei ole vakuuttunut modernin lääketieteen yliveraisuudesta, opiskelee hän hivenainehoitaja ja soveltaa niitä ystäviinsä ja sukulaisiinsa. Hän on kuitenkin vastuussa osastonsa lääkevarastosta, mikä nostaa hänet sairaalan sanattomassa hierarkiassa muiden sairaanhoitajien yläpuolelle.

*Nainen lukeutuu **kaupunkilaisiin**; hän on pääkaupunkiseudun lähiössä asuva sinkku. Hänellä on koti-lähiössään sopivasti rauhaa, palveluita ja toimivat kulkuyhteydet.

dentunnetta valtioihin tai asuinpaikkoihin eri tavoin: toisille se on hyvin merkittävä identiteettiä määrittävä tekijä, kun taas toisille sen merkitys on vähäisempi. Mikäli ihminen kokee, että kansallista identiteettiä uhataan, tunne sen merkityksestä usein voimistuu. Asuinpaikkaan liittyvät identiteetit voivatkin mahdollistaa syrjintää tai toiseuden tunnetta.

Kaikki elämisen tasot vaikuttavat kulttuuri-identiteetin rakentumiseen: mantereeseen ja maan lisäksi siihen vaikuttavat kodin ja koulun sijainti. Syrjäseudulla elävän maanviljelijän lapsella on erilaiset lähtökohdat kuin suurkaupungin lähiönuorella. Asumistapa kertoo usein myös sosiaalisesta asemasta ja maailmankatsomuksesta. Elämän aikana vaihtuneilla asuinpaikoilla voi olla synnyinpaikkaa suurempi merkitys kulttuuri-identiteetin rakentumiselle. Tästä huolimatta on yleistä, että muualta Suomeen muuttaneiden lapsia ja nuoria lähestytään heidän vanhempiansa aiemman kotimaan pohjalta. Kukin monikulttuurikukan terälehti tarjoaa erilaisen näkökulman yhtä hyvin muuttoliikkeisiin kuin omakotiasumiseenkin.

6. MAAILMANKATSOMUS – elämäntapa muodostuu erilaisten katsomusten pohjalta

Luokan ja maantieteellisen sijainnin lisäksi monikulttuurikukan kulttuuri-identiteetin määritelmässä on luovuttu uskonnon käsitteestä. Sen sijaan puhutaan maailmankatsomuksesta, johon kuuluvat arvot sekä käsitys siitä, mikä on todellisuuden luonne eli maailmankuva ja miten tietoa voidaan hankkia. Katsomuksella viitataan sekä uskonnolliseen että ei-uskonnolliseen elämäntapaan. Uskonto on siis vain yksi katsomus esimerkiksi ateismin, marxilaisuuden ja ympäristönsuojelun ohella. Katsomuksiin liittyvät asioiden merkityksiä ja arvoa sekä toiminnan oh-

jenuoria koskevia normeja. Ihminen voi kuulua moniin erilaisiin ryhmiin ja hänen elämäntapansa muodostuu niiden arvomaailman pohjalta. Jokin katsomuksellinen ulottuvuus voi olla muita määrävämpi, mutta yksilöä ei kuitenkaan tulisi luokitella pelkästään sen perusteella.

Katsomus on monille keskeinen identiteetin osa-alue, johon sosiaalistuminen alkaa varhain ja jota vahvistetaan eri rituaalein, seremonioin tai pukeutumisella. Myös katsomus saattaa muuttua ajan kuluessa. Maailmankatsomukselliseen ryhmään kuulumisen saattaa vahvistaa ihmisten yhteenkuuluvuudentunnetta sekä antaa tukea ja merkitystä elämälle, mutta se saattaa joissakin tilanteissa myös haitata kulttuurienvälisiä vuorovaikutusta.

Katsomuksellisten kysymysten käsittely on keskeinen kulttuurienvälisen kasvatuksen ulottuvuus. Oppiessaan oppilas rakentaa maailmankuvaansa, katsomustaan sekä paikkaansa maailmassa. Kaikissa oppiaineissa sivutaan eettisiä, ekologisia, esteettisiä ja ekonomisia arvoja sekä kestävästä tulevaisuudesta. Niihin liittyvät kysymykset kietoutuvat kaikkiin monikulttuurikukan ulottuvuuksiin.

7. ETNISYYS – jokainen määrittelee itse etnisen taustansa

Etnisyys on yksi keskeinen, makrokulttuuria muokkaava tekijä, ja se sivuaa kysymystä kansallisuudesta. Etnisyys onkin käsite, joka sekoitetaan usein kansalaisuuteen, uskontoon ja kieleen. Kansallisella identiteetillä tarkoitetaan samaisuutta tiettyyn kansallisuuteen, joka kytkeytyy tiettyyn poliittiseen järjestelmään ja valtioon. Ihmisellä voi olla sekä kansallinen identiteetti (esimerkiksi suomalainen) että etninen identiteetti (esimerkiksi saamelainen tai kurdi). Joskus

etnisyyttä käytetään rinnakkaisena metakäsitteenä monikulttuurisuuden kanssa, jolloin se viittaa toisiin tai muihin. Etnisyyden yhteydessä puhutaan usein myös rodusta. Biologian näkökulmasta rodun käsite on kuitenkin epätieteellinen ja nykyään puhutaan rodun sijaan etnisyydestä. Vaikka molempia käsitteitä käytetään yleensä arvottavasti, painottaa etnisyys kulttuuristen tekijöiden merkitystä.

Käsitys etnisestä identiteetistä muodostuu kuulumisesta ryhmään ihmisiä, joilla on toisiinsa yhdistäviä ja muista erottavia kielellisiä, historiallisia tai syntyperään liittyviä piirteitä. Kotikulttuuri ja sen arvot, kieli ja kulttuuriperintö luovat raamit etniselle identiteetille. Käsitys omasta etnisyydestä ja sen merkityksestä saattaa kuitenkin vaihdella merkittävästi eri ihmisten välillä. Erilaisten etnisten ryhmien sisäisen moninaisuuden ymmärtäminen edellyttää niihin kuuluvien ihmisten arvojen ja toimintatapojen tarkastelua monikulttuurikukan kaikkien terälehtien näkökulmasta.

Valtaväestön näkökulmasta etnisyyks-käsitettä voidaan käyttää marginalisoimaan muita ryhmiä, ja se liitetäänkin usein ei-länsimaisiin kulttuuriryhmiin. Suomalaisessakin yhteiskunnassa esiintyvän syrjinnän ja rasismien käsittely kuuluu yhtä hyvin biologian, historian, uskonnon kuin taideaineiden opetukseen. Vaikka rodun käsitteestä tulisikin luopua opetuksessa, oikeudenmukaisuuden edistäminen edellyttää esimerkiksi ulkonäköön ja kieleen liittyvien luokittelujen käsittelyä valtasuhteiden näkökulmasta.

8. KIELI – muutakin kuin sanoja

Kielellä on keskeinen rooli kulttuuri-identiteetin muotoutumisessa ja kulttuurienvälisessä vuorovaikutuksessa. Ihmisen kielellinen identiteetti muovautuu ajan kuluessa ja kokemusten karttuessa. Kielelliseen identiteettiin vaikuttaa kotoa perityn ensikielen lisäksi, miten kieltä osaa sekä tunteet ja asenteet kieltä kohtaan. Erilaisilla ryhmillä on omat kommunikaation tavat ja normit, ja ryhmän kielen osaaminen luo yhteenkuuluvuuden tunnetta. Ryhmät muuttavat sosiaalista ja kulttuurista toimintaansa ajan myötä, mikä vaikuttaa myös tapaan, jolla kieltä käytetään ja miten siihen identifioidutaan. Muuttuneista asuinpaikoista ja perhesuhteista johtuen ihmiset ovat usein monikielisiä, ja he saattavat identifioitua moniin eri kieliryhmiin.

Murteet ja slangit rakentavat omalta osaltaan kielellistä identiteettiä, ja monikulttuurikukassa kieli ymmärretäänkin lapsen ensimmäiseksi oppimaa kotikieltä laajemmaksi käsitteeksi. Identiteettiä voidaan ilmaista myös tietoisilla kielellisillä valinnoilla. Poliitikassa ja tieteessä käytetään usein kapulakieltä ja tarpeettomia sivistyssanoja. Kielelliset valinnat ovat eräs keino osoittaa sosiaalista asemaa tai muita identiteetin ulottuvuuksia ja sen avulla voidaan sulkea muita ulkopuolelle. Kieli vaikuttaa myös muihin monikulttuurikukan osa-alueisiin. Esimerkiksi viittomakieli kytkeytyy kykyihin; joku voi myös kokea ilmaisevansa itseään parhaiten kehon tai kuvan kielellä. Puhuttujen ja kirjoitettujen kielten moninaisuuden lisäksi kieleen sisältyykin monia muita ilmaisutapoja.

*Nainen kuuluu **poliittisesti aktiivisten** viiteryhmään. Hän on vihreiden puolueen jäsen ja ympäristöaktiivi. Nainen on ehdokkaana eduskuntavaaleissa. Hänen erityisenä huolenaiheenaan on Itämeren saastuminen ja terveydenhuollon nykytila.

*Nainen on etniseltä taustaltaan **karjalainen**. Hänen isovanhempansa tulivat sodan aikana rajan takaa ja vanhemmat asuvat Itä-Suomessa. Nainen pitää sukujuuriaan yllä leipomalla karjalanpiirakoita.

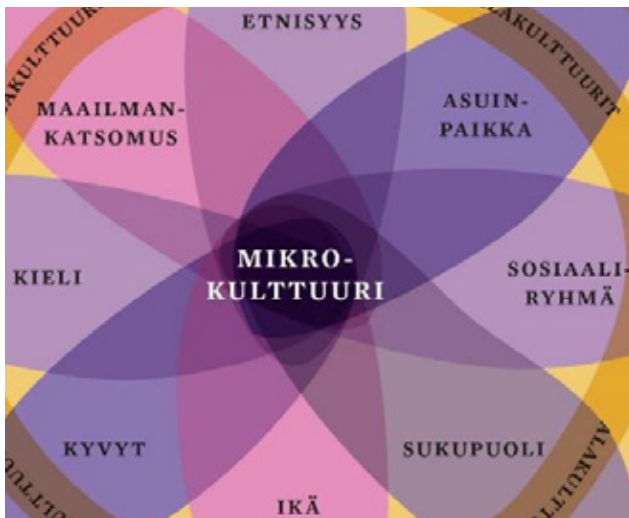
*Nainen on **suomenkielinen**. Hän käyttää äidinkieltään elävästi ja hänen elekielensäkin on lennokas. Naisen työtoverit ja ystävät puhuvat stadin slangia.

Opetussuunnitelmat painottavat kielen ja kulttuuri-identiteetin yhteyksiä. Kieli ja kulttuurinen moninaisuus kietoutuvat toisiinsa **monilukutaito**-käsitteessä, joka liittyy elimellisesti myös monikulttuurikukan taustalla olevaan ajatteluun. Sen keskeinen tavoite on oppia ymmärtämään ja arvostamaan erilaisten viiteryhmien kielikäytäntöjä, toimintatapoja ja uskomuksia. Monilukutaidon taustalla olevan laajan kielikäsitteellisen mukaisesti kulttuuri-identiteetin rakentumista tuetaan

myös opiskelemalla eri oppiaineiden "kieliä" ja niiden taustalla oleville tiedonaloille tyypillisiä tapoja käsitteellistää ja ilmaista asioita. Koska eri tiedonalat avaavat samaan ilmiöön eri näkökulmia, tulisi ne kaikki huomioida tasapuolisesti koulussa. Matemaattiset symbolit, kuvat, musiikki ja liike ovat yhtä tärkeitä vuorovaikutuksen ja ilmaisun välineitä kuin sanat, ja niiden kieliä voidaan hyödyntää kaikissa oppiaineissa.

Kulttuuri-identiteetin rakentuminen

Monikulttuurikukan ydin piilee sen mykiössä, jossa kaikki osakulttuurit lomittuvat toisiinsa. Tämä on olennainen lähtökohta tarkasteltaessa kulttuuri-identiteetin rakentumista. Jos yksilön mikrokulttuuria tarkastellaan vuorotellen kunkin terälehdten osalta, mutta hänen viiteryhmiään käsitellään kuitenkin yhtenäisinä, muodostuu kukan jäsenyyksestä ainoastaan uusi luokittelun väline. Eri osakulttuurien huomioiminen voi tuki auttaa oppilaita ymmärtämään identiteettien monimuotoisuuden, mutta syvälinen käsitys kulttuuri-identiteetistä syntyy vasta tarkasteltaessa kunkin monikulttuurikukan terälehdten yhteyksiä muihin terälehtiin.

Ryhmien erottelusta yksilöön vaikuttavien viiteryhmien tarkasteluun – jokaista monikulttuurikukan terälehteä olisi tarkasteltava suhteessa muihin. Terälehtien koko on erilainen eri konteksteissa ja elämänvaiheissa.

Kulttuuriseen moninaisuuteen liittyvien ilmiöiden tarkastelu edellyttää, että oppilas ymmärtää oman kulttuurisen moninaisuutensa. Kuulumista eri viiteryhmiin voidaan havainnollistaa esimer-

kiksi oppilaiden kodistaan, lähiympäristöstään ja harrastuksistaan ottamien valokuvien avulla. Niistä koottu kollaasimainen omakuva tai ryhmäkuva avaa silmiä laajempien kulttuuristen ilmiöiden käsittelyyn. Omaan elämään liittyvät kuvat nostavat esiin myös erilaisten visuaalisen kulttuurin tuotteiden ja symbolien merkityksen identiteettien rakentumisessa. Itselle tärkeiden kuvien avulla on luontevaa kertoa omista ajatuksista ja arvoista. Niiden pohjalta voidaan siirtyä tarkastelemaan kulttuuriseen moninaisuuteen liittyviä syvempiä kysymyksiä kuten ihmisuhteita ja valtarakenteita. Tällaisen työskentelyn tavoitteena on auttaa oppilaita ymmärtämään itseään ja muita sekä tarjota välineitä vaikuttaa omaan lähiympäristöön ja maailmaan.

Mikrokulttuureista makrokulttuuriin

Monikulttuurikukassa jokainen yksilö muodostaa oman, erilaisten osakulttuurien jäsenyyksistä koostuvan mikrokulttuurinsa. Samalla hän kuuluu myös yhteiseen makrokulttuuriin, joka sisältää sekä kansallisen että globaalitason. Jälkimmäinen taso sisältää monia toistensa kanssa ristiriitaisiakin näkemyksiä, mutta siihen liittyy myös Yhdistyneiden kansakuntien ihmisoikeusjulistuksen kaltaisia yhteisiä sopimuksia. Kansallisella tasolla kunkin valtion lait ja säädökset asettavat reunaehdot yksilöiden ja ryhmien toiminnalle. Makrokulttuuri ei kuitenkaan tarkoita jotain erillistä valtakulttuuria, vaan se syntyy osakulttuurien välillä tapahtuvan jatkuvan neuvottelun tuloksena. Yksilön *elämäntapa* muodostuu makrokulttuurin ja erilaisten osakulttuurien toimintamallien pohjalta.

Makrokulttuuri on laaja yläkäsite, johon sisältyy sekä globaali taso että kunkin maan valtiojärjestelmä instituutioineen. Kysymys kansallisesta identiteetistä sivuaa molempia tasoja. Vaikka puhe kansallisesta identiteetistä liitetään yleensä historiaan ja perinteisiin, ei siinä ole kyse ”alkuperästä”, vaan jatkuvasti muuttuvasta rakennelmas- ta. Tulkinnat kansallisesta kulttuurista muuttuvat koko ajan, ja ne rakentuvat uudelleen kulloisenkin yhteiskunnallisen tilanteen ehdoilla. Kun esi- modernin ajan ihmiset kokivat kuuluvansa hei- moon, kansaan, uskontoon ja alueeseen, alettiin modernismin myötä samastua kansallisuuteen. Tänä päivänä puhutaan usein maailmankansalai- suudesta. Samanaikaisesti kun globaali kulttuuri vaikuttaa kaikkiin kansallisiin kulttuureihin, halua- vat ne silti korostaa omia arvojaan. Haasteena onkin sovittaa yhteen yleismaailmalliset trendit ja tarve säilyttää omat erityispiirteet.

Yksilön kokemusta kansallisuudestaan ei tulisi vä- heksyä, sillä se on yksi kulttuuri-identiteetin kes- keisistä lähteistä. Kansallisen identiteetin käsite on tärkeä erityisesti niin sanotussa kotouttamis- politiikassa. On kuitenkin tärkeää muistaa, ettei kansallinen kulttuuri ole alueellinen tai biologi- nen ominaisuus, joka perittäisiin, vaan se muut- taa jatkuvasti muotoaan. Kulttuuriset järjestelmät eivät ole yhtenäisiä, vaikka ne usein pyrkivätkin esiintymään sellaisina. Tosiasiassahan esimerkik- si kaupungeissa olevien erilaisten ryhmittymien välillä on usein enemmän eroja kuin eri maiden välillä. On myös huomioitava, että kansalliseksi kutsuttu kulttuuri on kytkeytynyt valtaa käyttäviin instituutioihin ja se voi tukahduttaa vähemmis- tössä olevien ääniä. Kansallisuus on sidoksissa sekä makrokulttuuriin että globaaliin kulttuuriin. Samalla se on vuorovaikutuksessa erilaisten osa- kulttuurien kanssa ja muokkaa makrokulttuuria.

Yhtenäistä (valta)kulttuuria korostavassa näke- myksessä samanlaisuus ja erilaisuus määritellään pitkälti etnisyyden ja uskonnon pohjalta. Kulttuu- rienvälisessä kasvatuksessa ei etsitä ryhmien vä- lisiä eroja vaan korostetaan erilaisuutta ryhmien sisällä. Eroja pidetään kontekstuaalisina ja niiden katsotaan muodostuvan vuorovaikutuksessa. Ne lomittuvat toisiinsa niin, että esimerkiksi kansal- lisuutta tarkastellaan suhteessa sukupuoleen, sosiaaliseen asemaan ja muihin kulttuuri-identi- teetin ulottuvuuksiin. Niiden monimuotoisuutta korostetaan esimerkiksi niin, että suomalaisuutta ei lähestytä pelkästään valkoisen, suomenkieli- sen, keskiluokkaisen, heteroseksuaalisen ja lute- rilaisen miehen näkökulmasta vaan keskusteluun otetaan mukaan myös saamelaiset, romanit ja muut vähemmistöryhmät.

Kulttuurisen moninaisuuden toteutuminen pe- rusopetuksessa vaatii uudenlaista lähestymis- tapaa. Se tarkoittaa muun muassa luopumista valtakulttuurin ehdoilla tapahtuvasta, vähemmis- töjä esittelevien tietopakettien tai teemaviikko- jen varaan jäävästä opetuksesta. Oppilasta ei lä- hestytä pelkästään jonkin ryhmän jäsenenä vaan yksilönä, jonka identiteetti muodostuu monien kulttuuristen viiteryhmien pohjalta. Oppilaiden yksilölliset erot ja erilaiset lähtökohdat tulisi huo- mioida niin opetuksen sisällöissä kuin toimintata- voissakin. Kulttuuriseen moninaisuuteen tähtää- vän opetuksen tavoitteena on ohjata oppilasta omien ajatusten ilmaisemiseen ja toisten näke- mysten arvostamiseen.

Ala- ja vastakulttuurit identiteettien ilmaisijoina

Kulttuurienvälisessä kasvatuksessa kulttuuri määritellään jotakin ihmisryhmää yhdistävien piirteiden kokonaisuudeksi. Monikulttuurikukassa mikrokulttuurilla tarkoitetaan sitä persoonallista elämäntapaa, joka muodostuu yksilön jäsenyyksistä erilaisissa sidosryhmissä. Yksilö voi sitoutua näihin **osakulttuureiksi** kutsuttuihin ryhmittymiin eriasteisesti. Hän voi tiedostaa jäsenyytensä jossain ryhmässä tai soveltaa erilaisten osakulttuurien piirteitä tiedostamattaan. Yksilö voi kuulua samanaikaisesti moneen viiteryhmään ja edustaa eri tilanteissa osin ristiriitaisiakin arvoja.

Kukin osakulttuuri on monikerroksinen ja se voi sisältää myös niin sanottuja **alakulttuureja**. Alakulttuureihin liittyy usein sovinnainten toiminta- ja tulkintatapojen rikkomista. Nuorten alakulttuurit ovat eräs tapa työstää vanhempien kulttuurisia arvoja. Kun nuori ei ole vielä omaksunut työn ja muiden aikuisroolien kautta hankittua sosiaalista identiteettiä, kokeilee hän erilaisia identiteettejä lainailemalla eri osakulttuurien piirteitä. Oppilaita tulisi kannustaa tällaisiin ”identiteettipeleihin” ja pohtia, miten erilaisia arvoja ilmaistaan esimerkiksi kampauksen, pukeutumisen, puhettavan ja musiikin avulla. Mitä kertoo lenkkareiden käyttäminen juhla-asun kanssa? Miten arkisten kulutustavaroiden käyttäminen ”väärässä” paikassa voi viestiä – miksi punkkari käyttää koiran kaulapantaa koruna?

Alakulttuurien pohjalta tai niiden rinnalle kehittyneitä radikaaleja liikkeitä kutsutaan **vastakulttuureiksi**. Ne pyrkivät ratkaisemaan tietyssä osakulttuurissa tai hallitsevassa makrokulttuurissa ilmeneviä ristiriitoja. Kun alakulttuurit ilmenevät yleensä selkeimmin vapaa-aikaan liittyvässä toiminnassa, pureutuvat vastakulttuurit tätä syvemmälle. Ne edustavat kapinaa jotain sosiaalista instituutiota tai toimintatapaa vastaan. Vastakulttuurit voivat kritisoida esimerkiksi perheeseen, työhön tai kuluttamiseen liittyviä rakenteellisia ongelmia. Vastakulttuuri lähenee yhteiskunnallista liikettä. 1960-luvun hippiliikettä vastaavia nykyilmiöitä ovat esimerkiksi ympäristönsuojelu ja eläinten oikeuksien puolustaminen.

Kaikilla tiedonaloilla esiintyy erilaisten kulttuuri-ryhmien ala- ja vastakulttuureja. Oppilaita tulisi kannustaa suhtautumaan kunkin aineen sisältöihin ja oppimateriaaleihin kriittisesti. Tällainen mediakritiikki kuuluu kuvataiteen ja äidinkielen lisäksi muihinkin oppiaineisiin. *Vastaluenta* on eräs keino lähestyä kuviin, sanoihin, ääniin ja liikkeisiin sisältyviä merkityksiä. Esimerkiksi oppikirjojen kuvia ja taulukoita voidaan avata siten, että kiinnitetään huomio pois jätettyihin asioihin. Samalla pyritään paljastamaan oppimateriaaliin sisältyviä ennako-oletuksia ja etsimään toisenlaisia näkökulmia (ks. Moninaisuus mediakuvissa ja oppikirjoissa -tehtävä, s. 253). Tämä onnistuu parhaiten tekemällä uusia, vastakkaisia mediaesityksiä. Oppilaiden vaihtoehtoisissa opetusvideoissa ja postereissa tuttuja asioita voidaan

lähestyä vieraan silmin ja ilmiöitä voidaan tarkastella totutusta poikkeavassa valossa.

Vastaluenta on tehokas keino nostaa esiin eri kulttuuriryhmiin liittyviä *stereotyyppioita*. Opetuksessa lähdetään liikkeelle kulttuuriin eroihin liittyvien käsitysten tunnistamisesta mediassa. Erilaisuuteen suhtaudutaan usein oudoksuen tai sitä eksotisoidaan. Tätä tapahtuu esimerkiksi etenisyttä ja sukupuolta koskevien stereotyyppien avulla. Kun vastaan lukemista harjoitellaan oppilaiden kanssa, stereotyypit käännetään nurin niin, että negatiivisina esitetyt piirteitä käsitellään positiivisina. Mediaesityksen vastaluennassa tutkitaan tekijän ja vastaanottajan suhdetta. Vastaaan lukija kritisoi viestin lähettäjän näkemyksiä jostain ryhmästä, paikasta tai ilmiöstä. Esimerkiksi kuvan henkilön kulttuuritaustan vaihtaminen voi auttaa oppilasta tarkastelemaan sekä omia että yhteisönsä asenteita.

Oppilaat voivat tutkia vastaluennan avulla myös kulttuuri-identiteetin eri ulottuvuuksien kietoutumista toisiinsa. Ikään, sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyviä käsityksiä on helppo tutkia analysoimalla mainoksia. Oppilaat voivat tehdä vastamainoksia kääntämällä asioita nurin tai liioittelemalla mainosten stereotyyppisiä käsityksiä. Myös uutisia voidaan kirjoittaa ja kuvittaa vaihtoehtoisista näkökulmista. Vastaluenta tarjoaa väliin vaikeiden asioiden käsittelemiseen huumorin varjolla. Leikkiessään median stereotyyppioilla lapset ja nuoret voivat tutkia identiteettejään ja tehdä asenteitaan näkyviksi. Henkilökohtaisten valintojen suhdetta yhteiskunnallisiin olosuhteisiin ei kuitenkaan tulisi unohtaa opetuksessa, sillä jatkuvan ironisen leikin varaan ei voida rakentaa eettisesti kestäväää maailmankuvaa.

Kirjallisuus

- Banks, J. A. 2001/2015. Cultural diversity and education: Foundations, curriculum and teaching. Boston, MA: Allyn and Bacon Pearson.
- Cope, B. & Kalantzis, M. (toim.) 2000. Multiliteracies. Literacy learning and the design of social futures. Oxon and New York: Routledge.
- Dervin, F. & Keihäs, L. 2013. Johdanto uuteen kulttuurienväliseen viestintään ja kasvatukseen. Jyväskylä: Suomen Kasvatustieteellinen Seura ry.
- Gollnick, D. M. & Chinn, P. C. 1983/2009. Multicultural education in a pluralistic society. New York, NY: Macmillan Publishing Co.
- Herkman, J. 2007. Kriittinen mediakasvatus. Tampere: Vastapaino.
- Jackson, J. 2014. Introducing language and intercultural communication. London and New York: Routledge.
- Johnson, J. A., Dupuis, V. L., Musial, D. L., Hall, G. E. & Gollnick, D. M. 1975/2005. Introduction to the foundations of American education. Boston, MA: Allyn and Bacon.
- Jääskeläinen, L., Hautakorpi, J., Onwen-Huma, H., Niittymäki, H., Pirttijärvi, A., Lempinen, M. & Kajander, V. 2015. Tasa-arvotyö on taitolaji. Opas sukupuolisen tasa-arvon edistämiseen perusopetuksessa. Helsinki: Opetushallitus. www.opi.fi/julkaisut
- Jylhä, K. & Welp, K. (toim.) 2011. Lousarit vuittuun – ja muita Voiman vastamainoksia. Helsinki: Voima.
- Kress, G. 2010. Multimodality. A social semiotic approach to contemporary communication. New York, NY: Routledge.
- Kress, G. & van Leeuwen, T. 1996/2006. Reading images. The grammar of visual design. London and New York: Routledge.
- Kupiainen, R. & Sintonen, S. 2009. Medialukutaidot, osallisuus, mediakasvatus. Helsinki: Palmenia.
- LOPS 2019. Lukion opetussuunnitelman perusteet 2019. Helsinki: Opetushallitus.
- Pahl, K. & Rowsell, J. 2010. Artifactual literacies. Every object tells a story. New York, NY: Teachers College Press.
- POPS 2014. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Helsinki: Opetushallitus.
- Ristkari, M., Suni, N., & Tyni, V. 2018. Sukupuolesta ihminen. Helsinki: Tammi.
- Räsänen, M. 2015. Visuaalisen kulttuurin monilukukirja. Helsinki: Aalto-yliopiston julkaisusarja.
- Räsänen, M. 2016. POPS 2014 kuvataiteen tukiaineisto e-perusteet. (Visuaalisen kulttuurin monilukutaito; Visuaalinen kulttuuri perinteiden välittäjänä ja uudistajana; Ilmiömäinen ilmiöistä ilmiömäisesti.) Helsinki: Opetushallitus.
- Räsänen, M. 2017. Median taideperustainen monilukutaito. Teoksessa Ruuskanen, R. (toim.). Mitä tarkoittaa? Mediataide monilukutaidon lähteenä. Helsinki: Av-arkki. <http://mediataidekasvattaa.fi>
- Räsänen, M. 2018. Monilukutaidot, taiteidenvälisyys ja narratiivisuus. Verkkojulkaisussa Inari, T., Pekkilä, S., Räsänen, M., Snellman, M. (toim.) Digitarina laaja-alaisen osaamisen ja monilukutaidon välineenä – Opas opettajille. Helsinki: Taideyliopisto, Avoin kampus. <http://sites.uniarts.fi/fi/web/avoinkampus/julkaisut>
- Räsänen, M. 2019. Monilukutaito – laajasta kulttuurikäsitteestä laajaan tekstikäsitteeseen. Teoksessa Harmanen, M. & Hartikainen, M. (toim.). Monilukutaitoa oppimassa. Helsinki: Opetushallitus.
- Serafini, F. 2013. Reading the visual. An introduction to teaching multimodal literacy. New York, NY: Teachers College Press.
- Suoranta, J. 2003. Kasvatus mediakulttuurissa. Mitä kasvattajien tulee tietää. Tampere: Vastapaino.
- Tamminen, J. 2013. Häiriköt. [Kulttuurihäirinnän aakkoset.] Helsinki: Voima Kustannus Oy.
- VASU 2016 Varhaiskasvatuksen opetussuunnitelman perusteet 2016. Helsinki: Opetushallitus.

Verkkolähteet

<https://seta.fi/sateenkaaritieto/seksuaalinen-suuntautuminen/> [Viitattu 3.6.2019]

<https://seta.fi/sateenkaaritieto/sukupuolen-moninaisuus/> [Viitattu 3.6.2019]

Kaaviot teoksesta Räsänen, M. 2015. Visuaalisen kulttuurin monilukukirja. Kuvioiden suunnittelu Marjo Räsänen, graafinen toteutus Sanna-Reeta Meilahti. Monikulttuurikukan lähtökohdista ks. Johnson, J. A. & Dupuis, V. L. & Musial, D. L. & Hall, G. E. & Gollnick, D. M. 1975/2005 ja Gollnick, D. M. & Chinn, P. C. 1983/2009.

Alaluvun *Olemme kaikki kulttuurisesti moninaisia* kuvat ovat Peppina Sivusen, 17, tekemiä. Ne pohjautuvat Turun opettajankoulutuslaitoksen kuvataidekasvatuksen sivuaineryhmän vuonna 2017 ideoimiin pelikortteihin.

Kieli ja identiteetti maahanmuuttajaoppilaiden näkökulmasta / Emmanuelle Le Pichon-Vorstman

Emmanuelle Le Pichon-Vorstman työskentelee Toronton yliopistossa apulaisprofessorina. Hänellä on pitkä kokemus monikielisten oppilaiden oppimiseen liittyvästä tutkimuksesta sekä opettajankoulutuksesta. Artikkelissaan hän tarkastelee pääasiassa vasta maahan saapuneiden maahanmuuttajalasten kielellistä identiteettiä. Nämä oppilaat käyvät jatkuvaa identiteettineuvottelua eri kielten ja kulttuuristen käytänteiden rajapinnoilla. Lisäksi maahanmuuttajataustaisten oppilaiden kieliin liittyy usein erilaisia uskomuksia ja asenteita, jotka eivät välttämättä ole positiivisia oppilaiden identiteettien kehittymisen kannalta. Siksi on erityisen tärkeää, että opettaja ymmärtää, miten heidän kieli-identiteettiään voidaan koulussa tukea. Tässä artikkelissa on pohdintatehtäviä sekä opettajalle että oppilaille.

KIELELLISEN IDENTITEETIN TUKEMINEN PÄHKINÄNKUORESSA

- Kehu ja kannusta oppilaita eri kielten käyttöön! Oppilas panostaa tehtävään mieluummin, jos häntä kannustetaan.
- Auta oppilasta pohtimaan, kuinka hän voisi hyödyntää kielellisiä resurssejaan oppimisessaan ja ennakoimaan, millaisia koulun opetuskielen ymmärtämiseen liittyviä ongelmia hän saattaa kohdata.
- Kehitä ja käytä oppimateriaalia, joka heijastaa oppilaiden jokapäiväisiä kokemuksia kielestä ja kulttuurista. Voit vaikkapa hankkia tietoa oppilaan ensikielen historiasta tai siitä, miten ensikielellä lasketaan. Esimerkiksi ranskassa luku 90 ilmaistaan sanomalla "4-20-10 (4 × 20 + 10)" ja saksassa 32 ilmaistaan sanomalla "2 ja 30 (2 + 30)".
- Älä oleta, että oppilas ymmärtää. Tarkista aina!
- Älä koskaan rankaise oppilasta toisen kielen puhumisesta.

Johdanto

Safa on seitsemänvuotias tyttö. Hän puhuu arabiaa äitinsä kanssa ja isänsä kanssa yleensä suomea. Hänellä on pikkuveli ja isovelji, joista vanhemman kanssa hän puhuu suomea. Lomillaan hän vierailee Marokossa. Safa on syntynyt ja elänyt koko ikänsä Suomessa. Hän käy suomenkielistä koulua.

Mohammedkin on seitsemänvuotias. Hän puhuu kurdia vanhempiansa kanssa. Hänellä ei ole sisarusia. Hän puhuu kurdia myös vieraillessaan naapureillaan tai isovanhemmillaan. Hän tapaa Ranskassa asuvia serkkujaan Turkissa joka kesä. Myös Mohammed käy suomenkielistä koulua, mutta hän on asunut Suomessa vasta vuoden.

Millaisia kieleen liittyviä haasteita Safa ja Mohammed vanhempineen ja opettajineen joutuvat kohtaamaan koulussa?

Aloittaessaan koulunkäynnin Safan ja Mohammedin täytyy sopeutua uuteen ympäristöön. Kaiken muun uuden lisäksi Safan ja Mohammedin täytyy myös tottua

1. koulun opetuskieleen ja
2. vieraaseen kulttuuriin.

Yhdysvalloissa suoritettujen tutkimusten mukaan Safa ja Mohammed tarvitsevat vähintään **viisi vuotta uudessa koulussa** saavuttaakseen saman tason kielitaidossa kuin oppilaat, jotka puhuvat koulun opetuskieltä ensikielensä (Cummins,

2009, Collier & Thomas, 2004, Hakuta ym., 2000). Tämän viiden vuoden aikana he tarvitsevat tukea, jotta pystyvät opettelemaan eri oppiaineiden sisältöjä uudella kielellä. Toisin sanoen tämä aika tarvitaan uuteen kouluun, kieleen ja kulttuuriin tottumiseen. Monikielisinä Safalla ja Mohammedilla on käytössään monia kielellisiä resursseja, mutta niiden tehokkaaseen hyödyntämiseen he tarvitsevat riittävää ohjausta.

Pohdi omaa kieli-identiteettiäsi. Miltä sinusta tuntuu, kun puhut suomea, ruotsia, englantia tai jotain muuta kieltä? Tuntuuko sinusta, että sinusta tulee toinen henkilö, kun vaihdat kieltä? Miksi?

Kieli on tärkeä osa identiteettiä, mutta myös väline, jolla identiteettiä ilmaistaan. Se on myös merkittävä osa ryhmän identiteettiä.

Mitä on ensikieli?

Ensikielellä tai äidinkielellä tarkoitetaan kieltä, jonka joko opimme ensimmäisenä, jota käytämme tai osaamme eniten tai johon identifioidumme vahvimmin. Ensikieli on se kieli tai murre, joka yhdistää meidät vanhempiimme sekä usein etniseen kulttuuriimme ja lapsuuteemme. Ensikieli on tärkeä osa identiteettiämme, mutta se ei kuitenkaan yksin määrittele, keitä me olemme.

Tehkää oppilaiden kanssa kielellisiä muutokuvia, joissa oppilaat piirtävät itsensä ja sijoittavat kuviin osaamiaan kieliä kuvaavia värejä (tarkemmat ohjeet kts. Kielestä koppi-kirjan tehtävä *Minun kieleni* s. 211). Verkosta löytyy monia muitakin esimerkkejä kielelliseen elämäkertaan (language biography) liittyvistä tehtävistä. Tämän jälkeen oppilaat voidaan kerätä piiriin ja aloittaa keskustelu piirrosten merkityksistä. Tehtävän tavoitteena on saada oppilaat tietoisiksi osaamistaan kielistä ja omasta kielenkäytöstään. Lisäksi voidaan pohtia, kenen kanssa he näitä kieliä käyttävät, ja keskustella kieliin liittyvistä tunteista.

Jokainen ihminen kokee erilaisia tunteita kuullessaan omaa ensikieltään (ks. esimerkiksi Dewaele, 2011). Yhtä lailla omasta ensikielestämme poikkeavat kielet herättävät erilaisia tunteita itsesämme ja meitä kuuntelevissa ihmisissä.

Monikieliset oppilaat rakentavat identiteettiään käymällä merkitysneuvotteluja eri kieltensä välillä. Ymmärtääksemme oppilaiden identiteetin muotoutumista on erityisen tärkeää tiedostaa, kuinka ihmiset kommunikoivat eri kielillä, ja millaisia sosiaalisia käytänteitä kielillä luodaan. Esimerkiksi se, miten opettajaa kutsutaan Suomessa "opeksi" tai etunimellä, eroaa monen muun kielialueen käytänteistä teititellä opettajaa. Ymmärrämme oppilaiden reaktioita sitä paremmin, mitä parempi käsitys meillä on heidän kielistään.

Kielivalikoimani

Luokaa oppilaiden kanssa omat kielelliset elämäkertanne (Grosjean 2008). Sijoittakaa jokainen kieli, jota olette oppineet, taulukoon niin, että sijoitatte eniten käyttämänne kielet ylemmäs taulukossa (y-akseli) ja kielet, joita puhutte parhaiten kauimmas oikealle (x-akseli). Miltä taulukkonne näyttävät? Oletteko monikielisiä? Vertailkaa taulukkojanne. Millaisia eroja ja yhtäläisyyksiä näette?

Meistä useimmilla on valikoima käytettävissämme olevia kieliä. Käyttämämme kieli riippuu sosiaalisesta kontekstista, kuten siitä, käytetäänkö sitä töissä, lomalla tai kotona, ja siitä, keitä muita tilanteessa on läsnä. Francois Grosjean kutsuu tätä täydentävyyssperiaatteeksi (complementary principle) (Grosjean 2008: 22). Kaksikielisen henkilön taidot eivät ole samanlaiset kaikissa hänen osaamisensa kielissä, sillä kieliä käytetään eri konteksteissa. Puhujan kielet on omaksuttu ja niitä käytetään eri konteksteissa ja eri tarkoituksiin. Tämä saattaa vaikeuttaa opiskelua koulun opetuskielillä ja koulutehtävistä suoriutumista.

Melkein jokaisella on monikielinen kompetenssi. Tämä kompetenssi on muuttuva ja dynaaminen sekä vaihtelee sosiaalisten tilanteiden ja osallistujien mukaan. Tämä tarkoittaa sitä, että täydellisen kielikompetenssin saavuttaminen on mahdotonta. Taitomme käyttää kieliä kehittyvät koko elämän ajan, ja tyypillistä kehitykselle on kielen käyttökontekstien monimuotoisuus ja monimutkaisuus.

Tämä tehtävä sopii tällaisenaan vain oppilaille, jotka eivät puhu koulun opetuskieltä ensikielensä. Toki tehtävää voi käyttää myös kielten oppitunneilla.

Pyydä oppilaitasi piirtämään kotinsa paperille ja kuvailemaan sitä viidellä koulun opetuskielen sanalla sekä viidellä heidän ensikielensä sanalla. Oppilaat voivat käyttää verkossa olevaa käännöstyökalua, jos he eivät löydä haluamaansa sanaa tai osaa kirjoittaa sitä. Mitkä sanat he päättivät kirjoittaa suomeksi ja mitkä muilla kielillä? Miksi?

Asenteita ja tunteita

Jokainen meistä kokee oman kielensä tärkeäksi. Siksi muiden osoittama arvostus kieltämme kohtaan vaikuttaa siihen, kohottaako tiettyyn kieliyhteisöön kuuluminen ja ensikielemme puhuminen omanarvontuntoamme vai aiheuttaako se häpeän tunteita. Väheksyessämme kieliä väheksymme myös niiden puhujia!

Tietomme kielen puhujista määrittää usein sen, mitä heistä ajattelemme. Esimerkiksi 1800-luvun Suomessa venäjän kieleen liittyi mielikuvia vallasta ja varallisuudesta. Entä sitten nyky-yhteiskunnassa? Koulussa vallitsevilla kieliasenteilla ja sillä, mitkä kielet tai millaiset kielitaidot nähdään hyväksytyinä, on erityisen suuri vaikutus oppilaiden identiteetin rakentumiseen. Kielitaidon kehittyessä myös identiteetti muuttuu. Oppilaiden identiteetit voivat myös joutua ristiriitaan heidän perheensä edustaman kieliryhmän identiteettien kanssa. Identiteettien rakentumisen tukemisessa onkin tärkeää ymmärtää, etteivät oppilaat rakenna identiteettejään yksin, vaan ne rakentuvat vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Tämän takia

opettajan asenne on ratkaisevan tärkeä monikielisten oppilaiden identiteettien kehitykselle.

Jos jotain kieltä puhuvat kaikkein vaikutusvaltaisimmat ihmiset, monet osoittavat kiinnostusta heidän kielensä oppimiseen. Tämän takia kyseistä kieltä sujuvasti puhuviin ihmisiin myös liitetään automaattisesti positiivisia mielikuvia. Toisaalta on olemassa kieliä, joita ei olla yhtä halukkaita oppimaan. Nämä kielet saatetaan yhdistää sodanaikaiseen viholliseen tai köyhyyteen (ks. esimerkiksi Mohanty, 2009). Toisten negatiivisista asenteista huolimatta kieltä ensikielensä puhuvalla ihmisellä liittyy nimenomaan tähän kieleen rakkauden ja hellyyden tunteita.

Opettajan on hyvä pohtia myös omia asenteitaan eri kieliä kohtaan, koska usein asenteet ovat tiedostamattomia. Mitkä kielet herättävät mielikuvia esimerkiksi vallasta ja vauraudesta? Entä millaisia mielikuvia herää kiinasta, venäjästä, ruotsista tai italiasta? Voi myös pohtia, mitä kieliä koulussa on tarjolla, ja mitä tämä kertoo kielten arvostuksesta.

Monikielisten oppilaiden kielellinen epävarmuus

Kielen käyttöön kuuluu monenlaisia vuorovaikutuksen osa-alueita (ks. tarkemmin Kielestä koppi-oppimateriaali). Koulun opetuskieltä vasta opettelevat oppilaat tulevat toisinaan väärinymmärretyiksi tai he tulkitsevat virheellisesti luokkatovereidensa viestejä ja kulttuurisia toimintaodotuksia. Oppilaat, joiden kielitaito on vasta kehittymässä, eivät välttämättä pysty täysin tulkitsemaan sanojen merkitysvivahteita ja saat-

tavat sen vuoksi käyttää tilanteeseen sopimattomia sanoja.

Muistatko itse käyttäneesi tilanteeseen epäsovivaa sanaa, kun et vielä täysin hallinnut vierasta kieltä? Mitä siitä seurasi?

Sanat, tunteet, hajut, aistimukset – kaikkia näitä on helpompi kuvailla ja ymmärtää puhujan vahvimilla kielillä. Ajattele mielessäsi sanaa ”rakkaus” suomeksi. Miltä se sinusta tuntuu? Käännä sana sitten jollekin muulle kielelle. Miltä se nyt tuntuu?

Kommunikaatiostrategiat

Joskus monikieliset oppilaat ovat erityisen hiljaa luokkahuoneessa (Le Pichon-Vorstman & De Jong 2016; Mohanty, Mishra, Reddy & Ramesh 2009). Onko luokassasi hiljainen oppilas? Mis-

tä oppilaan hiljaisuus mielestäsi johtuu? Miten kommunikoit hänen kanssaan? Monikieliset oppilaat saattavat huomata, etteivät reagoi luokkatovereiden tai opettajan odottamalla tavalla, koska eivät vielä täysin osaa tulkita viestintätilanteen normeja. Eri kulttuurista tuleva oppilas saattaa tulkita myös sanattomat reaktiot virheellisesti. Esimerkiksi monissa kulttuureissa hymyily on nolostumisen eikä rohkaisun merkki. Epätietoisuus saattaa johtaa siihen, että oppilaat ovat mieluummin hiljaa.

Oppilaita olisi hyvä lempeästi rohkaista puhumaan vähitellen. Kun viestintätilanteen kieli on kokonaan tai osittain tuntematon yhdelle osapuolelle, on kielellisen kommunikoinnin ohella käytettävä muita keinoja viestin perille viemiseksi. Oppilaat eivät välttämättä tuo ilmi, etteivät he ole ymmärtäneet jotakin tiettyä asiaa.

Näillä keinoin varmistat, että oppilaasi oppivat strategioita, jotka auttavat heitä selviytymään kielellisen epävarmuuden tilanteissa:

1. Ilmaise selkeästi, että kaikkien oppilaiden kielet ovat yhtä tärkeitä.
2. Kannusta yhteisiä kieliä puhuvia oppilaita parityöskentelyyn. Anna heidän keskustella tehtävänannosta ja muotoilla se uudelleen omalla kielellään. Pyydä heitä sen jälkeen toistamaan tehtävänanto opetuskielellä.
3. Kannusta oppilaita päättämään vastaukset kontekstin perusteella sellaisissa tehtävissä, joissa konteksti on selkeä.
4. Kannusta heitä etsimään oikea vastaus poissulkemalla vaihtoehtoja, mikäli niitä on useita.
5. Kannusta heitä tekemään yhteistyötä toisten oppilaiden kanssa.
6. Jos huomaat, että oppilaat ovat ujoja ja arkailevat puhumista isolle ryhmälle, älä aseta heitä tilanteisiin, joissa he joutuvat puhumaan koko luokan edessä. Suosi mieluummin ryhmä- tai parikeskusteluja.

Keskustelkaa oppilaiden kanssa tervehtimiseen liittyvistä käytänteistä:

Miten tervehdit tuntematonta ihmistä omalla kielelläsi? Tervehditkö aikuisia ja lapsia eri tavalla? Miten tervehdykset eroavat toisistaan? Mitä lapsen pitäisi tehdä, kun hän tapaa aikuisen ensimmäistä kertaa? Miten Suomessa tervehditään opettajaa? Onko se sinulle vaikeaa? Miksi? Keskustelkaa yhdessä, millaisia eroja eri kielissä ja kulttuureissa on tervehtimisen suhteen!

Asioiden ilmaiseminen vaatii ponnistelua

Kun oppilaiden on käytettävä kieltä, jota he eivät täysin hallitse, heidän on keskityttävä samanaikaisesti asiasisältöön sekä ajatustensa muotoiluun. Niinpä sen sijaan, että he ilmaisivat asian spontaanisti ilman pohdiskeluita, heidän on ponnisteltava valitakseen sanoja, tarvittavaa kielellistä rakennetta ja asianmukaista reagoimista tilanteeseen.

Pohtikaa oppilaiden kanssa puhetilanteisiin liittyviä kirjoittamattomia sääntöjä:

Jos sinun pitää kertoa, että haluat mennä vessaan koulussasi tai muualla Suomessa, mitä sanot tai teet? Osaatko kertoa ainakin kaksi Suomessa noudatettavaa kirjoittamattonta sääntöä, jotka liittyvät esimerkiksi vessahädästä kertomiseen? Eroavatko ne kokemuksistasi muissa maissa? Miksi luulet niiden eroavan?

Kielellinen tietoisuus

Kielitaidon kehittymiselle on välttämätöntä, että oppija kuulee, lukee, kirjoittaa ja puhuu opittavaa kieltä paljon, mutta se ei yksin riitä. Sanojen hyvä tuntemus on myös ratkaisevan tärkeää. Mitä paremmin ihminen hallitsee uutta kieltä, sitä enemmän hänellä on mahdollisuuksia paitisi tuntea kuuluvansa joukkoon myös aidosti olla osa ja vaikuttaa tai ottaa osaa yhteiskunnalliseen keskusteluun. Tietoisuus kielestä auttaa oppijaa käyttämään kieltä yhteisön kielellisten normien mukaisesti.

Mieti oppilaiden kanssa sanojen merkityksiä:

Sanoilla "lasku" tai "arvo", voi olla erilainen merkitys asiayhteyden mukaan. Minkälaisia sanoja niihin voidaan yhdistää? Miten? Mitä nämä sanat tarkoittavat, jos niitä käytetään matematiikan tai ostosten tekemisen yhteydessä? Mitä muita merkityksiä näillä sanoilla on? Käännetäänkö nämä eri merkitykset monilla eri sanoilla muissa kielissä?

Monikielisuuden merkitys

Lasten on biologisesti mahdollista kehittyä syntymästään lähtien hyvinkin monikielisiksi. Monikielisyydestä on kognitiivista etua. Tämä ilmenee esimerkiksi parempana kielellisenä tietoisuutena, mikä auttaa esimerkiksi uusien kielten ja käsitteiden oppimista. Lapsen ensikieliset ovat perheessä opittuja. Pian varhaiskasvatuksen tai koulun aloittamisen jälkeen lapsen mieluisimmaksi ja parhaiten hallituksi kieleksi tulee usein kieli, jota ympäristössä käytetään (ks. esim. Pádraig Ó Riagáin, 2008). Tämä johtuu yksinkertaisesti siitä, että lapset viettävät suurimman osan ajastaan varhaiskasvatuksessa tai koulussa. Lisäksi lapsilla on halu ja tarve tuntea kuuluvansa ympäröivään

yhteisöön. Opetuskielen kautta oppilaat sosiaalistuvat tähän kieleen ja kulttuuriin. Toisaalta ympäristön kielen lisääntynyt käyttö ja vuorovaikutus koulun kulttuurin kanssa saattavat vaarantaa oppilaiden ensikielten hallinnan (ks. esimerkiksi Jhingran, 2009). Lapset alkavat esimerkiksi vastata kotiväkensä puheeseen koulun opetuskielillä. Kotona kannattaa kuitenkin sinnikkäästi jatkaa oman ensikielen käyttöä: tämä vahvistaa lapsen ymmärtämisen taitoja ensikielellään, mikä hyödyttää myös koulussa kaiken muun oppimista.

Kaikki kielet ovat sallittuja

Kuvittele, että muutat uuteen maahan perheesi kanssa, ja sinua kielletään siellä puhumasta omaa ensikieltäsi. Millaisia tuntemuksia tämä herättää sinussa? Miksi?

Tutkimusten mukaan kielten rajoittamisella on suoria vaikutuksia oppilaan koulumenestykseen, hyvinvointiin ja identiteetin kokemiseen (ks. esimerkiksi Mohanty ym. 2009; ks. myös Kielestä koppi -kirjassa s. 293 *Kieliystävällinen koulu*). Jos oppilaan puhuma kieli kielletään koulussa, se herättää hänessä myös häpeää, eikä hän tunne it-

seen hyväksytyksi. Samalla torjutaan lisäksi osa oppilaan identiteetistä. Oppilaiden puhumien kielten kieltäminen koulussa on verrattavissa siihen, että heitä pyydetäisiin joka aamu ylittämään joki ilman siltaa. He voisivat uida, mutta koska oppilaat ovat vielä nuoria ja haavoittuvaisia, se saattaisi tuntua heistä vaaralliselta ja väsyttävältä. Eikö olisi helpompaa rakentaa heitä varten silta, jota pitkin he voisivat helposti siirtyä rannalta toiselle? Jatkuvuuden luominen oppilaiden eri elämänalueiden välille on ratkaisevan tärkeää, ja kodin ja koulun välinen yhteistyö tukee jatkuvuutta.

Lähteet

- Collier, V. & Thomas, W. 2004. The astounding effectiveness of dual language education for all. *NABE Journal of Research and Practice*, 2:1.
- Cummins, J. 2009. Fundamental psychological and sociological principles underlying educational success for linguistic minority students. Teoksessa A. Mohanty & M. Panda (toim.). *Social justice through multilingual education*, 19–35. Multilingual Matters.
- Dewaele, J-M. 2011. Self-reported use and perception of the L1 and L2 among maximally proficient bi- and multilinguals: a quantitative and

- qualitative investigation. *International Journal of the Sociology of Language*. 208, 25–51.
- Garrett, P., Coupland, N., & Williams, A. 2005. Investigating Language Attitudes: Social Meanings of Dialect, Ethnicity and Performance. *International Journal of Applied Linguistics*, 15/3, 411–414.
- Grosjean, F. 2008. *Studying bilinguals*. Oxford University Press.
- Hakuta, K., Goto Butler, Y. & Witt, D. 2000. *How long does it take English Language Learners to attain proficiency?* Stanford University. Policy report.
- Jhingran, D. 2009. Hundreds of home languages in the country and many in most classrooms - coping with diversity in Primary education in India. Teoksessa A. Mohanty & M. Panda (toim.) *Social justice through multilingual education*, 263–282. Multilingual Matters.
- Le Pichon-Vorstman E. 2011. *Transitions and Multilingualism: silent period and selective mutism in young plurilingual children*. 16th World Congress of Applied Linguistics. Peking, Kiina.
- Le Pichon-Vorstman, E., de Swart, H.E., Vorstman, J.A.S. & Van Den Bergh, H. 2010. How foreign language acquisition can affect strategic competence of young children. *The International Journal of Bilingualism*, 14/ 4, 447–465.
- Mohanty, A. & Panda, M. ed. 2009. *Social justice through multilingual education*, 19–35. Multilingual Matters.
- Okanda, M. & Itakura, S. 2010. Do bilingual children exhibit a yes bias to yes-no questions? Relationship between children's yes bias and verbal ability. *International Journal of Bilingualism*, 14, 2: 227–235.
- Ó Riagain, P. 2008. Language attitudes and minority languages. Teoksessa J. Cenoz & N. H. Hornberger (toim.). *Encyclopedia of Language and Education. Knowledge about Language*, 2. painos, Volume 6, New York, Springer Science+Business Media LLC. 329–342.
- Porquier, R. & Py, B. 2004. *Apprentissage d'une langue étrangère: contexte et discours*. Credif: Essais, Didier.
- Wong-Fillmore, L. 1991. When learning a new language means losing the first. *Early childhood research*. 6, 323–46.

OTETAAN MINÄSTÄ KIINNI – MIKÄ TEKEE MINUSTA MINUT

Tämän luvun tarkoituksena on tarkastella jokaisen oppilaan identiteettejä eli kaikkia niitä ominaisuuksia, jotka tekevät hänestä sellaisen kuin hän on. Itsetuntemuksen kannalta on tärkeää, että pystyy tunnistamaan piirteitä omassa identiteetissään ja löytämään niille sanoja. Tehtävien tarkoituksena on tehdä näkyväksi se, että identiteetti rakentuu monista eri osista, mikä tekee meistä kaikista moninaisia. Mitä syvemmin ihminen tuntee itsensä ja oman identiteettinsä, sitä paremmin hän pystyy suhteuttamaan sitä lähipiirissään ja yhteiskunnassa olevaan moninaisuuteen. Vaikka tämän luvun tehtävät ovat lähinnä yksilön oman identiteetin tarkastelua, identiteetin kehittymiseen vaikuttavaa sosiaalista ulottuvuutta ei voi täysin sulkea identiteetin tarkastelun ulkopuolelle, koska identiteetti rakentuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Oman identiteetin tuntemus auttaa myös ymmärtämään omaa käytöstä ja omia asenteita. Samalla se voi vähentää ennakkoluuloja toisia kohtaan.

Tämän luvun tehtävissä omaa identiteettiä tarkastellaan eri näkökulmista omasta kilvestä biiseihin ja runoista palapeliin. Identiteetin sanoittamiseen annetaan erilaisia apuvälineitä ja keinoja, joiden avulla oppilas voi löytää itsestään uusia vahvuuksia ja ominaisuuksia hauskoilla ja monipuolisilla tavoilla.

MINÄKANSIO

1–9 kaikki oppiaineet

Minästä kiinni -kirjan tehtävien tallentamista varten voidaan tehdä erityiset Minäkansiot. Oppilas voi kerätä tekemänsä identiteettitehtävät tähän kansioon esimerkiksi sen jälkeen, kun työt ovat olleet luokassa esillä. Tällöin kansioista muodostuu vähitellen monipuolinen kuva oppilaan identiteetin eri puolista. Kansion koostamisen tavoitteena on tehdä näkyväksi sekä opettajalle että oppilaille sitä, kuinka paljon ja monessa yhteydessä identiteetistä voidaan puhua.

Kansio voi olla esimerkiksi A3-kokoinen kartonki taitettuna kahtia tai mappi. Minäkansion etusivu tai kansilehti voi olla esimerkiksi Ystäväkirjan sivu (s. 55) tai se voi olla kokonaan itse suunniteltu ja toteutettu. Sähköiset tehtävät kannattaa tallentaa tarkoitusta varten luotuun erilliseen sähköiseen Minäkansioon.

ERILAISIA PAREJA JA RYHMIÄ

1–9 kaikki oppiaineet

Idea ja ohjeet tehtävään ovat tulleet emeritaprofessori Nancy Comminsilta, joka on toiminut pitkään Colorado Denverin yliopistossa kielellisesti ja kulttuurisesti vastuullisen opetuksen kehittäjänä ja opettajankouluttajana.

On tärkeää, että kaikki oppilaat pystyvät toimimaan pari- ja ryhmätehtävissä kaikkien kanssa. Se ei välttämättä tapahdu itsestään, vaan opettajan pitää aktiivisesti jaotella oppilaita ryhmiin ja pareihin niin, että oppilaiden tulee työskennellyä eri luokkakaverien kanssa.

Erilaisiin pareihin ja ryhmiin luokittelu onnistuu esimerkiksi tämän tehtävän mallien *Asetu riviin* ja *Etsi pari tai ryhmä* avulla. Molemmilla tavoilla oppilaat pääsevät keskustelemaan toistensa kanssa ja liikkumaan. Molempia malleja voi käyttää kaikissa oppiaineissa soveltaen.

A. ASETU RIVIIN

Tarkoituksena on, että oppilaat järjestäytyvät erilaisiin riveihin opettajan antaman aiheen mukaan. Kun oppilaat asettuvat riveihin eri aiheiden perusteella, rivissä vierekkäin seisovat voidaan jakaa pareihin tai ryhmiin. Näin heistä voidaan tehdä pareja tai ryhmiä vaihtelevilla tavoilla, mikä tukee ryhmädynamiikkaa ja edistää vuorovaikutusta. Lisäksi riviin muodostumisen aikana nousee esiin monenlaisia asioita eri ihmisistä, ja tämä auttaa myös toisiin tutustumisessa.

Riviin järjestäytymiseen menee noin 10–20 minuuttia.

Opettajan on hyvä tapauskohtaisesti pohtia, sopivatko tämän mallin kaikki ohjeet omalle ryhmälle. Esimerkiksi perhesuhteita käsittelevien rivien kohdalla kannattaa olla sensitiivinen.

1. Opettaja antaa oppilaille ohjeen, jonka perusteella oppilaat muodostavat rivin. Jos oppilas ei ole varma paikastaan rivissä, häntä ohjeistetaan keskustelemaan luokkakavereidensa kanssa, mihin järjestykseen ja millä perusteella heidän kannattaa asettua riviin.

Esimerkkiohjeita rivien muodostamiseen:

- Menkää seisomaan riviin siten, että toisessa päässä on luokan vanhin ja toisessa päässä luokan nuorin oppilas.
- Menkää seisomaan riviin siten, että toisessa päässä on oppilas, jolla on lyhimmat hiukset ja toisessa päässä pitkähiuksisin oppilas.
- Menkää seisomaan riviin siten, että toisessa päässä on oppilas, joka asuu lähimpänä tätä koulurakennusta, ja toisessa päässä se, joka asuu kauimpana.

- Menkää seisomaan riviin siten, että toisessa päässä on oppilas, joka pitää mausteisimmasta ruoasta, ja toisessa päässä se, joka pitää vähiten maustetusta ruoasta.
 - Menkää seisomaan riviin aakkosjärjestyksessä siten, että toisessa päässä on oppilas, joka pitää a:lla alkavista jäätelömauista, ja toisessa päässä se, joka pitää ö:llä alkavista jäätelöistä.
2. Jos oppilaat ovat muodostaneet rivejä useista eri aiheista, lopuksi voidaan yhdessä keskustella rivien muodostamisesta seuraavien kysymysten avulla:
- Oliko sinulla useasti vieressä sama luokkakaveri vai oliko sinulla useita eri vieruskavereita?
 - Oliko helppo/vaikea päättää, mille kohdalle rivissä asettaisit vai pitikö paikasta rivillä neuvotella muiden kanssa?

B. ETSI PARI TAI RYHMÄ

Alkuperäinen idea: Viesca, K.M. & Commins, N.L. (tulossa) Making Culturally and Linguistically Diverse Content Classrooms Work: Resources for K-8 Pre- and In-Service Professional Learning Communities. Caslon Publishing.

Tämän parin- tai ryhmänmuodostamistavan avulla on helppo saada oppilaat puhumaan keskenään esimerkiksi opitusta aiheesta. Tehtävää voikin käyttää esimerkiksi läksyn tarkistamiseen, opitun asian kertaamiseen tai vain pelkästään ryhmäjaon monipuolistamiseen. Tavallisesti *Etsi pari tai ryhmä* -tehtävässä täytyy etsiä pari, jolla on oman lapun vastinpari, tai ryhmä, jonka laput sopivat kaikki yhteen. Yhdessä lapussa voi olla esimerkiksi kuva jostain asiasta ja toisessa kortissa kuvaan sopiva teksti. Tekstikortissa voisi esimerkiksi lukea *haarapääsky* ja kuvakortissa olla haarapääskyn kuva.

Aikaa parien tai ryhmien muodostamiseen menee 5–15 minuuttia riippuen valitusta tehtävästä.

1. Tee kysymys- ja vastauslaput jostakin aiheesta, jota ollaan käsitelty tunneilla.
2. Jaa puolelle luokasta kysymyslaput ja puolelle luokasta vastauslaput.
3. Liikkumalla ja juttelemalla toisilleen oppilaiden tulisi löytää kysymykseensä sopiva vastaus tai vastaukseensa sopiva kysymys. Parit tai ryhmät löydettyään oppilaat voivat laajentaa lapuissa olevien aiheiden mukaista tehtävää tai jatkaa jonkin toisen tehtävän parissa työskentelyä yhteistoiminnallisesti.

4. Laput voidaan myös sekoittaa ja jakaa uudestaan, jolloin oppilaiden pitää etsiä uuteen lappuunsa sopiva uusi kysymys tai vastaus. Tämän voi toistaa niin monta kertaa kuin haluaa.

Kysymyksen ja vastauksen sijaan korteissa voi esimerkiksi olla seuraavia yhdistettäviä asioita:

- sana ja sen määritelmä
- kuva ja siihen sopiva teksti
- kirjailijan nimi, kuva ja teos
- ylä- ja alakäsitteet: esimerkiksi selkärankainen ja koira
- kemiallisen kokeen työvaiheiden järjestäminen
- matematiikassa suhteiden yhdistäminen: esimerkiksi murtoluvun ja prosenttien yhdistäminen
- skaalasanat, joiden mukaan oppilaiden tulee asettua järjestykseen: esimerkiksi *VESI; hyytävä, jääkylmä, kylmä, viileä, haalea, lämmin, kuuma, polttava, kiehuva*
- matematiikan lasku, välivaiheet ja oikea vastaus
- kaksi sanaa, jotka ovat samaa kieltä (vain kahdessa lapussa samaa kieltä); jos halutaan muodostaa ryhmiä, tehdään useampi lappu samalla kielellä; tällöin oppilaiden tulee löytää pari tai ryhmäläiset, joiden lapuissa on samaa kieltä kuin omassa lapussa
- jokin tietty sana eri kielillä: esimerkiksi eri eläinten nimityksiä kahdella eri kielellä, tällöin oppilaan tulee löytää pari, jonka lapussa on sama eläin kuin hänen lapussa, mutta eri kielellä
- oppimateriaalista löytyvä pitkä virke, jonka sanat oppilaiden tulee asettaa järjestykseen

MONINAINEN IDENTITEETTI

3–9 kielet, katsomusaineet, yhteiskuntaoppi, ympäristöoppi, terveystieto

Identiteettikukan idea pohjautuu Aalto-yliopiston taiteen laitoksen dosentti Marjo Räsäsen Monikulttuurikukkaan (s. 20). Idea ja ohjeet Identiteettipalapeliin ovat tulleet emeritaprofessori Nancy Comminsilta, joka on toiminut pitkään Colorado Denverin yliopistossa kielellisesti ja kulttuurisesti vastuullisen opetuksen kehittäjänä ja opettajankouluttajana.

Tämän tehtävän vaihtoehdoissa Identiteettikukka ja Identiteettipalapeli tarkastellaan identiteettiin vaikuttavia eri tekijöitä. Molemmissa tehtävissä on tavoitteena ymmärtää identiteettien moninaisuutta, mutta toteutustapa tehtävissä on erilainen. Palapeli sopii identiteettikukkaa paremmin nuoremmille oppilaille.

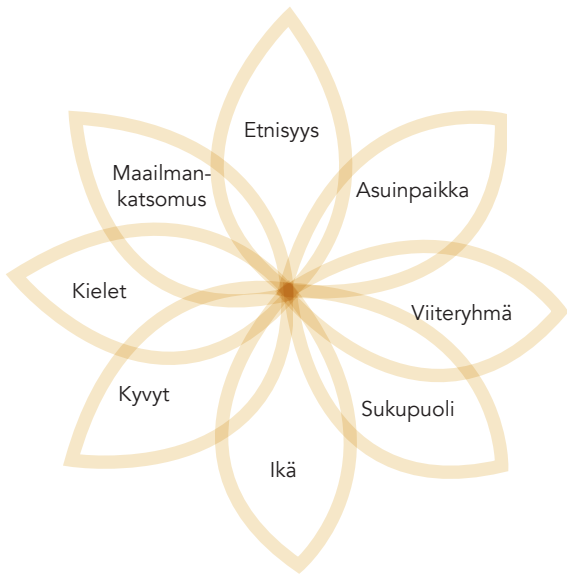
A. IDENTITEETTIKUKKA

Tässä vaihtoehdossa tehdään oma identiteettikukka, jossa tarkastellaan oppilaan identiteetin eri ulottuvuuksia mallina olevan monikulttuurikukan pohjalta. Tehtävässä pohditaan myös sitä, mitkä osat identiteetistä ovat valittuja, mitkä annettuja ja mitkä voivat muuttua ajan myötä. Kukkia vertailemalla saadaan näkyviin kaikkien luokkalaisten yksilöllisyys ja moninaisuus sekä ohjataan oppilaita huomaamaan sekä omien että muiden identiteettien monikerroksisuus.

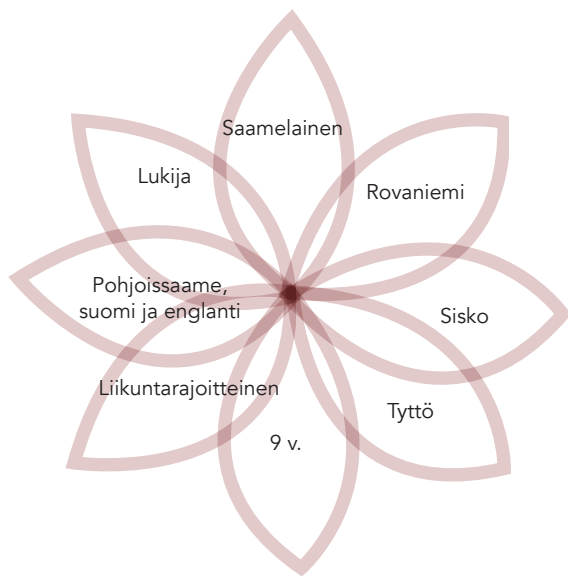
Tehtävän tekemiseen menee noin 30–45 minuuttia.

1. Oppilaille monistetaan tyhjä identiteettikukka tai oppilaat voivat itse piirtää omat kukkansa. Malliversio voidaan tulostaa tai heijastaa näkyviin luokan taululle.
2. Aluksi oppilaiden kanssa tarkastellaan mallina olevaa monikulttuurikukkaa ja pohditaan, millaiset eri tekijät vaikuttavat siihen, millainen identiteetti ihmisillä on. Oppilaat ohjataan keskustelemaan ihmisten erilaisista identiteetin alueista (esimerkiksi ikä, sukupuoli, kieli, maailmankatsomus) ja ryhmistä joihin voi kuulua (esimerkiksi perhe, harrastusporukka, kaveriporukka). Katso lisää monikulttuurikukasta sivulta 20.
3. Oppilaita ohjeistetaan täyttämään oma identiteettikukkansa niillä itselle merkityksellisillä ominaisuuksilla, jotka kuuluvat oppilaan omaan identiteettiin. Osoiden ei tarvitse välttämättä olla samat kuin ohjekuvassa, vaan oppilaat voivat halutessaan kertoa jostakin ulottuvuudesta enemmän ja jättää joitakin pois. Tärkeää on muistaa ohjeistaa oppilaita kirjoittamaan kukkaan vain sellaisia asioita itsestään, jotka on valmis jakamaan muiden kanssa. Oppilaat voivat ilmentää identiteettiään kukkien terälehdillä myös värein ja kuvin.
4. Identiteettikukan terälehtiin täydennettäviä asioita voivat olla esimerkiksi:

- ikä (numeroina tai ikäryhmänä): lapsi, teini, vitosluokkalainen
- sukupuoli: tyttö, poika, muunsukupuolinen
- maailmankatsomus: vegaani, ateisti, ortodoksi
- asuinpaikka: maa, kaupunki, lähiö
- etnisyys: suomalainen, brasilialainen, saamelainen
- perheen tai suvun jäsenyys: tytär, isovelji, velipuoli, serkku, lapsenlapsi
- muu viiteryhmä: urheilija, 2B:n oppilas, some-ryhmän jäsen
- kielet: suomi, Oulun murre, viittomakieli
- kyyvyt: monikielinen, hyvä matikassa, nopea juoksija

5. Identiteettikukat leikataan ja liimataan luokan yhteiseksi kukkakedoksi. Kukkia voi asetella lähekkäin siten, että eri kukkien terälehdet, joissa on samankaltaisia asioita, laitetaan lähekkäin. Kukista voidaan keskustella seuraavien apukysymysten avulla:

- Mitä yhteistä luokkalaisilla on?
- Mitkä asiat kukassasi ovat sellaisia, joita et voi muuttaa?
- Pohdi, miten identiteettisi monikerroksisuus (yhtä aikaa poika, 14-vuotias, isovelji, hyvä musiikissa, brasilialainen) näkyy erilaisissa tilanteissa? Oletko samanlainen mennessäsi ruokakauppaan perheen kanssa ja kavereiden kanssa? Suhtautuvatko ulkopuoliset sinuun eri tavalla sen perusteella, missä ryhmässä liikut?
- Millä identiteetin alueilla on erilaisia vastakkainasetteluja, jotka ovat yhteydessä valtaan ja arvostukseen? Arvostetaanko esimerkiksi tyttöjä, poikia ja muunsukupuolisia kaikissa tilanteissa yhtä paljon?
- Millä eri tavoin identiteetin piirteitä tuodaan esiin erilaisissa ryhmissä?
- Miten ihmiset puhuvat toisista ihmisistä erilaisten identiteettien osa-alueiden perusteella? Kutsutaanko jonkinlaista käytöstä esimerkiksi tyttömäiseksi? Entä miltä sinusta tuntuu kuullessasi jonkun toteavan "onpa sinusta tullut jo iso tyttö/poika"?
- Mitä luulet, näyttääkö oma identiteettikukkas samalta esimerkiksi 5 tai 10 vuoden päästä? Mikä siihen vaikuttaa?

IDENTITEETTIKUKKA

B. IDENTITEETTIPALAPELI

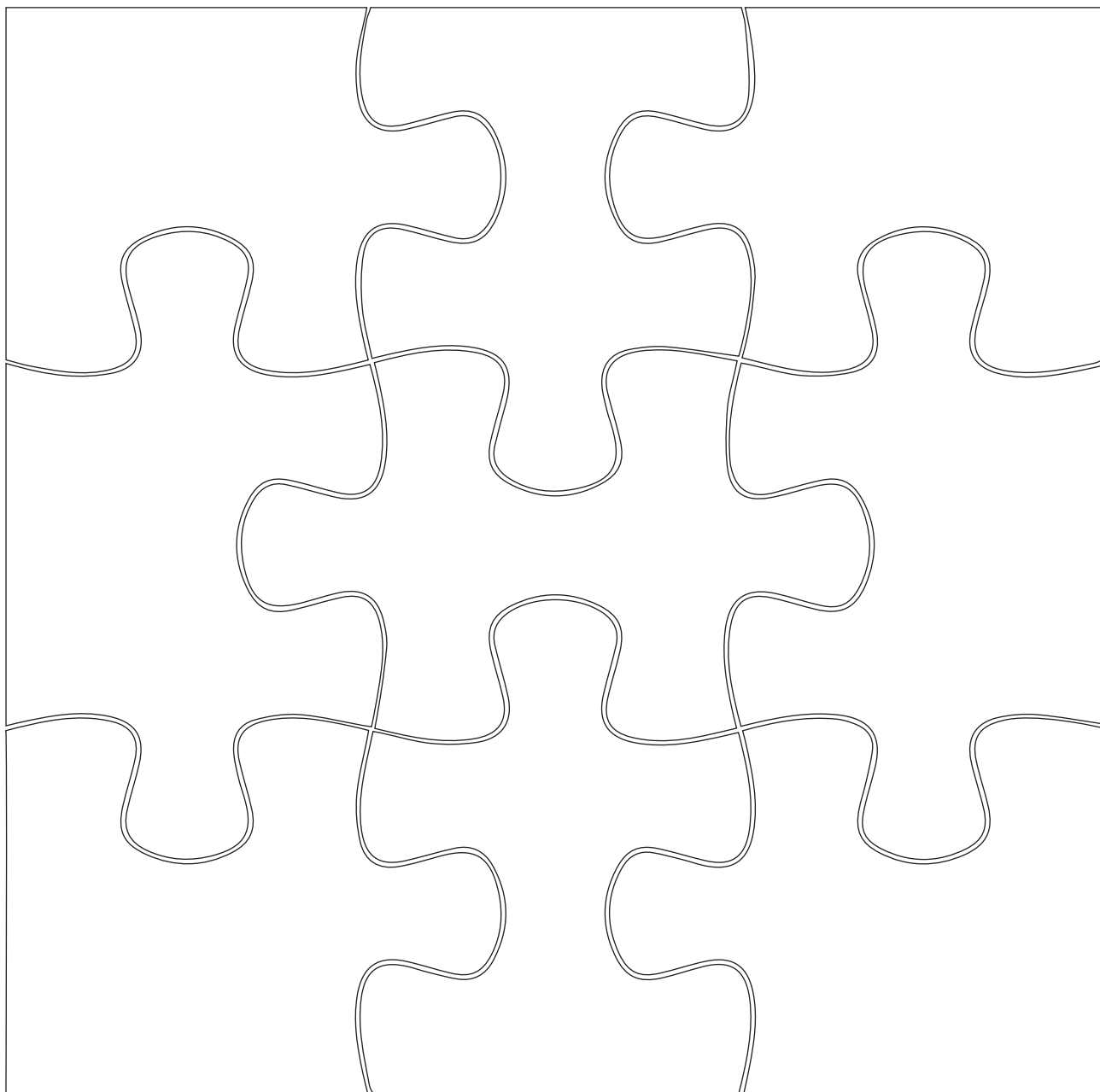
Tässä vaihtoehdossa identiteettiä tarkastellaan palapelin muodossa, joka kuvastaa sitä, kuinka monista palasista oppilaan identiteetti rakentuu. Palapelin paloihin kirjoitetaan, millaiset asiat oppilas kokee identiteetissään tärkeiksi. Palapelejä vertailemalla saadaan näkyviin kaikkien luokkalaisten yksilöllisyys ja moninaisuus sekä ohjataan oppilaita huomaamaan sekä omien että muiden identiteettien monikerroksisuus.

Tehtävän tekemiseen menee noin 30–45 minuuttia.

1. Oppilaille monistetaan oheinen palapeli-pohja.
2. Aluksi oppilaiden kanssa keskustellaan, millaisia eri identiteetin osa-alueita ihmisillä on (esimerkiksi ikä, sukupuoli, kielet, asuinpaikka, kyvyt, etninen tausta, maailmankatsomus ja ryhmät, joihin kuuluu). Identiteetin osa-alueista voi lukea lisää sivulta [22–26](#).
3. Oppilaat ohjeistetaan kirjoittamaan palapelin keskimmaiseen palaan itsestään sellaisia asioita, joita he eivät voi muuttaa. Tällaisia asioita ovat esimerkiksi ikä, ensikieli ja syntymäpaikka. Oppilaiden kanssa voidaan keskustella samalla siitä, että vaikka näitä asioita ei voi muuttaa, ihminen vaikuttaa kuitenkin itse siihen, miten niihin suhtautuu.
4. Ympäröiviin paloihin kirjoitetaan sellaisia asioita, jotka oppilas kokee omassa identiteetissään itselle tärkeiksi. Näitä voivat olla esimerkiksi mielenkiinnon kohteet, omat kyvyt ja kielet. Jokaiseen palaan kirjoitetaan vähintään yksi asia. Tärkeää on muistaa ohjeistaa oppilaita kirjoittamaan palapeliin vain sellaisia asioita itsestään, jotka hän on valmis jakamaan muiden kanssa.
5. Kun palapelit on täytetty, oppilaat lähtevät kiertämään luokassa musiikin soidessa. Oppilaat pysähtyvät opettajan käskystä tai kun musiikki pysäytetään. Opettaja ohjeistaa oppilaita jakamaan ensimmäiseksi tiedon keskimmäisestä palasta oppilasta lähinnä olevalle oppilaalle.
6. Tämän jälkeen kiertely jatkuu, kunnes oppilaat taas pysähtyvät opettajan käskystä tai kun musiikki pysäytetään. Tällä kertaa he jakavat tiedon palapelin jostakin toisesta palasta jollekin toiselle oppilaalle. Opettaja voi ohjeistaa tämän esimerkiksi sanomalla ”Kertokaa toisillenne, mitä lukee oikean yläkulman palassa”. Näin jatketaan, kunnes haluttu määrä paloja on käsitelty.
7. Seuraavaksi oppilaat saavat valita omasta identiteettipalapelistään minkä tahansa asian, jonka haluavat jakaa yhteisesti koko luokalle.
8. Lopuksi identiteeteistä voidaan keskustella seuraavien apukysymysten avulla:
 - Millaisia asioita palapelien keskipalaan kirjoitettiin?
 - Mitä yhteistä palapelien paloissa oli?
 - Mitä luulet, näyttääkö oma identiteettipalapelisi samalta esimerkiksi 5 tai 10 vuoden päästä? Mikä siihen vaikuttaa?

IDENTITEETTIPALAPELI

Kirjoita keskimmaiseen palaan asioita itsestäsi, joita et voi muuttaa, esim. syntymäpaikkasi, se, kuinka mones lapsi olet, äidinkielesi. Kirjoita muihin paloihin muita tärkeitä asioita, jotka kuuluvat identiteettiisi.

TAPAAMISIA PUISTOSSA

3–9 kaikki oppiaineet

Tehtävässä oppilaat tutustuvat toisiinsa kuvittelussa puistossa, jossa he ovat kävelyllä. Jokaisella oppilaalla on yksi kysymys, johon hän kuulee tehtävän aikana monta eri näkökulmaa, kun paria vaihdetaan. Tehtävän tavoite on auttaa oppilaita jäsentämään oman identiteettinsä piirteitä ja tutustumaan ryhmän muihin oppilaisiin.

Tehtävän tekemiseen menee noin 20 minuuttia. Tehtävässä tarvitaan ohessa olevat kysymyslapput ja taustamusiikkia.

1. Oheisista kysymyksistä valitaan ryhmälle sopivat. Niitä voidaan myös keksiä lisää tyhjiin ruutuihin. Kysymykset tulostetaan ja leikataan lapuiksi. Tehtävään tarvitaan yhtä monta kysymyslappua kuin luokassa on oppilaita. Joillakin oppilailla voi myös olla keskenään samanlaiset kysymykset.
2. Oppilaita ohjeistetaan kuvittelemaan, että he ovat puistossa, jossa he tutustuvat vastaan tulijoihin.

Kun musiikki soi, oppilaat kävelevät kuvittelussa puistossa. Kun musiikki loppuu, oppilas ottaa lähimmästä oppilaasta parin. Molemmat parista kysyvät oman kysymyksensä toisiltaan ja vastaavat niihin. Oheinen ohje voidaan heijastaa oppilaille näkyviin:

Olet puistossa. Kaikki puistossa kävelijät ovat superkiinnostuneita kohtaamistaan ihmisistä. Et tunne kävelijöistä ketään, mutta haluat tutustua heihin. Kun musiikki soi, kävele puistossa. Kun musiikki loppuu, ota pari lähimmästä oppilaasta, kysy häneltä lapussa oleva kysymys ja vastaa hänen kysymyksensä. Kun musiikki taas soi, kävele, ja musiikin loppuessa ota uusi pari ja toista kysymys!

3. Kun oppilaat ovat vastanneet molempien kysymyksiin, musiikki jatkuu ja oppilaat jatkavat kävelyä. Joka kerta, kun musiikki pysäytetään, oppilaat etsivät uuden parin. On hyvä kannustaa oppilaita muodostamaan mahdollisimman monta erilaista paria. Opettaja päättää, kuinka monta kierrosta tehdään.
4. Tehtävän lopuksi voidaan heijastaa näkyviin kaikki kysymykset ja keskustella yhdessä, mitä ajatuksia heräsi. Oppilaiden kanssa voidaan pohtia esimerkiksi seuraavia kysymyksiä:
 - Mitä uutta opit luokan oppilaista?
 - Millaisissa asioissa moni luokan oppilas on hyvä?
 - Millaiset asiat ovat tärkeitä monille luokan oppilaille?

SOVELLUS: Puistossa voidaan ottaa puheenaiheeksi mikä tahansa – tehtävätyyppi on vertaisoppimista parhaimmillaan!

ALA- JA YLÄKOULUUN SOPIVAT KYSYMYKSET

Mitä kieliä osaat?	Missä olet syntynyt?	Mikä on lempiruokasi? Tiedätkö missä se on alun perin keksitty?
Mikä on lempipaikkasi paikkakunnalla, jossa asut?	Mitä osaat tehdä todella hyvin?	Mitä teet mielelläsi vapaa-ajallasi?
Millaisia ihmistä ihaillet ja miksi?	Haluaisitko olla kuuluisa? Jos haluaisit, niin mistä asiasta haluaisit, että ihmiset tuntevat sinut?	Mitä eroa sinussa ja minussa on?
Mikä on parasta itsessäsi?	Mitä yhteistä sinulla ja minulla on?	Mitä uskontoja tai maailmankatsomuksia tiedät?
Millaisiin ryhmiin kuulut?	Oletko perheesi ainoa, ensimmäinen, keskimäinen vai nuorin lapsi?	

YLÄKOULUUN SOPIVAT LISÄKYSYMYKSET

<p>Onko paikkakunta, jossa olet syntynyt, sinulle tärkeä? Kerro paikkakunnasta.</p>	<p>Oletko huomannut, että sinuun suhtaudutaan positiivisesti, koska olet nuori? Kerro tilanteesta.</p>	<p>Oletko huomannut, että sinuun suhtaudutaan negatiivisesti, koska olet nuori? Kerro tilanteesta.</p>
<p>Miten uskonnot näkyvät suomalaisessa yhteiskunnassa?</p>	<p>Minkälaisia esimerkiksi koulunkäyntiin tai ympäristönsuojeluun liittyviä valintoja olet tehnyt?</p>	<p>Oletko kiinnostunut sellaisista asioista, jotka kiinnostavat myös monia muita ihmisiä eri puolilla maailmaa? Kerro siitä.</p>
<p>Mitä tarkoittaa, jos joku sanoo olevansa eurooppalainen?</p>	<p>Mitä Suomessa asuminen sinulle merkitsee?</p>	<p>Oletko huomannut, että sinua on joskus kohdeltu positiivisesti sukupuolesi takia? Kerro tilanteesta.</p>
<p>Oletko huomannut, että sinua on joskus kohdeltu negatiivisesti sukupuolesi takia? Kerro tilanteesta.</p>		

YSTÄVÄKIRJAN SIVU

3–9 kaikki oppiaineet

Tehtävä on muokattu KT, opinto-ohjaaja Petri Niemen idean pohjalta.

Oppilaat täyttävät tehtävässä ystäväkirjan sivun omilla lempiasioillaan ja omilla vahvuuksillaan tai muilla positiivisilla puolillaan. Sivusta kootaan lopuksi luokan yhteinen ystäväkirja. Tehtävän avulla oppilas oppii kertomaan hänelle tärkeitä asioista ja omista toiveistaan, jolloin hän tulee harjoitelleeksi positiivista itsearviointia ja omien vahvuksiensa tunnistamista.

Tehtävän tekemiseen menee noin 30 minuuttia. Tehtävän ”olen hyvä” -kohdan apuna voidaan käyttää *vahvuus*-sananamenua (s. 261). Jos oppilaat ovat tehneet jo Vahvuuskäsi-tehtävän (s. 84), myös sitä voidaan käyttää pohjana.

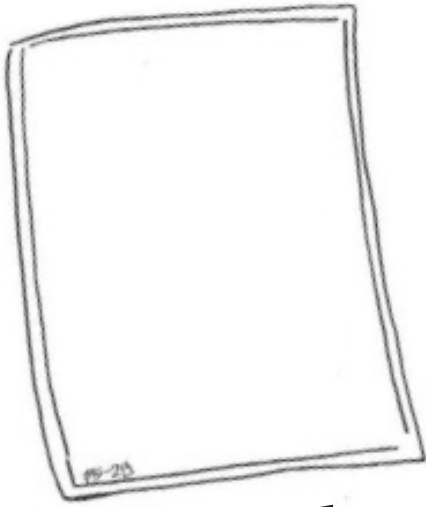
1. Oppilaille monistetaan oheinen ystäväkirja-sivu. Jokainen oppilas täyttää oman sivunsa. Oppilaita on hyvä muistuttaa siitä, että ystäväkirjaan kirjoitetaan ainoastaan sellaisia asioita, joita oppilaat ovat valmiita jakamaan koko luokan kesken.
2. Kun sivut ovat valmiita, ne kootaan luokan yhteiseksi ystäväkirjaksi, joka voidaan laittaa esille luokkaan ja johon tutustutaan yhdessä. Kokoamisen jälkeen vastauksista voidaan keskustella yhdessä esimerkiksi seuraavien apukysymysten avulla:

- Oliko omien lempiasioiden ja omien vahvuuksien miettiminen helppoa/vaikeaa? Millaisiin kysymyksiin keksit heti vastauksen? Mitä jouduit miettimään pidempään?
- Mitä uutta opit luokkakavereistasi?
- Millaiset asiat yhdistävät teitä?

3. Jos luokkaan tulee lukuvuoden aikana uusia oppilaita, heitä voidaan pyytää täyttämään oma sivu luokan yhteiseen ystäväkirjaan. Ystäväkirjaa voidaan lukea yhdessä uudestaan, kun se on saanut täydennystä.
4. Opettaja voi antaa ystäväkirjan sivut takaisin oppilaille myöhemmin, esimerkiksi lukuvuoden päättyessä tai yläkouluun siirryttäessä.

SOVELLUS 1: Oppilaat haastattelevat toisiaan ystäväkirjan sivujen pohjalta. Ideana on tutustua luokkakavereihin paremmin ja muodostaa luokan yhteistä hyvää ilmapiiriä. Haastattelun jälkeen parit voivat esitellä haastattelemansa parin muulle luokalle, jolloin kaikki luokan oppilaat tulevat esitellyiksi.

SOVELLUS 2: Ystäväkirjan sivu voidaan täyttää eri oppiaineiden aihepiireihin kuuluvista hahmoista. Historiassa voidaan esimerkiksi täyttää sivu Aurinkokuninkaasta, biologiassa ahvenesta ja kaunokirjallisuuteen liittyen Harry Potter -sarjan Hermionesta tai Muumien Möröstä.

Nimeni: _____

Nimi, jolla minua kutsutaan: _____

Syntymäpäiväni: _____

Oma kuvani tai
muu kiva kuva

Voimaeläimeni: _____

Lempipaikkani: _____

Lempijuttuni vapaa-ajalla: _____

Minulle tärkeä biisi: _____

Unelmieni päivä olisi tällainen: _____

Olen hyvä: _____

Olen todella hyvä: _____

Haluaisin oppia: _____

Erikoisin taitoni: _____

Jos elämästäni tehtäisiin elokuva, sen nimi olisi _____

Jos olisin supersankari, supervoimani olisi _____

Jos saisin yhden päivän olla kuka tahansa henkilö, olisin _____

Tulevaisuudessa haluaisin _____

Kolme tärkeintä tavaraani: _____

KAIKKI NIMENI

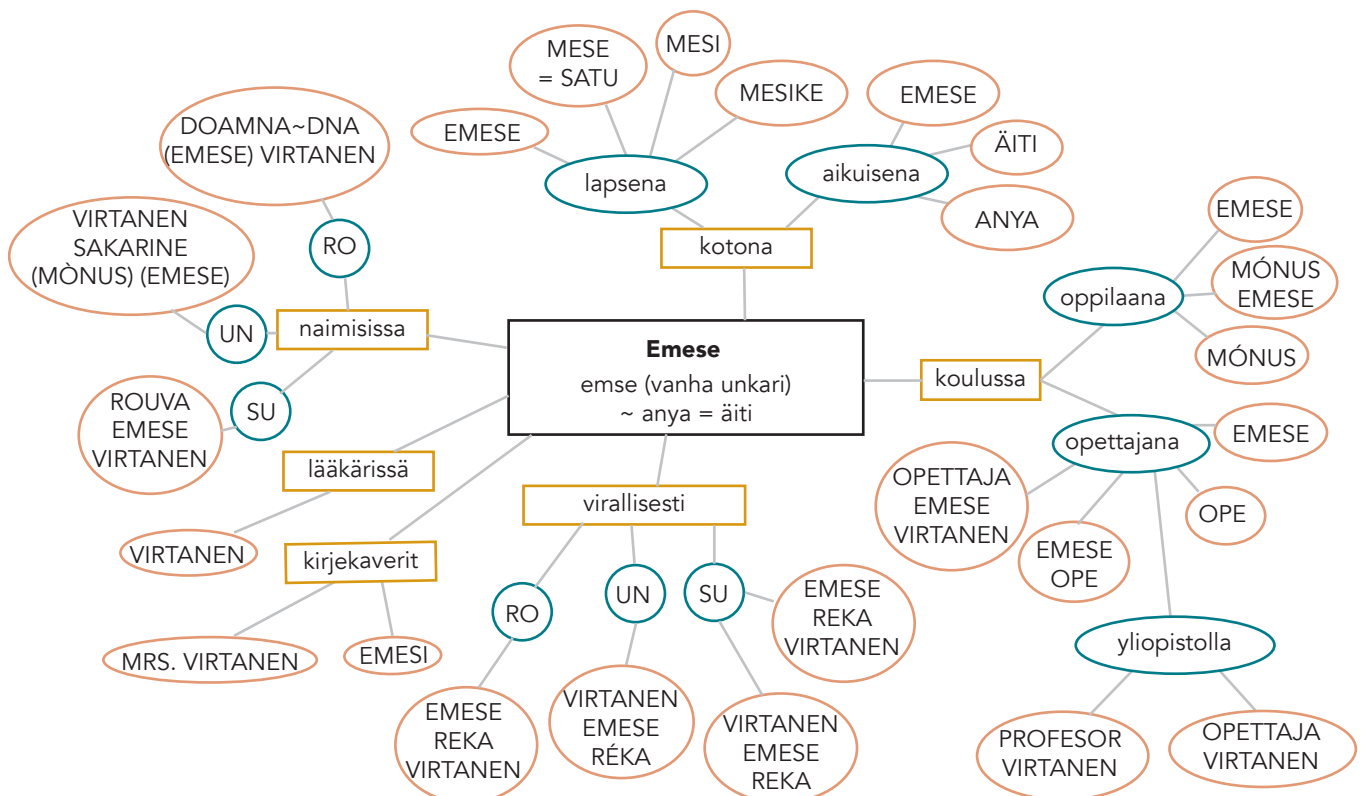
3–9 kielet, yhteiskuntaoppi, oppilaanohjaus

Tehtävän tavoitteena on ohjata oppilasta tutkimaan omaa nimeään, nimeään suhteessa omaan identiteettiinsä ja sitä kautta myös suhdetta muihin. Tehtävä toimii myös ryhmäytävänä ja tutustuttavana tehtävänä esimerkiksi silloin, kun ryhmän jäsenet ovat toisilleen en-tuudesta tunteettomia. Tehtävän tekemistä helpottaa se, että alussa ei tarvitse paljastaa kovin paljoa – tämä voi olla helpottava tieto oppilaille. Nimitarinoista löytyy myös monesti yhdistäviä tekijöitä, mikä voi lisätä yhteenkuuluvuuden tunnetta.

Tehtävän tekemiseen menee noin 45 minuuttia. Tehtävän tekemiseen tarvitaan paperia, kyniä ja opettajan valinnan mukaan muita taide- ja askarteluvälineitä. Tehtävän tai osia siitä voi antaa myös kotitehtäväksi, jolloin sitä voidaan täydentää kotiväen avulla.

1. Opettaja täyttää ensin ohjeiden mukaisen (kohta 2) nimikartan omasta nimestään malliksi oppilaille. Tehtävän aluksi malliesimerkki käydään yhdessä läpi, jotta tehtävän tekeminen on helpompaa.
2. Oppilaat kirjoittavat ja piirtävät oman nimikarttansa oheisten ohjeiden ja apukysymysten avulla. Oppilaita voi rohkaista keksimään lisää tilanteita, joissa heitä kutsutaan jollakin tietyllä nimellä.

3. Oppilaat jaetaan esimerkiksi neljän hengen pienryhmiin, joissa oppilaat miettivät, millaisia tarinoita heidän nimiinsä liittyy. Huom. Oppilas voi halutessaan kertoa mistä tahansa nimikarttaan kirjaamastaan nimestä, yhdestä tai useammasta. Nimestään voi kertoa esimerkiksi jonkin muiston tai mitä nimi tarkoittaa. Kerrottava asia voi olla ihan pienikin. Oppilas voi myös kertoa, miksi juuri hänet on nimetty sillä nimellä, kuka nimen on valinnut, mitä hän itse ajattelee nimestään ja niin edelleen. Jos oppilas ei tiedä vastausta juuri näihin kysymyksiin, hän voi myös etsiä internetistä tietoa nimen alkuperästä ja merkityksistä tai esimerkiksi samannimisistä julkisuuden henkilöistä.

4. Lopuksi nimikartoista voidaan järjestää näyttely luokan seinille. Karttoihin tutustumisen jälkeen niistä keskustellaan koko ryhmän kesken. Keskustelun apuna voidaan käyttää seuraavia kysymyksiä:

- Opitko jonkin uuden nimen, jolla luokkakaveriasi kutsutaan? Yllättikö jokin nimistä?
- Miksi eri tilanteissa käytetään eri nimiä samasta ihmisestä?
- Haluaisitko, että sinusta käytettäisiin jossakin tilanteessa jotain muuta nimeä kuin siinä nyt käytetään? Miksi? Mikä olisi parempi nimi?
- Onko jokainen sinusta käytetty nimi yhtä tärkeä? Miksi?

KAIKKI NIMENI

Aloita nimikartan tekeminen kirjoittamalla nimesi keskelle paperia. Voit valita, kirjoitatko paperin keskelle vain etunimesi, kaikki etunimesi vai koko nimesi.

Kirjoita sitten nimesi ympärille, miten sinua kutsutaan

- kotona (kutsuuko perheesi sinua esimerkiksi lempinimillä?)
- koulussa (millä nimellä opettajat, kaverit, muut oppilaat tai muu henkilökunta kutsuvat sinua?)
- virallisissa yhteyksissä (mikä nimi on vastaanottajana esimerkiksi saamissasi Wilma- tai Helmi-viesteissä tai muissa koulun sähköisissä järjestelmissä, passissa, mopokortissa tai Kela-kortissa)
- hammaslääkärissä, lääkärissä tai muulla vastaanotolla
- muissa maissa tai muilla kielillä?

Jos haluat, voit koristella nimikarttaasi piirtämällä ympyröitä ja laatikoita tekstien ympärille. Voit myös piirtää tai liimata nimikarttaan nimeesi liittyviä kuvia ja käyttää värejä.

Esittele nimikarttasi pienryhmälle ja kerro sen avulla nimestäsi ryhmäläisille. Kerro nimestäsi asioita, joita haluat muiden tietävän. Kerrottava asia voi olla pienikin! Voit kertoa yhdestä tai useammasta nimikarttaan kirjoittamastasi nimestä esimerkiksi seuraavia asioita:

- Liittykö nimeesi jokin muisto tai tarina?
- Tiedätkö, kuka nimesi on valinnut?
- Pidätkö nimestäsi? Miksi/Miksi et?
- Tunnetko tai tiedätkö muita saman nimisiä henkilöitä? Tiedätkö, kuinka yleinen nimesi on eri paikoissa?
- Onko sinulla tietoa nimesi historiasta tai alkuperäisestä merkityksestä?

ELÄMÄNI BIISI

1–9 musiikki

Tehtävä on muokattu Turun yliopiston opettajankoulutuslaitoksen opiskelijoiden, Annika Lehto, Oskar Hirvinen ja Aleksi Myllylä, idean pohjalta.

Tavoitteena on ohjata oppilaita pohtimaan, mikä heidän elämänsä biisi on eli tutkia itselle merkityksellistä kappaletta. Tehtävä auttaa oppilasta tarkastelemaan musiikin henkilökohtaisia merkityksiä ja tunnistamaan musiikin itsessä herättämiä tunteita ja ajatuksia. Keskeistä on myös oppilaan oman musiikkitaustan sekä omien tarinoiden ja muistojen tarkastelu musiikin kautta. Lisäksi tavoitteena on, että oppilaat oppivat lisää toisistaan.

Visailun idean pohjana on Ylen *Elämäni biisi* -formaatti, jossa julkisuuden henkilöt arvailevat toistensa elämän biisejä. Ohjelmasta voi mahdollisuuksien mukaan näyttää katkelmia, jotta oppilaat saavat ideasta kiinni.

Tehtävä toteutetaan pidemmän jakson ajan esimerkiksi kerran viikossa, aina 45 minuuttia kerrallaan.

Tehtävä alkaa oppilaan kotitehtävänä toteutettavalla yksilöosuudella, jonka jälkeen visailu toteutetaan ryhmässä. Visailun ohjeistus on hyvä antaa noin viikkoa ennen varsinaisen tehtävän aloittamista, jotta oppilailla on tarpeeksi aikaa tehtävään.

Huom! Yksilöosuudessa valittavan tarinan tulee olla sellainen, jonka haluaa ryhmän kanssa jakaa. Tehtävän onnistumiseksi luokassa on oltava turvallinen ilmapiiri ja hyvä yhteishenki. Oppilaita on hyvä tarvittaessa muistuttaa siitä, että jokaisen tarina ja kappale ovat yhtä tärkeitä ja yhtä sopivia, eikä ole tiettyjä genrejä, joiden musiikki on hyväksyttyä. On myös hyvä keskustella siitä, että toisen musiikkimaun tai toiselle tärkeän musiikin negatiivinen arvostelu voi satuttaa.

1. Oppilaalle annetaan tehtäväksi oheinen tehtävämoniste, jonka hän täyttää kotitehtävänä ennen oppituntia. Monisteeseen kirjoitetaan itselle merkityksellisen kappaleen ja sen esittäjän nimi sekä kappaleeseen liittyvä tarina: *Miksi juuri tämä on elämäsi biisi?*

On hyvä myös ohjeistaa, että kappaleen ei tarvitse olla tämän hetken lempikappale. Kappaleen on tarkoitus olla sellainen, joka on ollut oppilaan omassa elämässä jotenkin merkittävä tai johon liittyy itselle tärkeä muisto. Oppilaita voi ohjeistaa myös esimerkiksi valitsemaan sellaisia biisejä, jotka herättävät heissä mukavia muistoja ja positiivisia tunteita. Tämä on tärkeää erityisesti silloin, kun ryhmässä on oppilaita, joiden elämässä on tapahtunut vaikeita asioita.

2. Neljä oppilasta kerrallaan tuo oman elämänsä biisin oppitunnille, jossa ne kuunnellaan vuorotellen. Vielä ei paljasteta, mikä biiseistä on kenenkin. Muun luokan tehtävä on arvata, mikä on kenenkin oman elämän biisi. Kukin oppilas kirjoittaa omat arvauksensa muistiin.
3. Kun kaikki kappaleet on kuunneltu, käydään arvaukset läpi, paljastetaan oikeat vastaukset vuorotellen, ja kerrotaan kappaleiden takana olevat tarinat. Tunnin loppuksi voidaan kappaleista keskustella esimerkiksi seuraavien apukysymysten avulla:
 - Millaiselta tuntui arvata toisen elämän biisiä? Oliko se helppoa vai vaikeaa?
 - Mitkä asiat auttoivat arvaamisessa?
 - Oliko biiseissä jotain keskenään samanlaista?
 - Herättikö jokin biiseistä sinussa muistoja tai tunteita? Millaisia?
 - Olisiko jokin biiseistä voinut olla myös oman elämäsi biisi?

ELÄMÄNI BIISI

Valitse itsellesi merkityksellinen biisi. Sen ei tarvitse olla tämän hetken lempikappale vaan jokin sellainen, joka herättää sinussa muistoja ja on sinulle jollakin tavalla tärkeä. Biisi voi olla myös esimerkiksi lapsuutesi lempilaulu.

Voit pohtia, valitsetko esimerkiksi biisin, joka herättää sinussa mukavia muistoja, muistuttaa jostakusta tärkeästä henkilöstä tai tuo mieleen jonkin tapahtuman. Valitse kuitenkin sellainen kappale, johon liittyvän muiston tai tarinan haluat kertoa luokallesi.

Pohdi esimerkiksi seuraavia asioita:

- Mitä mukavia muistoja biisi herättää sinussa?
- Mitä tunteita se herättää?
- Minkälaisissa tilanteissa olet kappaletta kuullut tai kuunnellut?
- Miksi biisi on sinulle tärkeä?
- Liittykö biisiin jokin tarina? Kerro siitä!

Biisin nimi: _____

Biisin esittäjä tai esittäjät: _____

Miksi juuri tämä biisi on elämäsi biisi? Kirjoita siihen liittyvä muisto tai kerro, miksi se on sinulle tärkeä.

MUSIIKKI YHDISTÄÄ

3–9 musiikki

Musiikilla voi olla voimakas vaikutus ryhmän yhteenkuuluvuudentunteeseen. Tehtävän tavoitteena on ohjata oppilaita pohtimaan, millaista musiikkia hänen yhteisössään kuunnellaan. Tehtävä auttaa oppilasta tarkastelemaan identiteettiään suhteessa omiin yhteisöihinsä musiikin kautta sekä pohtimaan samalla musiikin yhteisöllisiä merkityksiä.

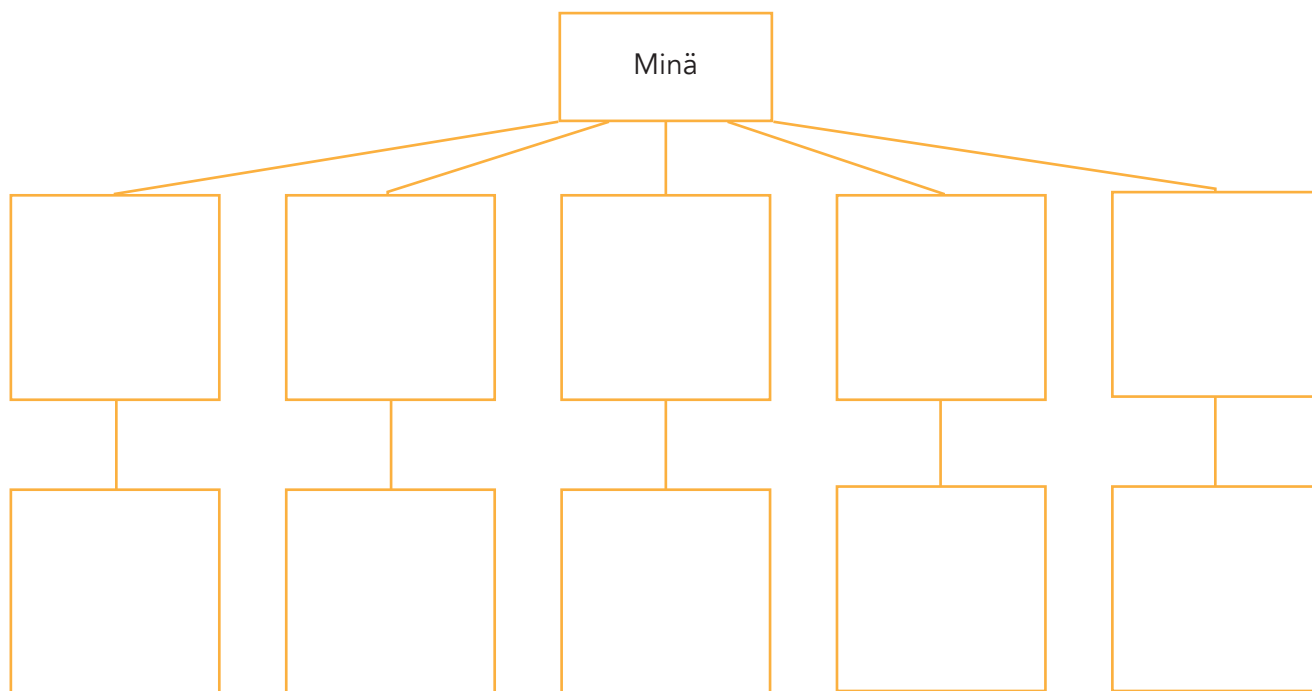
Tehtävän tekemiseen menee noin 45 minuuttia.

Huom! Kukin määrittää itse, mihin ryhmiin identifioituu. Joillekin oppilaille sidosryhmään tai yhteisöön kuuluminen voi silti olla vaikea tai arka asia, joten työskentelyssä tulee olla sensitiivinen. Oppilaille voidaan myös antaa tehtäväksi pohtia jonkin ryhmän tai yhteisön musiikkia, vaikka ei itse kuuluisi kyseiseen ryhmään.

1. Opettaja keskustelee luokassa oppilaiden kanssa erilaisista alakulttuureista ja yhteisöistä ja ohjaa oppilaita pohtimaan, millaisiin yhteisöihin kukin kuuluu. Yhteisöjä tai ryhmiä voivat olla niin harrastus- ja etniset ryhmät kuin vapaa-ajan kaveriporukatkin tai perheet. Oppilaita voidaan ohjata joko pohtimaan ryhmiä, joihin he itse kuuluvat tai yleisemmin muita ryhmiä, jos se tuntuu turvallisemmalta.
 - Minkälaisiin erilaisiin vapaa-ajan ryhmiin voi kuulua? Keksittekö vähintään viisi erilaista ryhmää?
 - Mitkä asiat vaikuttavat ryhmän muodostumiseen? Onko ihmisillä esimerkiksi samantyyppiset kiinnostuksen kohteet tai tekevätkö he jotain yhdessä?
2. Seuraavaksi opettaja ohjaa oppilaita miettimään, kuunnellaanko oppilaiden tuntemissa ryhmissä tai yhteisöissä jotakin tietynlaista musiikkia.
 - Kuunnellaanko äsken miettimissänne ryhmissä jotakin tietyn tyylistä musiikkia?
 - Mistä tiedät, että ryhmässä kuunnellaan tietynlaista musiikkia? Näkyykö ryhmän kuuntelema musiikki jotenkin heidän ulkonäöstään tai tavastaan toimia? Voitko olla varma, että ihmisen ulkonäkö kertoo hänen mielimusiikistaan?
 - Jos itse kuulut johonkin ryhmään, tuntuuko sinusta, että ryhmän ”yhteinen” musiikki on tärkeä osa sinua?
3. Oppilaille jaetaan oheinen moniste ja annetaan tehtäväksi miettiä jotakin yhteisöä, johon he kuuluvat (koti, ystävät, vapaa-aika, kiinnostuksen kohteet), ja valita esimerkikappale tai yhtye, joka edustaa tätä yhteisöä tai ryhmää. Kappale voi olla esimerkiksi jokin sellainen, jota ryhmässä (usein) kuunnellaan yhdessä tai se voi liittyä vaikkapa johonkin kodin juhlaan.
4. Oppilaat kirjoittavat kappaleesta ja kertovat, miten se liittyy heihin itseensä ja koko ryhmään. Kirjoituksen voi tehdä joko ohessa olevalle oppilaan monisteelle tai vihkoon. Jos oppilaat haluavat, heidän valitsemiaan kappaleita voi kuunnella luokassa yhdessä.

MUSIIKKI YHDISTÄÄ

1. Mieti yhteisöjä tai ryhmiä, joihin kuulut. Nämä ryhmät voivat liittyä kotiin, ystäviin, vapaa-aikaan tai kiinnostuksen kohteisiin. Kirjoita ryhmät oheiseen ajatuskarttaan.

2. Millainen musiikki yhdistää yhteisön jäseniä? Mieti esimerkkikappaleita tai yhtyeitä, jotka edustavat kutakin yhteisöä tai ryhmää. Kappale voi olla esimerkiksi jokin sellainen, jota ryhmässä (usein) kuunnellaan yhdessä tai se voi liittyä vaikkapa johonkin kodin juhlaan. Kirjoita nämä kappaleet tai yhtyeet ajatuskarttaan.
3. Valitse yhden ryhmän tai yhteisön kappale tai yhtye. Kirjoita valitsemastasi yhtyeestä tai kappaleesta.

Miten kappale liittyy ryhmääsi? _____

Minkälaisissa tilanteissa olette ryhmässä kuunnelleet tai laulaneet kappaletta?

Miten kappale liittyy sinuun itseesi? _____

Mitä mukavia tunteita kappale herättää? _____

Miksi se on merkityksellinen sinulle ja/tai yhteisöllesi? _____

Millainen ryhmäsi olisi tai mitä se tekisi, jos sillä ei olisi tätä kappaletta tai muuta yhteistä musiikkia? _____

Liittykö kappaleeseen jokin tarina? Kerro se! _____

MINÄ YHDELLÄ SANALLA -HAASTATTELU

3–9 kaikki oppiaineet

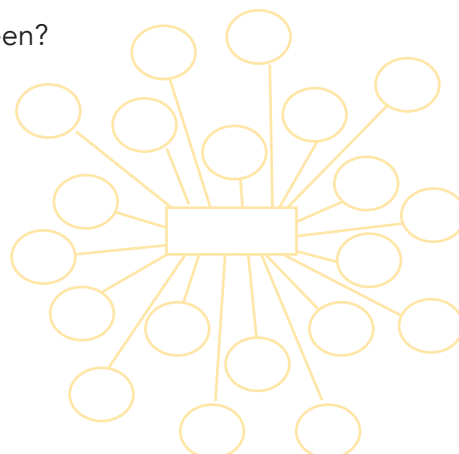
Tehtävässä oppilaat tutustuvat itseensä ja toisiinsa ja pohtivat omia kiinnostuksen kohteitaan yhden sanan haastattelun avulla. Pareittain toteutettavassa haastattelussa haastattelijan esittämiin kysymyksiin vastataan yhdellä sanalla. Tehtävän avulla oppilaat ovat vuorovaikutuksessa keskenään ja tiedostuvat luokan moninaisuudesta myös pieniin yksityiskohtiin liittyen. Samalla harjoitellaan käsitekartan tekemistä ja tiedon esittämistä sen avulla.

Tehtävää voidaan käyttää esimerkiksi tutustumistehtävänä.

Tehtävän tekemiseen menee 30–45 minuuttia.

1. Oppilaille monistetaan oheiset kysymykset ja miellekarttapohja.
2. Oppilaat jaetaan pareihin. Parista toinen on ensin haastateltava ja toinen haastattelee sekä kirjaa kysymysten vastauksia miellekarttaan. Kun kaikkiin kysymyksiin on vastattu, osia vaihdetaan. Kysymyksiin saa vastata vain yhdellä sanalla!
3. Kun haastattelut on tehty ja kartat valmiita, parit tarkastelevat karttoja yhdessä. Tässä kohtaa vastauksille kerrotaan perusteluita. Lisäksi voidaan pohtia, mikä valittuja asioita yhdistää. Lisäksi voidaan pohtia, miten tällaisilla hieman yllättävillä kysymyksillä saadaan uusia asioita selville tutuistakin ihmisistä.
4. Parit voivat esitellä toisensa muulle luokalle valitsemalla kolme parin vastausta käsitekartasta.
5. Lopuksi käsitekartoista voidaan keskustella yhdessä esimerkiksi seuraavien kysymysten avulla:
 - Oliko jokin vastauksissa esille tullut asia yllättävä?
 - Oliko luokassa joitakin samoja vastauksia?
 - Oliko vaikeaa valita vain yksi asia vastaukseksi kysymykseen?
6. Valmiit käsitekartat voidaan laittaa luokan seinälle.

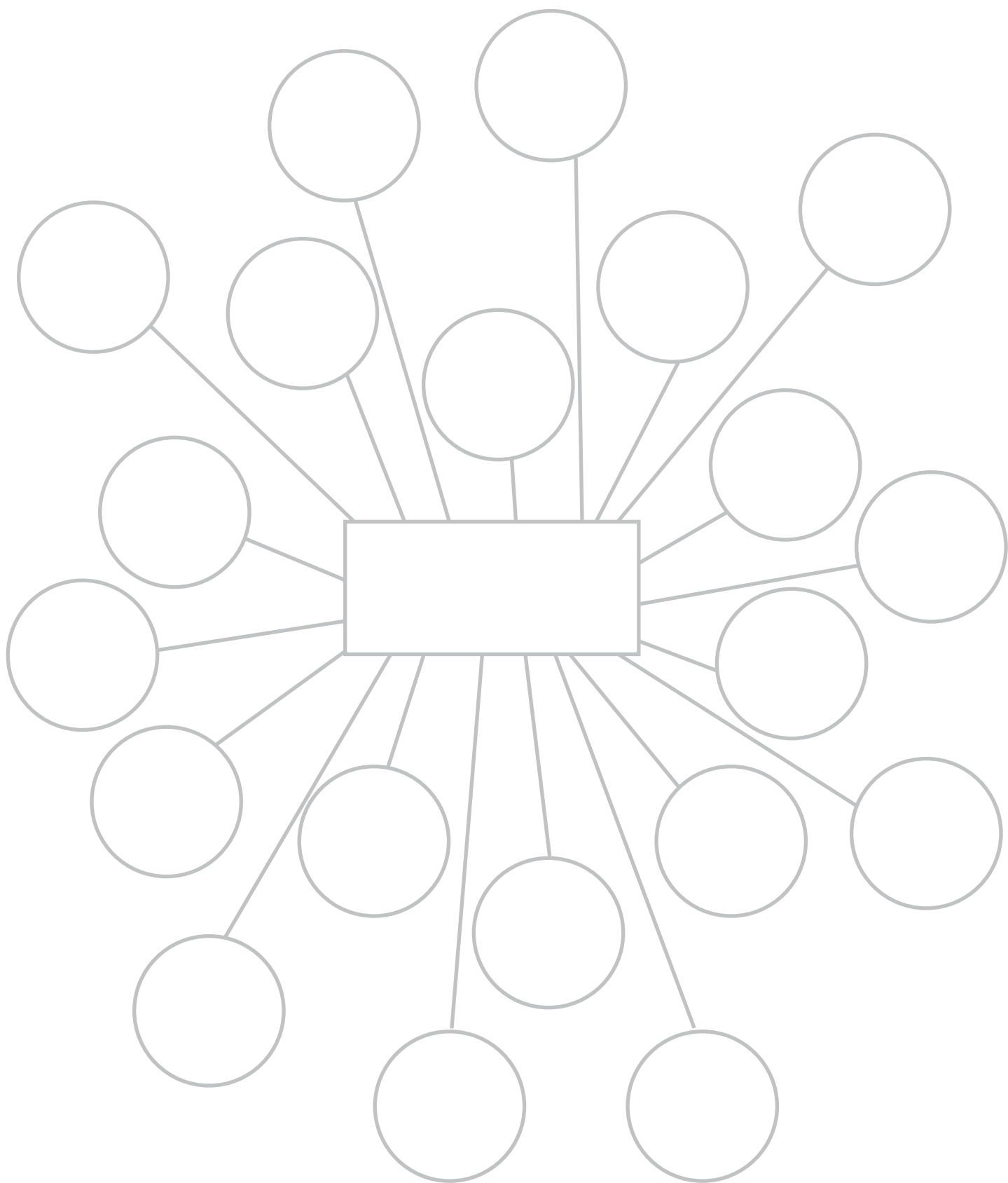
MINÄ YHDELLÄ SANALLA -HAASTATTELU

Selvitä, mitä parisi kertoo itsestään, kun voi vastata ainoastaan yhdellä sanalla! Haastattele paria kysymällä häneltä alla olevat kysymykset ja kirjoita parisi sanoma yhden sanan vastaus käsitekartan ympärään.

1. Jos olisit väri, mikä väri olisit?
2. Jos olisit hedelmä, mikä hedelmä olisit?
3. Jos olisit soitin, mikä soitin olisit?
4. Jos olisit laulu, mikä laulu olisit?
5. Jos olisit työkalu, mikä työkalu olisit?
6. Jos olisit elokuva, mikä elokuva olisit?
7. Jos olisit kieli, mikä kieli olisit?
8. Jos olisit eläin, mikä eläin olisit?
9. Jos olisit ammatti, mikä ammatti olisit?
10. Jos olisit kirja, mikä kirja olisit?
11. Jos olisit ruoka, mikä ruoka olisit?
12. Jos olisit urheilulaji, mikä urheilulaji olisit?
13. Jos olisit julkisuuden henkilö, kuka julkisuuden henkilö olisit?
14. Jos olisit kodinkone, mikä kodinkone olisit?
15. Jos olisit kaupunki, mikä kaupunki olisit?
16. Jos olisit leivonnainen, mikä leivonnainen olisit?
17. Jos olisit kasvi, mikä kasvi olisit?
18. Jos olisit historiallinen henkilö, kuka historiallinen henkilö olisit?
19. Jos olisit jäätelömaku, mikä maku olisit?
20. Jos olisit _____, mikä _____ olisit?

Kun käsitekartat ovat molemmilla valmiita, verratkaa niitä toisiinsa. Pohtikaa yhdessä esimerkiksi seuraavia kysymyksiä:

- Miksi olisitte juuri tietty työkalu/soitin/kasvi...?
- Oliko jokin asia yllättävä?
- Oliko teillä joitakin samoja vastauksia?
- Oliko vaikeaa valita vain yksi asia?

NUORIA KAIKKINA AIKOINA

5–9 kielet, historia

Tehtävässä vertaillaan lasten ja nuorten elämää ennen ja nyt. Samalla oppilaat pohtivat omaa elämäänsä ja identiteettiään suhteessa 1600-luvulla eläneiden ihmisten elämään. Vertailu lisää oppijan käsitystä identiteetin muovautumisesta ajassa ja paikassa.

Tehtävän alkuperäinen versio on peräisin Turun museokeskuksen kouluille tekemästä tehtäväpaketistä *Kurkistus 1600-lukuun*.

Tehtävän tekemiseen menee noin 45 minuuttia.

1. Oppilaille monistetaan oheinen tehtävisivu tai se jaetaan heille sähköisesti. Tehtävän eteneminen on kuvattu tarkemmin oppilaan ohjeissa.
2. Tehtävät käydään lopuksi yhdessä läpi. Oppilaat voivat halutessaan esitellä myös piirtämänsä vertailut. Keskustelun apuna voidaan käyttää esimerkiksi seuraavia kysymyksiä:
 - Kuinka tärkeitä 2000-luvun nuoruuteen liittyvät asiat sinulle ovat?
 - Miltä 1600-luvun lapsuus tai nuoruus sinusta vaikuttaa? Osaisitko kuvitella itsesi elämään 1600-luvun arkea?
 - Miten nykyajan ilmiöt vaikuttavat siihen, millainen olet? Vaikuttaako esimerkiksi sosiaalinen media identiteettiisi?

NUORIA KAIKKINA AIKOINA

Alla on 1600-luvulta peräisin oleva teksti. Siinä kaksi teini-ikäistä poikaa keskustelee leikkimisestä. Lue teksti.

- Käykääm leikitsemään.
 - Mitäst me leikitsem?
- Leikitkääm kloodua.
 - Se on lasten leikki.
- Mitäst leikkii sinä tahdoisit?
 - Kilvoitelkaam juoksulla
- Sitä leikkiä minä vihaan.
 - Mistä syystä?
- Sillä se väsyttää jalgat.
 - Etkös itsees häpee?
- Mitäst minun pitäis häpeemän?
 - Ettäs niin laiska olet

Kloodu voi olla noppapeli tai kyykän kaltainen heittopeli

1. Kerro poikien keskustelun sisältö omin sanoin.

2. Kuvittele, että matkustat 1600-luvulle ja tapaat keskustelun pojat. Kerro heille, millaista on olla lapsi tai nuori 2000-luvulla. Kirjoita kertomuksesi alle. Voit kertoa esimerkiksi, mitä teet arkena, harrastatko jotakin, millaisia tavaroita sinulla on, mitä mielelläsi syöt tai missä asut.

3. Kuvittele, mitä pojat kertovat sinulle 1600-luvun elämästä. Kirjoita:

4. Pohdi, mitä yhteisiä asioita 1600- ja 2000-luvun lapsuuteen tai nuoruuteen liittyy. Entä mikä on erilaista? Kirjoita tai piirrä, mitä yhtäläisyyksiä ja eroja keksit.

5. Kuvittele, millainen sinä olisit ollut, jos olisit elänyt 1600-luvulla. Kirjoita sitten, mitkä 2000-luvun lapsuuteen tai nuoruuteen liittyvät asiat tekevät sinusta erilaisen kuin millainen olisit ollut 1600-luvulla. Voit miettiä esimerkiksi, onko nykyaikainen tekniikka tärkeä osa elämääsi ja sinua.

KIRJE ITSELLENI

3–9 kielet, oppilaanohjaus

Tehtävässä oppilas kertoo kirjeen muodossa itsestään itselleen. Tavoitteena on pohtia omaan identiteettiin liittyviä asioita ja sanallistaa niitä. Sanallistaminen selkiyttää asioiden käsittelyä ja kun kirjoittaa itselleen, se lisää itsetuntemusta. Kun omaa tekstiään lukee uudelleen monen vuoden jälkeen, pystyy refleктоimaan omaa identiteettiään, kasvuaan ja kehittymistään. Lisäksi voi olla helpompi kirjoittaa, jos kirjettä ei tarvitse jakaa muille.

Valmiit kirjeet kerätään talteen ja annetaan takaisin oppilaille myöhemmin. Kirje voidaan kirjoittaa esimerkiksi yläkoulun alussa ja saada yhdeksännen luokan lopussa takaisin.

Tehtävän tekemiseen menee noin 45 minuuttia.

1. Aluksi tutustutaan opettajajohtoisesti *identiteettikukan* (s. 49) avulla identiteetin eri osa-alueisiin. Lisäksi pohditaan, mihin erilaisiin viiteryhmiin oppilas kuuluu esimerkiksi harrastusten tai alakulttuurien perusteella.
2. Oppilaan tehtävä on kertoa itsestään itselleen kirjeen muodossa. Oppilaille voi antaa malliksi oheisen monisteen tai he voivat kirjoittaa kirjeen vapaasti itse valitsemallaan kielellä. Tässä vaiheessa on hyvä kertoa oppilaille, milloin kirjeet saa takaisin.

Jos käytetään monistetta, on hyvä keskustella oppilaiden kanssa, mitä identiteetin aluetta eri kohdat edustavat, vai ovatko jotkin kohdat toisaalta yleisemmin itsen liittyviä. Lisäksi on hyvä pohtia, millaisia mottoja on olemassa ja etsiä niistä yhdessä esimerkkejä.

*Jokainen meistä loistaa, kun valaistus on oikea.
Susan Cain*

3. Kirjeet voidaan säilyttää esimerkiksi oppilaan omassa *Minäkansiossa* (s. 43) tai opettaja voi säilyttää kirjeet ja palauttaa ne oppilaille esimerkiksi lukuvuoden, alakoulun tai yläkoulun päättyessä. Kirjeen mukaan voi myös laittaa yhden muistoesineen, kuten valokuvan, vanhat hammasraudat tai mitä tahansa omaan sen hetkiseen elämään liittyvää.

KIRJE ITSELLENI

Voit kirjoittaa kirjeen valitsemallasi kielellä.

_____ (paikka)

_____ (päivämäärä)

Hei _____!

Olen _____-vuotias tyttö/poika/muu

Perheeseeni kuuluu _____

Ihmisiä, joista pidän, ovat _____

Ryhmiä, joihin kuulun, ovat _____

Nämä ryhmät ovat minulle tärkeitä, koska _____

Asun _____

Vanhempani ovat kotoisin _____

Puhun _____, mutta myös _____

kieli on minulle tärkeä, koska _____

Minusta on kivaa _____

Olen erityisen hyvä _____

Haluaisin vielä oppia _____

Viime aikoina olen tuntenut itseni _____

Mukavinta tällä hetkellä elämässäni on _____

Minua huolestuttaa _____

Toiveeni on, että _____

Ensi vuonna uskon olevani _____

Terveisin,

Mottoni on

RUNO MINUSTA

1–9 kielet

Tehtävässä oppilas kirjoittaa itseään kuvailevan runon, jonka jokainen säe alkaa järjestyksessä hänen nimensä kirjaimilla. Runon voi toteuttaa siten, että virkkeet tulevat allekkain, jolloin ensimmäiset kirjaimet muodostavat pystysuoraan oppilaan oman nimen, tai visuaalisuudella voi leikitellä luovemminkin. Runon voi toteuttaa millä tahansa oppilaan valitsemalla kielellä tai monikielisesti.

Tehtävän tekemiseen menee noin 30 minuuttia.

1. Ennen tehtävän tekemistä voidaan keskustella runoudesta, runojen merkityksistä ja erilaisista runojen tyyleistä tai muotoiluista. Malliksi voidaan myös näyttää runoja, jotka on tehty visuaalisesti leikitellen eri muotoihin. Näitä voi hakea esimerkiksi hakusanoilla *visuaalinen runo* tai *surrealistinen runo*.
2. Alla on eri vaihtoehtoja identiteettirunon kirjoittamiselle. A-vaihtoehdossa kirjoitetaan runo oman nimen alkukirjaimista, B-vaihtoehdossa kehutaan kaveria ja C-vaihtoehdossa runolle on annettu valmis pohja, jota oppilaat täyttävät.

VAIHTOEHTO A: ETUNIMIRUNO

Jokainen oppilas tekee runon, jonka jokainen säe alkaa hänen etunimensä kirjaimilla muodostaen etunimen esimerkiksi pystysuoraan. Kirjaimista muodostuvien säkeiden ei tarvitse olla virkeitä, vaan kirjoittaminen voi olla vapaampaa: riville voi tulla ainoastaan yksi tai kaksi sanaa tai jopa useampi virke. Oppilaita voidaan ohjeistaa esimerkiksi seuraavien mallien avulla:

Herään linnun lauluun.

Ennen kaikkea kesäaamuisin herään hitaasti venytellen.

Luen aamupalalla runoja.

Innostun oivalluksista.

Huomenna

Ennen auringonlaskua

Lähden ulos

Ihan varmasti!

Runon pitää kokonaisuudessaan kuvata oppilasta. Tehtävän voi toteuttaa myös niin, että jokainen rivi kuvaa oppilasta itseään. Oppilaille voi antaa inspiraatioksi apukysymyksiä:

- Mitkä asiat ovat sinusta ihania?
- Mitä teet mielelläsi?
- Missä paikassa sinusta on kiva olla?
- Mitkä äänet, hajut, maut tai muistot ovat sinusta mukavia?
- Millaisia toiveita, haaveita tai unelmia sinulla on?

VAIHTOEHTO B: KEHURUNO

Runon voi kirjoittaa yhdestä tai useammasta luokkakaverista keuharjoituksena, jolloin runossa esitetään positiivisia asioita henkilön nimen alkukirjaimilla alkaen. Oppilaille voi antaa inspiraatioksi apukysymyksiä:

- Mitkä asiat ovat kaverissa kivoja?
- Mitä asioita kaveri tekee hyvin tai mielellään?
- Missä paikassa kaverin kanssa on kiva olla?
- Mitkä muistot tuovat aina kaverisi mieleen?
- Missä kaveri on taitava?

VAIHTOEHTO C: AUKKORUNO

Runon voi tehdä viereisellä sivulla olevalle pohjalle, jolloin oppilas täyttää tyhjiin kohtiin itsensä sopivia asioita vihjeiden mukaan. Näin runon avulla oppilas voi tulla tietoiseksi asioista, jotka ovat osa hänen identiteettiään: millaisista asioista identiteetti on rakentunut ja mitkä asiat ovat muovanneet oppilaasta sellaisen kuin hän on. Tehtävä pohjautuu George Ella Lyonin runoon *Where I'm From* ja siitä tehtyyn englanninkieliseen mallipohjaan *I am from* -runoa varten. Alkuperäinen runo ja mallipohja löytyvät täältä:

<https://www.sausd.us/cms/lib/CA01000471/Centricity/Domain/3043/I%20Am%20From%20Poem.pdf>

RUNO MINUSTA

MINÄ OLEN

Olen _____ .
(jokin tavallinen esine)

Olen _____ ja _____ .
(jokin tuote) (jokin tuote)

Olen _____ , _____ ja _____ .
(kuvaile kotiasi) (millainen?) (jokin tuoksu)

Olen _____ , _____ ja _____ .
(kasvi) (millainen?) (millainen?)

Olen _____ ja _____ .
(jokin kodin tapa tai perinne) (jokin kodin tapa tai perinne)

Olen _____ ja _____ .
(lapsuuden lempiruoka) (nykyinen lempiruoka)

Olen _____ ja _____ .
(lapsuuden lelu) (lapsuuden lelu)

Olen _____ ja _____ .
(laulu) (laulu)

KEHUPENKKI

1–9 kaikki oppiaineet

Myönteisen palautteen saaminen on keskeinen osa oppilaan identiteetin kehitystä ja itse-tuntoa ja oppimista tukevaa vuorovaikutusta. Tehtävässä oppilaista yksi kerrallaan pääsee luokan eteen kehupenkkiin. Oppilaat harjoittelevat monipuolisen myönteisen palautteen antamista pohtimalla kehupenkissä istuvan henkilön vahvuuksia ja taitoja ja sanomalla ne ääneen. Tavoitteena on harjoitella sanoittamaan huomioita monenlaisista vahvuuksista ja rakentaa oppilaiden myönteistä identiteettiä ihmisinä, oppijoina ja yhteisön jäseninä. Lisäksi tavoitteena on tehdä näkyväksi kaikissa oppilaissa olevia positiivisia puolia.

Opettaja voi luokantuntemuksensa perusteella harkita, olisiko ensin hyvä tehdä *Runo minus-ta* -tehtävän (s. 77) vaihtoehto B.

Tehtävään menevä aika riippuu luokan oppilasmäärästä, mutta aikaa kannattaa varata 3–5 minuuttia oppilasta kohden. Kehuja voidaan antaa kaikille kerralla tai esimerkiksi siten, että keskitytään yhteen oppilaaseen vaikkapa aamurutiinien yhteydessä. Kehupenkki sopii myös käytettäväksi esimerkiksi joulukuussa joulukalenterina tai syksyllä ”valoa pimeyteen” -penkkinä. Tällöin kehupenkkiin valittava henkilö voidaan valita esimerkiksi siten, että oppilaat askartelevat käsityötunneilla esimerkiksi maitopurkeista itselleen lyhdyt, joista yhteen opettaja piilottaa joka aamu ennen oppilaiden saapumista led-valon loistamaan. Se oppilas, jonka lyhdyssä on valoa, pääsee vuorollaan kehuttavaksi.¹

1. Luokkaan voidaan tehdä kehupenkki esimerkiksi koristelemalla yhteisesti valittu tuoli myönteisillä symboleilla (esimerkiksi hymiöillä ja sydämillä).
2. Opettaja tekee oppilaiden nimistä arpalappuja, joista arvotaan viikon tai päivän kehuttava oppilas vuorollaan istumaan kehupenkille.
3. Muut oppilaat antavat myönteistä palautetta penkissä istuvalle henkilölle. Palautteisissa kannattaa rohkaista monipuolisesti henkilön luonteenvahvuuksien tunnistamiseen, myönteisten tunteiden tunnesanojen oppimiseen, hyvien hetkien havainnointiin ja kykyjen huomaamiseen. Seuraavia virkkeiden alkujia voi käyttää apuna kehujen antamisessa.
 - Sinä osaat todella hyvin...
 - Sinä pystyt todella hyvin...
 - Autoit minua paljon, kun...
 - Otit todella hyvin minut huomioon silloin, kun...

¹ Kiitos tästä ideasta luokanopettaja Susanna Majaselle.

- Olit todella ystävällinen silloin, kun...
- Olit todella sinnikäs silloin, kun...
- Olit todella rohkea silloin, kun...
- Olit todella huumorintajuinen silloin, kun...
- Olit todella reilu silloin, kun...
- Pidän sinusta, koska...
- On hienoa, että haluat oppia...

4. Palautteen vastaanottaminen voi olla vaikeaa. Opettaja voi tarvittaessa auttaa oppilaita siinä, miten kehuihin voi reagoida.

SOVELLUS 1:

Oppilaat voivat myös harjoitella omien vahvuksiensa havainnointia ja sanoittamista askar-telemalla itselleen positiiviset rintamerkit. Rintamerkkiin jokainen oppilas kirjoittaa itsestään kehuja esimerkiksi jatkamalla edellä mainittuja esimerkkivirkkeitä minä-muodossa: *"pystyn todella hyvin..."* ja *"olen todella sinnikäs, kun..."*.

SOVELLUS 2:

Oppilaat voivat askarrella luokan yhteisen valokuvakehyksen, johon kirjoitetaan koko luokkaa koskettavia myönteisiä iskulauseita.

MINÄ-MIELLEKARTTA

3–9 kielet, ympäristöoppi, terveystieto, katsomusaineet, oppilaanohjaus

Tehtävä on muokattu KT, opinto-ohjaaja Petri Niemen idean pohjalta.

Oppilas harjoittelee tehtävässä itsereflektointia ja pohtii omia arvojaan, vahvuuksiaan ja itselleen tärkeitä asioita. Oppilaat piirtävät miellekartan pohjaksi omakuvan, jonka ympärille valitaan itselle merkityksellisiä asioita valmiiden sanalistojen avulla. Miellekartta auttaa oppilasta tekemään näkyväksi näitä itselleen tärkeitä ja merkityksellisiä asioita sekä harjaannuttaa oppilasta kertomaan itsestään muille.

Tehtävän tekemiseen menee noin 45 minuuttia. Tehtävässä käytetään *arvo-*, *vahvuus-* ja *esine/asia-*sanamenuja (s. 258). Opettajan valinnan mukaan tehtävässä käytetään piirustusvälineitä tai kuvia ja sanoja voidaan myös esimerkiksi leikata lehdistä.

1. Oppilas piirtää tai toteuttaa muulla tavalla paperin keskelle omakuvan.
2. Oppilas valitsee jokaisesta sanamenusta yhden tai useamman sanan, joka on hänelle merkityksellinen tai kuvaa häntä. Oppilasta ohjeistetaan miettimään perustelut valinnoilleen. Sanoja voi keksiä myös menujen ulkopuolelta. Sanat kirjoitetaan, piirretään tai liimataan omakuvan ympärille miellekartan muotoon. Sanat voidaan valita listoista seuraavien apukysymysten avulla:
 - Mikä on sinulle tärkeä esine tai asia? Valitse vähintään yksi sana *esine/asia*-sanamenusta.
 - Mikä on sinulle tärkeä arvo? Valitse vähintään yksi sana *arvo*-sanamenusta.
 - Mikä on oma vahvuutesi? Valitse vähintään yksi sana *vahvuus*-sanamenusta.
3. Kun miellekartat ovat valmiita, oppilaat keskustelevat niistä parin kanssa tai pienissä ryhmissä. Parilta saa kysyä lisätietoja, mutta oppilaita on hyvä muistuttaa, että jokainen kertoo vain haluamansa asiat, vaikka kysymyksiä saakin esittää. Keskustelun tukena voi käyttää seuraavia apukysymyksiä:

- Miksi valitsit juuri nämä esineet tai asiat kuvasi ympärille?
- Miksi nämä arvot ovat sinulle tärkeitä?
- Kerro vahvuksistasi.
- Mikä sanojen valitsemisessa oli helppoa? Mikä vaikeaa?

4. Valmiit kuvat voidaan laittaa esille luokan seinälle. Kuvista voidaan keskustella myös koko luokan kesken.

SOVELLUS: Miellekartan pohjalta kirjoitetaan kirjallinen omakuva. Kirjoitustehtävän rungoksi voi antaa seuraavat kappaleiden aloitukset:

- Minulle tärkeä esine/asia on *"ESINE/ASIA-sana"*.
"ESINE/ASIA" on minulle tärkeä, koska...
- Minulle tärkeä arvo on *"ARVO-sana"*. Se on minulle tärkeä, koska...
- Olen *"VAHVUUS-sana"*, koska... Kotona/koulussa/vapaa-ajalla tämä näkyy siinä, että...

VAHVUUSKÄSI

1–9 kielet, ympäristöoppi, terveystieto, oppilaanohjaus

Tehtävä on muokattu KT, opinto-ohjaaja Petri Niemen idean pohjalta.

Tehtävässä piirretään käsi, jonka eri osiin kirjoitetaan omia vahvuuksia. Tehtävän tavoitteena on pohtia valmiiden sanalistojen avulla, millaisissa asioissa oppilas on hyvä. Lisäksi mietitään, millaisissa tilanteissa omat vahvuudet ilmenevät. Tehtävä tukee oppilaan itsetuntoa ja positiivisen minäkuvan kehittymistä. Tuotoksena syntyvät erilaiset kädet auttavat huomaamaan, miten monenlaista osaamista luokasta löytyy.

Tehtävän tekemiseen menee noin 45 minuuttia. Tehtävässä käytetään *vahvuus*-sanamenua (s. 261). Sanamenut ovat liitteenä kirjan lopussa, ja opettaja voi myös itse muokata niitä. Tehtävän toteuttamiseen tarvitaan paperia, kyniä ja opettajan valinnan mukaan muita taidetarvikkeita.

1. *Vahvuus*-sanamenu heijastetaan tai jaetaan oppilaille, ja siihen tutustutaan yhdessä. Oppilaille on hyvä tarjota mahdollisuus kysyä tarkennuksia sanojen merkityksistä.
2. Oppilaat piirtävät paperille käden ääriviivat. Oppilaat valitsevat sanamenusta heitä kuvaavia vahvuussanoja ja kirjoittavat ne piirtämäänsä kuvaan oheisten oppilaan ohjeiden mukaisesti. Ohjeet voidaan heijastaa oppilaille ja heille voidaan myös näyttää tehtävän aluksi mallipiirros.

Opettaja voi näyttää, miten kädestä saadaan tehtyä kolmiulotteinen. Etsimällä verkosta hakusanoilla "3d hand" löytyy hyviä esimerkkivideoita avuksi tähän.

Vaihtoehto A:

- Piirrä paperille käsi. Käytä omaa kättäsi apuna ja piirrä sen ääriviivat.
- Valitse listasta viisi vahvuussanaa, jotka kuvaavat sinua.
- Kirjoita jokaiseen sormeen yksi vahvuus.

Vaihtoehto B:

- Piirrä paperille käden ääriviivat ja sormien kärkiin tähdet.
- Valitse listasta sinua kuvaavia vahvuussanoja.
- Kirjoita kämmeneen, mitä sellaisia vahvuuksia sinulla on, jotka näkyvät kotona, vapaa-ajallasi ja harrastuksissasi.
- Kirjoita sormiin, mitä sellaisia vahvuuksia sinulla on, jotka tulevat esille koulussa.
- Kirjoita tähtiin, mitkä vahvuuksistasi ovat sellaisia, joista voisi olla sinulle hyötyä tulevaisuudessa esimerkiksi työelämässä.

3. Lopuksi oppilaat voivat keskustella vahvuuskäsistään esimerkiksi parin kanssa tai pienryhmissä. Opettaja voi ohjata oppilaita kysymään toisiltaan tarkentavia kysymyksiä, mutta on hyvä muistuttaa, että jokainen kertoo kädestään vain sellaisia asioita kuin haluaa. Oppilaat voivat pohtia, miten omat vahvuudet näkyvät erilaisissa tilanteissa (esimerkiksi miten vahvuus näkyy koulussa tai vapaa-ajalla). Keskustelua vahvuuksista voi käydä myös seuraavien apukysymysten avulla:

- Millaisia vahvuuksia sinulla on? Missä olet oppinut ne tai milloin huomasit, että olet hyvä tässä asiassa?
- Millaisista asioista olet saanut hyvää palautetta esimerkiksi kotona, vapaa-ajalla, harrastuksissa tai koulussa?
- Mitkä vahvuutesi voisivat olla sinulle hyödyllisiä tulevaisuudessa, esimerkiksi työelämässä? Miksi ajattelet juuri näiden ominaisuuksien olevan tärkeitä?
- Millaisissa asioissa haluaisit vielä kehittyä niin, että saisit niistä uusia vahvuuksia itsellesi? Millaisissa ammateissa tai tehtävissä tarvitsisit näitä ominaisuuksia?

MINUN KILPENI TAI VAAKUNANI

3–9 ympäristöoppi, kuvataide

Tehtävän idea ja ohjeet ovat osittain peräisin emeritaprofessori Nancy Comminsilta, joka on toiminut pitkään Colorado Denverin yliopistossa kielellisesti ja kulttuurisesti vastuullisen opetuksen kehittäjänä ja opettajankouluttajana.

Tehtävässä oppilas suunnittelee ja toteuttaa häntä edustavan visuaalisen symbolin, kilven tai vaakunan. Symbolisen edustuksen kautta oppilas voi tuoda näkyväksi erilaisia itselleen merkityksellisiä asioita, jotka kuvastavat hänen moninaisuuttaan. Kilpi kuvastaa sitä, miten ihminen voi suojautua ympäristöstä tulevaa uhkaa vastaan omien vahvuksiensa avulla. Vaakuna taas symboloi oppilasta itseään ja toimii oman minuuden edustuksena.

Tehtävän tekemiseen menee noin 45–90 minuuttia. Tehtävät voidaan toteuttaa monin eri tavoin esimerkiksi sähköisesti, paperilla tai monimateriaalisesti.

Vaihtoehto A: Kilpi

1. Oppilaiden kanssa pohditaan, mihin kilpiä on käytetty ennen tai miten niitä käytetään nyt. Lisäksi pohditaan, ketkä niitä käyttävät tai ovat käyttäneet ja millä tavalla ne suojaavat tai ovat suojanneet kantajaansa.
2. Oppilaiden tehtävänä on rakentaa kilpi, joka voisi suojata heitä ongelmatilanteessa.

Tehtävän tarkoituksena on tuoda esiin ryhmän jäsenten uniikkeja ominaisuuksia mutta myös rakentaa yhteisöä. Oppilaiden kanssa pohditaan yhdessä, mitä asioita kilvessä halutaan esittää. On hyvä keskustella, miten omat vahvuutemme suojaavat meitä hankalissa tilanteissa ja miten meillä voi olla paikkoja tai ihmisiä, joissa tai joiden lähellä on hyvä ja turvallinen olla. Näitä ajattelemalla voi saada voimaa vaikeina hetkinä.

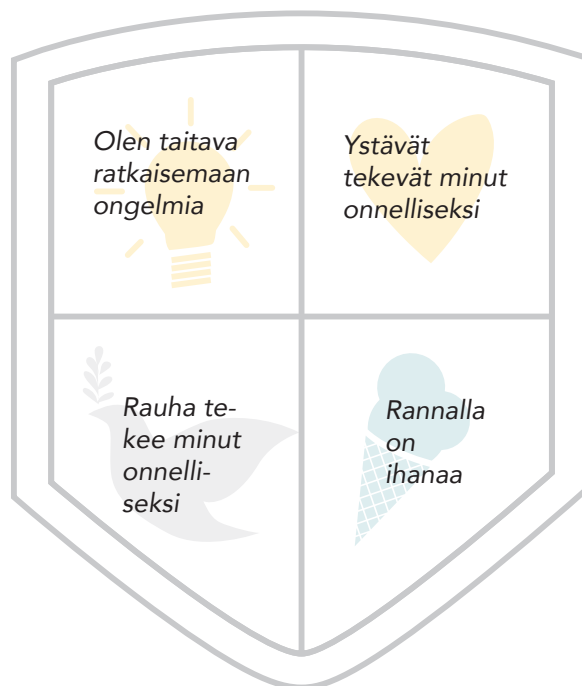
Kilpi jaetaan osiin asioiden lukumäärän mukaan. Kilvessä voidaan ilmaista esimerkiksi seuraavia asioita:

- Mitä hyvää sinussa on ja missä olet hyvä?
 - Mikä tekee sinut onnelliseksi?
 - Mitkä asiat tai henkilöt ovat sinulle tärkeitä ja tekevät olosi turvalliseksi?
 - Mitkä paikat tuovat sinulle iloa ja turvaa tai lohdutusta?
3. Lopuksi oppilaat esittelevät luokalle omat kilpensä, ja niistä kootaan luokan yhteinen kilpiseinä.

SOVELLUS: Kilpiä voidaan tehdä myös erilaisten oppimiskokonaisuuksien ympärille. Oppilaat voivat tehdä esimerkiksi kiusaamisen vastaisia kilpiä, ilmastomuutokseen kantaa ottavia kilpiä tai vaikkapa kansalaisvaikuttamiseen kannustavia kilpiä.

Jos kilpiä halutaan tehdä esimerkiksi koulukiusaamisen ehkäisemiseen, niihin voidaan kirjoittaa myös teemaan soveltuvia asioita:

- Mikä tekee sinusta hyvän ystävän?
- Mitä voit tehdä auttaaksesi toista ihmistä?
- Miten voit huolehtia siitä, että kaikki otetaan mukaan?

Vaihtoehto B: Vaakuna

1. Aluksi tutustutaan vaakunoihin, joita käytetään kuvaamaan symbolisesti esimerkiksi maakuntaa, sukua, yhteisöä tai ammattia. Tässä voidaan käyttää esimerkkeinä Suomen maakuntien tai kuntien vaakunoita. Oppilaiden kanssa keskustellaan vaakunoiden käytöstä ja symboliikasta esimerkiksi seuraavien kysymysten avulla:

- Millainen on kotipaikkakuntasi vaakuna?
- Millaisia muita vaakunoita tiedät?
- Kun katsot erilaisia vaakunoita, mitä eläimiä tunnistat niistä? Mitä esimerkiksi kala symbolina voisi edustaa?
- Millaisia värejä vaakunoissa on? Millainen tunnelma niistä tulee?
- Joissain vaakunoissa kuvataan vettä esimerkiksi erilaisten laineiden ja laivojen symbolien avulla. Millaisten paikkojen vaakunoissa ajattelet, että vettä kuvataan?
- Mitä ajattelet, miksi Nurmijärven vaakunassa on seitsemän veljeksien päät?
- Mitä luulet, miksi Köyliön vaakunassa on piispanhattu ja Lallin kirves?
- Miksi Kaustisten vaakunassa on viulu?
- Mitkä symbolit ovat mielestäsi kauniita?
- Mitkä symbolit ovat mielenkiintoisia?

2. Oppilaat piirtävät vaakunan, joka edustaa heitä itseään. Oppilaita voi ohjeistaa tekemään perinteisen vaakunan muotoisen työn, tai he voivat valita muodon vapaasti sopimaan omaan tyyliinsä.
3. Opettaja voi auttaa oppilaita löytämään omaan vaakunaan sopivia ja itselleen merkityksellisiä asioita esimerkiksi oheisten kysymysten avulla. Oppilaita kannattaa ohjata miettimään, miten eri asiat saa yhdistettyä toisiinsa vaakunassa.
 - Mikä tekee sinut onnelliseksi? Valitse vaakunaasi väri, joka kuvaa sitä.
 - Mitä sinusta on kiva tehdä? Mieti sille yksinkertainen symboli. Esimerkiksi jos sinusta on kiva kuunnella musiikkia → 🎵
 - Mikä esine, asia, eläin tai paikka on sinulle tärkeä? Mieti näillekin asioille yksinkertaisia symboleita. Onko lempipaikassasi esimerkiksi joki, jota voi kuvata laineella?
 - Mitä muita asioita itsessäsi haluaisit tehdä muille näkyväksi vaakunassasi?
4. Lopuksi oppilaat esittelevät parille tai luokalle omat vaakunansa. Oppilaita kannustetaan kertomaan vaakunoidensa symboliikasta.

SOVELLUS: Oppilaat voivat tehdä myös itselleen logon, joka kuvaa heitä itseään. Tällöin on hyvä keskustella logoista ja niiden merkityksistä ennen tehtävän tekemistä.

SHERLOCK HOLMES

1–9 kaikki oppiaineet

Tehtävän alkuperäinen idea: Nages Rao kirjassa Berardo, K. & Deardorff, D. K. 2012. Building Cultural Competence. Innovative Activities and Models. Stylus Publishing, LLC.

Tehtävässä oppilaat toimivat etsivinä. Annettujen esineiden perusteella etsivät pyrkivät selvittämään, millainen mysteerihenkilö on. Tehtävän tavoitteena on lisätä oppilaiden tietoisuutta siitä, miten erilaisten esineiden ja asioiden perusteella tehdään olettamuksia ja päätelmiä, jotka usein perustuvat stereotyyppioihin. Tehtävä tuo esiin myös jokaisen ihmisen moninaisuuden – jokaisessa ihmisessä on eri puolia, jotka tulevat esiin erilaisissa esineissä.

Tehtävään menee noin 30 minuuttia.

1. Ennen tehtävän tekemistä: Opettaja kokoaa pusseja, joissa jokaisessa on 3–4 esinettä. Esineet voivat kuulua esimerkiksi opettajalle itselleen – tärkeintä on, että kaikki tehtävässä mukana olevat esineet kuuluvat samalle henkilölle, vaikka ne on jaettu eri pusseihin. Esineiden omistajaa ei kuitenkaan paljasteta oppilaille! Pusseja tarvitaan niin monta kuin koko ryhmästä voi muodostaa pienryhmiä (ideaalia on, että jokaisessa pienryhmässä on kolmesta viiteen jäsentä).

Esimerkkejä pussiin laitettavista esineistä:

- kirja
- aurinkolasit
- kello
- koriste-esine
- asuste
- koru
- harrastusväline
- mitä vain – sattumanvaraiset ja hullunkurisetkin esineet toimivat tehtävässä hyvin!

2. Jokainen ryhmä saa yhden opettajan kokoaman pussin. Pienryhmä, eli etsivät, saavat tehtävän selvittää, kenelle todelliselle olemassa olevalle henkilölle pussissa olevat esineet voisivat kuulua. Aikaa selvittämiseen on 10 minuuttia. Oppilaiden ohjeissa on pohdintaa ohjaavia kysymyksiä, mutta erilaisia näkökulmia ja kysymyksiä voi myös keksiä lisää. Ryhmiä kannattaa kannustaa kekseliäisyyteen ja luovuuteen tehtävää tehtäessä!

3. Kun ryhmät ovat valmiita eli ne ovat muodostaneet kuvauksen selvitetävästä henkilöstä, käydään päätelmät yhdessä läpi. Jokainen ryhmä esittelee vuorollaan pussissa olevat esineet ja henkilön, jolle ne voisivat kuulua.
4. Tehtävän lopuksi voidaan keskustella seuraavien apukysymysten avulla:
 - Oliko henkilön miettiminen helppoa vai vaikeaa?
 - Millä perusteella teitte päätelmiä?
 - Miksi tulitte siihen tulokseen, että henkilö on esimerkiksi nainen/mies/muu/avioliitossa/nuori...?
 - Miksi valitsitte juuri tietyt kolme henkilön persoonallisuutta kuvaavaa seikkaa?
5. Tehtävän lopuksi opettaja paljastaa kaikkien esineiden kuuluvan oikeasti yhdelle ja samalle henkilölle. Paljastus tuo esiin sen, miten monia puolia yhdessä henkilössä voi olla.

SHERLOCK HOLMES

Olette joukko etsiviä. Saatte etsiväryhmänne kanssa pussin, jossa on esineitä. Esineet kuuluvat oikeasti jollekin olemassa olevalle henkilölle. Tutkikaa esineitä ja miettikää, mitä voitte kertoa henkilöstä esineiden perusteella. Teillä on 10 minuuttia aikaa selvittää, kenelle esineet kuuluvat.

Valitkaa ryhmästäne yksi, joka kirjoittaa päätelmänne ylös.

Pohtikaa seuraavia kysymyksiä:

1. Onko kyseessä mies, nainen vai joku muu?
2. Kuinka vanha henkilö on? Onko kyseessä lapsi vai aikuinen? _____
3. Mikä on henkilön ammatti? _____
4. Onko henkilö sinkku, parisuhteessa tai esimerkiksi naimisissa? _____

5. Onko henkilö varakas vai ei? _____
6. Onko henkilöllä auto ja jos on niin millainen? _____
7. Onko henkilöllä lemmikkejä? Mitä lemmikkejä? _____

8. Mitkä kolme persoonallisuutta kuvaavaa adjektiivia tai asiaa voisivat kuvata henkilöä? _____
9. Mitä muuta esineistä tulee mieleen? _____

Kun kaikki ovat valmiita, saatte esitellä pussin esineet ja henkilön muulle luokalle. Ker-
tokaa, mistä päättelitte vastaukset kysymyksiin.

HAHMOGALLERIA – IDENTITEETTEJÄ KUVAKORTTEINA

7–9 kuvataide

Tehtävä on muokattu Aalto-yliopiston taiteen laitoksen dosentti Marjo Räsäsen idean pohjalta.

Oppilaat tutustuvat kulttuuri-identiteetin eri ulottuvuuksiin piirtämällä henkilöitä erivärisiin kuvakortteihin. Erivärisiä kuvakortteja on yhteensä kahdeksan, ja ne kuvaavat identiteetin eri osia: ikä, sukupuoli, sosiaaliryhmä (esimerkiksi koulutus ja ammatti), maailmankatsomus (mikä minulle on tärkeää, mitä arvostan, mihin luotan tai uskon, esimerkiksi ympäristönsuojelu, veegaanius, ateismi), kieli (mitä kieliä käytän, esimerkiksi suomi ja rauman giäl), kyvyt (mitä osaan, mitä en pysty, mitä harjoittelen, onko minulla jokin puute tai vamma), asuinpaikka (missä asun nyt, esimerkiksi Kainuun pitäjässä Sotkamossa tai Kampissa) ja etnisyys (mihin ihmisryhmään koe kuuluvani, esimerkiksi suomalainen, kyproslainen tai Kyproksen suomalainen).

Tehtävässä neljän hengen ryhmälle jaetaan jokaiselle ryhmäläiselle kaksi eriväristä kuvakorttipohjaa, joista jokainen edustaa yhtä identiteetin ulottuvuutta. Jokainen ryhmäläinen tekee henkilön kahden hänelle annetun kortin mukaisesti. Tavoite on yhtäältä herättää keskustelua siitä, kuinka jokaisen yksilön identiteetti koostuu monista kerroksista. Toisaalta henkilöahmoja tarkastellessa huomataan, kuinka erilaiset ryhmät voivat koostua monenlaisista yksilöistä.

Tehtävän tekemiseen menee noin 90 minuuttia. Tekemiseen tarvitaan kuvataiteen välineitä, kuten kartonkia, paperia, kyniä, tusseja, maaleja ynnä muita oppilaiden valinnan mukaan.

1. Ennen oppituntia opettaja hankkii kuvia moninaisista henkilöahmoista esimerkiksi leikkaamalla lehdistä tai etsimällä kuvia internetistä. Kuvien on hyvä olla tarpeeksi selkeitä, mutta niiden hankinnassa kannattaa kiinnittää huomiota esimerkiksi henkilöahmojen ikään, sukupuoleen, ammattiryhmiin ja etniseen taustaan.
2. Opettaja jakaa oppilaat neljän hengen ryhmiin. Ryhmä valitsee opettajan tuomista henkilöahmojen kuvista kiinnostavimman.
3. Ryhmän tulee tehdä kahdeksan erilaista kuvaa hahmoonsa liittyen: Opettaja jakaa jokaiselle ryhmälle kahdeksan eriväristä kuvakorttipohjaa ja kahdeksan identiteettiin vaikuttavaa asiaa siten, että jokainen ryhmäläinen saa vastuulleen kaksi eriväristä kuvakorttia. Kuvakorttipohjiin on kirjoitettu identiteettiin vaikuttavia asioita valmiiksi esimerkiksi seuraavan mallin mukaan. Esimerkissä on otettu huomioon, että jotkin aiheet saattavat olla helpommin piirrettäviä kuin toiset.

OPPILAS 1	OPPILAS 2	OPPILAS 3	OPPILAS 4
Vihreä kortti: IKÄ	Sininen kortti: SUKUPUOLI	Punainen kortti: ASUINPAIKKA	Harmaa kortti: KYVYT
Oranssi kortti: ETNISYYS	Pinkki kortti: MAAILMANKATSOMUS	Violetti kortti: SOSIAALIRYHMÄ	Keltainen kortti: KIELI

4. Oppilaat siirtyvät työskentelemään erillään muista ryhmäläisistä, ja heille jaetaan piirustuspaperia. Ryhmä sopii yhteisestä tekniikasta: esimerkiksi käytetäänkö värikyniä, akvarelleja tai tehdäänkö vaikkapa kuvia ja sanoja yhdistäviä kollaaseja. Jokainen ryhmäläinen keskittyy ensin siis pelkästään kahteen, vastuullaan olevaan korttiin. Tehtävänä on piirtää ryhmän valitsema henkilöhaamo identiteetikortin mukaisesti. Henkilön elämän yksityiskohtia kannattaa kuvata mahdollisimman tarkasti.

Esimerkiksi oppilas 3 piirtää valitun henkilöhaamon sellaiseen ympäristöön, jossa hän ajattelee henkilön asuvan. Tämä kuva asuinpaikasta liimataan punaiselle kortille. Seuraavaksi oppilas 3 piirtää henkilöhaamon sellaiseen ammattiin tai koulutukseen, jonka ajattelee henkilölle kuuluvan. Tämä kuva sosiaaliryhmästä liimataan violetille kortille. Avuksi kuvakorttien tekemiselle opettaja voi antaa seuraavat kysymykset:

- IKÄ: Kuinka vanha henkilö on? Miten ikä näkyy henkilön olemuksessa ja elämässä?
- SUKUPUOLI: Onko henkilö mies, nainen vai muunsukupuolinen? Miten tämä näkyy henkilön olemuksessa ja elämässä?
- ASUINPAIKKA: Missä henkilö asuu nyt? Kokeeko hän esimerkiksi olevansa jonkun maan, maakunnan, kaupungin, kaupunginosan tai vaikkapa korttelin asukas?
- KYVYT: Mitä henkilö osaa? Mihin hän ei pysty? Mitä hän harjoittelee? Onko hänellä jokin puute tai vamma?
- ETNISYYS: Mihin ihmisryhmään henkilö kokee kuuluvansa?
- MAAILMANKATSOMUS: Mitä aatetta, uskontoa tai ideologiaa henkilö kannattaa? Mikä hänelle on tärkeää? Mihin henkilö luottaa tai uskoo?
- SOSIAALIRYHMÄ: Mikä henkilön koulutus tai ammatti on? Mitä hän tekee päivisin?
- KIELI: Mitä kieliä tai murteita henkilö käyttää tai kohtaa?

5. Kun kuvakortit ovat valmiita, ryhmä kokoontuu yhteen. Ryhmässä tarkastellaan, millaisia kuvia kukin ryhmän jäsen on tehnyt hahmojen identiteetteihin liittyen. Tarkoituksena on huomata, miten moninaisia identiteetit ovat. Keskustelua voidaan käydä seuraavien kysymysten avulla.
- Kun teitte erilaisia kuvia, rakensitte henkilöhahmon identiteettiä. Tarkastelkaa tekemiänne kuvia. Kertokaa, mitä henkilöhahmoon liittyvää asiaa tehtävänänne oli kuvata (esimerkiksi ikä, asuinpaikka, kieli). Millaiseksi henkilöhahmonne identiteetti kaikkien tekemienne kuvien perusteella muodostuu?
 - Mitkä kuvissanne esitetyt identiteettiin vaikuttavat asiat tuntuvat kuuluvan yhteen? Muodostuuko niistä jokin stereotypia (esimerkiksi virkkaava mummo, joka on taitava paistamaan pullia, eikä puhu muuta kuin savon murretta)?
 - Mitkä kuvitetuista identiteetin ulottuvuuksista yhdistyvät yllättävällä tavalla (esimerkiksi skeittaava mummo, joka ammattinaan bloggaava autojen korjauksesta)? Millaista moninaisuutta löydätte hahmosta eli millaisia eri piirteitä ja rooleja hahmolla on? Onnistuitteko rikkomään stereotyyppioita?
 - Millä tavalla tehtävän tekeminen auttoi hahmottamaan sitä, että jokaisen ihmisen identiteetti koostuu erilaisista asioista?
6. Lopuksi luokan kuvakortit kootaan yhteiselle seinälle niissä kuvattujen, identiteettiin vaikuttavien tekijöiden mukaisesti, eli esimerkiksi kaikki punaiset kortit asetetaan vierekkäin. Seuraavien kysymysten avulla voidaan huomata, kuinka yksilöt voivat kuulua erilaisiin ryhmiin ja kuinka nämä ryhmät puolestaan voivat koostua monenlaisista yksilöistä.

- Tarkastelkaa keskenään samanvärisiä kortteja, kuten esimerkiksi ikää: mikä yhdistää tai erottaa siitä näkökulmasta piirrettyjä henkilöitä? Mitä samaa tai erilaista on esimerkiksi henkilöiden asuinpaikoissa, kyvyissä tai sukupuolissa?
- Pystyykö kaikkia identiteettiä vaikuttavia asioita kuvaamaan yhtä helposti? Miksi?
- Toistiko luokka huomaamattaan joitakin stereotyyppioita? Esimerkiksi ovatko tiettyjen ammattien edustajat aina miehiä tai naisia? Kuinka vähemmistöjen edustajat on kuvattu? Näkyykö henkilöiden monikielisyys tai sukupuoli? Mitä ominaisuuksia kuvissa esiintyy nuoriin ihmisiin liittyen? Entä vanhoihin?
- Tarkastelkaa nyt keskenään samanvärisiä kortteja. Henkilöhahmot kuuluvat siis erilaisiin ryhmiin. Ryhmät voivat muotoutua esimerkiksi asuinpaikan, maailmankatsomuksen tai vaikkapa sukupuolen perusteella. Millaisia alaryhmiä näiden ryhmien sisällä muodostuu tai voisi muodostua? Entä mihin muihin ryhmiin henkilöitä voidaan kuuluttaa?
- Tarkastelkaa nyt yhden ryhmän tekemiä henkilöitä kerrallaan. Verratkaa näitä sitten toisten ryhmien tekemiin henkilöihin. Kuinka ryhmien jäsenet eroavat toisistaan, vaikka kuuluvatkin jossain asiassa samaan ryhmään? Esimerkiksi samanlaisia kykyjä osaavilla voi vaikkapa olla päinvastaisia maailmankatsomuksia tai he voivat asua täysin erilaisissa ympäristöissä.

Turun yliopiston opettajankoulutuslaitoksen kuvataiteen sivuaineryhmän (2017) kortteja.
Kuva: Heli Vigrenin kotialbumi

LUOVASTI MINUSTA – MITEN ILMAISEN ITSEÄNI?

Tämän luvun tehtävissä käytetään paljon erilaisia taidelähtöisiä menetelmiä, kuten kuvataidetta, musiikkia, luovaa sanallista ilmaisua ja liikeilmaisua. Tutkimusten mukaan taide lisää ihmisten hyvinvointia, ilmaisukykyä ja luovuutta sekä saattaa tarjota tukea haastavissakin elämäntilanteissa. Taiteen avulla voidaan lisätä myös itsetuntemusta. Siksi monien tämän luvun tehtävien tavoitteena on auttaa oppilasta ilmaisemaan minuuttaan taiteen keinoin. Taide on hyvä keino tuoda myös symbolista etäisyyttä vaikeiden asioiden käsittelyyn tai toisaalta tukea sellaisten asioiden ilmaisemista, joita ei ole helppo sanallistaa. Taide saattaa myös auttaa oppilasta tiedostamaan itsestään asioita, joita hän ei pelkän sanallisen käsittelyn avulla tiedostaisi. Mitä paremmin ihminen osaa ja uskaltaa ilmaista itseään ja identiteettiään, sitä paremmin hän voi. Tämä heijastuu myös vahvempuna sitoutumisena oppimiseen.

Tämän luvun tehtävissä omaa identiteettiä ilmaistaan eri näkökulmista monenlaisilla luovilla tavoilla. Luvun tarkoituksena onkin myös vahvistaa luovuutta. Itseä ilmaistaan muun muassa liikkeenä, musiikkina, elokuvajulisteenä, supersankarina ja viivana. Samalla oppilaita rohkaistaan mielikuvituksen käyttöön ja kekseliäisyyteen.

MINÄ MUSIIKKINA

5–9 musiikki

Tehtävä on muokattu Turun yliopiston opettajankoulutuslaitoksen opiskelijoiden Taneli Valtasen, Jarmo Saarnin, Linda-Juulia Liirin, Veera Lapilan, Alisa Mustamäen, Roosa Aunion ja Juuli Mahlamäen sekä luokanopettaja Risto Hämäläisen ideoiden pohjalta.

Tehtävässä oppilas tekee yksilötyönä oman sävellyksen, joka kertoo hänestä itsestään. Sävellyksen voi nimetä omalla nimellään tai muulla tavoin. Tehtävän tavoitteena on rohkaista oppilaita ilmaisemaan itseään musiikin keinoin ja ohjata oppilasta tarkastelemaan musiikkia ilmaisun välineenä. Itseilmaisu voi musiikin avulla olla helpompaa kuin esimerkiksi sanallisesti.

Tehtävään tarvitaan jokin musiikintekosovellus. Mahdollisuuksien mukaan sovelluksen käyttöön olisi hyvä tutustua jo aiemmin. Tehtävän tekemiseen menee vähintään 45 minuuttia edellyttäen, että musiikintekosovellus on oppilaille tuttu.

1. Oppilaille tulostetaan oheinen tehtävämoniste. Tehtävän kulku on kuvattu monisteessa tarkemmin.
2. Oppilaan tehtävä on luoda oma sävelmä tai melodia. Melodioita voidaan mallintaa opettajan antamien mallien avulla ja niitä voidaan improvisoida.

Tähän tehtävän vaiheeseen on hyvä käyttää reilustikin aikaa. Oppilaiden annetaan kokeilla ja miettiä, miltä hän itse ja häneen liittyvät asiat kuulostavat.

3. Kolmannessa vaiheessa oppilas luo oman kappaleen ja jalostaa tekemiään sävelmiä. Kappaleeseen tehdään erilaisia osia (esim. ABA, ABCB...). Tarkoitus on, että eri osien melodiat kumpuavat eri teemoista: esimerkiksi säkeistö (A) tunteesta, kertosäe (B) omasta luonteenpiirteestä ja C-osa muiston pohjalta.
4. Tämän jälkeen käydään läpi, mitä rooleja eri soittimilla on kappaleessa (soolo, säestys, rytmi). Omassa kappaleessa tulisi olla ainakin yksi soolosoitin (voidaan valita vaiheessa 1) ja yksi säestyssoitin. Musiikintekosovellusta voidaan hyödyntää säestyspohjan tekemiseen.

Lopuksi sävellykset voidaan koota kokonaiseksi luokan tai ryhmän sävellykseksi. Tehtävä soveltuu hyvin myös esimerkiksi alakoulun päättäväksi työksi, jolloin myös huoltajat voidaan kutsua kuulemaan sävellyksiä.

Oppilas voi käyttää valmista sävellystä *Minä musiikin tahdissa – taiteillaan omakuvia* -tehtävän (s. 120) taustalla ääninauhana.

MINÄ MUSIIKKINA

Miltä sinä kuulostat? Miltä sinun tunteesi kuulostavat? Miltä sinun muistosi kuulostavat? Tee sävellys, jolla on sinun nimesi.

1. Tehtäväsi on luoda sävellys tai melodia. Mieti apukysymyksiä ja etsi vastaukseksi ääniä. Voit kokeilla erilaisia ääniä esimerkiksi luokassa olevilla soittimilla tai sovelluksesta löytyvillä äänillä.
 - Mieti jokin sinulle tyypillinen tunne, johon liittyy jokin ääni. Esimerkiksi *ilo* voisi olla linnun sirkutusta ja *pelko* bassorummun jytettä.
 - Millainen olisi jokin luonteenpiirteesi äänenä? Esimerkiksi *hauska* voisi olla nopeita ääniä ja *kiltti* pehmeitä ääniä.
 - Millaisia ääniä johonkin mukavaan muistoosi liittyy? Esimerkiksi askeleet kahisivat ihanaasti syksyn lehtiin, kun alakoulun ensimmäisellä luokalla kävelit kouluun.
2. Tee kappaleeseesi erilaisia osia. Mieti kappaleen rakennetta esimerkiksi siten, että äskeisen tehtävän äänet muodostavat aina yhden osan. Esimerkiksi säkeistö (A) on tunne, kertosäe (B) jokin sinun luonteenpiirteesi ja C-osa jokin muisto. Kappaleen rakenne voi olla esimerkiksi jokin seuraavista: ABA, ABC, ABACABA.
3. Mitä soittimia kappaleessasi käytetään? Valitse ainakin yksi soolosoitin ja yksi säestyssoitin.

Soolosoitin: _____

Säestyssoitin: _____

Kaikki kappaleessa käytettävät soittimet: _____

MINÄ LIIKKEENÄ

1–9 liikunta, musiikki

Tehtävässä oppilas tekee liikesarjan, joka kertoo hänestä itsestään ja hänen tunteistaan. Liikesarjan voi nimetä omalla nimellään tai jollain muulla vaihtoehtoisella tavalla. Tehtävän tavoitteena on rohkaista oppilaita ilmaisemaan itseään ja tunteitaan liikkeen keinoin ja ohjata oppilasta tarkastelemaan liikettä ilmaisun välineenä sekä madaltaa kynnystä liikeilmaisuuksiin.

Tehtävä voidaan tehdä myös videona, jossa esimerkiksi jokin ruumiinosana kuten varpaat ovat päähenkilöinä. Tämä tehtävä voidaan myös yhdistää tehtävän *Minä musiikkina* (s. 97) kanssa.

Tehtävän tekemiseen menee noin 45 minuuttia.

Oppilaan tehtävä on pohtia, minkälainen liike kuvaa häntä itseään ja hänen tunnetilaansa. Liike voi olla hyvinkin pientä, esimerkiksi vain varpaan heilutusta tai pään kallistus, tai suurta tai mitä vain siltä väliltä. Tärkeää on, että opettaja heittäytyy itse mukaan tehtävän tekoon ja rohkaisee omalla esimerkillään oppilaita ilmaisemaan itseään. Tehtävä on suunniteltu yksilötyöksi, mutta oppilaita voidaan ohjeistaa tekemään se myös pari- tai pienryhmätyönä. Tällöin liikkeitä voidaan suunnitella ensin itsekseen ja sitten yhdistää ne yhteiseksi kokonaisuudeksi. Koko tehtävä voidaan tehdä myös suunnitteluvaiheesta asti yhdessä.

Jos oppilaiden on vaikea ilmaista itseään liikkeellä, kannattaa ohjeistaa heitä ajattelemaan varpaita, sormia tai omaa varjokuvaansa itsenäisinä hahmoina, jotka esittävät jotain tiettyä roolia ja siihen liittyvää tunnetta. Tunnetilojen löytämisen apuna voidaan hyödyntää *tunne-sanamenua* (liite s. 260). Isompia oppilaita voi myös motivoida, jos tehtävänä on kuvata video liikkeestä.

1. Tehtävä alustetaan mallintamalla yhtä tunnetilaa eri kehonosien liikkeillä. Opettaja voi näyttää itse tai pyytää oppilaita näyttämään esimerkiksi, miltä opettajasta tuntui aamulla töihin tullessa, jos sitä kuvattaisiin a) varpailla, b) sormilla, c) päällä tai d) koko keholla.
2. Oppilaille esitetään kysymyksiä tilanteista, joiden aiheuttaman tunnetilan oppilas esittää liikkeen keinoin. Opettaja voi halutessaan ohjata oppilaita esittämään liikkeitä tietyillä kehonosilla tai kannustaa oppilaita ilmaisemaan itseään vapaasti. Kysymykset voivat olla esimerkiksi seuraavan kaltaisia:
 - Miltä sinusta tuntui, kun tulit tänä aamuna koulun ovesta sisään?
 - Miltä sinusta tuntuu, kun sinulla on kova nälkä ja koulussa on lempiruokaasi?
 - Miltä sinusta tuntuu, kun koulussa on ruokaa, josta et pidä?
 - Miltä sinusta tuntuu, kun joku hymyilee sinulle käytävällä?

- Miltä sinusta tuntui, kun viime oppitunti päättyi?
 - Miltä sinusta tuntui, kun välitunnilla satoi?
 - Miltä sinusta tuntuisi, jos opettaja ilmoittaisi, että on yllätyskoe?
 - Miltä sinusta tuntuisi, jos opettaja kertoisi, että pääsette luokkaretkelle huvipuistoon?
 - Jos sinulla olisi ujot varpaat, miten ne liikkuisivat?
3. Oppilaita ohjeistetaan pohtimaan, miltä heidän tunteensa näyttävät liikkeenä. Oppilaiden tehtävänä on tehdä lyhyt, noin 30–60 sekunnin liikesarja tai tanssi, joka kertoo heistä itsestään ja antaa sille nimi. Liike voi olla pientä, isoa tai vaihtelevaa.
 4. Liikesarjaan voidaan tarvittaessa lisätä ääni taustalle.
 5. Liikesarjat esitetään haluttaessa pienryhmälle tai koko luokalle. Mikäli liikesarjat on videoitu, ne voidaan esimerkiksi editoida yhdeksi isoksi esitykseksi ja esittää luokan vanhempainillassa.

SOVELLUS: Kun tilannekohtaisten tunnetilojen ilmaisua on harjoiteltu yhdessä, oppilaat voivat tehdä niiden pohjalta myös tanssillisen tarinan: *Tältä tuntui, kun tulin kouluun. Sitten näin kaverini hymyilemässä käytävällä, ja se tuntui tältä.*

MINÄ KUVARUNONA

3–9 kielet, kuvataide

Tehtävässä oppilas ottaa valokuvia, joiden hän ajattelee kertovan hänestä itsestään ja tekee niistä kuvia ja sanoja yhdistävän runon. Tavoitteena on ohjata oppilaita ilmaisemaan visuaalisesti, symbolein ja sanallisesti sitä, kuka hän on. Tehtävä auttaa oppilasta tarkastelemaan itseään, ja valokuvat tuovat tarkasteluun symbolista etäisyyttä. Lisäksi tavoitteena on lisätä oppilaiden välistä toistensa tuntemusta.

Tehtävän tekemiseen menee 3–4 x 45 minuuttia. Tehtävään tarvitaan puhelin, tabletti tai muu laite, jolla voi ottaa valokuvia.

1. Oppilaita ohjeistetaan tekemään teksteistä ja kuvista muodostuvia, oppilaista kertovia runoteoksia. Tarkempi tehtävän kuvaus löytyy ohjemonisteesta, joka jaetaan oppilaille.
2. Kuvista tehdään sähköinen esitys, esimerkiksi video tai diaesitys. Opettaja ohjeistaa oppilaita tekemään esityksen parhaaksi katsomallaan tavalla. Esitykseen lisätään valokuvat ja kirjoitetaan tai äänitetään kuvatekstit, jotka kertovat yhdellä virkkeellä, miten kuva vastaa tehtävän kysymyksiin. Runoista voi myös tehdä monikielisiä.
3. Oppilaiden esitykset katsotaan yhdessä. Esityksiä voidaan myös näyttää vanhempainillassa tai jossakin koulun yhteisessä tilaisuudessa.

MINÄ KUVARUNONA

1. Ota viisi kuvaa. Saat itse valita, mitä kuvat esittävät. Kuvien pitää kuitenkin vastata jollakin tavalla alla oleviin kysymyksiin.

Kuvat voivat olla mitä tahansa: paikkoja, ihmisiä, esineitä tai esimerkiksi värejä. Tilanteita voi suunnitella ja lavastaa valokuvia varten.

2. Kirjoita jokaiseen kuvaan kuvateksti, joka kertoo yhdellä virkkeellä, miten kuva vastaa kysymykseen. Kuvien ja kuviin liittyvien tekstien on tarkoitus muodostaa yksi yhtenäinen kuvarunoteos opettajan ohjeistamalla tavalla (esimerkiksi videona tai diaesityksenä). Huom! Työ on tarkoitus esittää koko luokalle myöhemmin.

Esimerkiksi:

Kuva 1: Olen herkästi hymyilevä jalkapalloilija. TAI Olen kuusi, joka kurkottelee kohti taivasta.

Kuva 1: Kuka minä olen?

Kuvateksti: _____

Kuva 2: Miltä minusta tuntuu?

Kuvateksti: _____

Kuva 3: Mikä on minulle tärkeää?

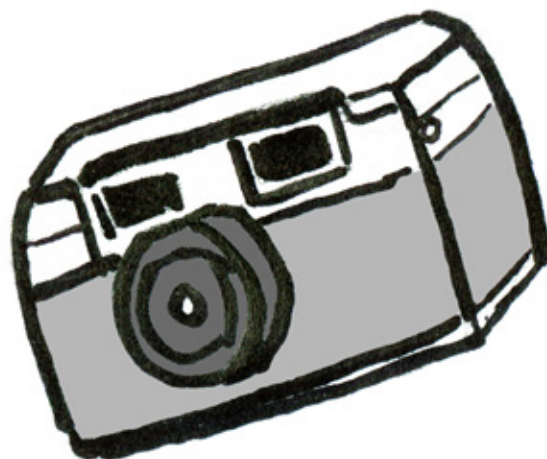
Kuvateksti: _____

Kuva 4: Mitä minusta on kiva katsella?

Kuvateksti: _____

Kuva 5: Mitä minusta on kiva kuunnella?

Kuvateksti: _____

MINÄ VIIVANA

1–9 kuvataide

Tämä tehtävä on muokattu Sonja Aittokallion ja Inkeri Karhusen idean pohjalta.

Minä viivana -tehtävässä oppilas toteuttaa viivan, joka symboloi oppilasta ja hänen elämäänsä. Viiva on kiinnostava symboli minuuden käsittelyyn, sillä se antaa mahdollisuuden erilaisiin tulkintoihin ja luovaan ilmaisuun. Samalla tehtävänanto on kuitenkin yksinkertainen ja helposi hahmotettava. Tehtävän toteutuksessa viiva voi saada monenlaisia muotoja ja paksuuksia, haarautua eri suuntiin ja se voidaan rakentaa erilaisista materiaaleista sisä- tai ulkotiloissa. Tehtävän avulla oppilasta tuetaan tarkastelemaan identiteettiään ja näkemään sen koostuvan erilaisista, toisiaan täydentävistä piirteistä.

Tehtävän tekemiseen menee noin 45 minuuttia. Toteutustavasta riippuen tehtävään tarvitaan taidevälineitä (ks. kohta 2). Oheisia kuvia voi käyttää inspiraationa siitä, mitä kaikkea moninaiset viivat voivat ilmaista.

1. Aluksi pohditaan joko yhteisesti tai yksin, mitä kaikkea itseen liittyvää voidaan esittää viivalla. Apuna voi käyttää esimerkiksi seuraavia kysymyksiä:

Minkälainen viiva minua kuvaa?

 - Olenko suora, käyrä, spiraali, yhtenäinen, katkonainen vai haarautuva viiva? Miksi?
 - Olenko paksu, ohut, lyhyt vai pitkä viiva? Miksi?
 - Olenko luonnossa vai kaupungissa viihtyvä viiva? Miksi?
 - Olenko piilossa vai esillä oleva, mukautuva vai huomiota herättävä viiva? Miksi?
 - Olenko värikäs, monimateriaalinen vai pelkistetty viiva? Miksi?
 - Muodostaako minusta kertova viiva jonkin kuvion? Miksi?
 - Mitkä viivan materiaalit minua kuvaavat? Miksi?
2. Oppilaat tekevät pohdinnan tulosten perusteella kukin taidetyön, jossa rakennetaan itseä kuvaava viiva. Työ voidaan toteuttaa monin eri tavoin, kuten sähköisesti, paperilla, monimateriaalisesti tai maataiteena luonnonmateriaaleilla. Jos tehtävä toteutetaan esimerkiksi maataiteena, voidaan taideteokset mahdollisuuksien mukaan tallentaa valokuvina tai videoteoksina.
3. Lopuksi kuvista tehdään luokkaan taidenäyttely. Näyttelyssä kuvien tekijöitä kannustetaan kertomaan, millä tavoin viiva kuvaa tekijäänsä ja millaisen tarinan se heistä kertoo.

“Noita kiviä on 12. Mä olen 12. Tykkään tosi paljon luonnosta ja merestä, ja haluaisin ehkä merikapteeniksi niin kuin minun vaarinikin on. Ekaluokkaisena joskus loukkasin itseni uimahallissa. 11-vuotiaana aloitin uimaan kilpaa, jolloin opin tekemään starttihypyn. En halua lopettaa uimista koskaan.” (Poika, 12 vuotta)

“Tein krokotiilin, sillä haluaisin olla aikuisena eläintarhan hoitaja. Krokotiilin aurinkolasit kertovat siitä, että tykkään matkustella paljon, ottaa aurinkoa ja uida. Unelmoin ulkomaille muuttamisesta tai siellä opiskelusta.” (Tyttö, 14 vuotta)

MINÄ ELOKUVAJULISTEENA

5–9 kuvataide

Tehtävässä oppilas laatii elokuvajulisteen hänestä itsestään kertovasta elokuvasta. Oppilas pohtii tehtävässä sitä, millainen olisi kuvitteellinen elokuva hänen oman elämänsä tarinasta ja kuinka hän voi taiteen keinoin ilmaista identiteettiään. Lisäksi oppilas tutustuu erilaisiin elokuvajulisteisiin ja tarkastelee, millaisia viestejä elokuvia mainostavissa julisteissa on tapana välittää katsojalle.

Tehtävän tekemiseen menee noin 90 minuuttia. Toteutustavasta riippuen tehtävään tarvitaan taide- ja askartelutarvikkeita tai esimerkiksi tabletti sähköiseen työstämiseen. Juliste voidaan tehdä myös erilaisista tavaroista koottuina asetelmina tai installaatioina, jotka valokuvataan ja tuotetaan julisteeksi.

1. Tehtävä aloitetaan tarkastelemalla eri elokuvien mainosjulisteita. Mainoksia löytyy verkosta hakemalla hakusanalla *elokuvajuliste*. Esimerkiksi seuraavien elokuvien julisteista löytyy analysoitavaa kulttuuriin, aikakauteen tai stereotyyppioihin liittyen: *Titanic*, *Frozen 2*, *Tomb Raider* (erityisesti verrattuna *Indiana Jones* -elokuvien julisteisiin), *Gone with the Wind* (verrattuna esimerkiksi elokuvaan *Missä kuljimme kerran*) tai *James Bond* -elokuvat.

Oppilas ohjataan huomioimaan elokuvajulisteen välittämiä viestejä ja visuaalisia keinoja esimerkiksi seuraavien kysymysten avulla:

- Millainen tunnelma elokuvajulisteessa on?
 - Mistä tunnelma syntyy?
 - Millaisia värejä ja muotoja julisteessa on?
 - Toistuvatko värit ja muodot joidenkin muiden elokuvien julisteissa?
- Keitä elokuvajulisteen kuvaan on valittu?
 - Mitä he tekevät?
 - Kuka saa eniten tilaa?
 - Millaisina henkilöt kuvataan?
 - Millaisia ilmeitä heillä on?
 - Kuka tai mitä on taustalla?
- Mitä tekstejä elokuvajulisteessa on?
 - Mitkä tekstit katsoja huomaa ensin?
 - Mitä lukee todella pienellä?
 - Mikä tekstien sisältö on?
 - Mitkä tekstit kertovat elokuvan sisällöstä?
 - Mitkä tekstit houkuttelevat katsojaa katsomaan elokuvaa?

- Mitä kuvia elokuvajulisteessa on?
 - Mitkä kuvat katsoja huomaa ensin?
 - Mikä kuvien sisältö on?
 - Mitkä kuvat kertovat elokuvan sisällöstä?
 - Mitkä kuvat houkuttelevat katsojaa katsomaan elokuvaa?

 - Minkä genren elokuva on kyseessä julisteen perusteella (komedia, seikkailu, kauhu, trilleri, draama, dokumentti, romantiikka)?
 - Mistä niin voi päätellä?
 - Mikä on tyypillistä eri genrejen julisteille?
2. Oppilaita pyydetään pohtimaan omaa elämäänsä ja siihen liittyviä tapahtumia, ihmisiä, paikkoja ja tunteita elokuvana. Oppilaat tekevät elämästään elokuvajulisteen. Apuna voi käyttää seuraavia kysymyksiä:
- Millaisen tarinan sinusta kertova elokuva välittää?
 - Onko elokuvasi komedia, draama, musikaali, dokumentti tai vaikkapa trilleri?

 - Millaisen tunnelman sinusta kertova elokuva välittää?
 - Millainen värimaailma kuvaisi sinua parhaiten?
 - Jos elokuva kuvattaisiin jonkin valmiin filtlerin läpi, minkälaista filtteriä käyttäisit?

 - Millaisia henkilöitä elokuvassa on?
 - Jos olet sinusta kertovan elokuvan päähenkilö, keitä ovat sivuhenkilöt?
 - Mitä henkilöt tekevät?

 - Mikä sinusta kertovan elokuvan nimi on?
 - Kuka näyttelijä esittäisi sinua elokuvassasi?
 - Miten sinusta kertovaa elokuvaa mainostetaan?
3. Elokuvajulisteiden valmistuttua ne voidaan kiinnittää luokan seinille. Oppilaita kannustetaan esittelemään julisteita toisilleen ja kertomaan omien elämiensä kuvitteellisista elokuvista.

SOVELLUS: Oppilaat voivat suunnitella, kuvata ja editoida elokuviensa trailerit julistetta varten pohtimiensa asioiden pohjalta.

MINÄ UNELMAMAISEMASSA

1–9 kuvataide

Tehtävässä oppilas työstää kuvan, jossa hän sijoittaa valokuvan itsestään omaan unelmamaisemaansa. Unelmamaiseman ei tarvitse olla todenmukainen tai ”järkevä”, vaan siinä voi yhdistyä monia erilaisia unelmia ja todellisuuksia keskenään. Tehtävän tavoite on taiteen keinoin pohtia sitä, kuka minä olen ja millaisia unelmia minulla on. Tehtävän avulla voidaan myös tutustua surrealistiseen taidesuuntaukseen. Surrealismille tyypillistä on unenomaiset ja alitajunnasta kumpuavat sommitelmat ja oudot asiat, kuten venyvät kellot tai lattioiden muuttumiset vuoristomaisemiksi.

Tehtävän tekemiseen menee noin 90 minuuttia. Tehtävään tarvitaan erilaisia taide- ja askarteluvälineitä.

1. Oppilaiden kanssa tutustutaan surrealismiin taidesuuntauksena. Oppilaiden kanssa katsotaan tyypillisiä surrealistisia taideteoksia. Näitä voi etsiä verkosta kuvahaulla *surrealinen taide*. Kuvien käsittelyssä voi käyttää seuraavia kysymyksiä:
 - Mitä asioita tunnistat kuvasta? Mitkä asiat eivät liity järkevästi toisiinsa?
 - Miksi kuva ei voisi olla totta? Mikä on outoa? Mistä kuvan unenomaisuus syntyy?
 - Millaisia värejä, muotoja ja mittasuhteita kuvassa on? Miksi jokin oikeasti pieni asia on kuvattu suurena? Miksi jotkin asiat ovat lähellä ja toiset kaukana?
 - Millaista symboliikkaa kuvassa on?
2. Oppilaat suunnittelevat ja laativat unelmamaisemansa. Työstämisessä voidaan toteuttaa piirtämällä tai maalaamalla ja/tai lehdistä leikattuja tai tulostettuja kuvia käyttämällä. Oppilaita voi kannustaa luovuuteen ja hullutteluun. Kuvaan voi laittaa myös monia eri unelmia. Esimerkiksi jos oppilaan lempivärit ovat keltainen ja violetti, unelmamaiseman taivas voi olla keltainen ja maa violetti. Jos taas oppilas pitää hevosista, sushista ja lentämisestä, voi hän unelmamaisemassaan lentää hevosella sushilautanen sylissään. Myös kuvan mittasuhteilla saa leikitellä. Esimerkiksi jos unelmana on hankkia lemmikkihamsteri, voi hamsteri kuvassa olla vaikkapa kerrostalon kokoinen.
3. Oppilas ottaa kuvan itsestään. Tämä voidaan toteuttaa myös parin avustuksella. Kuvassa voi näkyä vain jokin osa itsestä ja se voi olla otettu mistä suunnasta tahansa. Asento ja suunta voidaan myös valita oman mielen mukaan tulevaan unelmamaisemaan sopivaksi. Ohjeistus voidaan antaa esimerkiksi seuraavalla tavalla:
 - Pohdi, miten kuva liittyy maisemaan. Miten haluat asetella kuvan maisemaan?
 - Mieti, millaisia asioita haluat kertoa itsestäsi juuri kyseisellä kuvalla.

- Mieti myös, miten haluat rajata kuvan: mitä haluat, että kuvassa näkyy? Kuvassa voi näkyä myös vain osa itsestäsi.
 - Millainen asento sinulla on kuvassa?
 - Otetaanko kuva edestä, sivusta vai takaa?
 - Otetaanko kuva läheltä vai kaukaa?
4. Valokuvasta leikataan ylimääräiset osat irti ja omakuva liimataan osaksi maisemaa.
5. Töiden valmistuttua ne voidaan kiinnittää luokan seinille. Oppilaita kannustetaan esittelemään töitä toisilleen ja kertomaan omista unelmistaan toisille.

MINÄ TAIDETEOKSENA – MILLAINEN TEOS MUISTUTTAA MINUA?

5–9 kuvataide

Tehtävä on muokattu Turun yliopiston opettajankoulutuslaitoksen kuvataiteen opettajan Olli-Pekka Kangaksen ja kuvataiteen lehtori Wilhelmina Juhakosken ideoiden pohjalta.

Tehtävän tavoitteena on taideteosten kautta pohtia omaa itseään ja identiteettiään. Samalla oppilas tutustuu suomalaisiin taideteoksiin ja syventää omakohtaista suhdettaan kuvataiteeseen. Lisäksi oppilasta ohjataan tutkimaan kuvataiteen henkilökohtaisia merkityksiä ja pohtimaan, miten taiteen keinoin voi ilmaista itseään.

Tehtävän tekemiseen menee noin 90 minuuttia. Tehtävä voidaan toteuttaa paperille tai sähköisiä menetelmiä hyödyntäen.

1. Oppilaille jaetaan oheinen tehtävä sivu.
2. Tehtävän aluksi tutkitaan Kansallisgallerian verkkosivuilta suomalaisia taideteoksia (www.kansallisgalleria.fi). Kansallisgallerian haun pystyy myös rajaamaan esimerkiksi vain Ateenumin teoksiin. Kun valitsee ainoastaan tekijänoikeusvapaat teokset ("Rajaa teostiedoilla -> Vain tekijänoikeusvapaat"), voi muokata kuvia vapaasti.
3. Jokaisen oppilaan tehtävä on valita yksi teos, joka jollakin tavalla kuvaa häntä itseään. Tämä voi viedä jonkin verran aikaa. Lisäksi oppilaan tehtävänä on miettiä, miten teos kuvaa häntä itseään tai liittyy häneen. Oppilas merkitsee muistiin perusteluita valinnalleen.
4. Oppilas liittää valitsemansa teoksen esimerkiksi Word- tai PowerPoint -tiedostoon. Samaa tiedostoon lisätään myöhemmin myös oppilaan tekemä uusi taideteos.
5. Oppilas tekee taideteoksen valitsemansa taideteoksen pohjalta. Oppilas voi omassa teoksessaan kuvata itsensä ja löytämänsä taideteoksen yhteyttä. Oppilas voi myös korostaa niitä asioita, jotka tuntuvat tutuilta, tuoda työn nykyaikaan tai muuttella alkuperäistä teosta jollain muulla tavalla. Teoksen voi tehdä sähköisesti kuvankäsittelyohjelmalla tai paperille.
6. Jokainen oppilas esittelee valitsemansa teoksen ja tekemänsä taideteoksen. Miten alkuperäinen teos kuvaa häntä itseään? Mitä uusi taideteos kertoo oppilaasta?

“Taistelevat metsot -työn on öljymaalannut Ferdinand von Wright. Valitsin tämän kuvan, koska rakastan luontoa ja lintuja, erityisesti metsoja. Kuvassa on aamuinen kevätsoidin ja minäkin tykkään ottaa kaverien kanssa miehestä mittaa, tosin esim. koulun pihalla. Viihdyn myöskin tällaisissa aarniometsässä. Ihailen tätä taideteosta ja sen satumainen tunnelma välittyy hienosti. Lisäsin alkuperäiseen teokseen piiloteltan ja kameran. Tämä kuvaa minua tulevaisuudessa kuvaamassa metsojen aamusoidinta. Tein työn hiililyönä.” (Poika, 15 vuotta)

MINÄ TAIDETEOKSENA – MILLAINEN TEOS MUISTUTTAA MINUA?

1. Mene osoitteeseen www.kansallisgalleria.fi. Mene sieltä kokoelmahakuun.

Kokoelmahaku löytyy välilehdeltä “Hae kokoelmista”. Haussa on automaattisesti valittuina “Taideteos” ja “Vain kuvalliset”. Jätä ne valituiksi.

- Klikkaa kohtaa “Rajaa teostiedoilla”:
- Laita rasti kohtaan “Vain tekijänoikeusvapaat”.
- Valitse “Alakategoria”-kohdasta “Maalaus”.

Näillä hakuasetuksilla pääset näkemään teoksia, joita saa ladata ja muokata.

2. Tutki osoitteesta löytyviä suomalaisia taideteoksia. Valitse teoksista yksi, joka voisi kuvata sinua itseäsi.

3. Ota tämä löytämäsi kuva talteen. Klikkaa kuvaa ja paina lataamisen kuvaketta: . Liitä kuva sähköiselle alustalle (Word tai PowerPoint).
4. Kerro valitsemastasi kuvasta. Kirjoita vastaukset Wordiin tai PowerPointiin tallentamasi kuvan alle.
 - Teoksen nimi
 - Teoksen tekijä
 - Milloin teos on tehty?
 - Millä tekniikalla teos on tehty?
 - Miksi teos voisi kuvata minua? Miten teos voisi liittyä minuun?
5. Tee oma taideteos valitsemasi työn pohjalta. Voit omassa teoksessasi esittää, miten valitsemasi taideteos liittyy sinuun. Voit korostaa niitä asioita, jotka tuntuvat tutuilta, tuoda työn nykyaikaan tai muutella sitä jollain muulla tavalla.
6. Avaa aiemmin aloittamasi Word tai PowerPoint. Liitä siihen tekemäsi taideteos tai valokuva tekemästäsi taideteoksesta. Kirjoita:
 - Millä tekniikalla teit taideteoksen?
 - Miten muokkaamasi teos kertoo sinusta paremmin kuin alkuperäinen?
7. Valmistaudu esittelemään valitsemasi teos ja tekemäsi taideteos koko ryhmälle. Voit esimerkiksi kertoa, miten alkuperäinen teos kuvaa sinua itseäsi ja mitä uusi taideteos kertoo sinusta.

MINÄ MUOTOKUVANA – MUOTOKUVIA ENNEN JA NYT

5–9 kuvataide, historia

Tehtävän alkuperäinen versio on peräisin Turun museokeskuksen kouluille tekemästä tehtäväpaketista Kurkistus 1600-lukuun.

Nähdyksi tuleminen on tärkeää ihmisen identiteetin kannalta, ja muotokuvalla voidaan viestiä asioita itsestään tai jostakusta muusta henkilöstä. Tehtävän tavoitteena on pohtia identiteetin ilmentämistä tutustuen samalla muotokuvan historiaan ja symboliikkaan. Lisäksi tavoitteena on auttaa oppilaita tulkitsemaan ja tuottamaan muotokuvien välittämiä kulttuurisia viestinnän muotoja sekä rakentamaan ja tarkastelemaan omaa identiteettiään itsestään ottamansa selfien avulla. Tavoitteena on myös pohtia nykyajan muotokuvissa esiintyviä erilaisia symboleita, niiden mahdollisia merkityksiä ja niiden välittämiä sanattomia viestejä.

Perinteisesti muotokuva on kuvannut mahdollisimman tarkasti kuvattavaa henkilöä. Henkilön asemasta, luonteenpiirteistä ja ammatista on pyritty kertomaan ilmein, asennoin, elein ja attribuutein eli henkilöstä kertovin symbolisin tunnuksin, joista esimerkkinä voisi olla kuninkaan pitelemä valtikka. Vanhoissa maalauksissa henkilöt pitelevät muotokuvissa usein kädessään viuhkaa, hansikkaita, kukkaa, kirjaa tai jotakin eksoottista hedelmää.

Tehtävän tekemiseen menee noin 2 x 45 minuuttia. Tehtävää varten tarvitaan laite, jolla voidaan ottaa valokuvia, esimerkiksi kännykkä tai tabletti.

Mahdollisuuksien mukaan muotokuvaan voi tutustua myös oman paikkakunnan museossa tutkimalla siellä olevia muotokuvia. Museossa vierailtaessa kannattaa etukäteen varmistaa, saako sinne viedä kirjoitusvälineitä ja reppuja.

1. Tehtävään liittyvät, ohessa olevat muotokuvat heijastetaan näkyville ja oppilaille jaetaan oheinen tehtävämoniste. Tehtävän tarkempi kuvaus löytyy oppilaan ohjeista.
2. Oppilaiden vastauksista keskustellaan yhteisesti luokan kanssa. Keskustelun apuna voi käyttää seuraavia kysymyksiä:
 - Jos vertaat muotokuvia ennen ja nyt, kuka kuvat yleensä ottaa tai tekee?
 - Onko kuvien ottaminen nykyisin helpompaa? Miksi tai miksi ei? Millaisissa tilanteissa kuvien ottaminen on helppoa?
 - Millaisissa tilanteissa kuvien ottaminen ei ole sopivaa? Miksi?
 - Säilyvätkö nyt ottamasi kuvat samalla tapaa kuin tehtävässä olevat muotokuvat? Onko se hyvä vai huono asia?
 - Missä nykyiset muotokuvat julkaistaan? Kuka niitä katsoo? Entä kuka muotokuvia katsoi ennen?

3. Seuraavaksi oppilaat ottavat pareittain toisistaan valokuvat, joiden pohjalta he kirjoittavat itsestään kuvauksen. Ohjeeksi kannattaa antaa, että kuvauspaikka voidaan valita oppilaiden mieltymysten mukaisesti. Huomiota kannattaa kiinnittää valaistukseen ja rajaukseen.

Valmiit muotokuvat heijastetaan yksitellen koko luokan nähtäville. Halutessaan oppilaat voivat lukea kirjoittamiaan kuvauksia. Oppilaiden kanssa kannattaa keskustella esimerkiksi seuraavista asioista:

- Millaisia asioita selfieillä tai muotokuvilla halutaan yleensä ilmaista?
 - Millaiset asiat jätetään usein selfieillä tai muotokuvilla kertomatta?
 - Millä tavalla voimme esittää kuvilla vain osan itsestämme, esimerkiksi korostaa hyviä puoliamme?
 - Miten kuvaamisen aika, paikka ja rajaus vaikuttavat siihen, mitä kuvalla viestitään?
4. Lopuksi oppilaiden muotokuvat voidaan kerätä luokan galleriaksi esimerkiksi sähköisesti tai paperikuvina seinälle.

Muotokuvat: Nordiska museet / DigitaltMuseum

Muotokuvat: Nordiska museet
/ DigitaltMuseum

Muotokuvat: Nordiska museet / DigitaltMuseum

Muotokuvat: Nordiska museet
/ DigitaltMuseum

MINÄ MUOTOKUVANA – MUOTOKUVIA ENNEN JA NYT

1. Katso kuvia 1600-luvun muotokuvamaalauksista. Kiinnitä huomiota ilmeisiin, asentoihin ja asusteisiin (esimerkiksi korut ja huivit). Pohdi, millaisia viestejä kuvilla halutaan välittää.

2. Nykyään ihmisillä on paljon kuvia sosiaalisessa mediassa. Pohdi, mitä ihmiset haluavat kertoa esimerkiksi itsestään otetuilla kuvilla.

3. Mikä merkitys kuvissa näkyvillä esineillä mahdollisesti on, kun kuva julkaistaan sosiaalisessa mediassa?

4. Suunnittele oma muotokuvasi valokuvana. Mieti, millaisia asioita haluat kertoa itsestäsi juuri kyseisellä kuvalla. Mieti myös, miten haluat rajata kuvan: mitä haluat, että kuvassa näkyy? Kuvassa voi näkyä myös vain osa itsestäsi.

5. Mitä esineitä tai asioita haluat mukaan omaan muotokuvaasi? Mitä ne kertovat sinusta?

MUOTOKUVAAN MUKAAN OTETTAVA ESINE TAI ASIA	MITÄ SE KERTOO MINUSTA?

6. Ottakaa parin kanssa toisistanne valokuvat. Käytä kuvassa mahdollisuuksien mukaan listaamiasi esineitä. Voit myös lisätä asioita kuvaan kuvankäsittelyllä tai esimerkiksi piirtämällä asiat paperille ja pitämällä paperia kädessäsi kuvassa. Käytä mielikuvitustasi!

Miettikää kuvan rajaus: mitä kuvassa näkyy? Miettikää myös valaistus: edestä tuleva valaistus on usein paras kuvan onnistumisen kannalta.

7. Kirjoita kuvaus itsestäsi sinusta otetun kuvan avulla. Käytä apuna alla olevia kysymyksiä. Kirjoittamaasi kuvausta ei tarvitse välttämättä esitellä muille.

- Millainen kuvan henkilö on?
- Mistä hän pitää?
- Miltä hänestä tuntuu?
- Mitä muut ihmiset voivat päätellä kuvan henkilöstä?
- Mitä kuvan henkilöstä ei voi päätellä? Esimerkiksi kuvassa ei välttämättä näy, että henkilö pitää koirista, on juuri tullut koulusta tai on esimerkiksi kokenut jotakin merkittävää.
- Mitä kuvan henkilö haluaa sanoa katsojalle?

MINÄ MUSIIKIN TAHDISSA – TAITEILLAAN OMAKUVIA

1–9 musiikki, kuvataide

Tehtävä on muokattu Turun yliopiston opettajankoulutuslaitoksen opiskelija Linda-Juulia Liirin idean pohjalta.

Tehtävässä oppilas taiteilee itsestään omakuvan samalla, kun kuuntelee itse valitsemaansa musiikkia. Musiikin kuuntelu herättää ihmisissä tunteita ja mielikuvia. Tehtävässä näitä tunteita ja mielikuvia pyritään esittämään visuaalisesti omakuvana. Musiikki toimii myös inspiraationa työskentelyn aikana.

Tehtävän tekemiseen menee noin 90 minuuttia. Tehtävä on oppilaan itsenäinen työ. Tehtävässä tarvitaan erilaisia kuvataide- tai askartelutarvikkeita sekä jokaiselle oppilaalle musiikkia toistava laite ja kuulokkeet.

1. Tehtävän aluksi oppilas valitsee, mitä itselleen tärkeää musiikkia hän haluaa kuunnella ja tekee itselleen soittolistan. Tässä voidaan hyödyntää tehtävää *Elämäni soittolista* (s. 154) tai *Minä musiikkina* (s. 97). Tällöin tämän tehtävän ensimmäinen osa jää pois.

Soittolistan tekemisen voi antaa jo etukäteen kotitehtäväksi paria päivää ennen omakuvan suunniteltua taiteilua. Soittolistan pituudella ei tehtävän kannalta ole suurta merkitystä, eikä siihen valittuja kappaleita tarvitse jakaa kenenkään kanssa.

Musiikin valintaa voi ohjata esimerkiksi seuraavilla kysymyksillä.

- Millainen musiikki sinua kuvaa?
 - Mitkä kappaleet herättävät sinussa erilaisia tunteita?
 - Mikä saa sinut iloiseksi?
 - Mikä saa sinut rauhoittumaan?
 - Mitä kuuntelet, kun olet surullinen?
 - Mitä lauluja muistat esimerkiksi lapsuudestasi?
 - Mitkä biisit ovat sinulle merkityksellisiä?
2. Oppilaille annetaan tehtäväksi laatia itsestään omakuva. Se voi olla esimerkiksi abstrakti, symbolinen tai realistinen kuva itsestä: oppilas saa itse valita haluamansa tyylin. Oppilas saa päättää myös värien käytöstä ja tekniikasta. Oppilaita voi kannustaa kuvaamaan omaa identiteettiään myös yllättävällä ja kokeilevalla tavalla.

3. Jokainen oppilas laittaa kuulokkeet korvilleen ja alkaa maalata tai piirtää omakuvaansa. Oppilaita ohjeistetaan siihen, että musiikin voi antaa viedä työskentelyä eteenpäin: musiikkityylin ja kappaleen vaihtuessa myös työskentelyn tyyli, jälki ja esimerkiksi käytetyt värit voivat vaihtua.
4. Valmiista töistä kootaan näyttely luokan seinille. Oppilaita kannustetaan kertomaan toisilleen, mikä tyylinen musiikki sai aikaan minkäkinlaista jälkeä omakuviissa. Miltä näyttää esimerkiksi räppi verrattuna klassiseen musiikkiin?

MINÄ SUPERSANKARINA

5–9 kielet, kuvataide, oppilaanohjaus

Tehtävässä oppilaat kuvittelevat, millaisia supersankareita he olisivat. Lisäksi piirrettyjen supersankarien avulla pohditaan, millaisia vahvuuksia oppilaat haluaisivat itsellään olevan. Tehtävässä sanoitetaan omia tavoitteita ja harjoitellaan itsereflektointia ja omien vahvuuksien tunnistamista.

Oman identiteetin löytämisessä ja selventämisessä auttaa, jos miettii, millaisia toiveita itsellä on oman elämän suhteen. Ihminen voi tavoitella toiveminaansa ja toimia aktiivisesti sen saavuttamiseksi. Omien toiveiden ja tavoitteiden etsintä on tärkeää erityisesti silloin, kun tuntuu, että mahdollisuuksia on joko todella paljon tai jos toiveiden saavuttaminen tuntuu mahdottomalta.

Tehtävän tekemiseen menee noin 45 minuuttia. Tehtävässä käytetään *vahvuus*-sanamenua (s. 261). Tehtävän tekemiseen tarvitaan piirustusvälineet.

1. Oppilaille jaetaan oheinen tehtävöohje ja näytetään *vahvuus*-sanamenu.
2. Oppilas piirtää itsestään supersankarikuvan ja valitsee *vahvuus*-sanamenusta sanoja, jotka kuvaavat häntä supersankarina. Tämän jälkeen oppilas pohtii, mitä vahvuuksia mahdollisesti ilmenee hänessä jo nyt ja mitä hänen tulisi tehdä tai harjoitella, jotta voisi olla enemmän supersankarinsa kaltainen. Tarkempi kuvaus on oppilaan ohjeissa.
3. Tehtävän lopuksi supersankareista kootaan galleria. Tehtävästä voidaan keskustella yhdessä seuraavien apukysymysten avulla:
 - Millaisia vahvuuksia valitsitte supersankareille?
 - Millaisissa tilanteissa nämä vahvuudet ilmenevät oikeassa elämässä?
 - Onko helppo tulla sellaiseksi kuin oma supersankarisi on? Miksi tai miksi ei? Mikä siihen vaikuttaa? Kuinka kauan luulet että kestää, että saavutat tavoitteen?
 - Mitä supersankarien taitoja harjoitellaan esimerkiksi koulussa jo nyt?
 - Säilyvätkö kaikki taidot, kun ne on kerran oppinut? Millaisia taitoja pitää jatkuvasti harjoitella, jotta ne säilyvät? Millaiset taidot on helppo palauttaa?

MINÄ SUPERSANKARINA

1. Jos olisit oman elämäsi supersankari, millainen olisit?
 - Piirrä paperin keskelle supersankaristasi yksinkertainen, tarpeeksi suuri kuva. Kuvan sisään ja ympärille pitää pystyä kirjoittamaan.
2. Mitä supervoimia sinulla olisi?
 - Jos nämä supervoimat muutettaisiin oikean maailman ominaisuuksiksi, millaisia vahvuuksia ne olisivat? Esimerkiksi jos olisit näkymätön, pystyisit oikeassa maailmassa tarkkailemaan, kuka tarvitsee apua ja auttamaan häntä niin, ettei hän huomaa sitä.
 - Anna supersankarillesi nimi, joka sisältää tämän oikean maailman supervahvuutesi. Kirjoita nimi supersankarin yläpuolelle. Nimi voisi olla esimerkiksi *Ami - kaikkien hätääkärsivien amigo*.
3. Millaisia vahvuuksia supersankarilla pitäisi olla?
 - Kirjoita supersankarin sisään tai ympärille, millaisia vahvuuksia haluaisit itselläsi olevan.
 - Voit käyttää apuna *vahvuus*-sanamenua ja esimerkiksi valita menusta 3–7 sanaa, joiden kaltainen haluaisit olla supersankarina.
4. Alleviivaa ne kirjoittamasi vahvuudet, joita sinulla jo on edes vähän.
 - Mitä sinun tulisi tehdä tai harjoitella, jotta voisit edistää alleviivaamiesi taitojen tai vahvuuksien kasvua supersankarimittoihin?
 - Piirrä supersankarille puhekuplia ja kirjoita niihin, millaisia lupauksia voisit tehdä taitojesi kehittämiseksi.
5. Mitä sinun tulisi tehdä tai harjoitella, jotta voisit saada niitä kirjoittamiasi vahvuuksia tai taitoja, joita et vielä alleviivannut?
 - Piirrä supersankarille lisää puhekuplia ja kirjoita niihin, millaisia lupauksia voisit tehdä taitojesi kehittämiseksi.

KÄDET KERTOVAT

3–9 kielet, oppilaanohjaus

Tehtävä pohjautuu Turun kriisikeskuksen Serene-toiminnan Käsien tarina -harjoitukseen.

Tehtävässä oppilaat kertovat vuorollaan käsiensä näkökulmasta omista vahvuuksistaan ja toiveistaan: mitä omat kädet kertoisivat, jos ne osaisivat puhua? Tehtävän tavoitteena on tutustua toisiin ja samalla pohtia ja tehdä näkyväksi omia vahvuuksia ja toiveita. Vahvuuksien ja toiveiden käsittely omien käsien näkökulmasta tuo tehtävään symbolista etäisyyttä, mikä luo asioiden käsittelyyn välimatkaa ja tekee siitä siksi helpompaa.

Tehtävän tekemiseen menee noin 30 minuuttia.

1. Oppilaille heijastetaan näkyviin seuraava ohje:

Etenkin nuorempia oppilaita voi helpottaa, jos paperille piirtää käden, johon voi suoraan kirjoittaa sanoja tai virkkeitä. Tärkeää on muistuttaa oppilaille, että tässä tehtävässä keskitytään hyviin asioihin!

Jos kätesi osaisivat puhua, minkälaisen tarinan ne kertoisivat?

Mieti esimerkiksi seuraavia asioita ja kirjoita:

- Mitä hyviä asioita kätesi osaavat?
- Mitä hyviä asioita kätesi haluaisivat osata?
- Mitä hyviä asioita kätesi ovat tehneet?
- Mitä hyviä asioita kätesi haluaisivat tehdä?

Saat myöhemmin kertoa tarinan muille.

Muista, että voit valita, mitä asioita haluat kertoa!

2. Oppilaat kertovat käsiensä tarinan vuorollaan. Oppilaille on hyvä muistuttaa, että he voivat kertoa vain ne asiat, jotka haluavat jakaa muiden kanssa. Tarinat voidaan jakaa myös pareittain tai pienryhmissä.
3. Lopuksi tehtävän tekemisestä voidaan keskustella yhdessä esimerkiksi seuraavien apukysymysten avulla:
 - Opitko tai oivalsitko jotain uutta itsestäsi tehtävän aikana?
 - Opitko tai oivalsitko jotain uutta luokkakaveristasi hänen käsiensä kertomusta kuunnellessasi?

SOVELLUS: Sama tehtävä voidaan toteuttaa kertomalla esimerkiksi omien jalkojen tarina.

IDENTITEETTIASUNI

3–9 käsityö, kuvataide, ympäristöoppi

Tämä tehtävä on muokattu Sonja Aittokallion ja Inkeri Karhusen idean pohjalta.

Identiteettiasuni-tehtävässä oppilas suunnittelee ja rakentaa kierrätysmateriaaleista fantasia-asun tai -asusteen, joka kuvaa oppilasta itseään. Työskentelyn tavoite on ohjata oppilasta tarkastelemaan itseilmaisua käsityön keinoin. Asua rakentaessaan oppilasta kannustetaan monimateriaaliseen ja mielikuvitukselliseen toteutukseen. Samalla oppilaista kasvatetaan eettisiä, tiedostavia, osallistuvia ja yritteliäitä toimijoita, jotka arvostavat itseään tekijöinä. Lopputulosten tarkastelun yhteydessä niistä annetaan kannustavaa palautetta, mikä tukee oppilaan myönteistä minäkuvaa.

Tehtävän tekemiseen menee noin 90 minuuttia. Tehtävää varten tarvitaan erilaisia kierrätysmateriaaleja ja askartelutarvikkeita, joita oppilaat voivat tuoda myös kotiaan.

1. Aluksi oppilaita ohjataan pohtimaan seuraavia kysymyksiä hyödyntäen, millaiset värit ja materiaalit heitä parhaiten kuvaavat:
 - Jos minä olisin vaate tai asuste (esimerkiksi huivi, hattu tai liivi), millainen olisin?
 - Jos eläisin mielikuvitusmaailmassa, millaisia asuja käyttäisin?
 - Millaisista materiaaleista asuni koostuisi? Olisiko se muovia, paperia, kangasta tai vaikkapa kasvinosia?
 - Minkälainen asuni olisi? Olisiko se näyttävä, värikäs, rönsyilevä, kulmikas, tasainen, maanläheinen, kuviollinen vai kenties pörröinen?
 - Olisiko minulla siivet, propelleja tai antenni? Olisiko asuni tehty saippuakuplista? Olisiko minulla haarniska? Kiinnittäisinkö asuni hihat niiteillä tai hakaneuloilla? Millaisia yksityiskohtia ja tarvikkeita asuuni kuuluisi?
2. Oppilaat piirtävät asusta suunnitelman tehtävämonisteelle.
3. Identiteettiasut rakennetaan monia materiaaleja hyödyntäen. Oppilaita kannustetaan soveltamaan ideoitaan, liittämään yllättäviä asioita yhteen ja rakentamaan kierrätysmateriaaleista jotain muuta, kuin mitä materiaalit alun perin ovat olleet. Kierrätysmateriaaleina voidaan käyttää esimerkiksi sanoma- ja aikakauslehtiä, kierrätyskartonkia, pakkausrasioita, säilykepurkkeja, kangastilkkuja, muovipusseja ja kaikenlaisia käytöstä poistettuja tavaroita, helmiä, sulkia ja muita luonnonmateriaaleja, esimerkiksi kasvinosia. Askarteluun voidaan käyttää myös tuseja, kangasvärejä tai erilaisia maaleja.

4. Asujen valmistuttua järjestetään muotinäytös, jota varten jokainen oppilas kirjoittaa lyhyen kuvauksen asustaan ja sen symboliikasta. Muotinäytöksessä juontaja selostaa asuja kuvausten perusteella. Katsojan tehtävä on etsiä jokaisesta asusta kiinnostava yksityiskohta tai asia, josta hän pitää. Yksityiskohtien perusteella jokaiselle asulle annetaan myönteistä ja kannustavaa palautetta. Jos tehtävä yhdistetään kielten opetukseen, palaute voidaan antaa jollain opittavalla kielellä.

SOVELLUS 1: Asuista voidaan ottaa taidevalokuvia ja niistä voidaan koostaa näyttely.

SOVELLUS 2: Asujen sijaan tehtävä voidaan toteuttaa esimerkiksi kierrätysmateriaaleista koostettuina taideteoksina.

Kuvassa jätesäkistä tehty identiteettiasu, jonka päälle on liimattu ja teipattu kuvia, piirustuksia ja askartelumateriaalia kuvastamaan asioita henkilön elämästä. Kaulaan on kietaistuna muovipussituubihuivi, jonka hempeän roosa väri on valittu tuomaan kontrastia asun tummille sävyille.

KEITÄ ME OLLAAN -VALOKUVATEHTÄVÄ

5–9 kaikki oppiaineet

Tehtävässä otetaan valokuvia kouluympäristössä opettajan antamien aiheiden mukaan. Kuva toimii hyvänä symbolisena välineenä identiteetin käsittelyssä, ja siksi kuvien avulla on mielenkiintoista käsitellä ryhmän näkemyksiä identiteeteistä. Tavoitteena on luoda yhteinen ymmärrys kuvan aiheesta ja ohjata oppilaita tarkastelemaan, mikä sitoo ryhmän jäsenet toisiinsa, vaikka he olisivat yksilöinä hyvinkin erilaisia.

Tehtävän tekemiseen menee noin 45 minuuttia. Tehtävään tarvitaan tabletti tms. laite, jolla voi ottaa valokuvia.

1. Oppilaista muodostetaan 3–5 hengen ryhmät, ja jokainen ryhmä tarvitsee laitteen, jolla he voivat ottaa valokuvia.
2. Opettaja valitsee jokaiselle ryhmälle alla olevasta listasta aiheen, jonka pohjalta he ottavat valokuvia. Oppilaat tutustuvat aiheeseen yhdessä ja pohtivat, miltä se voisi näyttää kuvana. Oppilaille kannattaa korostaa, että kuva on oppilaiden tulkinta opettajan antamasta aiheesta. Kuvassa voivat olla esimerkiksi oppilaat itse tai vaikkapa koulusta löytyvistä tavaroista tehty installaatio.
 1. "Tällaisia me olemme."
 2. "Tämän me osaamme."
 3. "Me koululaisina."
 4. "Me olemme X-vuotiaita."
 5. "Me olemme _____."
 6. "Esimerkiksi tätä on suomalaisuus."
 7. "Tällainen on meidän luokkamme."
 8. "Tällainen on meidän koulumme."
 9. "Näin erilaiset arvot näkyvät koulussamme."
 10. "Tulevaisuudessa me olemme _____."
3. Kun kuvat on otettu, oppilaat esittelevät ryhmän kanssa otetun kuvan muulle luokalle. Kuvista ja tehdyistä tulkinnoista voidaan myös keskustella yhdessä. Niistä voidaan myös koota esimerkiksi taidenäyttely, sähköinen kirja, johon oppilaat voivat kirjoittaa kuvatekstejä tai selvennyksiä, tai kuvapohjainen video. Lisäksi kuvia voidaan jakaa koko koululle tai niitä voidaan esittää vanhempainillassa.

LUOKAN OMA PIENOISKAUPUNKI

1–9 kaikki oppiaineet

Tämän tehtävän on tätä oppimateriaalia varten tuottanut Torontossa asuva Paula Markus, jolla on pitkä kokemus maahanmuuttajataustaisten oppijoiden opetuksesta ja opetuksen suunnittelusta ja kehittämisestä. Hän on työskennellyt esimerkiksi Toronton yliopistossa ja kirjoittanut laajasti erilaisia julkaisuja maahanmuuttajien opetukseen liittyen.

Pienoiskaupunkiprojektin on alunperin kehittänyt Qudsia Ahmad, joka on jo eläkkeelle jäänyt yläkoulun englanti toisena kielenä -opettaja Toronton alueelta.

Tehtävässä oppilaat rakentavat pienoiskaupungin. Tavoitteena on luoda oppiainerajat ylittävä konkreettinen oppimisympäristö, jossa oppilaat voivat samalla tuoda esiin itselleen tärkeitä asioita ja paikkoja, joissa he ovat esimerkiksi asuneet aiemmin. Tehtävä perustuu yhteistoiminnalliseen oppimiseen, ja sen avulla voidaan lisätä luokan yhteenkuuluvuudentunnetta ja kehittää ryhmädynamiikkaa.

Tämä projekti sopii hyvin oppilaille, joilla on vaikeuksia sitoutua oppimiseen, sillä tehtävän avulla voidaan käsitellä erilaisia asioita monipuolisesti ja mielenkiintoisesti. Tehtävä toimii myös erityisesti opetettaessa kielenoppijoita, jotka ovat hiljattain muuttaneet Suomeen muualta. Toiminnallisen työskentelyn avulla voidaan käsitellä sekä kieltä että eri oppiaineiden sisältöjä ja mahdollistaa oppilaiden aiemman osaamisen osoittaminen konkreettisemmalla tasolla.

Pienoiskaupunkia rakennetaan useamman oppitunnin ajan. Tarkoitus on, että pienoiskaupunkia käytetään eri oppiaineiden opetuksessa ja kaupunkia täydennetään vähitellen. Kaiken kaikkiaan tehtävän parissa voidaan työskennellä vaikka koko lukuvuosi. Tehtävää varten tarvitaan erilaisia askartelu- ja kierrätysmateriaaleja.

1. Oppilaat suunnittelevat kaupungin ja rakentavat sen osat pienryhmissä. Kaupunki muodostuu oppilaiden kokemusten ja lähtökohtien näköiseksi, eikä sen tarvitse muistuttaa mitään todellista kaupunkia esimerkiksi mittasuhteiltaan. Kaupungin eri osat voivat olla hyvinkin eri tyyllisiä ja moninaisia tarpeen ja oppilaiden taustojen mukaan.

Kaupungin rakenneosia voivat olla esimerkiksi kaupungintalo, lentokenttä, sairaala, moskeija/kirkko/temppeli ja muut rukouspaikat, asuintalot, koulut, yliopisto, taidegalleria, puistot, patsaat, juna-asema jne. Suunnittelun apuna voidaan käyttää esimerkiksi seuraavia apukysymyksiä:

- Millaisia kaupungeja tai paikkakuntia olet nähnyt tai millaisissa paikoissa olet asunut?
 - Mitä tärkeitä rakennuksia ja paikkoja näissä kaupungeissa on? Mieti sekä sellaisia rakennuksia, jotka ovat tärkeitä kaupungin toiminnan kannalta, että sellaisia, jotka ovat sinulle tärkeitä.
 - Jos olet asunut erilaisissa kaupungeissa, kaipaanko joitakin paikkoja tai rakennuksia niistä paikoista? Mitä?
 - Millaisissa paikoissa tai rakennuksissa vietät aikaa nykyisellä asuinpaikkakunnallasi?
 - Millaisissa paikoissa tai rakennuksissa haluaisit viettää aikaa, jos sellainen paikka olisi asuinpaikkakunnallasi?
2. Luokassa päätetään, millaisia rakennuksia ja paikkoja yhteiseen kaupunkiin ainakin halutaan tehdä. Lisäksi sovitaan, mikä ryhmä vastaa minkäkin paikan tai rakennuksen toteutuksesta.
 3. Pienoiskaupunkia voidaan sen suunnittelun ja rakentamisen aikana sekä jälkeen käyttää monipuolisesti eri oppiaineissa esimerkiksi seuraavilla tavoilla:
 - matematiikka: pinta-alan ja piirin laskeminen, mittakaava
 - yhteiskuntaoppi: kaupunkien sosiaalisista kysymyksistä tai kunnallishallinnosta keskusteleminen
 - historia: kaupunkiin liittyvien legendojen keksiminen, kaupungille tärkeiden historiallisten henkilöiden elämäntarinoiden pohtiminen
 - kielet: erilaisia kielenkäyttötilanteita, opasteet ja kyltit, ruokalistas

- oppilaanohjaus: kaupungin erilaisissa tehtävissä työskentelevien ihmisten urapolkujen tutkiminen
- luonnontieteet: kestävän kaupunkirakentamisen tarkasteleminen, väestötiheys, kaupungissa asuvat eläimet, saastuminen, tartuntataudit
- äidinkieli ja kirjallisuus: tarinoita kaupungista ja sen asukkaista

Osa pienoiskaupunkia, jonka ovat rakentaneet yläkouluikäiset, vasta maahan tulleet oppilaat.

Yläkouluikäisten, vasta maahan tulneiden oppilaiden rakentama moskeija osana pienoiskaupunkia.

Jalkapallokenttä yläkouluikäisten, vasta maahan tulneiden oppilaiden pienoiskaupungissa.

TARINA KERROTTAVANA – SÄHKÖINEN KIRJA OMAN TARINAN SANOITTAMISEN APUNA

1–9 kielet

Tehtävässä oppilaat luovat sähköisiä kirjoja hyödyntäen kirjoitettua tekstiä, suullisesti tehtyjä äänityksiä ja itse tekemiään kuvituksia. Kirjoissa oppilaat voivat ilmaista identiteetistään sellaisia näkökulmia, jotka he kokevat tärkeäksi jakaa muiden kanssa. Näitä voivat olla esimerkiksi itselle tärkeitä elämäntapahtumat tai jotkin itselle tärkeitä paikat. Maahanmuuttajaoppilailla aiheita voivat olla myös heidän kotimaihinsa liittyvät muistot, matka uuteen maahan, sopeutuminen uuteen elämään ja uuteen kouluun tai erilaiset kulttuuriset perinteet.

Oppilaiden kirjat voidaan julkaista luokan tai oman koulun muiden oppilaiden luettaviksi, tai teksteistä voidaan tehdä koko kunnan sivistystoimen kattava julkaisu. Oppilaiden tekemille kirjoille on myös olemassa maailmanlaajuisia digitaalisia kirjastoja, joissa oppilaat ympäri maailman voivat lukea toistensa tekstejä.

Sähköisen kirjan luominen antaa oppilaille mahdollisuuden monenlaisen osaamisen osoittamiseen. Oppilas, joka puhuu ensikielensä jotain muuta kieltä kuin suomea, voi toteuttaa kirjansa kaksi- tai monikielisesti. Jos oppilaalla on haasteita pidempien tekstien kirjoittamisen kanssa, hän voi toteuttaa kirjansa kuvapainotteisesti ja nauhoittamalla tarinan pääasiassa suullisesti. Tavoitteena on osoittaa, että jokaisella on arvokkaita tarinoita kerrottavanaan.

Tehtävän kesto riippuu oppilaiden ikä- ja taitotasosta sekä siitä, mistä aiheista ja miten laajoja tekstejä kirjoitetaan, miten paljon kuvitusta niihin halutaan ja kuinka laajasti valmiit tuotokset julkaistaan. Lisäksi keston vaikuttaa se, tehdäänkö kirjoitusta monikielisiä. Kirjojen tekemiseen kannattaa kuitenkin varata useita oppitunteja. Tehtävää varten tarvitaan jokin sähköinen työkalu, jolla voi tehdä sähköisen kirjan tai vastaavan esityksen.

1. Oppilaat valitsevat kirjalleen itseään kiinnostavan aiheen. Kirjoitusaihe voidaan valita esimerkiksi tämän oppimateriaalin luvun 3 *Tutkitaan elämänvaiheita* -tehtävistä (s. 138–173).
2. Oppilaita ohjeistetaan suunnittelemaan oman tekstin toteuttamista seuraavien apukysymysten avulla:
 - Miten kertomus jakautuu kirjan sivuille? Onko jokaisella sivulla kuva ja tekstiä?
 - Millaisia kuvia kirjaan tulee?
 - Tuleeko kirjaan puhetta tai videoita?
 - Kirjoitetaanko tai tallennetaanko teksti yhdellä vai useammalla kielellä?
 - Jos kieliä on enemmän kuin yksi, millä kielillä tekstit kirjoitetaan?
 - Jos kieliä on enemmän kuin yksi, kirjoitetaanko tarina esimerkiksi kahteen kertaan eri kielillä vai onko tarina monikielinen?
3. Kirjat tehdään yhdessä valitulle sähköiselle alustalle. Oppilaille ohjeistetaan sähköisen alustan käyttöä tarpeen mukaan.
4. Kirjat julkaistaan mielekkäällä tavalla esimerkiksi luokan tai oman koulun oppilaiden nähtäväksi. Oppilaille voi olla motivoivaa ja heidän osallisuuden kokemuksensa voi vahvistua, jos tekstit julkaistaan aidolle yleisölle laajemmin. Esimerkki koko kunnan kattavan kirjaprojektin järjestämisestä löytyy tämän materiaalin sivulta 136 (*Oppilaat kirjailijoina*).

Write Our World

Jos kirjoista tehdään monikielisiä ja ne halutaan jakaa maailmanlaajuisen yleisön kanssa, opettajat voivat liittyä esimerkiksi Write Our World -yhteisön jäseniksi sivustolla writeourworld.org. Jäsenyys on maksullinen, mutta yhdistys on voittoa tavoittelematon. Write Our World tarjoaa monenlaisia oppimisen mahdollisuuksia monikielisille nuorille ja materiaalia opettajille. Materiaali sisältää muun muassa ohjeet e-kirjan luomiseen tarvittavalle alustalle, yksityiskohtaisia tuntisuunnitelmia ja ohjeita kirjojen lataamiseksi alustalle. Oppilaat voivat luoda omat käyttäjätunnuksensa sivuston kirjastoon, jossa on kasvava kokoelma lasten tekemiä monikielisiä sähköisiä kirjoja eri puolilta maailmaa.

OPPILAAT KIRJAILIJOINA – PAINETTU KOKOELMA OPPILAIDEN KIRJOITUKSIA

1–9 kielet

Tämän projektikuvauksen on tätä materiaalia varten kirjoittanut Paula Markus, jolla on pitkä kokemus maahanmuuttaja-taustaisten oppijoiden opetuksesta ja opetuksen suunnittelusta ja kehittämisestä. Hän on työskennellyt esimerkiksi Toronton yliopistossa ja kirjoittanut laajasti erilaisia julkaisuja maahanmuuttajien opetukseen liittyen. Paula Markus haluaa osoittaa erityiskiitokset Toronton koulupiirin English as a Second Language -tiimin Shirley Hulle, Sandra Mills-Fisherille ja Ann Woomertille heidän työstään vasta maahan saapuneiden oppilaiden vuosittaisen kirjoituskokoelman hyväksi.

Tässä projektissa kuvataan, kuinka oppilaiden kirjoittamat tekstit voidaan julkaista kokoelmana, joka voidaan toteuttaa hyvinkin laajamittaisena yhteistyönä vaikkapa koko kunnan sisällä. Tavoitteena on antaa oppilaille mahdollisuuksia ilmaista itseään ja tuottaa heille onnistumisen kokemuksia. Oppilaat voivat tuntea ylpeyttä, kun heidän työnsä julkaistaan näyttävästi suurelle yleisölle.

Projekti voidaan järjestää koko kunnan, koulun, luokan, pienryhmän tai jopa yksittäisen oppilaan tasolla. Jos projekti on laaja, täytyy etukäteen määritellä kokoelmaan mukaan valittavien tekstien määrä ja valintaperusteet. Projekti voi kestää koko lukuvuoden tai lyhyemmän aikaa riippuen siitä, millaisia tavoitteita projektille asetetaan ja kuinka laaja projektista tehdään. Opettajat voivat työstää oppilaidensa kanssa yksittäisiä tekstejä pidemmällä aikavälillä, jolloin voidaan pitkäjänteisesti kiinnittää huomiota oppilaiden kielitaidon ja tekstin tuottamisen kehittämiseen kirjoitusprosessin ja tekstien muokkaamisen myötä.

Tämä tehtävä soveltuu hyvin myös hiljattain Suomeen saapuneille oppilaille. He voivat laatia tekstejä kotimaihinsa liittyvistä muistoista, matkastaan uuteen maahan, sopeutumisestaan uuteen elämään ja uuteen kouluun sekä erilaisista kulttuurisista perinteistään. Tekstit voidaan laatia myös oppilaan valitsemilla eri kielillä ja niihin voidaan liittää kuvitusta ja taidetta. Erityisesti se, että juuri maahan saapuneet oppilaat voivat nähdä työnsä konkreettisesti kirjoiksi koottuina ja jaettuina laajalle yleisölle, tukee heidän itsetuntoaan. Lisäksi heidän identiteetilleen on tärkeää, että he voivat jakaa kokemuksiaan maahanmuutosta tai taustastaan.

1. Tällaisen projektin suunnittelu ja toteutus vievät aikaa. Mikäli projekti halutaan laajentaa eri koulujen tai jopa koko kunnan yhteiseksi hankkeeksi, suunnittelua kannattaa koordinoida esimerkiksi kunnan tasolla keskitetysti. Tällöin projektille on hyvä varata aikaa koko lukuvuosi siten, että kirjoittaminen ja kokoelman koostaminen tehdään keväällä. Projektista voidaan tehdä myös vuosittain toistuva.
2. Kun hankkeessa on mukana useampia luokkia tai opetusryhmiä, opettajista, jotka haluavat ottaa projektista vetovastuuta, voidaan perustaa projektille suunnittelutiimi esimerkiksi varhain syksyllä. Suunnittelutiimin tehtävänä on myös määrittellä kokoelmaan mukaan valittavien tekstien määrä ja valintaperusteet
3. Jos hankkeesta halutaan tehdä laaja, sitä kannattaa mainostaa kohderyhmälle jo varhain syksyllä. Samalla tiedotetaan tärkeistä materiaalin toimittamiseen liittyvistä päivämääristä ja pyydetään kiinnostuneita opettajia ilmoittautumaan mukaan kokoelman tekoon. Tämä antaa suunnittelutiimille alustavan käsityksen siitä, montako kirjoitusta kokoelmaan on odotettavissa.
4. Osallistuville opettajille lähetetään yleiset ohjeet aikataulusta, tekstien pituudesta, aiheista, kokoelmaan päätyvien tekstien määrästä ja valintaperusteista sekä siitä, miten työt toimitetaan suunnittelutiimille. Opettajien tulee myös pyytää oppilaiden huoltajilta kirjalliset luvat sille, että oppilaiden työt saavat olla esillä kokoelmassa.
5. Suunnittelutiimin vastuulla on tehdä lopullinen valinta siitä, mitkä työt päätyvät kokoelmaan. Töitä voi tulla niin paljon, ettei kaikkia voida ottaa mukaan lopulliseen, painettuun kokoelmaan. Tekstien valinnassa kannattaa huomioida, että jokaisesta osallistuneesta koulusta ja luokasta olisi jokin työ kokoelmassa mukana. Lisäksi oppilaiden töihinsä laatimista taideteoksista valitaan yksi kokoelman kansikuvaksi. Suunnittelutiimin on hyvä pyrkiä myös sisällyttämään kokoelmaan useita kieliä.
6. Töiden valinnan jälkeen kokoelma toimitetaan taitettavaksi, ja se voidaan julkaista sekä sähköisesti että painettuna kirjana. Painetut kappaleet kokoelmista annetaan kaikille kirjailija-oppilaille sekä toimitetaan kaikkiin osallistuneisiin kouluihin kevään lopussa. Opettajat voivat hyödyntää kokoelmia opetuksessaan.
7. Kun kokoelma on valmis, voidaan järjestää juhlava kirjanjulkistamistilaisuus kaikille niille nuorille kirjailijoille, joiden työt on valittu kokoelmaan.

TUTKITAAN ELÄMÄNVAIHEITA – MIKÄ MEITÄ ON MUOKANNUT?

Identiteetti, eli se millaiseksi itsemme koemme, määrittyy suhteessa erilaisiin yhteisöihin tai ryhmiin. Kulttuurinen identiteetti viittaa sosiaaliseen identiteettiimme, joka pohjautuu siihen, millaisiin kulttuurisiin ryhmiin kuulumme. Ryhmät ovat osa identiteettiämme: miten näemme itsemme osana muita ja miten koemme olevamme hyväksytyjä laajempiin kulttuurisiin ryhmiin, joihin olemme sosiaalistuneet. Ryhmissä jaamme yhteisiä symboleita, arvoja, normeja ja perinteitä. Kulttuuriseen identiteettiimme kuuluu vahvoja tunneperäisiä merkityksiä sen suhteen, miten tunnemme kuuluvamme tai liittyvämmme erilaisiin ryhmiin. Kulttuuriseen identiteettiimme vaikuttaa myös se, miten koemme toisten suhtautuvan omaan sukuunne, perheeseemme tai muuhun yhteisöömme.

Tässä luvussa kannustetaan oppilaita pohtimaan asioita ja tapahtumia, jotka ovat heille merkityksellisiä ja jotka ovat vaikuttaneet siihen, millaisia he ovat. Identiteetti muovautuu jatkuvasti eri tilanteissa ja eri aikoina suhteessa ympäristöön ja toisiin ihmisiin. Muuttuvat ja moninaiset identiteettiimme näyttävät erilaisina erilaisissa elämäntilanteissa. Yksittäiset elämäntapahtumat saattavat vaikuttaa merkittävästi identiteetteihimme – osa kerta-ryksyksellä ja toiset hitaasti meitä muovaten.

ELÄMÄNOHJEITA

5–9 kielet, kuvataide, käsityö

Tehtävässä oppilaat tekevät modernin version ristipistotyöstä, johon he suunnittelevat elämänohjeen, jonka he ovat omaksuneet esimerkiksi joltakulta itselle merkitykselliseltä vanhemmalta henkilöltä tai omasta kansanperinteestä. Tehtävän tavoite on auttaa oppilasta huomaamaan, miten elämänohjeet siirtyvät usein ihmiseltä ja sukupolvelta toiselle. Tehtävä tukee oppilaan oman identiteetin ja maailmankuvan tarkastelua.

Tehtävän tekemiseen menee noin 45 minuuttia.

1. Oppilaiden kanssa keskustellaan siitä, millaisia elämänohjeet voivat olla, keneltä tai mistä niitä usein saadaan ja mitä ne tarkoittavat. Samalla on hyvä pohtia, miten tällaiset elämänohjeet voivat vaikuttaa siihen, miten toimimme tai miten ajattelemme asioista, toisin sanoen ne voivat merkittävästi vaikuttaa identiteetteihin. Esimerkkejä elämänohjeista ja sananlaskuista löytyy lisää verkosta.

“KIERRÄ, ÄLÄ KIROA”, SANOI KIVI KYNTÄJÄLLE.

HYVÄ OMATUNTO ON PARAS PÄÄNALUNEN.

MUUTKIN MOKAA.

ITTE TEET VALINTAS.

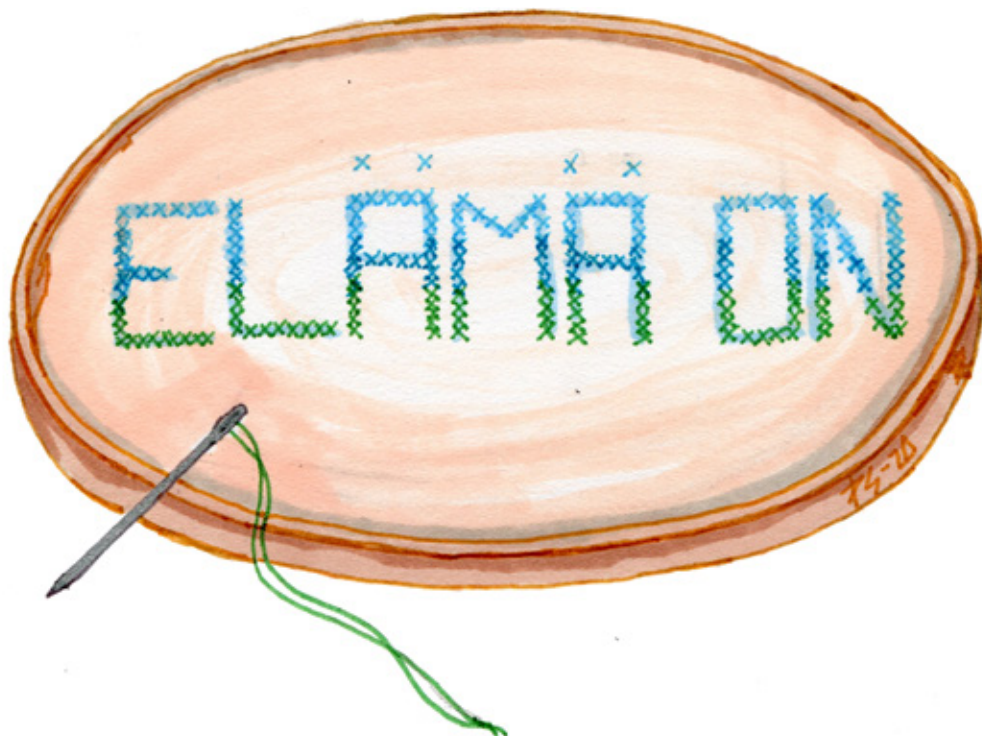
KAIKISTA EI TARVITSE TYKÄTÄ, MUTTA KAIKKIEN KANSSA PITÄÄ YRITTÄÄ TULLA TOIMEEN.

ON ASIOITA, JOTKA ON AIKA HOITAA JA ASIOITA, JOTKA AIKA HOITAA.

AINA KANNATTAA PUHUA TOTTA ETTEI TARVITSE MUISTELLA KENELLE VALEHTELI JA MITÄ.

ASIAALLISET HOMMAT HOIDETAAN, MUUTEN OLLAAN KUIN ELLUN KANAT.

2. Oppilaiden kanssa tarkastellaan erilaisia ristipistotöiden perinteisiä versioita, joita voi hakea verkosta esimerkiksi hakusanoilla *ristipisto + sanonta*. Lisäksi voidaan tarkastella, miten ristipistotyön voi suunnitella sähköisesti. Tähän löytyy esimerkkejä hakusanoilla *ristipisto + ruudukko*.
3. Oppilaat valitsevat yhden itselleen tärkeän elämänohjeen ja suunnittelevat siitä modernin ristipistotyön. Tämän voi tehdä paperille tai sähköisesti. Paperille tehty työ voi olla esimerkiksi *bullet journal* -tyyppinen tai graffiti. Ristipistotyön voi toteuttaa myös kankaalla tai sitä voi käyttää pohjana kankaanpainannalle.
4. Työt esitellään muulle luokalle. Lopuksi keskustellaan yhteisesti tehtävän tekemisestä. Apuna voi käyttää seuraavia kysymyksiä:
 - Oliko luokassa paljon samantapaisia elämänohjeita? Mitä ne ovat?
 - Mistä luokassa tehdyt elämänohjeet ovat peräisin? Millaisia tarinoita niihin liittyy?
 - Onko elämänohjeet edelleen helppo ymmärtää? Onko niissä jotain hassua?
 - Toimimmeko erilaisten elämänohjeiden mukaan? Ohjaavatko elämänohjeet ajatteluamme?
 - Miksi muut ihmiset, kuten perhe ja suku, ovat tärkeitä ihmisen ajatusmaailman muodostumiselle?

TÄRKEÄ ESINE

3–9 kaikki oppiaineet

Tehtävässä oppilaita pyydetään tuomaan kotoa kouluun jokin heille itselleen merkityksellinen tai heitä kuvaava esine tai kuva siitä. Esine esitellään muulle luokalle kertomalla siitä tarinoita. Kouluun tuotavaan esineeseen voi liittyä tarinoita tai vaikkapa jotain sellaista, mitä muut eivät välttämättä oppilaasta tiedä. Tärkeä esine tuo siis ilmi jotain oppilaan identiteetistä. Tehtävän tavoite on saada oppilaat kertomaan toisilleen tarinoita: kertomalla esineestä oppilaat tulevat useimmiten kertoneeksi samalla myös jostain heille tärkeästä asiasta tai henkilöstä. Samalla opitaan lisää myös luokan moninaisuudesta.

Tehtävä perustuu Deardorffin tehtävään kirjassa Berardo, K. & Deardorff, K. (toim.) 2012. Building Cultural Competence. Innovative Activities and Models. USA: Stylus. Deardorffin versio puolestaan on muokattu teoksesta Kohl L. Robert & John M. Knight (1994) Developing Intercultural Awareness: A Cross-Cultural Training Handbook.

Tehtävään menevä aika riippuu luokan oppilasmäärästä: aikaa kannattaa varata 5–10 minuuttia oppilasta kohden.

- Opettaja pyytää oppilaita tuomaan kotoa kouluun jonkin heille tärkeän esineen. Esineestä voi myös ottaa kuvan, jos sen kouluun tuominen ei ole mahdollista. Oppilaita kannustaa kannustaa valitsemaan esineitä, joihin liittyy jokin tarina tai jotka ehkä eivät ole muulle luokalle entuudestaan tuttuja. Esineen valinnassa voi käyttää apuna seuraavia väittämiä:
 - Mikä kotonani oleva esine on minulle erityisen tärkeä?
 - Esineeseen liittyy paljon muistoja.
 - Esine voi kertoa jotain minusta.
 - Esine voi liittyä perheen omiin tapoihin tai perinteisiin.
 - Esineeseen voi liittyä jokin kiinnostava, hauska tai yllättävä tarina.
 - Esine voi olla jollain tavalla erikoinen.
- Oppilaille monistetaan oheinen moniste ja annetaan se kotitehtäväksi. Oppilaat täyttävät monisteen valitsemansa esineen perusteella.
- Oppilaat esittelevät valitsemansa esineen luokalle tai pienryhmälle. Esittely on vapaa- muotoinen, mutta siinä voi käyttää apuna monisteeseen kirjoitettuja tietoja. Opettajan on hyvä painottaa, että jotkut esineet voivat liittyä hyvinkin henkilökohtaisiin asioihin tai tunteellisiin muistoihin. Esineiden arvoa ei tule mitata rahassa, eikä kenenkään esine ole parempi kuin toisten.

4. Esineiden esittelyn jälkeen luokassa keskustellaan siitä, millaisia tarinoita oppilaat kuulivat tärkeistä esineistä. Nämä tarinat eivät todennäköisesti ole pelkkiä kertomuksia esineistä, vaan myös antavat tietoa kertojasta itsestään, hänen läheisistään, arvoistaan ja identiteetistään. Keskustelua voidaan käydä seuraavien kysymysten avulla:

- Kuulitko sinulle täysin uusista esineistä? Yllätytkö jostain?
- Millaisia tarinoita esineisiin liittyi? Miten esineitä käytetään ja mikä niiden merkitys on?
- Millaisia tapoja esineisiin liittyi?
- Mitä uutta opit luokkakavereista?

TÄRKEÄ ESINE

1. Valitse jokin sinulle tärkeä esine.

2. Mikä esine on?

3. Kuinka kauan sinulla on ollut tämä esine?

4. Mitä esineellä tehdään? Mitä perinteitä tai tapoja siihen ehkä liittyy?

5. Mistä olet saanut esineen? Kenen esine on, jos se ei ole sinun?

6. Miksi esine on sinulle tärkeä? Onko se aina ollut tärkeä? Liittyykö esineeseen jokin kiinnostava, hauska tai yllättävä tarina, jonka haluaisit kertoa luokalle?

7. Oliko esineen valitseminen helppoa vai vaikeaa? Miksi? Minkä muun esineen olisit voinut valita?

8. Ota kuva esineestäsi tai ota esine mukaasi kouluun.

YHTEINEN TÄRKEÄ PAIKKA

3–9 kuvataide, ympäristöoppi

Tämä tehtävä on muokattu Turun yliopiston opettajankoulutuslaitoksen opiskelija Inga Havulan idean pohjalta.

Identiteettiin liittyy kokemus kuulumisesta eri alueisiin ja paikkoihin. Tehtävässä piirretään tai tehdään muulla tekniikalla kuva itselle ja läheiselle henkilölle yhteisestä merkityksellisestä paikasta. Oppilas valitsee itselleen läheisen henkilön, jolla arvelee olevan kokemuksia ja muistoja jostain molemmille heille yhteisestä paikasta. Ennen kuvan tekemistä oppilas keskustelee valitsemansa henkilön kanssa paikkaan liittyvistä kokemuksista. Keskustelemalla paikasta läheisen henkilön kanssa vahvistetaan yhteyttä läheisiin ihmisiin ja merkityksellisiin paikkoihin.

Tehtävän tekemiseen menee noin 45 minuuttia.

1. Oppilaita ohjataan pohtimaan, mitkä ovat kullekin tärkeitä oman paikkakunnan tai lähiympäristön paikkoja. Lisäksi pohditaan, miksi ne ovat tärkeitä ja mitä muistoja ja tarinoita niihin liittyy. Oppilaille voi sanoa, että paikka voi olla myös esimerkiksi jokin julkinen tila tai rakennus tai jossain metsän sopukassa oleva kivi.
2. Seuraavaksi opettaja ohjeistaa oppilaat kotitehtävänä keskustelemaan jonkun itselleen tärkeän henkilön (esimerkiksi vanhemman tai huoltajan, isovanhemman, muun perheenjäsenen, sukulaisen tai jonkun ystävän kanssa heille molemmille yhteisesti merkityksellisestä paikasta). Kotitehtävää varten oppilaille monistetaan keskustelua ohjaava lomake. Jos oppilaalle läheinen henkilö ei asu lähialueella tai tapaaminen ei ole mahdollista, voi oppilas haastatella henkilöä myös puhelimitse.
3. Opettaja antaa kotitehtävän mukana oppilaille kotiin paperia, johon oppilas voi joko yhdessä valitsemansa henkilön kanssa tai itse luonnostella kuvan heille merkityksellisestä paikasta. Paikasta voi ottaa mukaan kouluun myös valokuvan.
4. Kotona luonnostellut kuvat tärkeistä paikoista tehdään koulussa valmiiksi jollakin valitulla tekniikalla.
5. Teosten valmistuttua oppilaat esittelevät tärkeät paikkansa muille kotitehtävän muistiinpanojen avulla.

YHTEINEN TÄRKEÄ PAIKKA

1. Kuka on sinulle sellainen tärkeä henkilö, jonka kanssa teillä on jokin molemmille tärkeä yhteinen paikka?
 - a. Minulle tärkeä henkilö on _____
 - b. Meille molemmille yhteinen tärkeä paikka on _____

2. Keskustele henkilön kanssa yhteisestä tärkeästä paikasta. Jos et voi tavata henkilöä, voit keskustella myös puhelimitse. Vastatkaa seuraaviin kysymyksiin.
 - a. Missä paikka sijaitsee? _____
 - b. Milloin kävit siellä ensimmäisen kerran? Milloin tämä toinen henkilö kävi siellä ensimmäisen kerran? _____

 - c. Miltä paikka näyttää? Mitä siellä on? _____
 - d. Mitä yhteistä kokemuksissanne ja muistoissa on paikasta? _____

 - e. Mitä eroa kokemuksissanne ja muistoissanne on paikasta? _____

 - f. Miksi paikka on teille tärkeä? Millainen yhteinen tarina tai tapahtuma paikkaan liittyy?

3. Olet saanut opettajalta piirustuspaperia. Luonnostele itse tai valitsemasi henkilön kanssa yhdessä kuva yhteisestä paikastanne. Paikasta voi tuoda kouluun lisäksi valokuvan. Teos tehdään koulussa valmiiksi.

AIKAMATKALLA PAIKALLISHISTORIASSA

5–9 historia

Tehtävään ovat laatineet Turun yliopiston opettajankoulutuslaitoksen opiskelijat Niilo Franska, Reko Ahola, Serita Ikonen, Essi Kattainen ja Rosa-Liina Kiiski.

Aikamatkalla-tehtävä on toiminnallinen tehtäväsarja, jossa vertaillaan menneisyyden elinoloja ja paikkoja nykyhetkeen. Tavoitteena on harjoitella historiallista empatiaa eläytymällä osaksi menneisyyttä ja vertaamalla sitä nykyaikaan. Tehtävässä tarkastellaan oman lähialueen historiaa ja alueen merkitystä itselle luomalla still-kuvia kohtauksista, joista toinen sijoittuu historialliseen paikalliskuvaan ja toinen samaan paikkaan nykyajassa. Samalla oppilaat pohtivat omaa identiteettiään sekä oman taustansa merkitystä ja paikkaansa sukupolvien ketjussa eli itseään suhteessa aiemmin samoilla paikoilla eläneiden ihmisten elämään. Lisäksi tavoitteena on, että oppilaat oppivat tuntemaan ja arvostamaan elinympäristöään ja sen kulttuuri-perintöä.

Tehtävässä ehtii 45-minuuttisen oppitunnin aikana käsitellä 1–2 kuvaparia eli ”aikamatkaa”. Tehtävään tarvitaan laitteet, joilla voidaan tallentaa ääntä ja tehdä diaesityksiä tai sähköisiä kirjoja. Jos tehtävässä otetuissa kuvissa halutaan käyttää Green screen -tekniikkaa, kuville tarvitaan myös vihreä taustakangas.

Valmistelu ennen oppitunnin alkua

1. Opettaja hakee Finna.fi-sivustolta 2–4 kuvaa kotikunnasta tai koulun lähikaupungista, mieluiten muutaman vuosikymmenen takaa. Ensisijaisesti kannattaa valita sellaisia paikkoja, jotka oppilaat saattavat tunnistaa tai joissa he ovat todennäköisesti itse käyneet. Torit, kunnantalot, joet, koulut ja kirkot ovat hyviä kohteita, sillä niistä löytyy usein samankaltaisia kuvia useammalta vuosikymmeneltä.
2. Opettaja etsii tai käy ottamassa jokaiselle historialliselle kuvalle myös uudemman vastineen, eli kuvat samoista kuvauskohteista sellaisina, kuin oppilaat ne paremmin tuntevat.

Vanhemmat oppilaat voivat toteuttaa kohdat 1 ja 2 myös itsenäisesti; oman kotikunnan tai -kaupungin historian tutkiminen harjoittaa sekä tiedonhakutaitoja että lähdekriittisyyttä.

HK19670603:27654, Kukkakauppiaita Turun Kauppatorilla (1936), Museoviraston Kuvakoelmat, Pietisen kokoelma.

Niina Kekin kotialbumista (2020).

- Opettaja laatii diaesityksen, johon liittää kuvat. Kuvat kannattaa järjestellä niin, että jokaisen valitun sijainnin uusi ja vanha kuva ovat esityksessä peräkkäisillä dioilla. Kaikkien kuvauskohteiden uusin kuva liitetään myös kopiona esityksen ensimmäiseen diaan koosteeksi, jota käytetään herättelynä aiheeseen.
- Opettaja keksii jokaiselle kuvalle lyhyen fiktiivisen tarinan, joka käsittelee kuvan sijaintia ja tunnelmaa. Tarinassa olisi hyvä tulla esille kuvan vuosi sekä jokin fakta kyseiseltä ajalta, kuten se, että hevostärryt olivat autoja yleisempiä. Tarina voi olla esimerkiksi pieni minäkertojan kuvailu siitä, millainen tunnelma vaikkapa kuvan torilla oli vuonna 1936:

”Oli varhainen toukokuinen aamu vuonna 1936. Istuin kauppatorin kulmalla ja odotin tuttuun tapaan linja-autoa saapuvaksi. Olin matkalla kotiin, Portsaan. Ihmiset näyttivät kiireisiltä.”

Oppitunnin kulku

- Taululle heijastetaan diaesityksen ensimmäinen dia, jossa on kollaasina paikkojen uudemmat kuvat. Oppilaiden kanssa keskustellaan siitä, mitkä paikat ovat kyseessä ja kuinka moni on käynyt niissä itse.
- Luokka valitsee yhdessä yhden ensimmäisessä diassa esitetyistä kohteista aikamatkansa määränpääksi. Tätä kohdetta tarkastellaan seuraavaksi diaesityksessä olevien kuvien avulla. Kuvia voi vertailla esimerkiksi seuraavien kysymysten avulla:

- Miltä vuodelta vanha kuva voisi olla? Miksi?
 - Mitä eroavaisuuksia huomaatte kahden kuvan välillä?
 - Onko rakennusten tai ajoneuvojen ulkonäkö muuttunut? Entä kasvillisuuden?
 - Millaista luulet, että oli aiemmin asua tällä paikkakunnalla? Entä nykyisin?
 - Millaiset asiat ovat tai olivat paikkakunnalla asuvalle ihmiselle mahdollisia?
 - Mitä sinulle merkitsee asua tällä paikkakunnalla?
3. Seuraavaksi jätetään valitun kohteen **vanhempi kuva** näkyviin ja oppilaille luetaan opettajan keksimä kuvaan liittyvä lyhyt tarina. Tarinasta voidaan pohtia, mitä siinä tapahtui ja milloin, sekä minkä ikäinen kertoja voisi olla.
4. Seuraavaksi oppilaat muodostavat 4–6 hengen ryhmissä still-kuvan kohtauksesta, joka sijoittuu kuvan aikaan ja paikkaan. Oppilaat voivat esimerkiksi esittää kävelevänsä kadulla, istuskelevansa torin kioskillä kahvilla, matkustavansa linja-autolla tai vaikkapa vilkuttavansa ohikulkijoille raitiovaunusta.

Oppilaiden asetelmista otetaan valokuvat, jotka liitetään diaesitykseen tai sähköiseen kirjaan. Valokuvat voidaan toteuttaa Green screen -tekniikkaa käyttämällä, jolloin luokkaan pystytettävän vihreän kangasseinän avulla oppilaat saadaan vielä läheisemmin osaksi kuvaa, johon he ovat asettumassa. Valmiita kuvia tarkastellaan yhteisesti esimerkiksi seuraavien kysymysten avulla:

- Mitä kuvassa tapahtuu?
 - Millainen tunnelma kuvassa on?
 - Keitä kuvan henkilöt voisivat olla?
 - Minkä ikäisiä kuvassa olevat henkilöt ovat, ja mitä he tekevät työkseen tai vapaa-aikanaan?
 - Mitä kuvan henkilöt voisivat ajatella ja mitä he ovat tekemässä?
 - Mitä sellaista voi tehdä kuvan tilanteessa, jota ei voi tehdä nykyaikana?
5. Seuraavaksi oppilaat suunnittelevat saman kohtauksen **nykyaikaan** sijoitettuna. Kuvassa hyödynnetään kuvaparin nykyaikaista vastinetta. Oppilaita ohjeistetaan esittämään itseään ja itselle tärkeitä asioita still-kuvassa.
- Millä tavalla kuvan tapahtuma näyttää erilaiselta, kun se tapahtuu nykyajassa ja kaikki henkilöt ovat nuoria?
 - Millainen tunnelma kuvassa on?

- Esität kuvassa itseäsi. Millaisia asioita katsojan olisi tärkeä ymmärtää sinusta, kun hän katsoo kuvaa?
 - Minkä ikäisiä kuvassa olevat henkilöt ovat, ja mitä he tekevät vapaa-ajallaan?
 - Mitä kuvan henkilöt ajattelevat?
 - Millainen yhteys kuvan henkilöillä on aikaisemman kuvan henkilöihin?
 - Mitä sellaista voi tehdä kuvan tilanteessa, jota ei olisi voinut tehdä menneisyydessä?
6. Tämän jälkeen molempiin kuviin luodaan äänimaisema. Ääniä voi tuottaa omalla keholaan, luokasta löytyvillä esineillä tai internetin valmiista äänipankeista, esimerkiksi Ylen Tehostosta. Askeleita on helppo tömistellä, puheensorinaa voi matkia mumisemalla, ja metallijalkaisen tuolin kolistelu voi toimia raitiovaunun kolinana. Oppilaita ohjataan pohtimaan, mitä ääniä kuvassa voisi kuulua, miten eri aikakausien äänimaisemat eroavat toisistaan ja mitä ääniä oppilaiden lavastama kohtaaminen lisää kuvan äänimaisemaan. Oppilaiden tuottama äänimaisema tallennetaan ja liitetään äänitiedostona oppilaiden still-kuvaan diaesityksessä tai sähköisessä kirjassa.
7. Lopuksi oppilaat voivat keksiä molempiin kuviin lyhyet tarinat, jotka voidaan tallentaa ja liittää oppilaiden still-kuviin äänitiedostoina. Lopputuloksena luokalla on diaesitys tai sähköinen kirja, josta löytyvät koosteena ryhmien still-kuvat niihin liitettyine äänitiedostoineen: kuva, jonka taustalla soi oppilaiden luoma äänimaisema sekä heidän äänittämänsä tarinanpätkä. Tarinoiden käsikirjoittamisen pohjaksi voidaan pohtia esimerkiksi seuraavia kysymyksiä:
- Mitä kuvien henkilöt näkevät?
 - Miltä kuvissa tuoksuu?
 - Miltä kuvissa kuulostaa?
 - Millaiselta kuvien henkilöistä tuntuu?
 - Millainen yhteys kuvien henkilöiden välillä voisi olla?
 - Mitkä asiat ovat tärkeitä kuvien henkilöille?
 - Miten kuvittelet, että kuvan henkilöt ovat omilla teoillaan vaikuttaneet nykyaikaan tai siihen, millaiseksi oma asuinpaikkasi on muotoutunut?

SOVELLUS: Still-kuvien sijaan oppilaat voivat näyttellä kirjoittamansa lyhyet tarinat kohtauksiksi. Nämä kohtaukset voidaan videoida Green screeniä hyödyntäen ja koota lyhytelokuvaksi video- ja elokuvatyökaluja hyödyntäen.

ELÄMÄNI MATKA KUVITTEELLISELLA KARTALLA

1–9 ympäristöoppi, maantiede, yhteiskuntaoppi

Tehtävän tavoitteena on tuoda näkyväksi, miten erilaiset asuinpaikat tai niiden muutos voivat vaikuttaa paikallisidentiteetin muodostumiseen tai siihen, mistä yksilö kokee olevansa kotoisin.

Tehtävän tekemiseen menee noin 30 minuuttia. Huomaa, että tehtävän tekeminen vaatii jonkin verran tilaa, joten luokkahuoneen valmisteluun menee myös aikaa.

Huom! Monet meistä ovat asuneet koko ikänsä samassa paikassa. On tärkeää tuoda esille, että kaikenlaiset asumispolut ovat yhtä tärkeitä: samassa tai useammassa eri paikassa asuminen eivät ole toisiaan tärkeämpiä tai arvokkaampia. Toisaalta on tärkeää harkita, voiko tehtävän ylipäänsä tehdä turvallisesti omien oppilaiden kanssa — joidenkin oppilaiden asumispolku on voinut olla äärimmäisen traumaattinen.

1. Tehtävän aluksi opettaja ohjeistaa kaikkia kuvittelemaan yhdessä luokkahuoneeseen ison kartan (oppilaiden taustoista riippuen kartta voi olla maailman kartta, Suomen kartta tai lähialueen kartta). Kuvitelman helpottamiseksi luokasta voi ottaa avuksi tiettyjä kiintopisteitä. Luokkaan voidaan esimerkiksi asettaa lenkkitosu yhteiseksi urheilukentän symboliksi tai välipalaomena kuvaamaan lähikauppaa. Suomen alueilla voi olla omat yhteisesti sovitut tunnusmerkkinsä: tyynypino symboloi vaikkapa Lapin tuntureita pohjoisessa ja sininen kangas Järvi-Suomea idässä. Opettaja asettuu seisomaan siihen kohtaan ”kartalla”, jossa koulu kuvitteellisesti sijaitsee.
2. Oppilaita ohjeistetaan asettumaan siihen kohtaan kuvitteellisella kartalla, jossa hän on syntynyt.
3. Kun kaikki seisovat eri puolilla karttaa, jokainen oppilas vuorollaan kertoo ja kävelee reitin kartalla käyden niissä paikoissa, joissa on elämänsä varrella asunut. Hän jatkaa kertomustaan siihen asti, kunnes päättyy opettajan luokse kuvitteelliseen kouluun. Esimerkiksi *”Synnyin Helsingissä. Kun olin kaksi vuotta vanha, perheeni muutti Tampereelle (kävelee Helsingistä Tampereelle), koska isälläni oli töitä Tampereella. Asuin Tampereella neljä vuotta, jonka jälkeen perheeni muutti Turkuun (kävelee Tampereelta Turkuun)”*. Oppilas voi myös kertoa paikkakunnan sisällä tapahtuneesta muutosta. Jos oppilas ei ole asunut muualla, voi oppilas kertoa vuorollaan asuneensa aina samassa paikassa.
4. Tehtävän jälkeen keskustelua jatketaan ja pohditaan esimerkiksi, mistä kukin kokee olevansa kotoisin ja onko muuttaminen tai paikallaan pysyminen vaikuttanut kokemukseen. Apuna voi käyttää seuraavia kysymyksiä:

- Mistä koet olevasi kotoisin? Koetko olevasi esimerkiksi jonkun maan, maakunnan, kaupungin, kaupunginosan tai vaikkapa korttelin asukas?
- Jos sinulta kysytään, mistä olet kotoisin, vastaatko sen paikan, jossa asut nyt vai jonkun toisen paikan? Esimerkiksi jos asut nyt Helsingissä, mutta olet syntynyt Petroskoissa, koetko, että olet helsinkiläinen vai petroskoilainen?
- Miten paikkakunnalta toiseen muuttaminen saattaa vaikuttaa ihmiseen? Entä kaupunginosasta toiseen? Tai maasta?
- Jos olet asunut elämäsi aikana muualla, oletko säilyttänyt joitakin aiemman asuinpaikkakuntasi muistoja, tapoja tai esineitä itselläsi?
- Mistä pidät nykyisessä asuinpaikassasi?
- Liittyykö nykyiseen asuinpaikkaanne joitakin sanontoja, vitsejä tai vaikkapa lauluja?

SILLOIN KUN

3–9 kielet

Tämän tehtävän tavoitteena on ohjata oppilaita pohtimaan, millaisia tärkeitä tapahtumia heidän elämässään on ollut, ja miten ne ovat vaikuttaneet heidän elämäänsä ja identiteettinsä. Tehtävä auttaa oppilasta tarkastelemaan identiteettinsä kehittymiseen vaikuttaneita tapahtumia ja kertomaan itsestään muistojensa pohjalta.

Tehtävän tekemiseen menee noin 45–90 minuuttia.

1. Oppilaiden tehtävänä on listata viisi muistoa, jotka kertovat heille tapahtuneista merkittävistä asioista. Oppilaita kannattaa muistuttaa, että he kirjoittavat vain sellaisista asioista, joista he haluavat kertoa muille. Jokainen muisto aloitetaan sanoilla *Silloin kun*. Oppilaille voi antaa mallivirkkeitä:

Silloin kun pikkuveljeni oppi ajamaan polkupyörällä, vein hänet pyöräilemään liikennepuistoon.

Silloin kun opin lukemaan, pomppasin pystyyn ja juoksin kertomaan äidille, mutta äiti ei uskonut minua.

Silloin kun olin 8-vuotias, tein ensimmäisen maalini jalkapallossa ja tuuletin koko kentan halki.

2. Oppilaista muodostetaan noin viiden hengen ryhmät. Oppilaat valitsevat kultakin oppilaalta yhden muiston ja työstävät ryhmässä niistä yhteisen lyhytnäytelmän (noin 2 minuuttia).
3. Lyhytnäytelmät esitetään koko luokalle näytellen. Vaihtoehtoisesti ne voidaan videoida.
4. Näytelmien jälkeen voidaan keskustella yhteisesti esimerkiksi seuraavien kysymysten avulla:
 - Millaisia muistoja valitsitte tehtävään?
 - Miksi valitsitte juuri tällaisia muistoja?
 - Oliko teillä keskenään samanlaisia muistoja?
 - Jos sinulle ei olisikaan tapahtunut näitä asioita, luuletko, että olisit samanlainen nyt?
 - Minkälaisia asioita muistamme itsestämme ja elämästämme?

SILLOIN KUN

1. Kirjoita viisi muistoa, jotka kertovat sinulle tapahtuneista merkittävistä asioista. Kirjoita vain sellaisista asioista, joista haluat kertoa muille. Jokainen asia alkaa sanoilla *Silloin kun*. Mieti esimerkiksi seuraavia asioita:

- Mitä sellaista sinulle on tapahtunut, jonka muistat vieläkin hyvin?
- Mitä sellaista sinulle on tapahtunut, joka on tehnyt sinut onnelliseksi? Mitä sillä hetkellä tapahtui?
- Mitä sellaista olet oppinut, joka sai sinut iloiseksi? Milloin huomasit, että osaat sen asian?

Silloin kun _____

Silloin kun _____

Silloin kun _____

Silloin kun _____

Silloin kun _____

2. Opettaja jakaa teidät ryhmiin. Lukekaa toisillenne, mitä kirjoititte.

3. Valitkaa jokaiselta ryhmän jäseneltä yksi *Silloin kun* -kohta. Valitkaa jokaiselta sellaiset muistot, joista voidaan tehdä yhteinen tarina. Tarinan tapahtumien ei tarvitse täysin liittyä toisiinsa. Suunnitelkaa, miten voitte esittää tarinan lyhytnäytelmänä (noin 2 minuuttia).

4. Esittäkää oma lyhytnäytelmänsä koko luokalle.

ELÄMÄNI SOITTOLISTA

7–9 terveystieto, musiikki

Tehtävä on muokattu Turun yliopiston opettajankoulutuslaitoksen musiikin yliopisto-opettajan Eveliina Nikalin idean pohjalta.

Tavoitteena on ohjata oppilaita pohtimaan, mitkä kappaleet herättävät heissä muistoja eri ikäkausiin liittyen tai mitkä ovat olleet heille merkityksellisiä eri elämänvaiheissa. Tehtävä auttaa oppilasta tarkastelemaan musiikin henkilökohtaisia merkityksiä ja tunnistamaan musiikin itsessä herättämiä tunteita ja ajatuksia. Keskeistä on myös oppilaan omien tarinoiden ja muistojen tarkastelu musiikin kautta.

Tehtävän tekemiseen menee oppitunnilla noin 20 minuuttia + kotitehtävä.

1. Oppilaalle annetaan kotitehtäväksi täyttää oheiseen taulukkoon elämänsä soittolista.
2. Oppilaan tehtävänä on valita itselleen merkityksellisiä kappaleita ja miettiä, mihin elämänvaiheisiin ne liittyvät ja miksi ne ovat merkityksellisiä. Tehtävän ohjeet on eritelty oppilaan ohjeissa. Tehtävä voidaan taulukkoon kirjaamisen lisäksi toteuttaa myös soittolistana tai kirjoittamalla kappaleiden nimet esimerkiksi aikajalalle. On tärkeää, että oppilas miettii etukäteen, mitkä biiseistä ja niihin liittyvistä muistoista tai tarinoista ovat sellaisia, jotka hän on valmis kertomaan muille.
3. Tehtävä voidaan purkaa esimerkiksi parikeskusteluna. Saattaa olla, etteivät kaikki halua jakaa kaikkia muistojaan yhteisesti. Keskustelun apuna voi käyttää seuraavia kysymyksiä:
 - Millaiselta tuntui muistella itselle tärkeitä biisejä? Muistitko kappaleita helposti?
 - Millaisia mukavia muistoja kappaleet herättivät?
 - Oliko biiseissä jotain keskenään samanlaista?
 - Kuunteletko jotakin biiseistä edelleen?

ELÄMÄNI SOITTOLISTA

1. Mieti kappaleita, jotka ovat olleet sinulle tärkeitä eri ikävaiheissa tai jotka liittyvät johonkin tärkeään elämäntapahtumaan. Voit pohtia, valitsetko esimerkiksi biisejä, jotka herättävät sinussa mukavia muistoja, muistuttavat jostakusta tärkeästä henkilöstä tai tuovat mieleen jonkin tapahtuman. Mieti etukäteen, mitkä biiseistä ja niihin liittyvistä muistoista tai tarinoista ovat sellaisia, jotka olet valmis kertomaan muille.

Kirjoita kappaleet ja muistot alla olevaan taulukkoon. Listasta muodostuu sinun elämäsi soittolista. Pohdi esimerkiksi seuraavia asioita:

- Mitä lauluja muistat esimerkiksi lapsuudestasi?
- Mitä mukavia tunteita ne herättävät?
- Minkälaisissa tilanteissa olet kappaletta kuullut tai kuunnellut?
- Miksi biisi on merkityksellinen?
- Liittykö biisiin jokin tarina? Kerro siitä!

Voit halutessasi tehdä kappaleista itsellesi soittolistan jollekin sähköiselle alustalle.

Biisin esittäjä ja nimi	Elämänvaihe tai muisto, johon kappale liittyy
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	

VUOSIRENKAANI

5–9 historia, terveystieto, oppilaanohjaus

Yksi tapa arvioida puun ikää on tarkastella sen vuosirenkaita, sillä puu lisää uuden puukeroksen runkoonsa ja oksiansa jokaisena kasvukautena. Puun ikä ja sen kasvuun vaikuttaneet olosuhteet voidaan määrittää tutkimalla sen kerroksia tai vuosirenkaita. Tässä tehtävässä oppilaat tarkastelevat omaa historiaansa ja sen tärkeitä merkkipaaluja piirtämiensä puun renkaita muistuttavien vuosirenkaiden avulla ja oppivat siten tuntemaan omia juuriaan ja oman taustansa merkitystä. Tehtävää voidaan käyttää myös tutustumiseen uuden ryhmän kanssa.

Huom! Esille tulevat merkitykselliset asiat voivat olla myös ikäviä ja negatiivisia (esim. läheisen kuolema), joten opettajalta vaaditaan sensitiivisyyttä ja asiasta on hyvä olla tietoinen. Tarkoitus ei kuitenkaan ole välttää ikävien asioiden esille tuomista, vaan oppilas saa halutessaan tuoda nekin esille.

Tehtävän tekemiseen menee noin 30 minuuttia. Tehtävään tarvitaan piirustusvälineet ja paperia.

1. Oppilaita ohjeistetaan miettimään, minä vuosina heille on tapahtunut jotain merkittävää, esimerkiksi *pikkuveli syntyi, opin lukemaan, muutin Vaasaan*. Oppilaat kirjoittavat nämä ikävuodet ja tärkeät tapahtumat muistiin.

Oppilaita voi auttaa löytämään merkittäviä tapahtumia esimerkiksi seuraavien apukysymysten avulla:

- Mitä tärkeitä asioita olet elämäsi aikana kokenut?
- Minä vuonna joku sinulle tärkeä henkilö, lemmikki tai esine on tullut elämääsi?
- Onko elämässäsi tapahtunut jokin merkittävä asia, kuten muutto paikasta toiseen tai koulun vaihto?

2. Viereisen sivun ohjeet heijastetaan oppilaille näkyviin.

3. Lopuksi oppilaat esittelevät parille tai luokalle omat vuosirenkaansa. Keskustelun apuna voi käyttää esimerkiksi seuraavia kysymyksiä:

- Löytyykö vuosirenkaista samoja tai samankaltaisia asioita? Tällaisia voivat olla esimerkiksi perheeseen tai kouluun liittyvät tapahtumat.
- Minkälaisia asioita vuosirenkaisiin on usein kirjoitettu?

SOVELLUS 1: Tehtävän voi toteuttaa myös stop motion -animaationa, jolloin puun renkaiden kasvun voi hauskaasti elävöittää. Ohjeita tähän löytää helposti verkosta hakusanoilla "stop motion animaatio".

SOVELLUS 2: Vuosirenkaat voi tehdä myös jonkun toisen ihmisen (esimerkiksi ystävän, vanhempien, isovanhempien, oman idolin tai fiktiivisen hahmon) elämästä. Vuosirenkaita voidaan käyttää myös henkilökuvan kirjoittamisen pohjana tai toisin päin: luetusta henkilöstä voidaan tehdä analyysi piirtämällä vuosirenkaat.

PUUN VUOSIRENKAAT

- Piirrä paperin keskelle pieni ympyrä, joka kuvastaa sitä vuotta, jolloin synnyit.
- Piirrä ympyrän ympärille niin monta rengasta kuin sinulla on ikävuosia. Esimerkiksi jos olet 13-vuotias, piirrä yhteensä 13 rengasta. Tee renkaista eri kokoisia sen mukaan, kuinka merkittäviä eri vuodet ovat olleet sinulle. Tee sen vuoden kohdalle, jolloin sinulle on tapahtunut jotain merkittävää, tarpeeksi iso rengas, jotta mahdut kirjoittamaan siihen.
- Kirjoita tapahtuma vuosirenkaan sisään. Jos tärkeä tapahtuma on esimerkiksi lemmikkikilpikonnin saaminen 5-vuotiaana, kirjoita viidenteen renkaaseen "Lemmikkikilpikonnin saaminen."

Huom! Kirjoita vuosirenkaihin vain sellaisia tapahtumia, jotka haluat jakaa muiden kanssa. Jokaiseen renkaaseen ei tarvitse kirjoittaa. Toisaalta yhteen renkaaseen voi kirjoittaa myös useamman kuin yhden asian.

MINUN HISTORIANI AIKAJANALLA

5–9 historia

Tässä tehtävässä oppilas tutustuu omaan historiaansa aikajanalla avulla. Tavoitteena on, että oppilas tiedostuu omasta historiastaan ja osaa yhdistää oman elämänsä tapahtumia muihin, maailmalla ja Suomessa tapahtuneisiin, merkittäviin historiallisiin hetkiin tai tapahtumiin. Näin oppilaille syntyy näkemys siitä, että jokaisella on oma tarinansa ja historiansa, joka on osa suurempaa kokonaisuutta ja jopa osa maailmanhistoriaa.

Jos oppilaiden tekemiä aikajanoja tarkastellaan luokassa yhdessä, voidaan huomata monia kulttuurisia käytänteitä: suurin osa on esimerkiksi aloittanut koulun sinä vuonna, kun he täyttivät seitsemän vuotta. Tehtävä voi tuoda esille myös oppilaiden moninaiset tarinat, kuten sen, että osa on asunut aina samassa kaupungissa ja osa on muuttanut paikasta toiseen. Jos tarkoituksena on tutustua laajemmin suvun historiaan, sitä varten löytyy oma tehtävänsä sivulta [169](#) (*Lähipiirini historia*).

Tehtävän tekemiseen menee aikaa toteutustavasta riippuen 45 minuutista useampaan oppituntiin. Tehtävän ensimmäinen kohta annetaan kotitehtäväksi ennen varsinaisen tehtävän tekemistä.

1. Oppilaille annetaan kotitehtäväksi kerätä vanhoja sähköisiä valokuviaan tai ottaa kuvia oman elämänsä tapahtumiin liittyvistä esineistä. Paperisista valokuvista voi ottaa kuvat puhelimella. Oppilas tuo kuvat kouluun sovitulla tavalla tallennettuina, ja niitä käytetään soveltuvin osin tehtävän tekemisessä. Jos valokuvia ei ole saatavilla, oppilaille annetaan vaihtoehtoisena tehtävänä tehdä omista elämäntapahtumistaan piirroksia tai mahdollisuus etsiä internetistä sopivia kuvia esittämään esimerkiksi itselleen tärkeää nallea.
2. Tehtävä toteutetaan ensisijaisesti sähköisesti. Aikajanalla sijaan toteutus voi olla esimerkiksi sähköinen kirja tai valokuva-albumi. Jos tehtävä toteutetaan paperilla, oppilaiden valitsemat kuvat pitää tulostaa työskentelyä varten.
3. Jokainen oppilas tekee aikajanalla, jolle hän merkitsee oman elämänsä päävaiheet. Aikajana voi olla hyvä toteuttaa pystysuorassa edeten ylhäältä alaspäin, jotta siihen on tilankäytön puolesta helppo lisätä aina uusia elämäntapahtumia. Oppilas voi liittää kohdassa 1 valitsemansa kuvat aikajanelle. Tunnilla aikajanelle voidaan yhdessä lisätä historiallisesti merkittäviä tapahtumia maailmalta ja Suomesta. Tapahtuiko esimerkiksi jotain sinä vuonna, kun luokan oppilaat aloittivat koulun?
4. Oppilaat tekevät kuvauksen oman elämänsä päävaiheista: he voivat esittää kuvauksen esimerkiksi kuvina, kirjoituksena, video- tai äänitallenteena tai näiden yhdistelmänä. Seuraava ohje heijastetaan näkyviin oppilaille:

Kirjoita ensimmäisen sivun yläreunaan syntymävuotesi ja syntymäpaikkasi.

Kirjoita muutama rivi alemmas tämä päivä.

Lisää sivuille syntymävuotesi ja tämän päivän väliin valitsemasi valokuvat tai piirrookset elämäsi eri tapahtumista aikajärjestyksessä ylhäältä alas eli vanhimmasta uusimpaan. Merkitse kuvien yhteyteen myös tapahtumavuosi.

Tee valokuviin tai piirroksiin kuvatekstit, joissa kerrot tapahtumista tarkemmin. Voit myös tallentaa ääntä tai videoita.

Selvitä, mitä sinua kiinnostavia asioita maailmalla tapahtui samaan aikaan oman elämäsi tärkeiden tapahtumien kanssa. Lisää maailman tapahtumista kuvia omien kuviesi viereen tai kirjoita tietoa omien kuviesi kuvateksteihin.

5. Valmiita aikajanoja tarkastellaan yhdessä. Aikajanoista voi keskustella esimerkiksi seuraavien kysymysten avulla:
 - Onko jokin tietty asia tapahtunut kaikille saman ikäisenä tai samana vuonna?
 - Haluatko kertoa, miksi laitoit jonkin tapahtuman aikajanallesi?
 - Löytyykö aikajanoilta paljon samanlaisia tapahtumia? Onko moni luokalla muuttanut? Onko moni vaihtanut koulua? Onko monille syntynyt sisaruksia? Onko moni aloittanut harrastuksen esimerkiksi koulun kerhossa?
 - Minkätyyppiset tapahtumat on koettu niin tärkeiksi, että ne on laitettu aikajanalalle? Esimerkiksi sisarusten syntymä, lemmikin saaminen tai koulun aloitus voivat olla tällaisia tapahtumia.
6. Tehtävää voidaan jatkaa eri lukuvuosina siten, että oppilaat voivat palata siihen aina seuraavan lukuvuoden loppuun ja täydentää aikajanalalle jokaisen vuoden kohokohdat.

OMAA SUKUA – PAPERINUKKE OMASTA ESIVANHEMMASTA

5–9 historia, kuvataide

Tehtävän on laatinut nukketeatteritaitelija (amk) ja Turun yliopiston opettajankoulutuslaitoksen opiskelija Emma Hanikka.

Tehtävässä oppilas valitsee oikean tai kuvitteellisen esivanhemman, jota tutkii ja josta toteuttaa paperinukken. Tämän jälkeen toteutetaan pareittain pienoisenukkenäytelmä. Tehtävän avulla oppilas tutustuu omaan historiaansa, mikä auttaa hahmottamaan itseään menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden jatkumossa. Tarkoitus on havainnollistaa, että omat juuret ulottuvat kauemmaksi kuin isovanhempiin.

HUOM! Joillekin oppilaille perheen tai suvun historian selvittäminen voi olla vaikeaa, joten työkentelyssä tulee olla sensitiivinen. Oppilaille voidaan myös vaihtoehtoisesti antaa tehtäväksi selvittää kuvitellun henkilön suvun vaiheita yleisiä historiatietoja soveltaen ja toteuttaa paperinukkeesitys fiktiivisen suvun historiasta.

Tehtävän tekemiseen menee 4 x 45 minuuttia sekä kotitehtäviin käytettävä aika. Oppitunnilla 2 tarvitaan laite tiedonhakuja varten. Oppitunnilla 3 tarvitaan materiaalia paperinukken valmistamiseen: 2 isokokoista paperiliitintä oppilasta kohden, paksua lankaa tai matonkudetta, pahvia, liimaa, paperia, maalarinteippiä, kasvokuvia (kopio oppilaan oman esivanhemman kuvasta – valokuva, lehdestä leikattu tai piirretty).

Oppitunti 1 (noin 15 minuuttia): Tutustutaan käsitteeseen esivanhempi sekä esitellään projekti

1. Tehtävä aloitetaan esittelemällä esivanhempi-käsite esimerkiksi alla olevalla tavalla. Käsitettä voi havainnollistaa lisäksi sukupuulla.

Minun esivanhempani on henkilö, joka on elänyt kauan sitten ennen minua, on sukua minulle ja jota en ole itse tavannut. Meistä jokaisella on lukuisia esivanhempia, joissa voi olla jotain samankaltaista kuin meissä itsessämme.

2. Seuraavaksi oppilaille kerrotaan Omaa sukua -projektin kulku. Projekti toteutetaan neljän oppitunnin aikana ja kotitehtävien avulla valmistetaan paperinukke omasta esivanhemmasta. Lopuksi tehdään pareittain pieni näytelmä, jossa esivanhemmat esiintyvät.
3. Oppilaille jaetaan oheinen sukupuumoniste kotona täytettäväksi.
 - Oppilas täydentää sukupuunsa niin pitkälle kuin mahdollista vanhempien avulla.
 - Tämän jälkeen oppilas valitsee sukupuustaan esivanhemman, jonka haluaa toteuttaa paperinukkena.
 - Vaihtoehtoisesti oppilas kuvittelee esivanhemman ja päättää hänen nimensä sekä sen, kuinka kauan sitten hän eli (esim. 150 vuotta sitten hän oli 15-vuotias).

Oppitunti 2 (45 minuuttia): Esitellään esivanhemmat ja etsitään tietoa heidän elämästään

1. Oppilaat kertovat toisilleen pienryhmissä valitsemastaan esivanhemmasta.
 - Minkä niminen hän oli?
 - Koska hän eli?
 - Mitä muuta tiedät hänestä?
2. Pienryhmissä oppilaat pohtivat, mitä muuta he tahtoisivat tietää omasta esivanhemmastaan. Nämä asiat voivat liittyä oppilaiden omaan elämään, esimerkiksi mitä hän harrasti tai missä hän oli hyvä koulussa tai kävikö hän edes kouluun. Henkilön elämää voidaan pohtia myös yleisemmin, esimerkiksi mitä hän teki työkseen, millaisia vaatteita hän käytti, oliko hänellä perhettä. Oppilaille voi antaa muutaman esimerkkikysymyksen, mutta heitä kannustetaan miettimään itse kysymyksiä.
3. Pienryhmässä oppilaat pohtivat, mistä kysymyksiin voisi saada vastauksia.
 - Voiko asioita kysellä omilta vanhemmilta tai isovanhemmilta?
 - Onko henkilöstä valokuvia?
 - Antaako oma historiankirja vastauksia?
 - Entä internet?
 - Kuinka paljon täytyy itse kuvitella?
4. Oppilaat etsivät internetistä tai historian kirjasta tietoa ajasta ja paikasta, jolloin heidän valitsemansa tai kuvittelemansa esivanhemmat elivät. Tiedonhaun pohjalta tehdään ajatuskartta tai lista asioista, joita saatiin selville.
5. Oppilaat syventävät tietoa esivanhemmastaan kysymällä esimerkiksi vanhemmilta lisätietoja henkilöstä hyödyntäen oppitunnilla yhdessä mietittyjä kysymyksiä. Mahdolliset lisätiedot lisätään tunnilla aloitettuun ajatuskarttaan tai muuhun toteutukseen. Oppilaat voivat myös tuoda mukanaan kopion henkilöstä otetusta valokuvasta.

Oppitunti 3 (45 minuuttia): Valmistetaan paperinukke

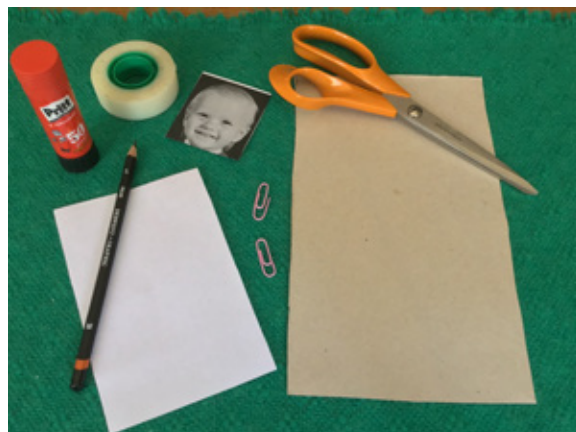
Tarvikkeet: 2 isokokoista paperiliitintä oppilasta kohden, paksua lankaa tai matonkudetta, pahvia, liimaa, paperia, maalarinteippiä, kasvokuvia (kopio oppilaan oman esivanhemman kuvasta tai jokin muu valokuva tai lehdestä leikattu tai piirretty kuva).

Paperinukke koostuu kasvoista ja vartalosta, joihin kiinnitetään paperiliittimet helpottamaan nukun käsittelyä.

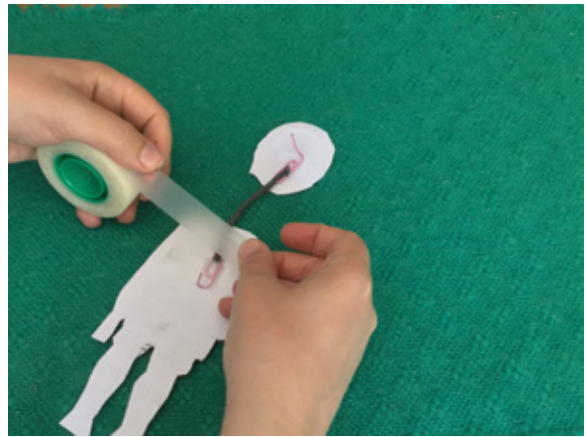
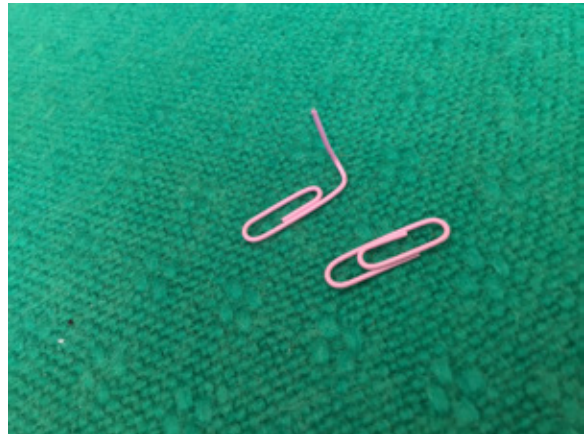
Oppilaat valmistavat paperinukke-esivanhemman hyödyntäen oppitunnilla 2 ja kotona tehtyä ajatuskarttaa. Paperinukkeen voi liittää ominaisuuksia, joita on oppinut esivanhemmastaan: esimerkiksi omena nukun kädessä voisi kertoa omenanviljelijästä. Paperinukke toteutetaan oheisen kuvasarjan avulla, jonka voi jakaa oppilaille.

Oppitunti 4 (45 minuuttia): Suunnitellaan ja esitetään paperinukkeesitykset

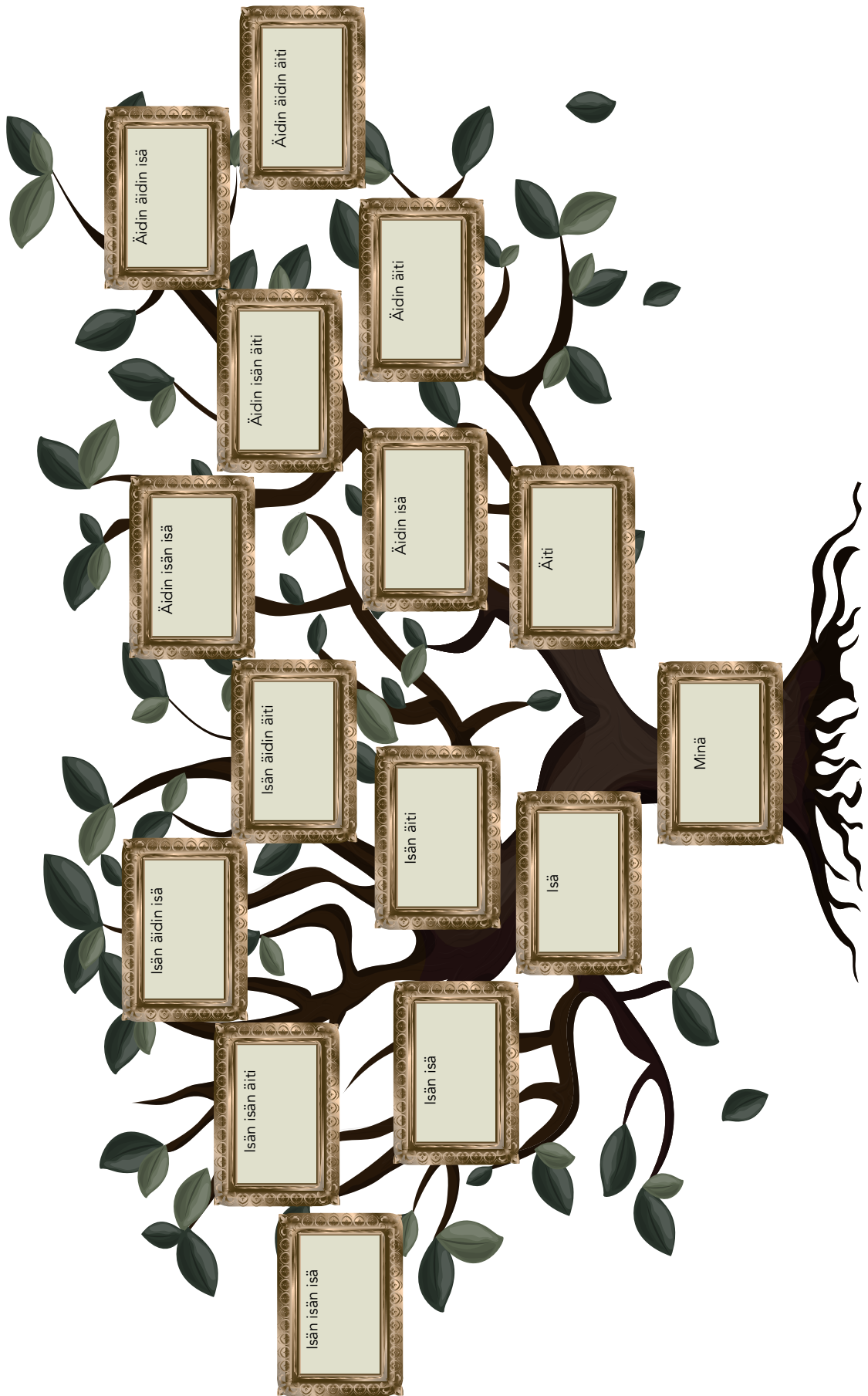
1. Oppilaat suunnittelevat pareittain pienoisesityksen, jossa kaksi esivanhempaa kohtaa toisensa. Tarkemmat ohjeet löytyvät oheisesta oppilaan ohjeesta.
2. Esitykset esitetään pienryhmissä, jotka muodostetaan kolmesta parista. Esitykset voi myös esittää koko luokalle, jolloin on syytä varata yksi lisäoppitunti esityksille.
3. Esitykset voidaan käydä esittämässä myös kummiluokalle tai muulle yleisölle.

Kuvat: Emma Hanikka

SUKUPUU

Paperinukke-esitys

Toteuta parisi kanssa 1–3 minuutin pituinen esitys. Suunnitelkaa esitys. Miettikää henkilöille vuorosanat ja tarinan juoni seuraavien kysymysten avulla:

Kohtaus 1. Alku. Esivanhemmat tapaavat.

- Missä? _____
- Milloin (esimerkiksi päivällä, yöllä, sunnuntaina, sata vuotta sitten)? _____

- Miten? Törmäävätkö he vahingossa toisiinsa? Ovatko he tavanneet jo aiemmin?
Miten he puhuttelevat toisiaan? _____

- Miksi? Tarvitseeko toinen esimerkiksi toisen apua jossakin? _____

Kohtaus 2. Keskikohta. Esivanhemmat tekevät jotain.

- Mitä he ajattelevat toisistaan? Ovatko he heti ystäviä vai vihollisia? _____

- Mitä esivanhempien tapaamisesta seuraa? _____

- Päättääkö toinen auttaa toista? _____

- Mitä muuta keksit? Löytävätkö he yllättäen salaisen aarrekartan? Lähtevätkö he yhteiselle seikkailulle? _____

Kohtaus 3. Loppu. Tarina päättyy.

a. Miten tarina päättyy? _____

b. Jatkavatko hahmot matkaansa yhdessä vai yksin? _____

c. Tuleeko heistä ystäviä vai ei? _____

d. Vai onko loppu kenties aivan yllättävä? Mitä keksitte? _____

LÄHIPIIRINI HISTORIA

5–9 historia, terveystieto

Tehtävä on muokattu Markku Virtasen ja Arja Virran idean pohjalta.

Tässä tehtävässä oppilas tutustuu lähimenneisyyteen ja kulttuuriperintöön oman lähipiirinsä, esimerkiksi sukunsa vaiheiden kautta. Tehtävät auttavat oppilasta ymmärtämään omaa ja läheistensä historiaa. Osassa tehtäviä tarkastellaan myös omaa historiaa osana laajempaa maailmanhistoriaa. Tavoitteena on tarkastella omaa identiteettiä osana kuulumista oman lähipiirin, suvun tai laajemman yhteisön historiaan.

Tehtävän tekemiseen menee noin 90 minuuttia. Tehtävät on hyvä ohjeistaa oppilaille ennen varsinaisen työskentelyn aloittamista, jotta he voivat haastatella lähipiiriään, esimerkiksi perhettään tai sukulaisiaan tehtävää varten.

HUOM! Tehtävässä oppilas tarvitsee lähipiirinsä, esimerkiksi perheen ja suvun vaiheiden selvittämiseen läheistensä, huoltajien tai esimerkiksi sukulaisten apua. Joillekin oppilaille perheen tai suvun historian selvittäminen voi olla vaikeaa, joten työskentelyssä tulee olla sensitiivinen. Oppilaille voidaan myös vaihtoehtoisesti antaa tehtäväksi selvittää fiktiivisen hahmon suvun vaiheita yleisiä historiatietoja soveltaen ja toteuttaa vaakuna, kartta, aikajana tai kertomus fiktiivisen suvun historiasta.

1. Vaihtoehtoina tehtävässä on suvun vaakunan suunnittelu (ks. myös tehtävä *Minun kilpeni tai vaakunani* s. 86), kartan teko suvun asuinpaikoista, aikajana suvun historian käännekohdista tai kirjoitelma jostakin suvun henkilöstä. Tehtävä voidaan toteuttaa myös sähköisesti. Vaihtoehdot A–D on kuvattu tarkemmin ohessa. Oppilaiden voidaan antaa valita itse, minkä tehtävän vaihtoehdon he haluavat toteuttaa. Tehtävät kannattaa ensin heijastaa luokalle, jotta oppilaat voivat valita mieleisensä. Tämän jälkeen oppilaille voidaan jakaa tulostetut ohjeet kunkin valitsemaan tehtävään.

Oppilaita ohjataan miettimään, millaista tietoa he tarvitsevat oman lähipiirinsä historialta, Suomen tai maailman historiasta tai jostakin fiktiivisestä hahmosta ja tämän suvun historiasta:

- Haastattele lähipiiriäsi, kuten perhettäsi ja sukulaisiasi sen mukaan, minkälaista tietoa tarvitset valitsemassasi tehtävässä.
 - Etsi tietoa historian kirjoista tai verkosta tarpeen mukaan.
 - Jos olet valinnut fiktiivisen hahmon, etsi tietoja tämän hahmon suvusta.
2. Oppilaat kirjoittavat lyhyen reflektioivan tekstin, jossa pohtivat itseään osana lähipiiriään. Vaihtoehdoista valitaan toinen sen mukaan, mikä näkökulma oppilaalla on tehtävässä ollut. Tekstin voi kirjoittaa esimerkiksi paperisen kartan tai vaakunan kääntöpuolelle tai kuvatekstiksi sen yhteyteen.

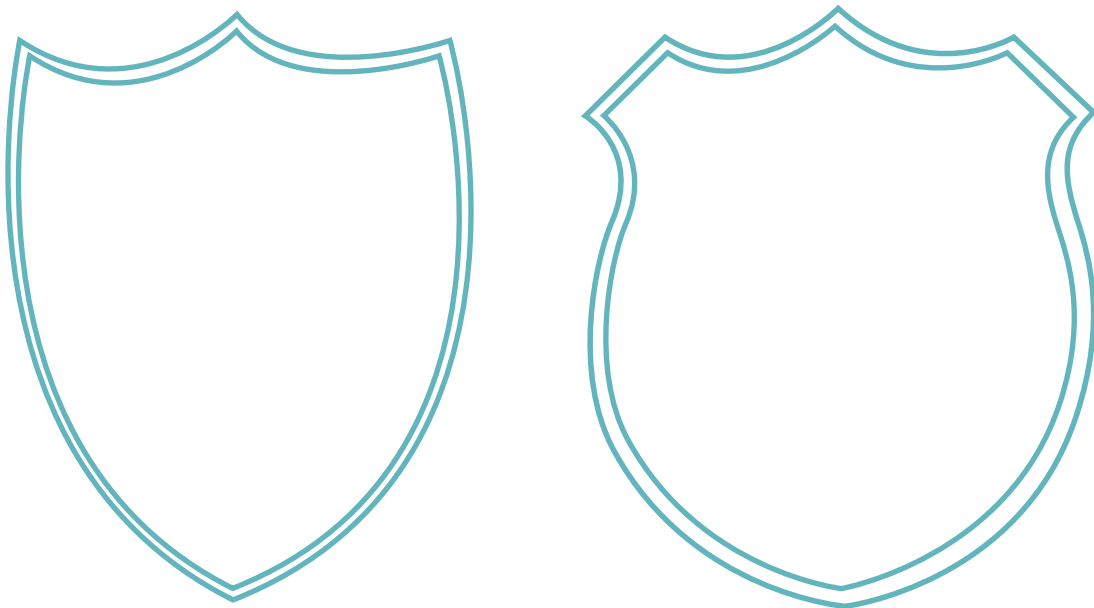
Oma lähipiiri: Miten näet itsesi osana lähipiiriäsi, kuten sukuasi? Entä miten esimerkiksi sukusi historia näkyy sinussa? Miten erilaiset lähipiirisi tapahtumat ovat vaikuttaneet omaan elämäsi? Tunnetko, että sukusi aiemmat kotipaikat ovat tärkeitä sinulle? Miten muut ihmiset ovat suhtautuneet sukuusi tai lähipiiriisi? Miltä se sinusta tuntuu?

Fiktiivisen hahmon suku: Miten näet hahmon osana hänen sukuaan? Entä miten suvun historia näkyy hahmossa? Miten erilaiset suvun tapahtumat ovat vaikuttaneet hahmon elämään? Ovatko hahmon suvun aiemmat kotipaikat tärkeitä hahmolle? Miten muut tarinan hahmot ovat suhtautuneet hahmon sukuun? Kuvittele, miltä se tuntuu hahmosta.

3. Oppilaiden ei välttämättä tarvitse jakaa omia henkilökohtaisia tarinoitaan muille, vaan töitä voidaan käsitellä luokassa yhdessä esimerkiksi yleisellä tasolla. Apukysymyksiä voivat olla esimerkiksi:
- Mitä maailmalla tapahtui niinä vuosina, joita tarkastelit?
 - Mitä merkittäviä tapahtumia suvun omaan historiaan liittyy?
 - Millaiset asiat ovat olleet lähipiirille tai suvulle tärkeitä?
 - Miten suvun historia tai lähipiirin tapahtumat ovat vaikuttaneet sinuun tai valitsemiisi henkilöihin tai hahmoihin?

Vaihtoehto A: Suvun vaakuna. Vaakuna tehdään suvun tunnusomaisten piirteiden tai jonkin suvulle tärkeän tapahtuman pohjalta.

Suunnittele vaakuna lähipiirillesi, kuten esimerkiksi perheellesi, uusperheellesi, suvullesi tai jonkin fiktiivisen hahmon suvulle. Voit laittaa vaakunaan joitakin asioita, jotka kertovat lähipiiristäsi, suvustasi, perheestäsi tai valitsemasi hahmon suvusta. Jos lähipiirissäsi moni esimerkiksi pitää musiikista, voit lisätä vaakunaan soittimen. Voit myös laittaa vaakunaan jonkin asian, joka kertoo jostain tärkeästä tapahtumasta, joka lähipiirillesi, perheellesi, uusperheellesi, suvullesi tai valitsemasi hahmon suvulle on tapahtunut.

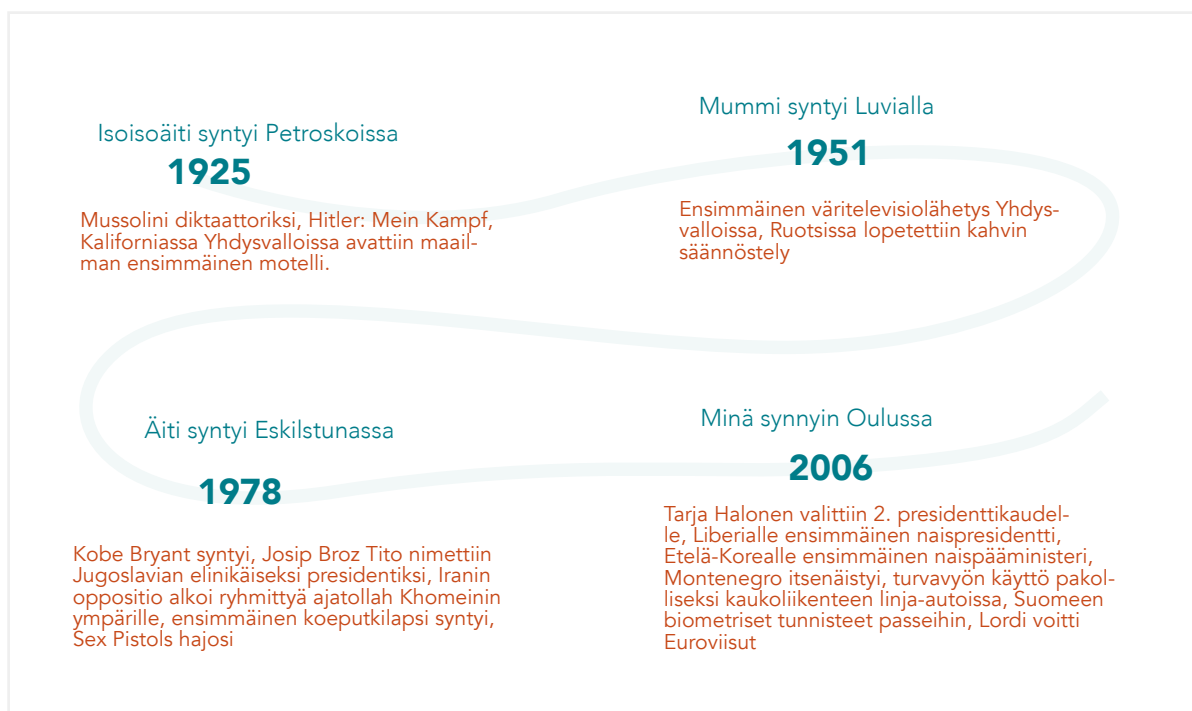
Vaihtoehto B: Kartta. Kartassa kuvataan lähipiirin, kuten suvun asuinpaikkoja tai vaiheita.

Tee kartta, johon merkitset, missä lähipiirisi, kuten perheesi, uusperheesi, sukusi tai jonkun fiktiivisen hahmon suku on asunut. Voit tehdä kartan oikean kartan näköiseksi tai voit käyttää mielikuvitustasi ja piirtää esimerkiksi suvun historiaan liittyvät paikat pienin kuvin tai symbolein paperille. Tällaisen mielikuvituskartan ei tarvitse olla lainkaan oikean kartan näköinen.

Vaihtoehto C: Aikajana. Aikajanalla kuvataan käännekohtia lähipiirin, perheen tai suvun historiassa. Samalle aikajanalle merkitään Suomen tai maailmanhistorian käännteitä.

Tee aikajana, johon merkitset lähipiirisi, perheesi, uusperheesi, sukusi tai fiktiivisen hahmon perheen tärkeitä tapahtumia. Lisää samalle aikajanalle Suomen tai maailmanhistorian tapahtumia. Tapahtuiko esimerkiksi jotain sinä vuonna, kun vaikkapa joku suvun jäsen aloitti koulun? Voit piirtää aikajanaan myös kuvia, jotka liittyvät tapahtumiin.

Vaihtoehto D: Kirjoitelma jostakin lähipiirin tai suvun henkilöstä.

Valitse yksi henkilö lähipiiristäsi, suvustasi tai fiktiivisen hahmon suvusta. Kirjoita tämän henkilön elämästä. Jos valitset henkilön suvustasi, haastattele vanhempiasi tai sukulaisia ja kysy heiltä valitsemaasi henkilöön liittyviä asioita. Käytä näitä tietoja kirjoituksessasi. Kerro esimerkiksi seuraavia asioita:

- Missä ja milloin henkilö syntyi?
- Millainen henkilön lapsuus oli?
- Mitä maailmalla tapahtui hänen lapsuudessaan? Googlaa esimerkiksi "(henkilön syntymävuosi) + tapahtumat".
- Kävikö henkilö koulua? Millaista koulunkäynti oli?
- Opiskeliko henkilö jonkin ammatin? Mitä työtä hän teki? Missä hän asui aikuisena?
- Mitä maailmalla tapahtui henkilön elämän aikana?
- Oliko henkilöllä lapsia?

TUNTEET, ARVOT JA TOIVEET – MIKÄ OHJAA MEITÄ JA VALINTOJAMME?

Tässä luvussa autetaan oppilaita jäsentämään, millaisia tunteita, arvoja ja toiveita heillä on. Tunteet vaikuttavat toimintaamme monin tavoin: ne vaikuttavat toiveisiimme, haaveisiimme ja arvoihimme. Tunteet määrittävät myös tapaamme tehdä tulkintoja toisista ihmisistä ja ympäristöstämme. Lisäksi identiteetin perustana olevat käsitykset itsestä pohjautuvat tunteisiin. Arvot taas ovat uskomuksia tärkeinä pidetyistä asioista, ja ne voivat olla joko yksilöllisiä tai yhteisöllisiä. Tietoisuus siitä, millaisia arvoja itsellä on, tukee yksilön hyvinvointia ja suuntaa tulevaisuutta. Arvojen tuntemus ohjaa myös pohtimaan sitä, millaisia päämääriä haluaa tavoitella elämässään. Onkin tärkeää pohtia sitä, mitkä arvot ovat omia ja mitkä ovat tulleet ulkoa. Jos arvot ovat tiedostamattomia, oma toiminta voi olla niiden kanssa ristiriidassa.

Se, millaisia odotuksia ulkopuolelta tulee ja toisaalta se, millaisia arvoja itsellä ja ympäröivällä yhteisöllä on, vaikuttaa siihen, millaisia ihmisen toiveet, valinnat ja valinnanmahdollisuudet ovat. Muiden asettamat odotukset voivat luoda paineita ja ristiriidan oman toivotun identiteetin ja omaksutun identiteetin välille, jolloin ihmisen elämästä voi tulla muiden asettamien odotusten suorittamista. Lisäksi myös ihmisen oma toiveidentiteetti eli se, millainen näkemys ihmisellä on tulevasta itsestään, ohjaa valintoja.

Arvot ja tunteet ohjaavat siis käsitystämme itsestä ja toisista sekä vaikuttavat toiveisiimme ja valintoihimme. Niistä tiedostuminen on tärkeää, jotta ymmärrämme, miksi teemme asioita tietyllä tavalla. Käsitys omista mahdollisuuksistamme nyt ja tulevaisuudessa on olennainen osa identiteettiämme.

TUNNE-ALIAS

3–9 terveystieto, ympäristöoppi, kielet

Tehtävä on muokattu KT, opinto-ohjaaja Petri Niemen idean pohjalta.

Tehtävässä oppilas harjoittelee tunnetilojen kuvaamista. Tunteiden kuvaaminen ja niiden sanallistaminen on tärkeää, koska sanallinen ilmaisu helpottaa tunteiden käsittelyä ja purkamista. Tunteiden sanoittaminen ei kuitenkaan aina ole helppoa, ja siksi sitä pitää harjoitella. Omien tunteiden tiedostaminen on itsetuntemuksen perusta: Tunteet ohjaavat käsitystä itsestä ja toisista, ja siksi tunteiden käsittely ja sanoittaminen ovat myös tärkeä osa identiteettityötä.

Tehtävän tekemiseen menee noin 45 minuuttia. Tehtävässä käytetään *tunne*-sanamenua (s. 260).

1. Oppilaille jaetaan *tunne*-sanamenu ja siihen tutustutaan yhteisesti. Oppilaille vieraita sanoja käydään yhteisesti läpi.
2. Peliä varten oppilaat voidaan jakaa pareihin tai pieniin ryhmiin, tai tehtävä voidaan tehdä myös yhteisesti koko luokan kanssa. Parille tai ryhmälle monistetaan sanamenu, joka voidaan halutessa myös leikata sanalapuiksi.
3. Peliä pelataan tutun Alias-pelin tavoin. Oppilaat selittävät tunnesanoja vuorollaan joko parin kanssa, pienryhmissä tai koko luokan kesken. Kun sana arvataan, vuoroa vaihdetaan, ja oikean tunteen arvannut oppilas tai ryhmä saa pisteen. Oppilaille voidaan heijastaa seuraavat ohjeet:

Valitse sanamenusta yksi sana tai nosta kortti korttipakasta. Selitä valitsemasi tai saamasi sana parillesi tai ryhmällesi. Älä sano sanaa vaan yritä selittää se muilla sanoilla. Kun sana arvataan, vaihtakaa vuoroa.

SOVELLUS 1: *Tunne*-sanamenun sanoja voidaan käsitellä kuva-arvoituksina. Oppilaat piirtävät vuorollaan tietyn *tunne*-sanamenun sanan, jota muut oppilaat yrittävät arvailla piirroksen perusteella. Tehtävässä ei saa käyttää sanoja tai puhetta. Piirustusvuoro siirtyy oikean sanan arvanneelle oppilaalle.

SOVELLUS 2: *Tunne*-sanamenun sanoja voidaan esittää pantomiimina. Oppilaiden tehtävä on miettiä, miltä jokin tunnesana näyttäisi, jos sitä pitäisi kuvata elein, ilmein tai keholla. Oppilas valitsee yhden tunnesanan tai nostaa sanan korttipakasta. Oppilas esittää sanan ilman puhetta ja parin tai muun ryhmän tehtävä on arvata, mitä tunnetilaa oppilas esittää.

TUNTEIDEN PÄIVÄKIRJA

5–9 terveystieto, ympäristöoppi, kielet

Omien tunteiden tiedostaminen on itsetuntemuksen perusta ja siten osa identiteettityötä. Tehtävässä harjoitellaan omien tunteiden tunnistamista ja sanoittamista kirjoittamalla. Omien tunteiden kirjoittaminen auttaa tunteiden käsittelyssä, purkamisessa ja analysoinnissa, kun kirjoittaminen tuo tunteiden käsittelyyn etäisyyttä. Koska tehtävää ei tarvitse jakaa muiden kanssa, oppilaiden on helpompi käsitellä voimakkaitakin tunteita.

Tehtävän tekemiseen menee noin 45–90 minuuttia. Tehtävän voi myös antaa osittain kotitehtäväksi. Tehtävässä käytetään *tunne*-sanamenua (s. 260).

Huom. Koska tehtävässä käsitellään mahdollisesti hyvin henkilökohtaisiakin tunteita, ei tuoksia ole tarkoituksenmukaista jakaa luokan kesken. Ennen tehtävän tekemistä tästä on hyvä mainita oppilaille.

1. Ensin *tunne*-sanamenun sanoihin tutustutaan yhdessä, jolloin oppilaille on mahdollisuus kysyä tarkentavia kysymyksiä sanojen merkityksistä. Lisäksi voidaan pohtia sanojen vivahde-eroja.
2. Oppilaat valitsevat sanamenusta 5–10 tunnetilaa, joita he ovat tunteneet erilaisissa tilanteissa. Tunteiden on hyvä olla mahdollisimman erilaisia. Oppilas voi käyttää myös sanamenun ulkopuolisia sanoja, jos listasta ei löydy sopivia tunteita.
3. Oppilaat kirjoittavat päiväkirjatyypisessä pohdintoja siitä, milloin ja missä tilanteissa he ovat tunteneet kyseisiä tunteita. Oppilaat kertovat paitsi kokemistaan tunteista myös niihin johtaneista syistä. Näin oppilas tulee pohtineeksi omiin tunteisiin vaikuttavia tekijöitä. Oppilaalle voi antaa kirjoitustehtävän pohjaksi esimerkiksi seuraavia apukysymyksiä:

- Milloin tunsit itsesi esimerkiksi vihaiseksi tai iloiseksi?
 - Mitkä syyt johtivat tunteeseen?
 - Mitä sinulle oli tapahtunut?
 - Muuttuiko tunne?
 - Jos tunne muuttui, mikä sai sen muuttumaan?
- Yllättikö jokin kokemasi tunne sinut? Oliko jollekin tunteelle vaikea löytää selitystä?
- Oliko tunteiden syiden pohtiminen helppoa/hankalaa? Mistä luulet sen johtuvan?

SOVELLUS: Päiväkirjatekstin kirjoittamisen sijaan tai lisäksi päivän aikana koettuja tunteita voidaan myös kuvittaa. Oppilaat voivat valita yhden tunteen ja piirtää, maalata tai muuten toteuttaa kuvan siitä, miltä tunne eri tilanteissa näytti ja tuntui.

MILLAISIA ARVONI OVAT?

7–9 terveystieto, ympäristöoppi, kielet, katsomusaineet, oppilaanohjaus

Tehtävä on muokattu KT, opinto-ohjaaja Petri Niemen ja Helsingin yliopiston Käytännöllisen teologian yliopistotutkija Anuleena Kimasen idean pohjalta.

Oppilaat pohtivat tehtävässä, millaisia arvoja heillä on ja miten nämä arvot näkyvät konkreettisesti toiminnassa oppilaiden elämässä nyt tai tulevaisuudessa. Tehtävä herättää oppilaat pohtimaan arvojen sidosteisuutta omaan toimintaan ja identiteettiin.

Uskomuksemme ja arvomme muodostavat pohjan toiminnallemme. Osa arvoistamme on tiedostamattomia, ja siksi voi olla vaikea huomata, miksi käyttäydymme tietyllä tavalla. Ihmisten väliset konfliktit johtuvatkin usein piilossa olevista, tiedostamattomista arvoista, ja siksi konfliktien syitä on vaikea ymmärtää. Omien arvojen pohdinta on tärkeää omasta identiteetistä tiedostumiselle, ja samalla opimme ymmärtämään toimintaamme ja valintojamme.

Tehtävän tekemiseen menee noin 45–90 minuuttia. Tehtävään tarvitaan noppia.

1. Alkuvalmisteluina opettaja monistaa oheiset kortit kullekin pienryhmälle ja leikkaa ne irralleen. Jokaiselle ryhmälle (ks. kohta 5) monistetaan myös kysymyskortti. Lisäksi jokainen ryhmä tarvitsee nopan.

Vinkki: Jos nopat ovat kadoksissa, noppana voi käyttää puuvärikynää, jonka kuhunkin kuuteen syrjään kirjoitetaan numero. Heittämisen sijaan kynää rullataan pöydällä.

2. Tehtävän aluksi opettaja pohtii yhdessä koko luokan kanssa, mitä arvoilla tarkoitetaan ja miten ne ohjaavat jokaisen toimintaa. Oppilaiden kanssa voi pohtia esimerkkejä arvoista vaikkapa seuraavalla tavalla:

Esimerkiksi maailmanrauha on arvo, jota moni pitää tavoiteltavana tai toivottuna asiana. Tämä arvo voi näkyä ihmisen elämässä esimerkiksi niin, että ihminen vastustaa armeijaa tai valtioiden asekauppoja. Joillakin asioilla voi olla myös välinearvoa. Nämä asiat eivät ole itsessään tärkeitä, mutta niiden avulla voi saada itselle merkityksellisiä asioita. Esimerkiksi raha voi olla välinearvo, jos sitä voi lahjoittaa itselleen tärkeään hyväntekeväisyyskohteeseen.

3. Seuraavaksi omia arvoja tarkastellaan mielipidejanan avulla. Janalle asetutaan seisomaan sen mukaan, miten tärkeäksi oppilas kokee jonkin tietyn asian: janan toisessa päässä seisominen ilmaisee, että asia on ”erittäin tärkeä” ja toisessa päässä ”ei ollenkaan tärkeä”. Opettaja sanoo erilaisia asioita ja oppilaat asettuvat janalle sen mukaan, miten tärkeitä

mainitut asiat heille ovat. Pohdittavia asioita voivat oppilaiden ikätasosta riippuen olla esimerkiksi:

eläimet, musiikki, liikunta, kirjat, pelaaminen, tubettajien seuraaminen, nimipäivä, ystävyys, perhe, sääntöjen noudattaminen, turvallisuus, hiljaisuus, lehdistön vapaus, eläinten oikeudet, tasa-arvo, hyvä omatunto.

4. Tämän jälkeen arvoista voidaan keskustella yhdessä seuraavien kysymysten avulla:
 - Mitkä asiat olivat useimmille tärkeitä?
 - Mitkä asiat olivat sellaisia, joista oltiin eri mieltä?
 - Kuinka helppoa oli päättää, mihin kohtaan janalla itse asettuu?
 - Saiko muiden paikka janalla miettimään uudelleen omaa mielipidettäsi? Miksi?
5. Oppilaat jaetaan 4–5 hengen pienryhmiin. Korttipakat jaetaan ryhmille ja niiden sanoihin tutustutaan yhdessä. Näin oppilailla on mahdollisuus kysyä tarkennuksia sanojen merkityksistä.
6. Korttipakka laitetaan pöydälle tekstipuoli alaspäin. Oppilaat heittävät noppaa ja suurimman silmäluvun saanut aloittaa. Aloittaja kääntää päällimmäisen ARVO-kortin ja heittää noppaa. Aloittajan vasemmalla puolella oleva pelaaja kysyy aloittajalta ARVO-kortissa olevaan arvoon liittyvän kysymyksen. Kysymys valitaan pöydällä olevasta kysymyskortista ARVO-kortin kääntäneen oppilaan heittämän nopan silmäluvun mukaan. Vuoro vaihtuu myötäpäivään. Oppilaat kysyvät kysymyksiä toisiltaan vuorotellen esimerkiksi kolme kierosta tai niin kauan, että kortit on käyty loppuun.

Kysymyskortti

1. Miten ARVO näkyy toiminnassasi koulussa tällä hetkellä?
2. Jos ARVO olisi sinulle tärkeä, millaisia asioita et suostuisi tekemään, koska ne eivät olisi ARVOn mukaisia?
3. Millaisissa tilanteissa ARVO näkyy, kun olet vapaa-ajalla?
4. Miten ARVO näkyy elämässäsi, kun olet 10 vuotta vanhempi?
5. Miten tärkeää ARVO on sinulle numeroilla 1–5 (jossa 1 on erittäin tärkeä ja 5 ei ole yhtään tärkeä)? Miksi?
6. Mitä hyviä ja huonoja asioita voi tapahtua, kun toimii ARVOn mukaan? Mainitse vähintään kaksi hyvää ja kaksi huonoa asiaa?

ystävällisyys

ahkeruus

epäitsekkyyys

oikeudenmukaisuus

luottamus

luovuus

rehellisyys

avarakatseisuus

tasa-arvo

totuus

uskollisuus

viisaus

turvallisuus

kunnioitus

puhtaus

MIKÄ ON KATSOMUKSENI?

7–9 katsomusaineet

Tehtävän on ideoinut Helsingin yliopiston käytännöllisen teologian yliopistotutkija Anuleena Kimanen.

Tehtävässä tarkastellaan omia katsomuksiin liittyviä ajatuksia ja laajennetaan käsitystä katsomuksista. Kaavion erilaisia polkuja seuraamalla löydetään erilaisia katsomuksia ja etsitään omaa suhtautumista niihin. Tehtävän tavoite on lisätä tietoisuutta siitä, että kaikilla, myös uskonottomilla, on katsomus. Nuorilla on tarve pohtia omaa identiteettiään, ja erityisesti katsomuksiin liittyy erityisen paljon etsimistä, kyseenalaistamista ja oman identiteetin reflektointia. Katsomuksista ja niiden moninaisuudesta on tärkeää keskustella avoimesti riippumatta keskustelijoiden omista katsomustaustoista.

Tehtävän tekemiseen menee noin 45–75 minuuttia.

1. Oppilaille jaetaan oheinen Mikä on katsomuksesi? -kaavio. Kaaviossa on näkemyksiä siitä, mikä ohjaa maailman tapahtumia ja kuolemanjälkeistä kohtaloa.
2. Oppilaan tehtävä on kaaviota hyödyntämällä tutkia katsomuksia ja löytää nimi erilaisille katsomuksille, jotka mahdollisesti edustavat myös hänen katsomustaan.

On tärkeää korostaa sitä, että kaaviosta ei välttämättä löydy itselle mukavaa tai täysin sopivaa termiä, mutta niitä voi lisätä ja yhdistellä. Kaikki vaihtoehdot eivät päädy johonkin tiettyyn nimitykseen, jolloin oppilas voi jatkaa pohdintaa omasta katsomuksesta itsenäisesti. On myös tärkeää korostaa, että kaikki vaihtoehdot ovat yhtä arvokkaita.

3. Kaavioiden tutkimisen jälkeen oppilaat voivat pareittain tai pienryhmissä keskustella poluista, joita he ovat kulkeneet. Näiden keskustelujen tueksi oppilaille annetaan tietolaatikko 1, jossa tiivistetysti kerrotaan, mistä eri katsomuksissa on kyse. Tietolaatikon avulla oppilaat pohtivat eri katsomusten määritelmiä.
4. Pohdintakeskustelujen jälkeen oppilaille jaetaan Mikä on suhteesi uskontoihin? -kaavio.

Tämä kaavio irtaantuu ajatuksesta, että katsomus liittyy ainoastaan perimmäisiin kysymyksiin. Se ottaa mukaan kuulumisen ja jossain määrin myös katsomuksen harjoittamisen. Tarkoituksena on antaa mahdollisuuksia puhua omasta sitoutumisestaan katsomuksiin.

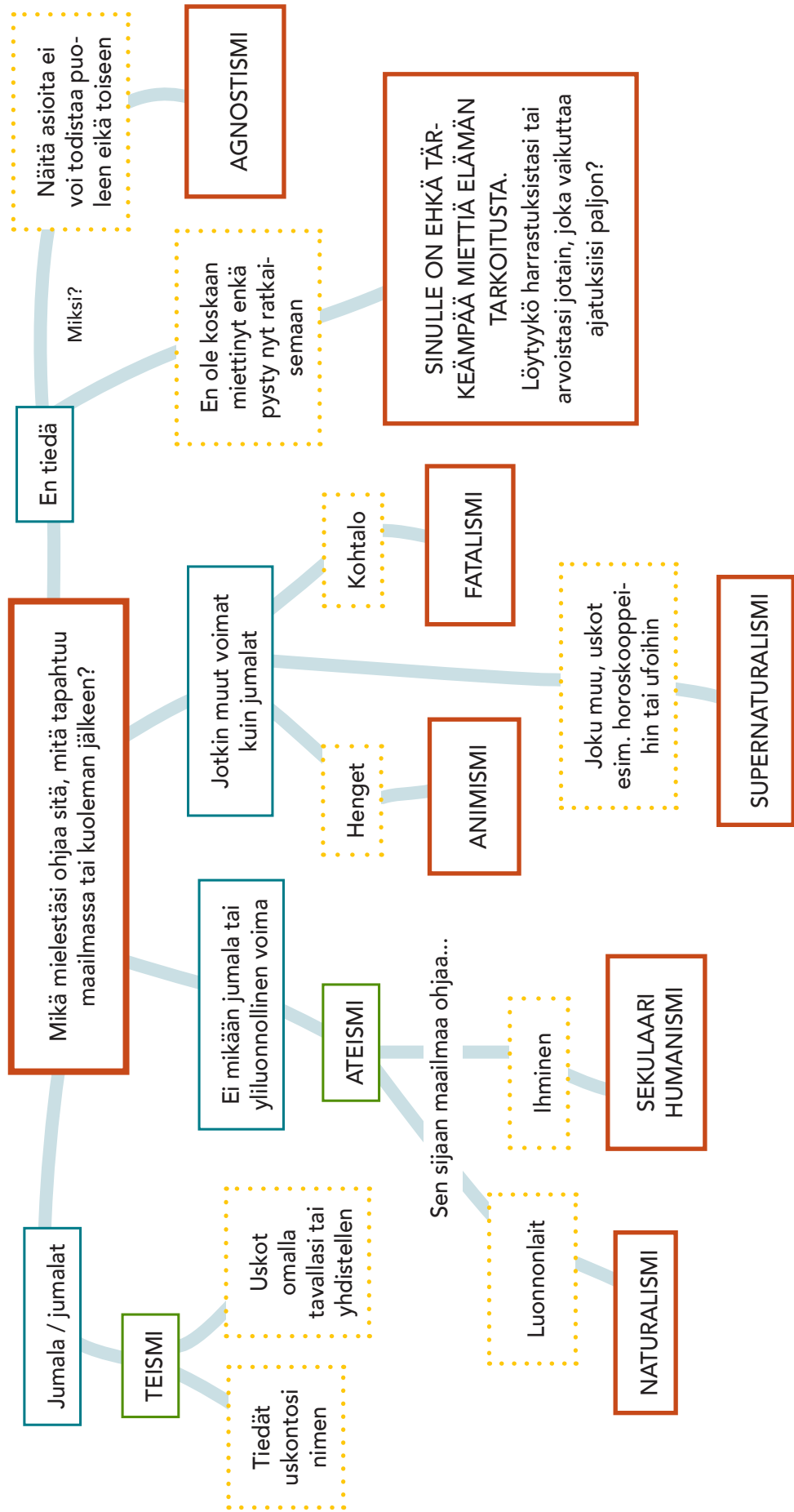
Tämänkin kaavion kohdalla on tärkeää korostaa yhdistelemisen ja omien nimitysten lisäämisen mahdollisuutta. Kaavio välttää tarkoituksella sellaisia käsitteitä kuin tapakristitty ja fundamentalisti (negatiivisia miellelyhtymiä), uskonnoton (ilmaisee identiteetin jonkin

puuttumisena). Jos joku haluaa määritellä itsensä niiden mukaan tai vaikka "pakanaksi", se on toki sallittua, mutta miellelyhtymistä olisi hyvä keskustella.

5. Kaavion tutkimisen jälkeen oppilaat keskustelevat pareittain tai pienryhmissä siitä, miten erilaisia tapoja suhtautua eri uskontoihin on. Näiden keskustelujen tueksi oppilaille annetaan tietolaatikko 2, jossa tiivistetysti kerrotaan, mitä tarkoitetaan erilaisilla suhtautumisilla uskontoihin.
6. Tehtävän aikana opettaja vastailee oppilaiden esittämiin kysymyksiin ja kannustaa käsitteiden vertailuun ja yhdistelyyn. Esimerkiksi: "Voit siis olla vaikka kulttuurikristitty, joka on myös etsijä."
7. Lopuksi keskustellaan yhteisesti tehtävän tekemisestä. Loppukeskustelun apuna voidaan hyödyntää tietolaatikkoa 3. Lisäksi apuna voi käyttää seuraavia kysymyksiä:
 - Mikä tehtävässä oli vaikeaa tai helppoa? Miksi?
 - Mitä uusia sanoja opitte?
 - Mitä opitte katsomuksista? Mitä kaikkea liittyy katsomukselliseen identiteettiin?
 - Millä tavalla tämän tehtävän tekeminen voi auttaa osallistumistasi keskusteluun katsomuksista?

Mikä on katsomuksesi?

Jotkut ihmiset ajattelevat, että toisilla on uskonto ja toisilla ei, eivätkä he silloin voi puhua uskonnosta keskenään. Kuitenkin ihmisillä on jokin käsitys siitä mikä tai kuka elämää ohjaa, mitä tapahtuu kuoleman jälkeen, mitkä asiat ovat elämässä arvokkaita, mikä on oikein ja väärin. Voidaan siis sanoa, että kaikilla on katsomus, vaikka se ei olisi kaikilla uskonnollinen. Tässä harjoituksessa voit etsiä nimeä omalle katsomuksellesi. Huomaa, että löydät tässä ehdotuksia; voit joko pitää niitä itsellesi sopivina tai et, tai ehdottaa muita nimityksiä. Katsomuksesi voi olla myös yhdistelmä joistain näistä!

Tietolaatikko 1. Tiivistelmä katsomuksista.

Uskontoihin sitoutumattomat:

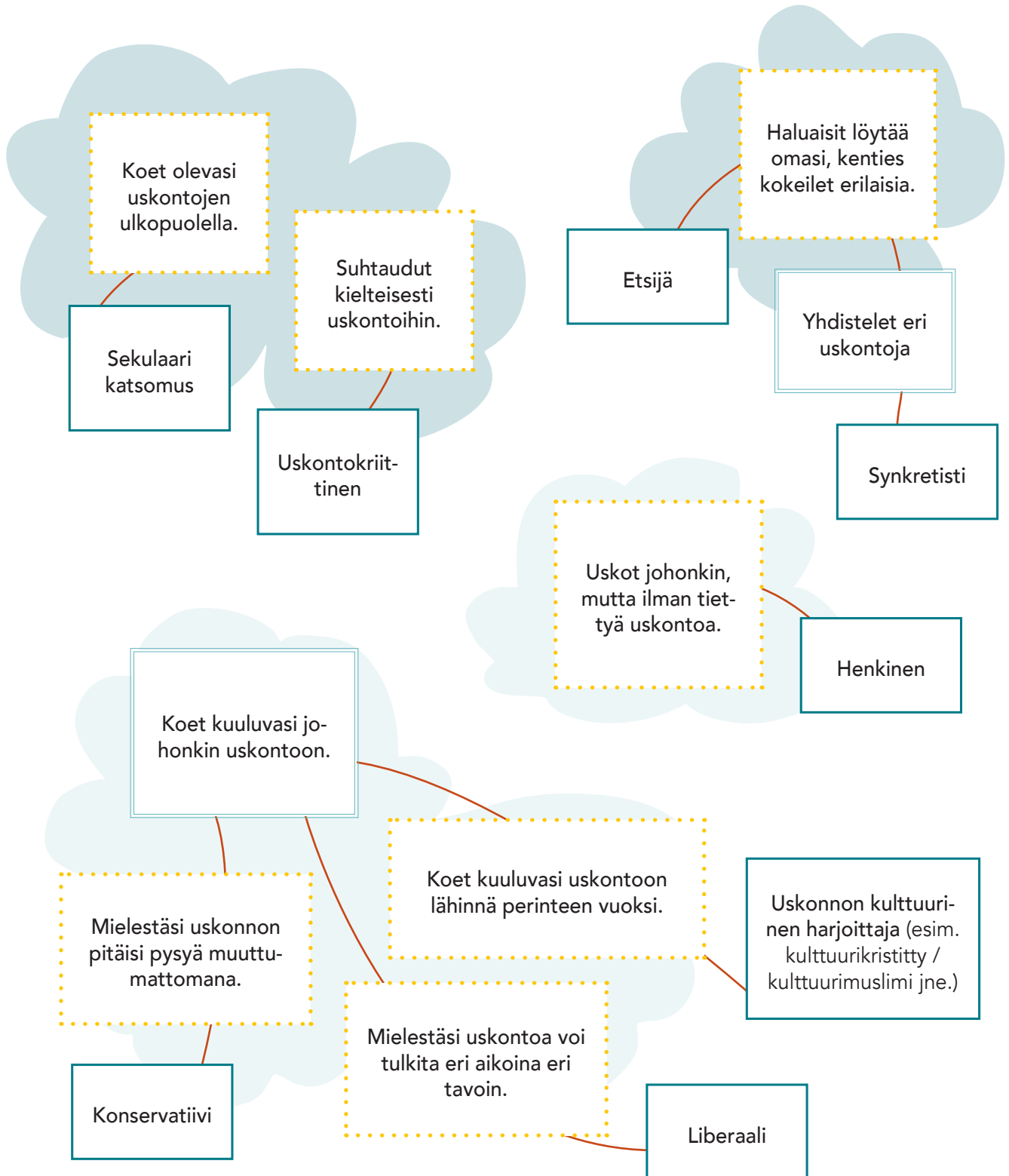
- **Teismi:** Joku jumala ohjaa sitä, mitä tapahtuu maailmassa ja kuoleman jälkeen. (Huom! Myös uskonnot voivat olla teistisiä.)
- **Ateismi:** Mikään jumala tai yliluonnollinen voima ei ohjaa sitä, mitä tapahtuu maailmassa tai kuoleman jälkeen.
- **Naturalismi:** Mikään muu kuin luonnonlait ei ohjaa sitä, mitä tapahtuu maailmassa.
- **Sekulaari humanismi:** Ihminen ohjaa (yhdessä toisten ihmisten kanssa) itse sitä, mitä tapahtuu maailmassa.
- **Animismi:** Henget ohjaavat sitä, mitä tapahtuu maailmassa (ja kuoleman jälkeen).
- **Fatalismi:** Jonkinlainen kohtalon voima ohjaa sitä, mitä tapahtuu maailmassa (ja kuoleman jälkeen).
- **Supernaturalismi:** Erilaiset yliluonnolliset voimat ohjaavat sitä, mitä tapahtuu maailmassa (ja kuoleman jälkeen).
- **Agnostismi:** Ei ole varmuutta siitä, onko jumalaa, joka ohjaisi sitä, mitä tapahtuu maailmassa ja kuoleman jälkeen. Ei myöskään ole varmuutta siitä, että ei olisi. Jumala ei ole sellainen asia, josta voisi olla varmaa tietoa.

Uskontoihin sitoutuneet:

- Esim. islam, kristinusko, juutalaisuus, hindulaisuus, buddhalaisuus jne. ja näiden suuntaukset kuten shiialaisuus, ortodoksisuus, katolilaisuus, lestadiolaisuus, vaishnava, theravada jne.

Mikä on suhteesi uskontoihin?

Uskonto ei ole vain uskomista eikä katsomus katsomista, ne voivat olla myös joukkoon kuulumista ja sitoutumista. Näistäkin saatat löytää itsellesi sopivia useammasta lokerosta.

Tietolaatikko 2. Tiivistelmä suhtautumisista uskontoihin.

- **Sekulaari:** yhteisnimitys henkilöille, joiden katsomus ei ole riippuvainen uskonnoista tai uskonnollisista uskomuksista.
- **Uskontokriittinen:** henkilö, jonka mielestä joko 1.) uskonnolliset katsomukset ovat virheellisiä tai 2.) uskonnolliset yhteisöt aiheuttavat ongelmia.
- **Etsijä:** henkilö, joka etsii itselleen sopivaa vaihtoehtoa katsomuksista tai katsomuksellisista yhteisöistä.
- **Synkretisti:** henkilö, jonka oma katsomus yhdistelee eri uskontoja.
- **Henkinen:** henkilö, joka ei koe kuuluvansa mihinkään uskontoon, mutta joka kuitenkin kokee, että elämässä on muutakin tärkeää kuin ruumis ja tunteet.
- **Kulttuurikristitty ym.:** henkilö, joka kokee kuuluvansa johonkin uskontoon erityisesti sen tapojen ja rituaalien kautta, usein valitsemalla itselleen mukavimmat rituaalit kuten yhteisöllisten juhlien vieton. Hän ei mieli rituaalien uskonnollisia sisältöjä, vaan hän saa niistä elämyksiä, koska niihin liittyy kauniita muistoja.
- **Liberaali** (uskonnosta puhuttaessa): vapaamielinen uskonnon harjoittaja, jonka mielestä uskonnossa on suhteellisen paljon varaa uusille tulkinnoille (esimerkiksi, vaikka ennen ei ollut naisia pappeina, uuden tulkinnan mukaan se johtui sen ajan tavoista, eikä Jumalan tahdosta) ja uusille muodoille (esimerkiksi, Jumalaa voi ylistää tanssimalla, vaikka ennen oli tapana olla pyhäkössä hiljaa ja paikallaan).
- **Konservatiivi** (uskonnosta puhuttaessa): henkilö, jonka mielestä uskonnossa tärkeää on hyväksyä aikaisempien sukupolvien käsitykset ja tavat sen sijaan, että itse päättäisi, mihin haluaa uskoa ja mitä noudattaa. Esimerkiksi konservatiivi voi ajatella, että seuraamalla vaikkapa pyhien tekstien opetuksia naisten ja miesten eri tehtävistä noudatetaan Jumalan tahtoa, vaikka se ei olisi aina itselle mukavaa.

Tietolaatikko 3. Miten katsomuksista puhutaan?

Jos löysit tehtävästä ajatuksiasi kuvaavan katsomuksen nimen, voit muuntaa sen katsomuksen kannattajan nimeksi seuraavasti:

- -ismi → -isti esim. ateismi → ateisti
- Huomaa poikkeus! agnostismi → agnostikko sekä uskontojen kannattajien nimet kuten kristitty, muslimi, buddhalainen
- Voit siis esimerkiksi sanoa: "Olen sekulaari humanisti". Voit myös sanoa: "Olen katsomukseltani supernaturalismiin taipuvainen fatalisti". Tai: "Katsomuksessani yhdistellen naturalismia ja humanismia".

Kaikille ei välttämättä löydy sopivaa nimitystä. Jos et löytänyt sopivaa nimitystä, kenties elämää ohjaava voima ei ole sinulle tärkeä, vaan saatat mieltää itsesi vaikka "luonnonlapsiksi", "perheihmiseksi", "taiteilijaksi" tai "auttajaksi".

- Nämä liittyvät mm. elämäntapaan ja suhteeseen toisiin ihmisiin – mutta myös katsomusten pohjalta ihminen ratkoo elämäntapaansa ja suhdetta toisiin ihmisiin.

UNELMAKUUMAILMAPALLOT

5–9 oppilaanohjaus

Tehtävässä pohditaan oppilaiden omia unelmia ja sitä, miten unelmia voidaan saavuttaa. Unelmien avulla voi suunnitella omaa tulevaisuuttaan. Oppilaita kannustetaan miettimään, mitkä unelmat ovat heidän omiaan ja mitkä tulevat ulkopuolisista odotuksista.

Oppilaan minäkuva ja itsetunto vaikuttavat siihen, millaisia tavoitteita oppilas asettaa toiminnalleen. Unelmien näkyväksi tekeminen voi auttaa omien tavoitteiden hahmottamisessa sekä omien arvojen mukaisten valintojen tekemisessä.

Tehtävän tekemiseen menee noin 45 minuuttia.

1. Ensin pohditaan ja keskustellaan yhteisesti siitä, mitä unelmat ovat.

Kun unelmoimme, kuvittelemme etukäteen jotain sellaista, mitä ei vielä ole. Unelmoinnista tulee hyvä mieli, ja unelmien avulla voi suunnitella tulevaisuuttaan. Unelmointi voi myös auttaa selviytymään haastavista elämänvaiheista.

Unelmia on monenlaisia: ne voivat olla haaveita tulevasta ammatista, harrastuksesta tai vaikkapa paikoista, joissa haluaisi käydä. Toiset unelmat voivat olla isompia ja toiset pienempiä.

Harvoin unelmat toteutuvat itsekseen, vaan ne vaativat joskus merkittävästikin aikaa ja ponnistelua toteutuakseen. Unelmien toteuttaminen saattaa vaatia myös esimerkiksi opiskelua, rahaa, pitkäjänteisyyttä, rohkeutta ja joskus myös tuuria. Kaikki unelmat eivät välttämättä toteudu, mutta se ei haittaa – se on osa unelmointia.

Apukysymyksiä yhteiseen pohdintaan:

- Mitä unelmointi sinulle tarkoittaa?
- Mitä hyötyä unelmoinnista on?
- Millaisia unelmia voi olla?
- Mistä tietää, onko unelma oikeasti oma? Voiko unelma olla todellisuudessa jonkun toisen unelma, joka vain tuntuu siltä, että se pitäisi itse toteuttaa?
- Kuinka kauan unelmien toteuttaminen voi kestää?
- Mitä unelmien toteuttaminen vaatii?
- Toteutuvatko kaikki unelmat?

2. Oheinen tehtäväpohja monistetaan oppilaille. Tehtäväpohja suositellaan suurennettavaksi A3-kokoiseksi.
3. Oppilaiden tehtävä on kirjoittaa tehtävämonisteen kuumailmapalloon omia unelmiaan ja pohtia, mitä niiden saavuttamisen eteen voi tehdä.
4. Tehtävän jälkeen unelmista voidaan keskustella yhteisesti seuraavien apukysymysten avulla:
 - Millaisia erilaisia unelmia oppilaille on?
 - Mitä asioita unelmien saavuttamiseksi pitää tehdä?

UNELMAKUUMAILMAPALLOT

1. Pohdi, millaisia unelmia sinulla itselläsi on. Kirjoita:

Unelmani on, että asuisin joskus _____

Unelmani on, että saisin työskennellä _____

Unelmani on, että voisin harrastaa _____

Haluaisin oppia _____

Haluaisin nähdä _____

Haluaisin kokeilla _____

2. Mieti, kuinka tärkeitä unelmat sinulle ovat. Ympyröi kolme itsellesi tärkeintä unelmaa.

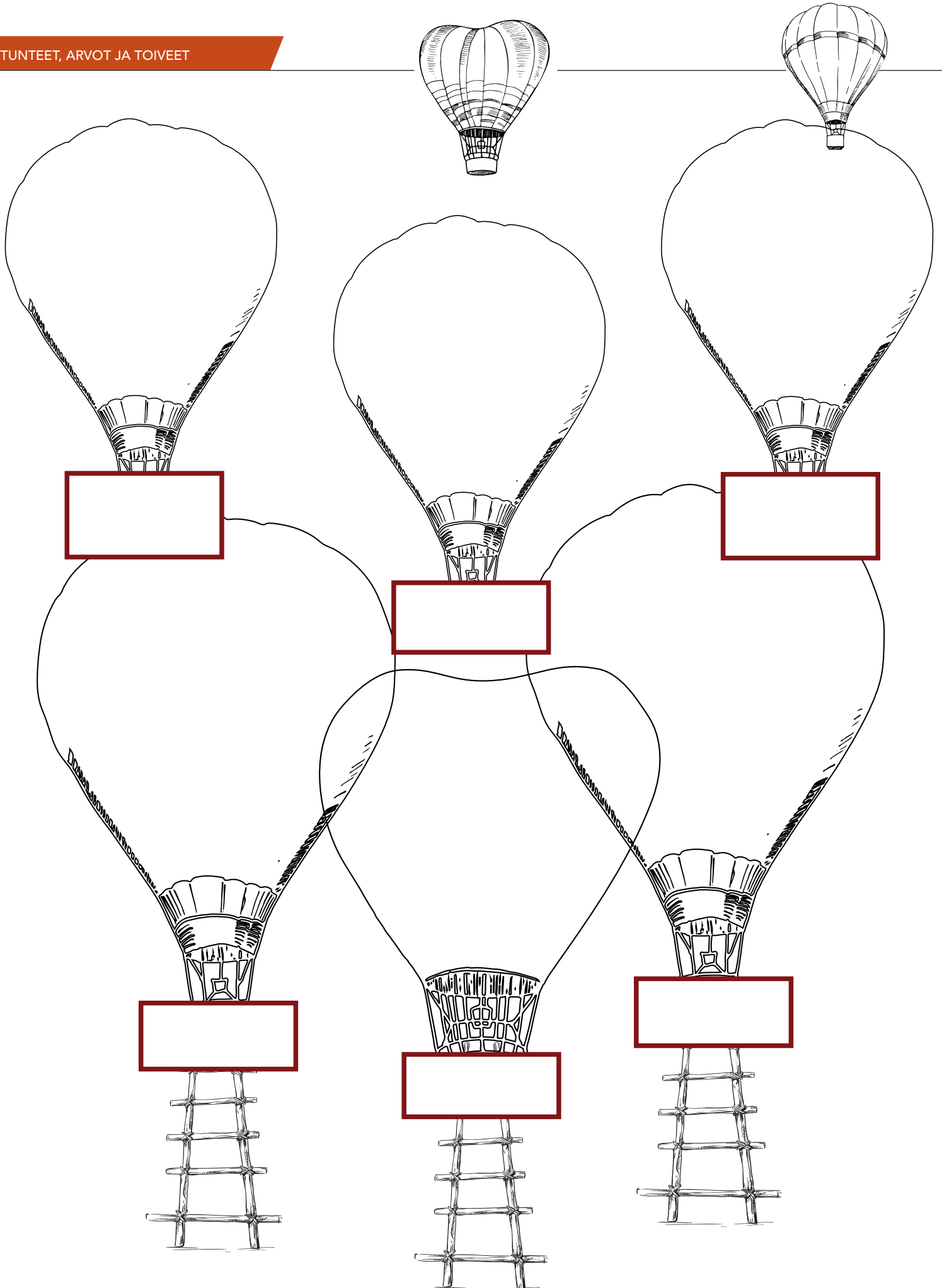
3. Kirjoita kolme tärkeintä unelmaa isojen kuumailmapallojen palloihin. Kirjoita muut unelmat pienten kuumailmapallojen palloihin.

4. Mitä sellaisia taitoja sinulla on, jotka auttavat unelmien toteutumisessa? Esimerkiksi muotisuunnittelijaa voisi auttaa ompelutaito. Kirjoita nämä taidot kuumailmapallojen koreihin oikeiden unelmien kohdille.

5. Mieti kolmea tärkeintä unelmaasi. Mitä voit tehdä tai mitä sinun pitää oppia, jotta nämä unelmat voisivat toteutua? Kirjoita näitä asioita kuumailmapalloihin johtaville tikapuille niin monta kuin keksit. Kirjoita tikapuille myös, jos joku voi auttaa sinua unelmien saavuttamisessa.

6. Mieti, mikä unelmistasi on sellainen, josta haluat kertoa myös muille.

URAOHJAAJA

7–9 kielet, oppilaanohjaus

Tehtävä on muokattu KT, opinto-ohjaaja Petri Niemen idean pohjalta.

Tehtävässä oppilas miettii, millaisessa ammatissa hän haluaisi toimia ja mitä sellaisia ominaisuuksia ja taitoja hänellä on, joista olisi hyötyä tulevilla työuralla. Oppilas pohtii myös minkälaista koulutusta valittu ammatti vaatii. Oppilas harjaantuu tehtävässä yhdistämään ammatteja niissä tarvittaviin ominaisuuksiin, tietoihin ja taitoihin. Lisäksi tehtävä auttaa oppilaita tarkastelemaan ammatteja syvällisemmin. Oppilas miettii tehtävässä myös, mikä ammatti hänen parilleen voisi olla sopiva, jolloin tehtävä opettaa myös pohtimaan ja tunnistamaan toisen vahvuuksia ja kertomaan niistä.

Tehtävän tekemiseen menee noin 30–45 minuuttia. Tehtävässä käytetään *ammatti-sanamenua* (s. 263), joka on kirjan lopussa liitteenä.

1. Opettaja alustaa tehtävän esittelemällä *ammatti-sanamenun* sanoja. Ammateista keskustellaan yhteisesti ja oppilaille tarjotaan mahdollisuus kysyä tarkennuksia ammattinimikkeistä sekä ammatteihin kuuluvista työtehtävistä. Lisätietoa ammateista voi etsiä esimerkiksi www.ammattinetti.fi-sivustolta.
2. Oppilaat jaetaan pareihin. Tässä tehtävässä on tärkeää, että pari tuntee toisensa hyvin. Pareille annetaan oheinen tehtävämoniste.
3. Jokaisen oppilaan tehtävä on ensin valita sanamenusta yksi omasta mielestään itselleen sopiva ammatti ja pohtia, miksi hän valitsi kyseisen ammatin. Kun oppilas on valinnut itselleen ammatin ja pohtinut perusteluita valinnalleen, hän valitsee parilleen omasta mielestään sopivan ammatin. Valintaa on perusteltava parin vahvuuksia korostamalla ja pohdittava, miksi ammatti sopisi parille.
4. Tehtävän lopuksi molemmat esittelevät omat valintansa ja perustelut parilleen. Perusteluista ja valituista ammateista keskustellaan parin kanssa tarkemmin ja oppilaat voivat parikeskustelun avulla täydentää omia perusteluitaan siitä, miksi he sopivat valitsemiinsa ammatteihin. Oppilaat voi ohjata etsimään ammateista lisätietoa internetistä parikeskustelun aikana.

SOVELLUS: Tehtävää voidaan soveltaa oppiaineittain niin, että opettaja laatii ammattilistan omasta oppiaineestaan. Listan avulla voidaan pohtia, kuinka oppilaat mielestään sopivat erilaisiin ammatteihin, joiden parissa voi työskennellä, jos oppiaineeseen liittyviä aloja opiskelee pidemmälle.

URAOHJAAJA

1. Valitse *ammatti*-sanamenusta jokin ammatti, jossa haluaisit työskennellä. Pohdi, miksi valitsit tämän ammatin ja miksi omasta mielestäsi sopisit tähän ammattiin. Kirjoita, mitä sellaisia ominaisuuksia ja taitoja sinulla on, joita tässä ammatissa tarvitaan.

2. Valitse parillesi ammatti, joka mielestäsi sopisi hänelle. Perustele, miksi valitsit juuri tämän ammatin hänelle. Kirjoita, mitä sellaisia vahvuuksia, hyviä ominaisuuksia ja taitoja parillasi mielestäsi on, joita tässä ammatissa tarvitaan.

3. Kertokaa parin kanssa vuorotellen, minkä ammatin valitsitte itsellenne. Kertokaa myös kirjoittamanne perustelut siitä, miksi omasta mielestänne sopisitte tähän ammattiin.

4. Kertokaa sitten parin kanssa vuorotellen, minkä ammatin valitsitte toisillenne ja kertokaa, miksi pari sopisi tähän ammattiin.

5. Keskustelkaa valitsemistanne ammasteista esimerkiksi seuraavien kysymysten avulla:

- Onko itsellesi valitsema ammatti samankaltainen kuin parin sinulle valitsema ammatti? Mitä samaa tai erilaista ammateissa on?
- Olisitko halunnut valita useampia ammatteja itsellesi tai parillesi?
- Millaisista asioista ihmisen pitäisi olla kiinnostunut viihtyäkseen ammatissa?
- Millaisia taitoja työtehtävässä tarvitaan?

- Millaisia henkilökohtaisia ominaisuuksia ammatissa tarvitaan?
 - Millainen koulutus tarvitaan ammattiin?
 - Millaisia työtehtäviä ammattiin kuuluu? Millainen työaika siinä voi olla?
 - Onko ammatissa jonkinlainen työasu tai univormu? Mikä merkitys työasulla on?
6. Täydentäkää keskustelun jälkeen alussa kirjoittamianne perusteluita sille, miksi sopisitte valittuihin ammatteihin.

SUKUPUOLI JA SEKSUAALINEN SUUNTAUTUMINEN – MITEN PÄÄSEMME KAKSIJAKOISUUDESTA MONINAISUUTEEN?

OSIO 5

Tämän osion tehtävät on tehty yhteistyössä Seta ry:n kanssa. Seta ry on ihmisoikeus- ja sosiaalialan kansalaisjärjestö, joka edistää yhteiskunnallista muutosta ihmisoikeuksien ja hyvinvoinnin toteutumiseksi riippumatta ihmisten seksuaalisesta suuntautumisesta, sukupuoli-identiteetistä tai sukupuolen ilmaisusta. Lisätietoa: <https://seta.fi/>

Käsitys omasta sukupuolesta ja seksuaalisesta suuntautumisesta ovat olennainen osa ihmisen identiteettiä. Tämän osion tehtävissä tarkastellaan identiteettiä sukupuolen ja seksuaalisen suuntautumisen näkökulmasta. Tavoitteena on huomata, että kaikki ihmiset ovat yksilöllisiä ja moninaisia omine erityispiirteineen.

Opettajan toimintaa tulee ohjata tietoisuus siitä, että jokaisessa luokassa on ainakin yksi sateenkaarioppilas. Sateenkaarinuori tavalla tai toisella ei toteuta sukupuoleen tai seksuaaliseen suuntautumiseen liittyviä normeja. Koska sukupuoleen ja seksuaaliseen suuntautumiseen liittyvät asiat ovat yhteiskunnassamme hyvin normatiivisia, teemme usein tahtomattamme ja tietämättämme oletuksia, jotka loukkaavat tai vahingoittavat joidenkin läsnäolijoiden identiteettejä.

Tämän osion tehtävissä tarkastellaan käsityksiä omasta sukupuolesta ja seksuaalisesta suuntautumisesta, pohditaan minuutta ja rakennetaan positiivista minäkuvaa. Tehtävät saattavat tuoda esiin uusia puolia oppilaan identiteetistä sen lisäksi, että ne voivat vahvistaa jo tiedossa olevia asioita. Itsetuntemuksen kannalta on tärkeää, että pystyy tunnistamaan piirteitä omassa identiteetissään ja löytämään niille sanoja.

Mitä syvemmin ihminen tuntee itsensä ja oman identiteettinsä, sitä paremmin hän pystyy suhteuttamaan sitä lähipiirissään ja yhteiskunnassa olevaan moninaisuuteen. Samalla itsetuntemus voi vähentää ennakkoluuloja toisia kohtaan.

Yhteiskunta on sukupuolten suhteen hyvin kaksijakoinen, eikä naisen ja miehen lisäksi monestikaan tunnisteta muita sukupuolia. Tämä näkyy siinä, kenelle julkiset vessat ja pukuhuoneet on tarkoitettu, mitä vaihtoehtoja lomakkeissa annetaan sukupuolelle ja mikä nimi saa olla virallisissa dokumenteissa. Kahtiajako näkyy myös kielessä: esimerkiksi ammattiin liittyy toisinaan nimikkeitä, joissa sukupuoli määritellään. Lisäksi Suomi on saanut useita kansainvälisiä huomautuksia siitä, että ns. translaki on syrjivä ja rikkoo transsukupuolisten oikeuksia: he voivat saada laillisen vahvistuksen sukupuolelleen vasta täysi-ikäisinä, ja silloinkin vain jos he suostuivat sterilisaatioon ja vain psykiatrisen lausunnon perusteella. Tätä materiaalia kirjoitettaessa Suomen hallitusohjelmassa on maininta translain muuttamisesta. Näiden seikkojen takia on tärkeää, että sukupuolista keskustellaan avoimesti ja vakiintuneita normeja pyritään tuomaan näkyviksi ja kyseenalaistamaan niiden oikeutusta.

Sukupuoleen ja seksuaaliseen suuntautumiseen liittyy edelleen paljon tabuja ja väärää tietoa sekä ennakkoluuloja. On tärkeää keskustella asioista ennakkoluulottomasti ja avoimesti. Tehtävien onnistumiseksi luokassa on oltava turvallinen ilmapiiri ja hyvä yhteishenki. Oppilaita on hyvä tarvittaessa muistuttaa siitä, että jokaisen identiteetit ovat yhtä tärkeitä ja yhtä sopivia, eikä ole tiettyjä identiteettejä, jotka olisivat hyväksytympiä kuin toiset. On myös hyvä keskustella siitä, että toisen identiteetin arvostelu satuttaa.

SUKUPUOLIA ON MONIA

1–4 terveystieto, ympäristöoppi

Tehtävässä keskustellaan Setan ja TIKA-hankkeen tuottamien Kaverit-animaatioiden pohjalta sukupuolten moninaisuudesta. Tavoitteena on perusopetuksen opetussuunnitelman mukaisesti lisätä tietoa ja ymmärrystä siitä, että sukupuoli voi olla muukin kuin tyttö tai poika.

Seta ry on ihmisoikeus- ja sosiaalialan kansalaisjärjestö, joka edistää yhteiskunnallista muutosta ihmisoikeuksien ja hyvinvoinnin toteutumiseksi riippumatta ihmisten seksuaalisesta suuntautumisesta, sukupuoli-identiteetistä tai sukupuolen ilmaisusta.

TIKA (Tukea intersukupuolisille, keinoja ammattilaisille) -hanke pyrki edistämään intersukupuolisten ihmisten näkyvyyttä ja ihmisoikeuksia Suomessa.

Tehtävän tekemiseen menee noin 20 minuuttia.

Setan ja TIKA-hankkeen tuottamat Kaverit-animaatiot <https://seta.fi/sateenkaaritieto/ammattilaisille/varhaiskasvatus/> on suunnattu varhaiskasvatukseen, mutta ne sopivat myös alkuopetukseen. Lyhyiden videoiden kesto on noin puoli- toista minuuttia.

1. Oppilaiden kanssa katsotaan videot. Videot voidaan katsoa tarvittaessa useaan kertaan. Ensimmäisessä videossa tuodaan lasten näkökulmasta esiin se, miten ulkopuoliset saattavat ajattelemaan asiaa sen tarkemmin määrittellä toisten sukupuoli, vaikka kullakin pitää olla oikeus oman sukupuolensa määrittelyyn. Toisessa videossa käsitellään intersukupuolisuutta lapsen näkökulmasta.
2. Kaverit 1 -videon jälkeen keskustellaan seuraavista kysymyksistä:
 - Mikä animaatiossa herätti ajatuksia ja miksi?
 - Kuka oli kiva kaveri toiselle animaatiossa?
 - Mitä hän teki kivasti?
 - Mistä lapset tulivat animaatiossa iloisiksi?
 - Kaikki lapset ovat erilaisia. Miten sinä olet kiva kaveri kaikille lapsille?
 - Mitkä asiat koulussa auttavat siinä, että kaikki saavat olla sellaisia kuin ovat?
3. Kaverit 2 -videon jälkeen keskustellaan seuraavista kysymyksistä:
 - Mitä intersukupuolisuus tarkoittaa?
 - Millaisista asioista toisen kanssa voi jutella?
 - Millaisista asioista voi olla vaikea jutella?
 - Miten vaikeista asioista kannattaa jutella?

CIS, PAN JA TRANS – KIERTOPISTETYÖSKENTELYLLÄ TERMIT TUTUIKSI

5–9 terveystieto, ympäristöoppi

Tehtävässä tutustutaan sukupuolen ja seksuaalisen suuntautumisen moninaisuuteen kierto-
pistetyöskentelyn avulla. Pisteillä perehdytään aihepiiriin sanastoon ja käsitteisiin, ilmaistaan
omia näkemyksiä ja pohditaan rakkauden ja yhdenvertaisuuden tematiikkaa positiivisesta
näkökulmasta. Samalla tarkastellaan tapaa, jolla sukupuolet ja seksuaalinen suuntautuminen
näyttävät esimerkiksi sosiaalisessa mediassa ja musiikissa.

Tehtävään menee noin 90 minuuttia.

1. Työpisteet valmistellaan oheisten kuvausten mukaan. Jokaiselle pisteelle tulostetaan ohjeet ja pisteellä tarvittavat materiaalit
2. Oppilaat jaetaan kuuteen ryhmään, joista kukin aloittaa omalta pisteeltään. Ryhmille annetaan 15 minuuttia aikaa kunkin pisteen tehtävän tekemiseen.

PISTE 1. Ristikko sukupuolen ja seksuaalisen suuntautumisen moninaisuuteen liittyvistä termeistä. Pöydälle tulostetaan kuusi tyhjää ristikkopohjaa sekä ohjeet. Oppilaiden tehtävänä on lukea oheinen, lyhyt tietoteksti ja täyttää yksi ristikko ryhmää kohti. Sen jälkeen ryhmä keskustelee ohessa olevien kysymysten mukaan. Lopuksi ryhmät käyvät tarkistamassa ristikon opettajan pöydällä olevasta vastauslomakkeesta. Vastauslomake on opettajan ohjeiden lopussa.

PISTE 2. Some-profiili. Oppilaille tulostetaan ohjeet sekä kaksi someprofiilipohjaa. Pisteellä tarvitaan myös tyhjää paperia ja kyniä. Työpisteellä tehdään paperille someprofiilit kahdelle sukupuoli- tai seksuaalivähemmistöön kuuluvalla kuvitteelliselle henkilölle. Jokainen ryhmä jatkaa aina siitä, mihin edellinen ryhmä on jäänyt lisäämällä profiiliin esimerkiksi kuvia, kommentteja tai tykkäyksiä.

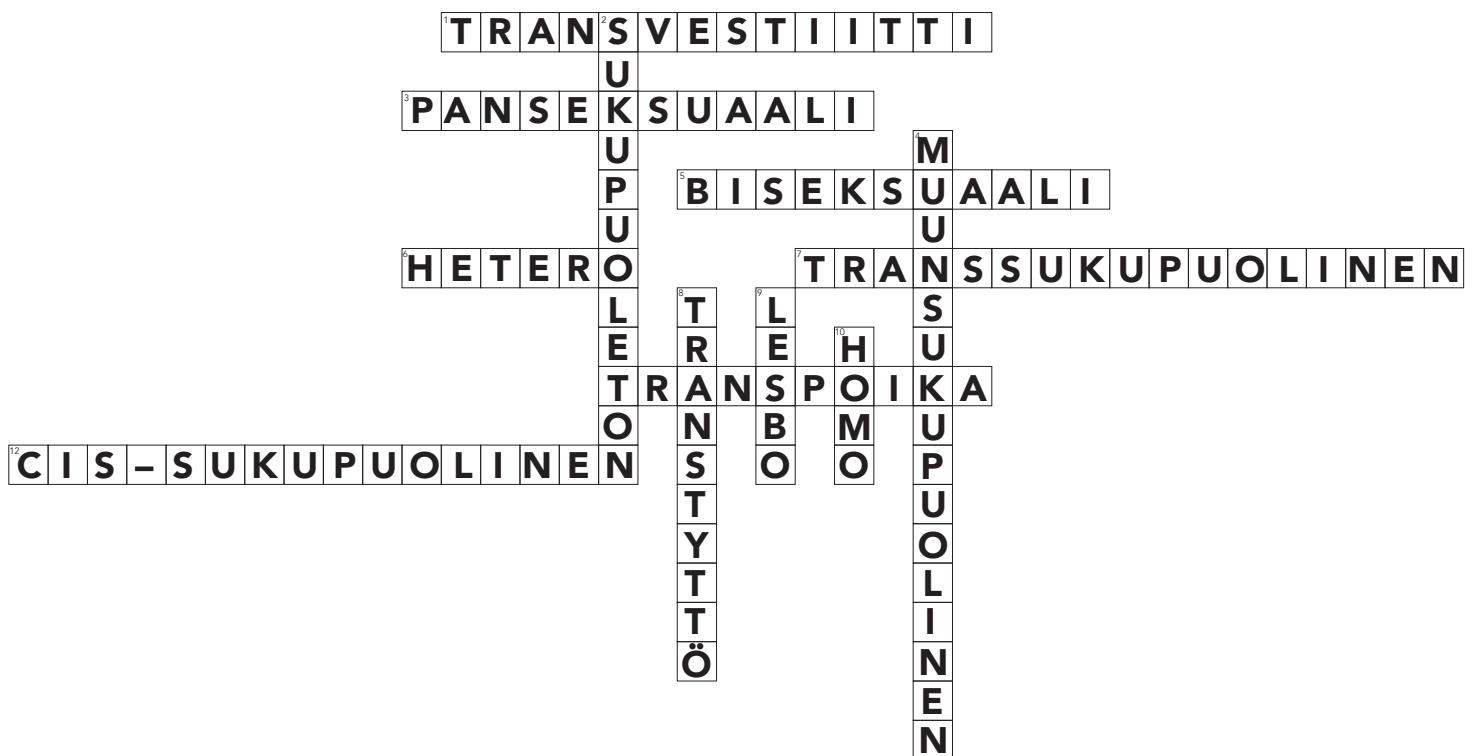
PISTE 3. Muistipeli. Työpisteellä pelataan muistipeliä sukupuolen ja seksuaalisen suuntautumisen moninaisuuteen liittyvistä termeistä ja niiden määritelmistä. Peliin tarvitaan sekä sanakortit tulostettuna ja erilleen leikattuna että sama pelikorttiruudukko termien merkityksistä leikkaamattomana työpisteelle tarkistusta varten.

PISTE 4. Yhteinen tarina. Tehtävässä kerrotaan yhteinen tarina, johon tulee sisällyttää tietyt sanat tai ilmaisut, ja josta tehdään lopuksi kolmen ruudun sarjakuva. Pisteelle tarvitaan tulostettuna ohjeet sekä kyniä ja papereita, joihin on valmiiksi piirretty kolme suurta, tyhjää ruutua.

PISTE 5. Valokuvaus. Oppilaat lavastavat tai sommittelevat tehtävässä annetun teeman mukaisia tilanteita ja ottavat niistä valokuvia tai lyhyen videon. Pisteelle tarvitaan laite, jolla voi ottaa kuvia tai videoita.

PISTE 6. Laiva on lastattu. Tehtävänä on pelata "Laiva on lastattu" -peliä biiseillä. Oppilaat keksivät jokainen vuorollaan valmiiksi annetuista aiheista laulujen nimiä tai laulujen osia. Pisteelle voi viedä muistiinpanovälineet.

RISTIKON RATKAISU

PISTE 1. RISTIKKO Ristikko sukupuolen ja seksuaalisen suuntautumisen moninaisuuteen liittyvistä termeistä. Lukekaa teksti ja tehkää ristikko vihjeiden mukaan.

Seksuaalinen suuntautuminen ja sukupuoli ovat asioita, jotka koskettavat meitä kaikkia. Seksuaalinen suuntautuminen kertoo siitä, keneen ihminen ihastuu ja rakastuu. Jos tyttö rakastuu poikiin ja poika tyttöihin, kuvaa sana **hetero** heitä. Jos poika rakastuu poikaan ja tyttö tyttöön, voidaan käyttää sanaa **homo**. Tytöistä tykkäävillä tytöille on myös oma termi: **lesbo**. Jotkut nuoret ihastuvat sekä tyttöihin tai poikiin, heitä kuvaa sana **biseksuaali**. Yhä useampi nuori kokee voivansa ihastua toiseen ihmiseen oli tämä sitten tyttö, poika tai joku muu. Silloin he voivat käyttää itsestään termiä **panseksuaali**.

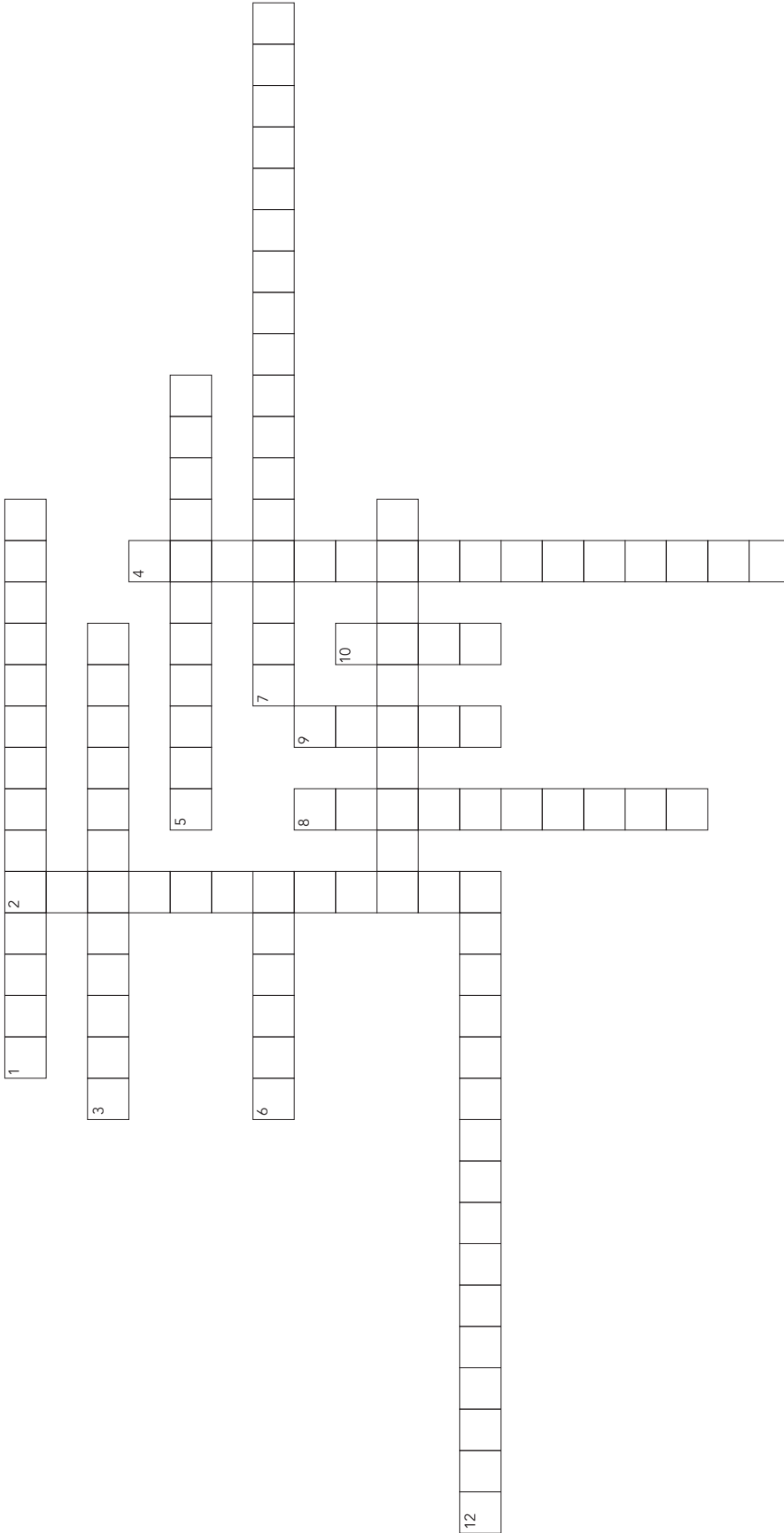
Sukupuoli-identiteetti taas kertoo siitä, miten kukin kokee oman sukupuolensa. On tavallista, että henkilö kokee olevansa tyttö tai poika, ihan niin kuin hänet on synnytyssairaalassa joskus määritelty. Voimme niissä tapauksissa puhua **cis-sukupuolisista**. Aina kaikki eivät kuitenkaan koe syntymässä määriteltyä sukupuolta omakseen. Tytöksi luultu henkilö voikin kokea olevansa poika, ja päinvastoin. Tällöin on kyse **transsukupuolisuudesta**. **Transtyttö** on nuori, joka on määritelty pojaksi, mutta joka onkin tyttö. **Transpoika** on nuori, joka on määritelty tytöksi, mutta onkin poika. On myös nuoria, jotka eivät koe olevansa tyttöjä tai poikia tai kokevat olevansa kumpiakin. He voivat määrittellä itsensä **muunsukupuolisiksi**.

On myös henkilöitä, jotka kokevat olevansa **sukupuolettomia** tai että heidän kokemuksensa sukupuolesta on vaihteleva. Jos kokemus vaihtelee niin, että joskus on vahvasti poika ja joskus vahvasti tyttö, voi olla kyse **transvestisuudesta**. Joskus ei syntymässä osata määrittellä lapsen sukupuolta sukuelinten perusteella, tai työllä voi olla poikatyyppilliset kromosomit ja pojalla tyttötyypilliset. Silloin voi olla kyse **intersukupuolisuudesta**. Se tarkoittaa, että kehossa on sekä tytön että pojan piirteitä.

Sukupuoltaan voi ilmaista monella tapaa. Monet tytöt ovat tyttömäisiä ja pojat poikamaisia, mutta on myös poikamaisia tyttöjä ja tyttömäisiä poikia. Muunsukupuolisetkin voivat ilmentää sukupuoltaan monella tapaa. Sukupuoli-identiteettiä ei voi päätellä kenenkään ulkonäöstä.

On tärkeä muistaa, että jokaisella on oikeus ilmentää sukupuoltaan niin kuin haluaa ja määrittellä ne termit, joilla haluaa itseään kuvata. Kun omat kokemukset muuttuvat, voi itseilmaisun ja itsensä määrittelyn tapa muuttua myös seksuaaliseen suuntautumiseen liittyen. Jokaisella on myös oikeus olla määrittelemättä itseään. Meistä jokainen tietää parhaiten itse kuka on, ja sitä tulee kaikkien kunnioittaa.

Ristikko sukupuolen ja seksuaalisen suuntautumisen moninaisuuteen liittyvistä termeistä

Vaakasoraan

1. henkilö, jolla on joskus tarve ilmaista toista sukupuolta kuin mikä hänelle on syntymässä määritelly esimerkiksi pukeutumalla toiselle sukupuolelle tyypillisiin vaatteisiin
3. ihminen, joka kokee voivansa ihastua toiseen ihmiseen oli tämä sitten tyttö, poika tai joku muu
5. henkilö, joka ihastuu sekä tyttöihin että poikiin
6. tyttö, joka rakastuu poikiin tai poika, joka rakastuu tyttöihin
7. työtöksi luultu henkilö onkin poika tai päinvastoin
11. nuori, joka on syntymässä määritelly työtöksi mutta onkin poika
12. henkilö kokee olevansa tyttö tai poika sen mukaan kuin hänet on synnytyssairaalassa määritelly

Pystysuoraan

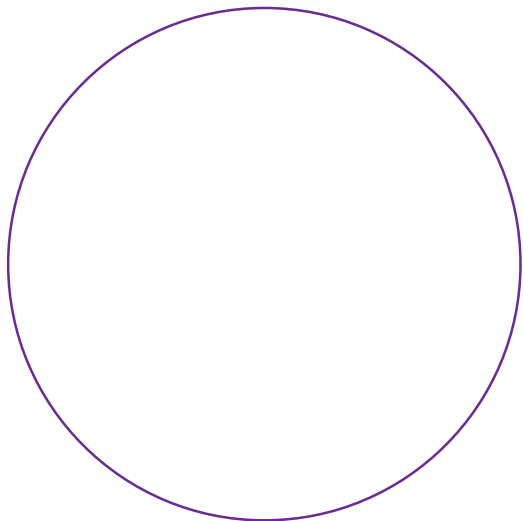
2. ihminen, joka kokee, ettei hänellä ole sukupuolta
4. ihminen, joka ei koe olevansa tyttö tai poika tai kokee olevansa kumpiakin
8. nuori, joka on syntymässä määritelly pojaksi mutta onkin tyttö
9. tyttö, joka rakastuu tyttöihin
10. poika, joka rakastuu poikiin, tai tyttö, joka rakastuu tyttöihin

PISTE 2. SOMEPROFIILI

Tällä pisteellä luodaan kaksi erilaista someprofiilia **sukupuoli- tai seksuaalivähemmistöön kuuluvalla kuvitteellisella henkilöllä**. Huom! Profiileista tehdään iloisia ja kannustavia. So-meraivoa tai vihapostauksia ei näiden profiilien sivuilla näy. Jokainen ryhmä jatkaa profiilien täyttämistä siitä, mihin edellinen ryhmä on jäänyt.

1. Ensimmäiseksi pisteelle tuleva ryhmä luo yhden profiilin perustiedot ja piirtää niihin sopivan, positiivisen profiilikuvan sekä kirjoittaa yhden kannustavan kommentin tai postauksen profiilin alle.
2. Seuraava ryhmä luo toisen profiilin perustiedot ja piirtää niihin sopivan, positiivisen profiilikuvan sekä kirjoittaa yhden kannustavan kommentin tai postauksen profiilin alle.
3. Loput ryhmät täydentävät profiileita tarpeen mukaan:
 - Profiileihin piirretään niissä "julkaistuja" kuvia.
 - Profiileihin kirjoitetaan postauksia ja postauksiin lisätään kannustavia, positiivisia kommentteja.

TILIN PERUSTIEDOT

Käyttäjänimi _____
(näkyvät muille somekäyttäjille)

Nimi tai selittävä teksti _____
(näkyvät täsmennyksenä käyttäjänimen alla)

Sähköpostiosoite _____
(ei näy muille käyttäjille)

Syntymäaika

(päivä)

(kuukausi)

(vuosi)

Sukupuoli

(nainen, mies, muu, en halua kertoa)

saa näkyä muille

ei saa näkyä muille

Profile picture placeholder

Post content area

Interaction icons: Heart, Comment, Share, Bookmark

__ tykkäystä

Three horizontal lines for text

Five rows of interaction items:

- _____ ♥
__ tuntia sitten ____ tykkäystä
- _____ ♥
__ tuntia sitten ____ tykkäystä
- _____ ♥
__ tuntia sitten ____ tykkäystä
- _____ ♥
__ tuntia sitten ____ tykkäystä
- _____ ♥
__ tuntia sitten ____ tykkäystä

Profile picture placeholder

Post content area

Interaction icons: Heart, Comment, Share, Bookmark

__ tykkäystä

Three horizontal lines for text

Five rows of interaction items:

- _____ ♥
__ tuntia sitten ____ tykkäystä
- _____ ♥
__ tuntia sitten ____ tykkäystä
- _____ ♥
__ tuntia sitten ____ tykkäystä
- _____ ♥
__ tuntia sitten ____ tykkäystä
- _____ ♥
__ tuntia sitten ____ tykkäystä

⋮

❤️
💬
📌

🔖

__ tykkäystä

❤️

__ tuntia sitten __ tykkäystä

❤️

__ tuntia sitten __ tykkäystä

❤️

__ tuntia sitten __ tykkäystä

❤️

__ tuntia sitten __ tykkäystä

❤️

__ tuntia sitten __ tykkäystä

⋮

❤️
💬
📌

🔖

__ tykkäystä

❤️

__ tuntia sitten __ tykkäystä

❤️

__ tuntia sitten __ tykkäystä

❤️

__ tuntia sitten __ tykkäystä

❤️

__ tuntia sitten __ tykkäystä

❤️

__ tuntia sitten __ tykkäystä

Profile picture placeholder

Post content area

Interaction icons: Heart, Comment, Share, Bookmark

___ tykkäystä

Comment lines

Like button

___ tuntia sitten ___ tykkäystä

Like button

___ tuntia sitten ___ tykkäystä

Like button

___ tuntia sitten ___ tykkäystä

Like button

___ tuntia sitten ___ tykkäystä

Like button

___ tuntia sitten ___ tykkäystä

Profile picture placeholder

Post content area

Interaction icons: Heart, Comment, Share, Bookmark

___ tykkäystä

Comment lines

Like button

___ tuntia sitten ___ tykkäystä

Like button

___ tuntia sitten ___ tykkäystä

Like button

___ tuntia sitten ___ tykkäystä

Like button

___ tuntia sitten ___ tykkäystä

Like button

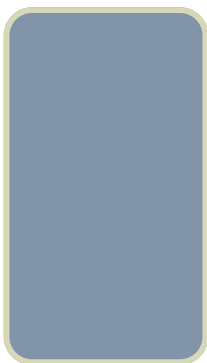
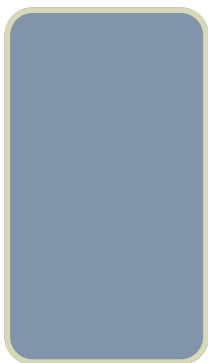
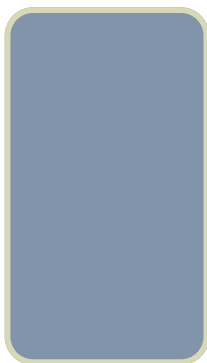
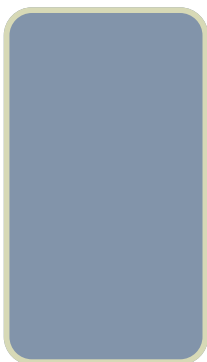
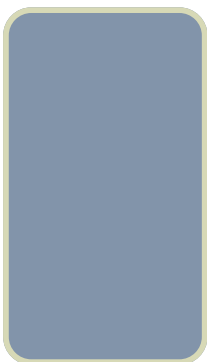
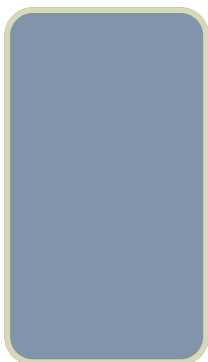
___ tuntia sitten ___ tykkäystä

PISTE 3. MUISTIPELI

Pelataan muistipeliä sukupuolen ja seksuaalisen suuntautumisen moninaisuuteen liittyvistä termeistä ja niiden selityksistä.

Se pelaaja voittaa, joka löytää eniten sana + määritelmä -pareja.

- Sekoittakaa pelikortit ja asettakaa ne nurinpäin pöydälle.
- Se pelaaja aloittaa, jonka etunimi on aakkosissa ensimmäisenä.
- Kääntäkää vuorotellen pöydältä kaksi korttia. Jos niissä on sana ja määritelmä, jotka vastaavat toisiaan, näiden nostaja saa pitää ne. Jos kortit eivät vastaa toisiaan, ne asetetaan samaan paikkaan takaisin nurinpäin, ja vuoro siirtyy seuraavalle pelaajalle.
- Oikeat vastaukset voi tarkistaa tarkistusruudukosta
- Jos jää aikaa, sanakorteilla voi pelata Aliasta eli sananselityspeliä.

Pelikortit

BISEKSUAALI	henkilö, joka ihastuu naisiin ja miehiin tai jolle henkilön sukupuoli ei ole merkityksellinen
CIS-SUKUPUOLINEN	henkilö, joka kokee syntymässä hänelle määritetyn sukupuolen olevan oikea
HETERO	henkilö, joka ihastuu ja rakastuu eri sukupuoleen kuin itse on
HETERONORMATIIVISUUS	vääristynyt ajatusmalli, jonka mukaan heterous on toivotumpaa ja luonnollisempaa kuin muut suuntautumiset
HOMO	henkilö, joka ihastuu ja rakastuu itsensä kanssa samaa sukupuolta oleviin ihmisiin

HOMOFOBIA	pelon, vihan ja vastenmielisyyden tunne homoja kohtaan, joka voi ilmetä ajatuksissa tai käyttäytymisessä
INTERSUKUPUOLISUUS	kehollista moninaisuutta, jossa sukupuolitetut piirteet, kuten kromosomit, sukuelimet tai hormonitoiminta, eivät ole yksiselitteisesti tyttö- tai poikatyypilliset
ITSEMÄÄRITTELYOIKEUS	periaate, jonka mukaan vain henkilö itse tietää, kuka on, ja voi itse itsensä määrittellä
LESBO	nainen, joka ihastuu ja rakastuu naisiin
MUUNSUKUPUOLINEN	henkilö, joka voi olla sekä mies että nainen, jotakin mieheyden ja naiseuden väliltä tai sitten tyystin tämän jaon ulkopuolelta

<p>PANSEKSUAALI</p>	<p>henkilö, joka ihastuu ihmisiin riippumatta heidän sukupuolestaan</p>
<p>PRIDE</p>	<p>maailmanlaajuinen liike ja toiminta, joka mm. tähtää sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen yhdenvertaisuuden toteutumiseen</p>
<p>SATEENKAARILIPPU</p>	<p>raidallinen ja monivärinen lippu, joka on sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen symboli</p>
<p>SATEENKAARINUORI</p>	<p>nuori, joka kuuluu sukupuoli- ja/ tai seksuaalivähemmistöön</p>
<p>SATEENKAARIPERHE</p>	<p>lapsiperhe, jossa yksi tai useampi vanhempi kuuluu seksuaali- ja/ tai sukupuolivähemmistöön</p>

SEKSUAALIVÄHEMMISTÖT	kattokäsite, jonka alle kuuluvat muut kuin heterot eli mm. homot, lesbot ja bi- ja pan-ihmiset
SETA RY	ihmisoikeus- ja sosiaalialan kansalaisjärjestö, joka edistää yhteiskunnallista muutosta ihmisoikeuksien ja hyvinvoinnin toteutumiseksi riippumatta ihmisten seksuaalisesta suuntautumisesta, sukupuoli-identiteetistä tai sukupuolen ilmaisusta
SUKUPUOLEN ILMAISU	henkilön käyttäytyminen kuten puhetyyli ja ilmeet tai esimerkiksi vaatetus, jolla hän ilmaisee olevansa nainen, mies tai jotain muuta
SUKUPUOLI-IDENTITEETTI	ihmisen oma sisäinen ymmärrys sukupuolestaan tai sukupuolettomuudestaan
SUKUPUOLINORMIT	kirjoittamattomia sääntöjä siitä, minkälaisia eri sukupuolten ajatellaan ja toivotaan olevan mm. ulkonäöltään ja käyttäytymiseltään

<p>SUKUPUOLIRISTIRIITA</p>	<p>tunne siitä, että sukupuoli ei vastaa syntymässä määritettyä eikä toisten itsessä näkemää sukupuolta</p>
<p>SUKUPUOLIVÄHEMMISTÖT</p>	<p>kattokäsite, jonka alle kuuluvat transvestiitit, transsukupuoliset, muunsukupuoliset ja intersukupuoliset ihmiset</p>
<p>SYRJINTÄ</p>	<p>henkilön asettaminen huonompaan asemaan muihin verrattuna esimerkiksi hänen sateenkaarevan identiteettinsä vuoksi</p>
<p>TRANSFOBIA</p>	<p>vihaa, pelkoa, inhoa tai vastenmielisyyttä transihmisiä kohtaan, joka voi ilmetä ajatuksissa tai käyttäytymisessä</p>
<p>TRANSSUKUPUOLINEN</p>	<p>henkilö, jonka sukupuoli-identiteetti ei vastaa hänen syntymässä määriteltyä sukupuoltaan ja joka kokee sukupuoliristiriitaa</p>

TRANSVESTIITTI	henkilö, jolla on joskus tarve ilmaista toista sukupuolta kuin mikä hänelle on syntymässä määritelty esimerkiksi pukeutumalla toiselle sukupuolelle tyypillisiin vaatteisiin
ULOSTULO	omasta sukupuoleen tai seksuaaliseen suuntautumiseen liittyvästä identiteetistä kertominen
YHDENVERTAISUUS	perusoikeus, jonka mukaan kaikki ihmiset ovat samanarvoisia riippumatta esimerkiksi heidän sukupuolestaan, iästään, kansalaisuudestaan, kielestään tai uskonnostaan

PISTE 4. YHTEINEN TARINA

Kertokaa yhteinen tarina. Se, jonka etunimi on aakkosissa viimeisenä, aloittaa. Tämän jälkeen jokainen jatkaa vuorollaan tarinaa. Jokainen kertoo vuorollaan yhden tai kaksi virkettä, joihin pitää yrittää sisällyttää mahdollisimman monta alla olevista ilmaisuista.

- ihana
- vettä
- mukava
- intersukupuolinen
- tyttö
- poika
- vauhdikkaasti
- ilman pelkoa
- hymyillen
- käsi kädessä
- rakkaus
- Miten sukupuoli siihen muka liittyy?
- hiuksissa
- vihreää
- kengännauhat
- biseksuaali
- laiturilla
- nauratti

Tehkää tämän jälkeen kolmen ruudun sarjakuva tarinastanne.

PISTE 5. VALOKUVAUS

Valitkaa jokin seuraavista tehtävistä. Jos ryhmällemme jää aikaa, tehkää vielä uusi tehtävä.

- a. Ottakaa valokuva, jonka aiheena on "Kaikki erilaisia, kaikki samanarvoisia".
- b. Ottakaa valokuva, jonka aiheena on "Sukupuoli".
- c. Ottakaa valokuva, jonka aiheena on "Rakkaus".
- d. Keskustelkaa lyhyesti ryhmässä mitä tasa-arvo teidän mielestänne on. Kuvatkaa videoblogityylinen lyhyt video (korkeintaan 1 minuutti), jossa kerrotte ajatuksianne tasa-arvosta.
- e. Suunnitelkaa nopealla aikataululla ja kuvatkaa lyhyt video (korkeintaan 1 minuutti), jonka aiheena on "Rakkaus kuuluu kaikille".

PISTE 6. LAIVA ON LASTATTU BIISEILLÄ

Tehtävänä on pelata "Laiva on lastattu" -peliä biiseillä. Keksikää vuorotellen alla annetuista aiheista laulujen nimiä tai laulujen osia. Laulun voi esittää hyräilemällä, laulamalla tai vain kertomalla siitä. Jos pelaaja ei keksi omalla vuorollaan enää laulua, hän jää pois kyseiseltä kierrokselta. Kun kukaan ryhmästä ei keksi enää uutta laulua, vaihdetaan aihetta.

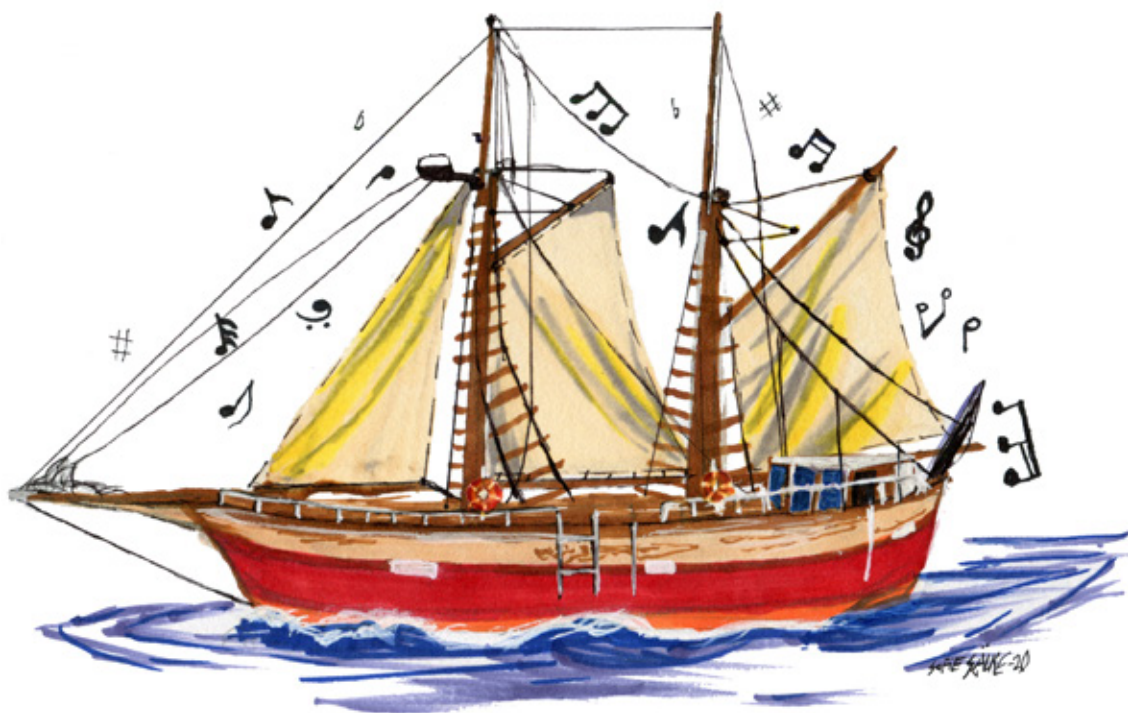
Aiheet:

1. mies/poika
2. nainen/tyttö
3. rakkaus

Kun ette enää keksi lisää lauluja, keskustelkaa ryhmässä, keksittiinkö sellaisia lauluja, joissa rikotaan sukupuoleen tai seksuaaliseen suuntautumiseen liittyviä normeja.

Esimerkkejä lauluista:

1. Ukko Nooa
2. Majjal oli karitsa
3. Päivänsäde ja menninkäinen

KIELI, VALTA JA VAIKUTTAMINEN – MITEN MEIHIN VAIKUTETAAN?

Genan Zamt, 23 Montreal

“Jos minun ei sallita pukeutua huiviin, en voi ilmaista itseäni.”

“You are not able to represent yourself if you are not allowed to wear the scarf.”

Kieli ja kielenkäyttö liittyvät valtaan ja vaikuttamiseen: se, miten taitava puhuja on, on yhteydessä siihen, miten hän pystyy puheellaan vaikuttamaan toisiin. Kielenkäytöllä ja tavalla määritellä asioita voidaan lisäksi hyväksyä ryhmän jäseneksi tai sulkea sen ulkopuolelle. Esimerkkinä tästä ovat mies- ja naissukupuolittuneet ammattinimikkeet, jotka ovat kertoneet sukupuolten asemasta yhteiskunnassa. Kielellä voidaan ylläpitää vanhoja valtarakenteita ja hierarkioita tai se voi johtaa radikaaleihin tekoihin niin hyvässä kuin pahassa.

Valinnat, millä kielellä tai murteella puhutaan, vaikuttavat tapaan, joilla ihmisiin suhtaudutaan tai millaisia mielikuvia heihin liitetään. Esimerkiksi englannin asema globaalina lingua franca antaa usein Suomessakin positiivisen kuvan ihmisistä, jotka osaavat puhua sitä hyvin. Joidenkin muiden kielten vahva taito ei välttämättä samalla tavalla lisää ihmisen statusta. Yhteiskunnassa on vahvoja kielihierarkioita: joidenkin kielten puhujiin suhtaudutaan jopa vihamielisesti.

Kieli vaikuttaa vahvasti identiteettiin, ja kieli määrittää erilaisia ihmisryhmiä. Tämä koskee ikään, sukupuoleen, seksuaaliseen suuntautumiseen, etniseen taustaan ja yleisesti asuinpaikkaan liittyviä enemmistöjä ja vähemmistöjä. Ihminen myös joko pääsee osalliseksi yhteiskunnasta tai jää sen ulkopuolelle riippuen siitä, miten ja mitä kieltä hän puhuu sekä siitä, miten hänestä puhutaan. Kaikilla ihmisillä on tarve tulla kuulluiksi, ymmärretyiksi ja uskotuiksi. On

hyvä pohtia, miten tämä toteutuu niiden kohdalla, jotka eivät syystä tai toisesta voi käyttää kieltä tai jotka eivät osaa käyttää sellaista kieltä, jota arvostetaan. Millaiset vaikutusmahdollisuudet on esimerkiksi eläimillä, pienillä lapsilla tai aikuisilla, joilla ei ole ympäröivän yhteisön käyttämän kielen taitoa tai joilla jokin vamma tai sairaus rajoittaa kielenkäyttöä?

Omilla kielellisillä valinnoilla jokainen voi tuoda itseään esiin tai sulkea muita ulkopuolelle. Jokainen luo todellisuutta tavallaan käyttäen kieltä. Todellisuutta voidaan vähitellen muuttaa muuttamalla tapaa, jolla puhumme siitä.

KUNNIOITTAVA KOHTAAMINEN

5–9 kielet, terveystieto, ympäristöoppi, yhteiskuntaoppi

Kaikilla ihmisillä on oikeus tulla nähdyksi ja kuulluksi ilman pelkoa leimaamisesta tai lan-nistamisesta. Oppilaat voivat koulun arjessa huomioida toisia oppilaita ystävällisillä eleillä, sanoilla ja ilmeillä. Tällä tavoin he voivat viestiä, että kaikki ovat tervetulleita mukaan poruk-kaan. Ystävälliset eleet ja hyvät teot levittävät hyvää mieltä. Ne tuovat hyvää mieltä niin teon kohteelle kuin niille, jotka huomaavat ystävällisen teon. Samalla tavalla ikävät ja syrjivät teot vaikuttavat syrjinnän kohteeseen ja sitä näkeviin.

Ryhmä vaikuttaa yksilön käyttäytymiseen. Jokaisella on tarve tulla hyväksytyksi ja kuulua jouk-koon. Turvallisessa ryhmässä jokainen voi tuntea itsensä arvostetuksi. Lisäksi turvallisessa ryh-mässä uskaltaa osallistua, yrittää ja joskus erehtyäkin ilman, että tarvitsee pelätä tulevansa nolatuksi. Jokainen voi vaikuttaa siihen, että kaikki pääsevät mukaan ryhmään.

Tämä tehtävä on muokattu Mannerheimin lastensuojeluliiton tehtävästä Kunnioittava kohtaaminen. **Man-nerheimin Lastensuojeluliitto ry** (MLL) on kansalaisjärjestö, joka edistää lasten, nuorten ja lapsiper-heiden hyvinvointia Suomessa. Lisää esimerkiksi yhdenvertaisuutta edistäviä tehtäviä löytyy osoitteesta <https://www.mll.fi/ammattilaisille/kouluille-ja-oppilaitoksille/tukioppilastoiminta/tehtavakortit/>.

Rasisimia ja syrjintää

Vuoden 2019 kouluterveyskyselyyn tuloksista ilmeni, että jopa 15 % Suomen 8.–9.-luokkalaisista ei kokenut olevansa osa luokkayhteisöä. Lisäksi nuorista 9 % kertoi, ettei heillä ollut yhtään läheistä ystävää, ja 25 % koki tulevansa kiusatuiksi. Fyysistä häirintää tai väkivaltaa oli kokenut 20 % pojista ja 14 % tytöistä. Tuomas Zacheuksen ynnä muiden tutkimuksen mukaan yhdeksäsluokkalaisista neljäsosa kertoi tulleensa häirityiksi tai syrjityiksi koulussa, ja kymmenen prosenttia vapaa-ajalla. Lisäksi lähes puolet tutkimukseen osallistuneista nuorista koki, että syrjintä on Suomessa yleistä.

On tärkeää, että rasismista ja sen seurauksista puhutaan kouluissa rehellisesti ja avoimesti. Rasismia ei kuulu vähätellä eikä piilotella. Samalla myyttiä stereotyyppisestä suomalaisuudesta on hyvä rikkoa.

Tuomas Zacheus, Mira Kalalahti, Janne Varjo, Minna Saarinen, Markku Jahnukainen, Marja-Liisa Mäkelä & Joel Kivirauma (2019). Discrimination, Harassment and Racism in Finnish Lower Secondary Schools. *Nordic Journal of Migration Research*, 9(1).

Tehtävään menee noin 30 minuuttia.

1. Oppilaat asettuvat istumaan tuoleille, jotka muodostavat ympyrän. Tuoleja on yksi vähemmän kuin osallistujia, ja yksi osallistuja jää seisomaan ympyrän keskelle. Opettaja sanoo väittämän kerrallaan. Ne oppilaat, joilla on väitteen mukaisia kokemuksia, vaihtavat paikkoja, ja keskellä olijalla yrittää päästä istumaan tuolille. Kaikkia väittämiä ei välttämättä tarvitse lukea, vaan opettaja voi valita niistä juuri omalle ryhmälleen sopivimmat.

Vaihda paikkaa,

jos toisen hymy tai ystävällinen katse on joskus tuonut sinulle hyvää mieltä.

jos olet joskus mennyt juttelemaan henkilölle, joka on ollut yksinäisen oloinen.

jos olet joskus joko huomaamattasi tai tahallasi pahoittanut toisen mielen.

jos olet viimeisen viikon aikana sanonut jotain ystävällistä toiselle.

jos olet nähnyt, että joku kaverisi tai tuttavasi on kommentoinut toiselle kannustavasti sosiaalisessa mediassa.

jos olet joskus sosiaalisessa mediassa puuttunut loukkaavaan keskusteluketjuun, esimerkiksi ilmoittanut siitä ylläpitäjälle tai sanonut ketjussa, että mielestäsi keskustelu ei ole asiallista.

jos olet joskus lähettänyt rohkaisevan viestin henkilölle, jota on mielestäsi kohdeltu loukkaavasti.

jos olet tänään nähnyt, että joku on toiminut ystävällisesti tai auttavaisesti toista kohtaan.

jos olet tänään hymyillyt jollekin toiselle.

jos olet huomannut, että joku on jätetty ryhmän ulkopuolelle ja olet pyrkinyt saamaan hänet mukaan ryhmään.

jos olet joskus uskaltanut puolustaa kiusattua tai syrjittyä.

jos olet joskus huomannut, että ennakkoluulot ovat saaneet jonkun käyttäytymään epäystävällisesti jotain toista kohtaan.

jos olet nähnyt, miten joku toinen on onnistuneesti puolustanut kiusattua tai syrjittyä.

jos ajattelet, että voisit tänään tehdä jonkin pienen hyvän teon toiselle.

2. Seuraavaksi oppilaiden kanssa keskustellaan yhdessä toiset huomioivasta tai toisia syrjivästä käytöksestä ja siitä, miltä se tuntuu. Apuna voi käyttää seuraavia kysymyksiä:
- Miltä tuntuu olla sellaisten henkilöiden lähellä, jotka toimivat reilusti ja pyrkivät ottamaan toiset huomioon?
 - Miltä tuntuu olla sellaisten henkilöiden lähellä, jotka syrjivät tai pilkkaavat muita?
 - Millaiset asiat ja teot luovat myönteistä ilmapiiriä?
 - Miten itse olet joskus kannustanut muita tai luonut hyvää ilmapiiriä?
 - Jos olet puolustanut kiusattua tai syrjittyä, miten olet sen tehnyt ja saiko muilta tukea?
 - Rasismi on sitä, että pidetään jotain toista ihmisryhmää huonompana kuin toista ihmisryhmää. Syynä sille, että pidetään jotain ryhmää huonompana, voi olla etninen tausta, ihonväri, kansalaisuus, kulttuuri, äidinkieli tai uskonto. Missä rasismia voi kohdata?
 - Miten rasismi eroaa kiusaamisesta?
 - Mitä vaikutuksia rasismilla voi olla yksilön tai yhteiskunnan tasolla?
 - Miten rasistiseen tekoon voi puuttua?

Ystävälliset eleet ja hyvät teot levittävät hyvää mieltä. Ne tuovat hyvää mieltä niin teon kohteelle kuin niille, jotka huomaavat ystävällisen teon. Samalla tavalla ikävät ja syrjivät teot vaikuttavat syrjinnän kohteeseen ja sitä näkeviin.

Hyvän mielen teoista syntyy myönteistä ilmapiiriä. Hyvää voi aina lisätä ympärilleen. Hyvän lisääminen on helpompaa kuin pahan poistaminen.

MINÄ KIELENKÄYTTÄJÄNÄ

1–9 kielet, yhteiskuntaoppi

Tehtävät pohjautuvat osittain Roma Chumak-Horbatschin (2012) kirjaan Linguistically appropriate practice. A guide for working with young immigrant children. University of Toronto Press.

Tehtävien tavoitteena on, että oppilas tiedostuu kielenkäytöstään suhteessa itseensä ja muihin ja ymmärtää kielen merkityksen osana omaa identiteettiään. Lisäksi tehtävä herkistää oppilaat havainnoimaan ympäröivää kielimaisemaansa. Kielikello-osassa oppilas miettii omaa kielenkäyttöään eri kellonaikoina ja Kieliyhteisöni-osassa eri ihmisten kanssa. Lisäksi Luokan kieliä -osassa tehdään näkyväksi luokassa osattujen kielten moninaisuus.

Huom! On tärkeää, että kaikkia kieliä ja kaiken tasoisia kielitaitoja pidetään tehtävässä tärkeinä.

Tehtävän tekemiseen menee 60–90 minuuttia. Tehtävää varten tarvitaan paperia ja värikyniä, vesivärit tai muuta askartelumateriaalia. Tehtävät voidaan tehdä joko kokonaisuutena tai yksittäin.

1. TILASTO LUOKAN KIELISTÄ

Tehtävän aluksi tehdään kartoitus, josta käy ilmi, mitä kieliä luokan oppilaat osaavat. Vähäisenkin kielitaito riittää. Kartoitustaulukossa on kolme saraketta: kielet, puhujien määrä ja puhujien nimet. Luokan yhteinen taulukko kootaan opettajan johdolla. Taulukon valmistuttua sitä tarkastellaan yhdessä.

Esimerkki tehtävän taulukosta:

kieli	puhujien määrä	puhujien nimet
suomi	12	Agnes, Paju, opettaja Lin, Amira, Leo, Tuisku, Shan, Sabira, Johara, Karim, Sadri, Nova
mandariini	3	opettaja Lin, Tuisku, Shan
farsi	3	Karim, Sadri, Nova
urdu	2	Sabira, Johara
ruotsi	9	Agnes, opettaja Lin, Paju, Amira, Leo, Tuisku, Shan, Sabira

2. KIELIKELLO: Oppilaat piirtävät tyhjän kellotaulun, johon he voivat kirjoittaa päivän aikana käyttämiään kieliä. Oppilaita kannattaa ohjeistaa piirtämään tarpeeksi iso kello, jotta he mahtuvat kirjoittamaan 12 tunnin kellotauluun 24 tunnin asiat. Oppilaille voidaan heijastaa seuraavat ohjeet.

a. Piirrä iso kellotaulu.

b. Pohdi:

- Mitä kieliä kuulet, luet, näet tai puhut ja millä kielillä ajattelet vuorokauden aikana?
- Mihin aikaan käytät näitä kieliä?
- Kirjoita ne kielet, joita käytät, kellon eri aikojen kohdalle.
- Voit myös piirtää kellon ja kellon ympärille kuvia, jos haluat.

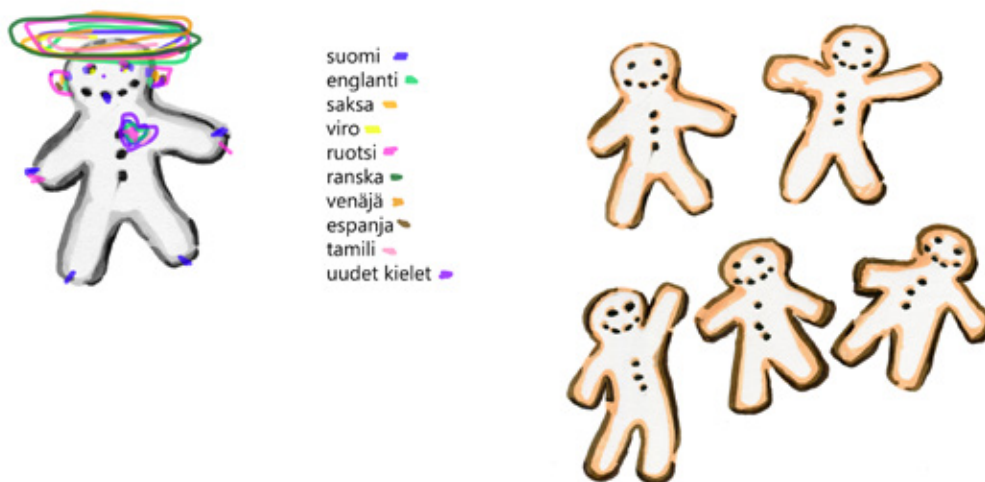

3. KIELIYHTEISÖNI: Oppilaita ohjeistetaan piirtämään tai kirjoittamaan itselle tärkeitä ihmisiä, esimerkiksi perheenjäseniä, sukulaisia, luokkakavereita ja ystäviä. Sen jälkeen oppilaat valitsevat värikoodit eri kielille, joita he puhuvat eri ihmisten kanssa, ja värittävät tai kirjoittavat ihmisten kohdalle, mitä kieliä he käyttävät heidän kanssaan.

Huom! Jos oppilas puhuu tuttujensa kanssa ainoastaan yhtä kieltä, häntä voidaan ohjeistaa miettimään, puhuuko hän aikuiselle samalla tavalla kuin kavereilleen. Puhuuko hän esimerkiksi vanhemmille ihmisille yleiskieltä ja kavereilleen puhekieltä?

Oppilaalle voidaan heijastaa seuraavat ohjeet:

- a. Piirrä itsellesi tärkeitä ihmisiä tai kirjoita heidän nimiään.
- b. Valitse sen jälkeen värejä kielille, joita puhut näiden itsellesi tärkeiden ihmisten kanssa. Väritä tai kirjoita ihmisen kohdalle eri väreillä, mitä kieliä käytät heidän kanssaan.

4. Valmiit työt esitellään muulle luokalle, jotta voidaan yhdessä ihastella luokan kielitaitoa. Töistä voidaan keskustella esimerkiksi seuraavien apukysymysten avulla:
- Mitä kieliä käytät, näet tai kuulet arjessasi?
 - Missä ja milloin käytät, näet tai kuulet näitä kieliä?
 - Kuinka tärkeitä eri kielet ovat sinulle?

KIELITAITO KAUTTA AIKAIN

7–9 kielet, terveystieto, ympäristöoppi, yhteiskuntaoppi

Tehtävän alkuperäinen versio on peräisin Turun museokeskuksen kouluille tekemästä tehtäväpaketista Kurkistus 1600-lukuun.

Tehtävän tavoitteena on herättää keskustelua eri kielistä ja niiden merkityksestä työelämässä ennen ja nykyään. Kielten osaamista lähestytään tässä tehtävässä työelämän kautta, koska kielitaitovaatimukset vaihtelevat tilanteesta ja työtehtävistä riippuen. Vaikka englannin kielellä on vahva asema maailman kielten joukossa, on monia tilanteita, joissa englannin osaaminen ei riitä. Kieliin kohdistuu usein asenteita, jotka asettavat kielet keskinäiseen arvojärjestykseen, jolla voi olla hyvin kielteisiä vaikutuksia ihmisen identiteettiin. Oppilaat eivät välttämättä näe kaikkea kielitaitoaan arvokkaana. Jotta voidaan tukea kaikkien oppilaiden positiivista kieli-identiteetin rakentumista, on tärkeää, että koulussa tuodaan esiin, että kaikki kielet ovat tarpeellisia ja yhtä arvokkaita..

Tehtävän tekemiseen menee noin 30 minuuttia.

Tehtävä sijoittuu osin keskiajan Turkuun, mutta kaupunkia ja ammatteja voi myös suhteuttaa oppilaiden omaan ympäristöön sopivammaksi niin halutessaan.

1. Oppilaille jaetaan oheinen tehtävämoniste, jossa oppilaat miettivät eri ammateissa eri aikoina tarvittavaa kielitaitoa. Ammattinimikkeet on hyvä tarvittaessa käydä aluksi ryhmän kanssa läpi, mikäli ne eivät ole ennestään tuttuja. Tehtävä on kuvattu tarkemmin oppilaan tehtävämonisteessa.
2. Tehtävämonisteen tekemisen jälkeen ammateista ja riittävän kielitaidon kysymyksistä voidaan vielä keskustella yhdessä. Apuna voi käyttää seuraavia kysymyksiä:
 - Miksi joitakin kieliä tarvittiin ennen mutta ei nyt? Entä miksi nyt mutta ei ennen?
 - Missä tilanteissa tarvitaan laajaa kielitaitoa?
 - Miksi kaikki kielet ovat tärkeitä?
 - Riittääkö, että jotain kieltä ymmärtää, vai pitääkö sitä osata myös puhua? Täytyykö kieltä osata puhua "täydellisesti" vai riittääkö, jos osaa muutamia ilmaisuja? Miksi tai miksi ei?
 - Miten muuten voi viestiä kuin sanallisesti?

KIELITAITO KAUTTA AIKAIN

1. Kysy viideltä luokkakaveriltasi, mitä kieliä he osaavat. Vähäinenkin kielitaito lasketaan!

luokkakaverin nimi:	kielet, joita hän osaa:

2. 1600-luvulla Turku oli Ruotsin kuudenneksi suurin ja Suomen alueen suurin kaupunki. Turun väkiluku oli 1650-luvulla noin 5000. Kaupungin asukkaat tulivat eri taustoista, ja heillä oli sukujuuria muun muassa Ruotsissa, Saksassa, Skotlannissa ja Hollannissa. Osa oli muuttanut kaupunkiin kauppiaksi, ja joidenkin oli pitänyt muuttaa pois kotimaastaan erilaisten vainojen takia. Ruotsia ja suomea puhuttiin yleisesti, mutta kauppaa käytiin lähinnä saksan kielellä. Latina oli keskeinen hallinnon ja uskonnon kieli.

Kuvittele, että olet 1650-luvun Turussa seuraavissa ammateissa. Mitä kieliä sinun on osattava menestyäksesi ammatissasi? Kirjoita kielet taulukkoon ammattien viereen.

ammatti:	kielet, joita olisi osattava:
kauppias	
pappi	
piika	
laivuri	
majatalon pitäjä	

3. Ammatit muuttuvat koko ajan. Tulevaisuuden ammateista meillä ei ole vielä tietoa. Kuvittele, että olet nyky-Suomessa seuraavissa ammateissa. Mitä kieliä sinun on osattava menestyäksesi ammatissasi? Kirjoita kielet taulukkoon ammattien viereen.

ammatti:	kielet, joita olisi osattava:
lipunmyyjä Muumimaailmassa	
opettaja	
insinööri	
Lähi-idän uutistoimittaja	
markkinointipäällikkö	
vanhainkodin työntekijä	
työvoimatoimiston asiakaspalvelija	

4. Pohdi yhdessä parin kanssa, millaisesta kielitaidosta tai osaamisesta on hyötyä seuraavissa tilanteissa:
- Olet isossa, kansainvälisessä yrityksessä töissä. Yritys on aloittamassa kaupankäyntiä Kiinassa. Sinä olet vastuussa sopimusten tekemisestä. Omassa yrityksessäsi ja yhteistyöyrityksessä osataan molemmissa englantia. Millaista kulttuuriin ja kieleen liittyvää tietämystä ja ymmärrystä kuitenkin tarvitaan, jotta sopimus saadaan tehtyä?
 - Olet töissä vanhainkodissa. Asukkaina on paljon vanhuksia, joilla on dementia, eli heidän muistinsa ei toimi hyvin. Osa heistä on myös unohtanut suomen kielen, jota he ovat oppineet aikuisiällä Suomessa. Suuri osa heistä puhuu venäjää, mutta jotkut eivät enää puhu ollenkaan.
 - Olet ajamassa moottoripyörällä Kirkkonummelta Helsinkiin. Huomaat, että moottoripyörästäsi loppuu öljy. Ajat seuraavalle huoltoasemalle, mutta se on kiinni. Huoltoasemalla on autoilija, joka puhuu ainoastaan turkkia, jota sinä et osaa. Tarvitset hänen apuaan.
 - Olet lenkillä kaverisi kanssa. Viereenne pysähtyy auto, jonka kuljettaja kysyy ikkunas-
ta: "iorton?" Kun sanotte, ettette ymmärrä, hän toistaa: "iorton?" ja näyttää turhautuneelta.

SUKUPUOLET KONEKÄÄNTÄJÄN MUKAAN

7–9 kielet, yhteiskuntaoppi, oppilaanohjaus

Tehtävän tarkoituksena on tutustua ammattien ja jopa erilaisten tekemisten sukupuolittuneisuuteen ja tapaan, jolla se näkyy esimerkiksi internetin tiedonhaussa. Tehtävän tavoitteena on, että oppilas ymmärtää sukupuoliroolien vaikutuksen ammattien sukupuolittuneeseen jakautumiseen: on tärkeää tiedostaa perinteisten sukupuoliroolien ja muiden roolimallien vaikutuksesta ammatinvalintaan, jotta niitä voidaan purkaa ja tehdä valintoja omien kiinnostuksen kohteiden mukaan.

”Sairaanhoidajista 92,6 % on naisia ja 7,4 % miehiä. Miesten osuus on suurin (9,4 %) nuorten 25–34-vuotiaiden sairaanhoidajien ryhmässä ja pienin (5,2 %) yli 55-vuotiaiden ryhmässä. Sairaanhoidaja on suomalaisten työssä käyvien naisten kolmanneksi yleisin ammatti. (www.sairaanhoitajat.fi.)”

Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2019 rakennusosalalla työskentelevistä noin 90 % oli miehiä, kun vastaavasti terveys- ja sosiaalipalveluissa miehiä oli vain noin 15 %. Koulutuksen alalla naisia oli noin 70 % ja informaatio- ja viestintäalalla vain noin 30 %. Niin sanotuissa tasa-ammateissa, joissa työntekijöistä 40–60 % on miehiä tai naisia, työskenteli Suomessa vuonna 2019 Tilastokeskuksen mukaan 8,9 % palkansaajista. Tämä prosenttiosuus on laskenut viime vuosina. Suomen väestötietojärjestelmässä sukupuolittieto ei kuitenkaan tuo esiin sukupuolten moninaisuutta, sillä sukupuolittiedoksi merkitään joko nainen tai mies.

Lähteet:

Miina Keski-Petäjä: Tilastoja naisista, miehistä ja heteropareista? – Miksi moninaisuus jää virallisissa tilastoissa usein piiloon (26.6.2019). Tilastokeskus.

Työvoimatutkimus, Tilastokeskus (17.4.2020). <https://www.stat.fi/tup/ta-saarvo/tyoelama/index.html#segregaatio>.

Tehtävän tekemiseen menee noin 30 minuuttia. Tehtävä voidaan tehdä yhdessä luokan kanssa, tai oppilaat voivat tehdä harjoituksen ryhmissä tai pareittain.

1. Oppilaille tulostetaan oheinen tehtävämoniste.
2. Oppilaat ohjeistetaan kirjoittamaan hakukoneen kääntäjään suomeksi esimerkiksi "hän on lääkäri", "hän on sairaanhoitaja" ja "hän on opettaja" tai "hän hymyilee", "hän hoitaa" tai "hän urheilee". Käännöskieleksi valitaan aluksi ruotsi ja sitten jokin muu kieli, jossa hän-pronominilla ilmaistaan sukupuolta, esimerkiksi ranska (maskuliini il / feminiini elle) tai italia (maskuliini lui / feminiini lei).

Huom! Englannin kääntämisessä tätä ilmiötä on jo konekääntäjissä alettu korjata, ja siksi vaihtoehtoja englanniksi käännettäessä tarjotaan usein kaksi, sekä feminiininen että maskuliininen pronomini.

3. Oppilaan tehtävänä on tarkastella, ehdottaako kääntäjä esimerkiksi ruotsiksi *han-* vai *hon-*pronominia. Havainnot kirjoitetaan taulukkoon.
4. Lopuksi pohditaan yhdessä, miten ja miksi kääntäjä sukupuolittaa ammatteja, harrastajia ja muita tekijöitä. Huomioitavaa on, että tekoäly voi myös muuttaa pronomineja ajan kuluessa sen perusteella, minkälaista dataa se käyttää. Pohdinnassa voidaan käyttää apuna seuraavia kysymyksiä:

- Millaisissa ammateissa oli miestä kuvaava pronomini? Entä naista?
- Minkälainen tekeminen on kääntäjän mukaan naisten tekemistä? Entä miesten?
- Onko eri kielten välillä eroja siinä, kumman sukupuolen pronomineja kääntäjä tarjoaa?
- Miksi kääntäjä ehdottaa joillekin tietyille ammateille tai tekemiselle tietyn sukupuolen?
- Ovatko jotkin ammatit perustellusti vain naisten tai miesten ammatteja? Miksi tai miksi ei?
- Minkälaista kuvaa ammattien sukupuolijakaumat antavat sukupuolien moninaisuudesta? Miksi esimerkiksi muunsukupuoliset ja intersukupuoliset eivät näy sukupuolijakaumassa?
- Mikä hakutuloksissa oli yllättävää?

SUKUPUOLET KONEKÄÄNTÄJÄN MUKAAN

1. Kirjoita hakukoneen kääntäjään taulukossa olevat virkkeet suomeksi, esimerkiksi "hän on lääkäri", "hän on sairaanhoitaja" ja "hän on opettaja" tai "hän hymyilee", "hän hoitaa" tai "hän urheilee". Keksi myös muutama ammatti ja verbi lisää, ja täytä ne taulukoihin.
2. Valitse käännöskieleksi aluksi ruotsi ja sitten jokin muu kieli, jossa hän-pronominilla ilmaistaan sukupuolta. Tällaisia ovat esimerkiksi ranska (maskuliini *il* / feminiini *elle*) tai italia (maskuliini *lui* / feminiini *lei*).

HUOM! Englanniksi käännettäessä konekääntäjä tarjoaa usein kaksi vaihtoehtoa, sekä feminiinisen että maskuliinisen pronominin.

	ruotsi	muu kieli	muu kieli
Hän on...	<i>han vai hon</i>		
lääkäri			
opettaja			
sairanhoitaja			
ompelija			
kokki			
johtaja			
urheilija			
tutkija			
kampaaja			
kosmetologi			
malli			

	ruotsi	muu kieli	muu kieli
Hän...	<i>han vai hon</i>		
urheilee			
hoitaa			
hymyilee			
kampaa			
syöttää			
tekee			
valittaa			
kiillottaa			
näyttelee			
poseeraa			
huutaa			

SANOJEN SUKUPUOLITTUNEISUUS

5–9 kielet, yhteiskuntaoppi, oppilaanohjaus

Tehtävän tavoitteena on tehdä näkyväksi kielen sukupuolittuneisuus, joka osaltaan vahvistaa käsitystä sukupuolten eriarvoisuudesta ja kaksijakoisuudesta yhteiskunnassa. Tehtävä auttaa tiedostamaan tavan, jolla kielen avulla rakennetaan todellisuutta ja siten myös vaikutetaan yksilön identiteettiin.

Useissa kielissä mies-sana on viitannut aiemmin ihmiseen. Ruotsissa ja saksassa käytetään lauseessa esimerkiksi man / Mann -sanoja ilmaisemaan, että jotain tapahtuu yleisesti. Suomen kielessä tämä mies-sanon painottuminen näkyy sanonnoissa.

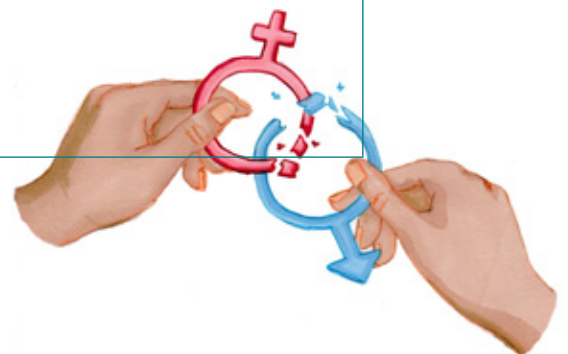
Tehtävän tekemiseen menee noin 45 minuuttia.

1. Oppilaille monistetaan oheinen tehtävämoniste.
2. Tehtävän kysymyksiä voidaan pohtia joko yhdessä tai antaa oppilaiden pohtia kysymyksiä yhdessä parin kanssa/ryhmissä.
3. Lopuksi tehtävä on hyvä purkaa yhdessä ja keskustella tehtävän herättämistä ajatuksista vielä yhteisesti. Apuna voi käyttää seuraavia kysymyksiä:
 - Miksi sanonnoissa ei mainita muita sukupuolia kuin miehet tai naiset?
 - Miksi sanonnoissa miehiin yhdistetään usein myönteisempiä mielikuvia kuin naisiin?
 - Miksi sanonnoissa viitataan useammin miehiin kuin naisiin?
 - Miten kielellä vaikutetaan siihen, miten sukupuoliin suhtaudutaan?
 - Miten tällaiset sanonnat voivat vaikuttaa siihen, kuinka hyväksytyiksi ihmiset tuntevat itsensä ja millaisia valintoja he tekevät? Miltä tuntuu, jos ei itse muistuta sanonnan luomaa mielikuvaa omasta sukupuolestaan?
 - Miten erilaisten sukupuoleen liittyvien ammattinimikkeiden käyttö saattaa vaikuttaa nuoreen, joka pohtii, mikä hänestä voisi tulla isona?
 - Mitä meistä jokainen voisi tehdä, jotta tapa, jolla sukupuolista puhutaan, voisi muuttua?

SANOJEN SUKUPUOLITTUNEISUUS

1. Tutki seuraavia virkkeitä. Mitä ne tarkoittavat? Missä yhteydessä joku voisi sanoa näin? Kirjoita vastaukset taulukkoon.

VIRKE	MITÄ VIRKE TARKOITTAÄ?	MISSÄ YHTEYDESSÄ JOKU VOISI SANOA NÄIN?
Hän oli mies paikallaan!		
Hän kesti kivun kuin mies.		
Hän teki oikein miehen työn!		
Hän oli sanansa mittainen mies.		
Tällaista ei ole tapahtunut miesmuistiin.		
Onko sinussa miestä tähän?		

Se oli miehen puhetta!		
Tuo nyt on sellaista akkojen hömpötystä!		
Hän tappelee kuin tyttö!		

2. Millaisia ominaisuuksia mieheen näiden esimerkkien perusteella liitetään? Entä naiseen?

3. Valitse viisi virkettä ja yritä kirjoittaa ne toisella tavalla ilman sukupuoleen liittyvää sanaa.

4. Tutki seuraavia virkkeitä. Mitä ne tarkoittavat? Kirjoita taulukkoon. Mieti lisäksi, missä kohtaa virkettä on viittaus sukupuoleen ja alleviivaa virkkeestä sukupuolta tarkoittava sana.

VIRKE	MITÄ VIRKE TARKOITTAÄ?
Hän eli herroiksi.	
He veljeilivät kaikki päivät.	
Hän nauroi partaansa.	
Älä nyt ole tuollainen neiti!	
Hän on meille todella ihana äitihahmo!	
Veli, mä vannon!	
Siellä oli äijämeininki.	
Kertaus on opintojen äiti.	

5. Tutki seuraavia ammatteja. Miksi niissä on viittaus sukupuoleen? Keksitkö samaa tarkoittavan sanan, jossa sukupuolta ei mainittaisi? Kirjoita ammatin viereen.

A. lakimies _____

B. talonmies _____

C. tiedemies _____

D. palomies _____

E. sähkömies _____

F. esimies _____

G. merimies _____

H. lentoemäntä _____

I. naispappi _____

J. kotiäiti _____

AMMATIT KUVAHAUN MUKAAN

5–9 oppilaanohjaus, yhteiskuntaoppi

Ammatit kuvahaun mukaan -tehtävässä oppilaita pyydetään hakemaan verkosta kuvia erilaisista ammateista. Kuvahaun jälkeen tarkastellaan, millaisia stereotyyppisiä ja sukupuolittuneita käsityksiä esimerkiksi eri ammatinharjoittajiin tai harrastajiin liittyy. Tehtävän tavoite on ohjata huomaamaan ja kyseenalaistamaan mielikuvia ja rooleja, joita meille yhteiskunnassamme tiedostamattamme asetetaan. Tehtävän jälkeen pohditaan esimerkiksi sukupuolten tasa-arvo-ongelmia ammatinvalinnoissa sekä keinoja niihin puuttumiseen.

Tehtävän tekemiseen menee noin 45 minuuttia.

1. Oppilaille monistetaan oheinen tehtäväsivu.
2. Oppilaista muodostetaan parit. Oppilaat tekevät verkossa kuvahakuja tehtävän ohjeen mukaisesti. Kuvahakuja arvioidaan vastaamalla tehtävämonisteen kysymyksiin.
3. Lopuksi järjestetään luokan yhteinen gallup, jossa katsotaan, kuinka yhteneviä hakutulokset luokan kesken ovat. Opettaja voi keskustella oppilaiden kanssa esimerkiksi seuraavista kysymyksistä.
 - Miksi jotkut ammatit mielletään miehiseksi tai naiselliseksi?
 - Miksi jostain ammatista saattaa tulla kuvahaulla tietyn ikäinen tai näköinen henkilö?
 - Mitä muita sellaisia ammatteja tiedät, jotka joidenkin ihmisten mielestä ovat selkeästi miesten tai naisten ammatteja? Miksi jotkut ihmiset ajattelevat näin olevan?
 - Mitkä harrastukset ovat samalla tavoin sukupuoliväritettyjä?
 - Keitä sellaisia yhteiskunnallisia tai lähipiirisi henkilöitä tiedät, jotka ovat todella taitavia ammatissaan tai harrastuksessaan ja rikkovat sukupuolirooleja?
 - Miksi on ongelmallista, että jotkin ammatit tai harrastukset ovat sukupuoliväritettyjä?
 - Mitä koulu tai harrastusten järjestäjät voisivat tehdä toisin, jotta kaikkiin harrastuksiin tultaisiin sukupuolesta riippumatta?

AMMATIT KUVAHAUN MUKAAN

1. Etsi internetin kuvahausta taulukossa lukevat ammatit. Tarkastele kuvahaun kahdeksaa ensimmäistä riviä. Merkitse rasti ruutuun aina silloin, jos kysymys pitää enimmäkseen paikkansa.

	sairaanhoitaja	jalkapalloilija	opettaja	firman johtaja
Onko henkilöllä pitkät hiukset?				
Onko henkilöllä hame tai mekko?				
Onko henkilöllä viikset tai parta?				
Onko henkilö sukupuolineutraali?				
Onko henkilö nainen?				
Onko henkilöllä vaalea iho?				
Onko henkilö rikas?				
Onko henkilö ystävällinen?				
Onko henkilö nuori?				

2. Kokeile hakea eri kielillä. Muuttuuko tulos, jos käänät ammatit esimerkiksi englanniksi?

VIRTUAALIGRAFFITEJA KOULUN SEINILLÄ

5–9 kuvataide, yhteiskuntaoppi

Tehtävässä sijoitetaan kouluympäristöön valokuvan ja lisätyn todellisuuden keinoin moninaisia identiteettejä tukevia ohjetekstejä tai virtuaalisia graffiteja. Tavoitteena on huomata yhteiskunnan näkyviä ja näkymättömiä ennakkoasenteita ja stereotypioita sekä keksiä keinoja, joilla niihin voidaan vaikuttaa. Samalla kiinnitetään huomiota siihen, miten kouluympäristössä pitäisi näkyvästi hyväksyä monenlaiset identiteetit, jotta koulu on turvallinen paikka kaikentilaisille oppilaille.

Tehtävän tekemiseen menee noin 90 minuuttia. Tehtävään tarvitaan tabletti tms. laite, jolla voi ottaa ja editoida valokuvia.

1. Keskustellaan yhdessä, mitä yhdenvertaisuus ja oikeudenmukaisuus yhteiskunnassa tarkoittavat, ja miten yhteiskunnassa identiteetteihin liittyvät ennakkoluulot ja asenteet saattavat vaikuttaa ihmisten elämään. Apuna voidaan käyttää esimerkiksi seuraavia kysymyksiä:
 - Mitä koulussa ei voi tehdä, jos on tyttö/poika/muunsukupuolinen?
 - Mitä koulussa ei voi tehdä, jos on 7-vuotias?
 - Mitä hankaluuksia koulussa voi tulla vastaan, jos ei puhu suomea äidinkielenään?
 - Miten koulussa otetaan huomioon perheiden erilaiset taloudelliset tilanteet?
 - Miten eri kulttuuriperinteet (esimerkiksi erilaiset juhlat) huomioidaan koulussa?
 - Miten koulussa huomioidaan, että kaikilla oppilailla on tasavertainen mahdollisuus opiskella riippumatta kyvyistä tai esimerkiksi fyysisistä rajoitteista?
2. Oppilaista muodostetaan 3–5 hengen ryhmät ja jokainen ryhmä saa yhden aiheen. Aiheita ovat ikä, sukupuoli, kieli, asuinpaikka ja kyvyt.
3. Oppilaiden tehtävänä on keksiä omasta aiheestaan iskulause, ohje tai mietelause, jonka tarkoitus on edistää yhdenvertaisuutta ja oikeudenmukaisuutta yhteiskunnassa. Sen jälkeen oppilaat pohtivat, mihin kouluympäristön tilaan, asiaan tai esineeseen heidän keksimänsä lause sopisi. Esimerkiksi sukupuoli-identiteettiä pohtivan ryhmän lause *Tämä tila on kaikille ihmisille!* voisi sopia vessan oveen.
4. Kukin ryhmä tarvitsee laitteen, jolla he voivat ottaa valokuvia. Ryhmät käyvät ottamassa kuvan valitsemastaan koulun tilasta tai esineestä ja lisäävät keksimänsä tekstin kuvaan kuvankäsittelyohjelmassa.

5. Kuvia tarkastellaan luokassa yhteisesti, ja keskustellaan niiden herättämistä ajatuksista. Kuvat voidaan myös kerätä yhteiseen taidenäyttelyyn tai esimerkiksi sähköiselle alustalle. Yhteiskunnallisen vaikuttamisen kokemusta voidaan vahvistaa jakamalla kuvat koko kouluyhteisön ja jopa päättäjien nähtäväksi. Valokuvien pohjalta voidaan kirjoittaa myös mielipide- tai vaikkapa blogitekstejä, tehdä koosteita koulun some-profiileihin, tehdä videoita, trailereita tai pitää vaikuttavia puheita.

VALINNAT, VAIKUTUKSET JA ETUOIKEUDET

7–9 oppilaanohjaus, yhteiskuntaoppi

Tässä tehtävässä tarkastellaan sitä, miten ihmisen tekemät valinnat vaikuttavat sekä hänen omaan myös muiden elämään. Lisäksi pohditaan etuoikeuksia. Ihmiset ovat kautta aikojen tehneet erilaisia valintoja ja päätöksiä, joista monet vaikuttavat vielä nykyihmisenkin elämään. Esimerkiksi fossiilisten polttoaineiden käyttö, kulutustottumusten muutos ja ihmismäärän kasvu näkyvät yhteiskunnassamme nyt eri tavoin. Ihmisten mahdollisuudet vaikuttaa omaan elämäänsä riippuvat kuitenkin syntyperästä, asuinpaikasta, varallisuudesta, perhesuhteista ja sukupuolesta. Tämän tehtävän tavoitteena on havainnollistaa ihmisten tekemien valintojen merkityksiä ja mahdollisuuksia vaikuttaa sekä pohtia, miten valintojen mahdollisuudet muuttuvat ajan kuluessa.

Tehtävän tekemiseen menee noin 45 minuuttia.

1. Oppilaille monistetaan oheinen tehtävämoniste. Tehtävä on kuvattu tarkemmin oppilaan tehtävämonisteessa. Tehtävän henkilöhistoriat on kuvattu hyvin lyhyesti ja pintapuolisesti. Oppilaita voi ohjata etsimään lisätietoa ja laajempia näkökulmia syvällisemmän keskustelun tueksi.
2. Kun moniste on tehty, opettaja keskustelee oppilaiden kanssa vaikutusmahdollisuuksista ja etuoikeuksista. Oppilaita voi ohjata havaitsemaan ympäristössään olevia vaikutusmahdollisuuksia ja etuoikeuksia. Oppilaiden kanssa voidaan pohtia esimerkiksi sitä, miten Roska päivässä -kampanjaan osallistuminen voi vaikuttaa ympäristöön, miksi naiset tai tytöt saattavat pelätä pimeällä kulkiessaan enemmän kuin miehet ja pojat tai milloin piti- tus voi olla etuoikeus (ylähyllylle yltäminen) tai milloin siitä on haittaa (linja-autossa tai lentokoneessa istuminen). Oppilaiden kanssa voi myös pohtia, miten se, että ei tiedosta olevansa etuoikeutettu voi vaikuttaa toimintaamme. Emme esimerkiksi välttämättä tule ajatelleeksi, millä tavalla ihmisten erilaiset taustat vaikuttavat Suomessakin heidän opiskelumahdollisuuksiinsa. Keskustelun apuna voi käyttää seuraavia kysymyksiä:
 - Millaisia vaikutusmahdollisuuksia ihmisillä on?
 - Miten ihmisen ikä, sukupuoli, kansalaisuus tai sosiaalinen asema vaikuttavat hänen vaikutusmahdollisuuksiinsa? Miksi?
 - Millainen merkitys asuinympäristöllä on vaikutusmahdollisuuksiin? Miksi?
 - Millaisia etuoikeuksia eri ihmisillä voi olla?
 - Missä tilanteissa yhteiskunnan virallisen kielen osaaminen voi olla etuoikeus?
 - Missä tilanteessa jokin etuoikeus voi olla myös huono asia?
 - Millaisia vaikutusmahdollisuuksia joku saattaa saada "automaattisesti" vai pitääkö niiden saamiseksi aina tehdä jotain?
 - Miksi kaikki eivät aina huomaa tiettyjä etuoikeuksia ja eriarvoisuutta?

VALINNAT, VAIKUTUKSET JA ETUOIKEUDET

1. Ihminen tekee elämässään monta kertaa erilaisia valintoja, jotka vaikuttavat paitsi hänen omaan myös muiden elämään. Lue Minna Canthin, Nelson Mandelan, Greta Thunbergin ja Amin kuvaukset ja pohdi heidän valintojaan.
 - a. Minna Canth (1844–1897) edisti naisten oikeuksia Suomessa. Hän toi ajatuksia Euroopasta Suomeen ja vaikutti Suomessa paljon yleisiin mielipiteisiin.

Minna Canthin aikaan tyttöjen koulutusmahdollisuudet olivat hyvin pienet: silloin ajateltiin, että tytöt eivät kestä pitkiä koulupäiviä vaan sairastuvat helposti hermoheikkouteen. Minna Canth halusi kuitenkin opiskella itselleen ammatin. Opettajan opinnot jäivät kesken, kun hän meni naimisiin. Minna Canth kirjoitti sanomalehtiin naisten koulutuksesta ja oikeuksista. Tämä ei ollut tyypillistä naisten toimintaa hänen aikanaan. Myöhemmin hän toimi kauppiana ja pystyi hyvin elättämään itsensä ja seitsemän lastaan. Lisäksi hän pystyi ostamaan kirjoja ulkomailta.

Keskustele parisi tai ryhmäsi kanssa:

- Millaisia valintoja Minna Canth teki elämässään?
- Millaisia vaikutuksia Minna Canthin teoilla oli muiden elämään?
- Millä tavalla Minna Canth oli etuoikeutettu aikanaan?
- Millä tavalla Minna Canthin valinnat olivat omana aikanaan vallankumouksellisia? Mitä luulet, miksi kaikki muut naiset eivät tehneet samoja valintoja?
- Mitä luulet, millä tavalla Minna Canthiin ja hänen ajamaansa asiaan olisi suhtauduttu, jos hän olisi ollut mies?
- Millaisia oikeuksia naisilta puuttui Minna Canthin elinaikana?
- Suomessa naiset saivat vuonna 1906 äänioikeuden, eli he saivat alkaa äänestää vaaleissa. Suomi oli kolmas maa maailmassa, jossa naiset saivat täydet poliittiset oikeudet. Maailman ensimmäiset naiskansanedustajat valittiin Suomen eduskuntavaaleissa 1907.
 - Millä tavalla Suomi olisi maana erilainen, jos naiset eivät saisi päättää Suomen asioista lainkaan?
 - Millä tavalla Suomen hallitus olisi erilainen, jos siellä ei olisi naisia?

b. Nelson Mandela (1918–2013) oli poliitikko ja asianajaja, joka teki merkittävää rotuerottelun eli apartheidin vastaista työtä Etelä-Afrikassa.

Etelä-Afrikassa vallitsi apartheid-politiikka, jossa maan väestö jaettiin valkoisiin, mustiin, intialaisiin ja värillisiin. Tämän rotuerottelun tarkoituksena oli säilyttää valkoisten etuoikeutettu sosiaalinen ja taloudellinen asema ja ylipäätään pitää ”rodut” erillisinä esimerkiksi seka-avioliitot kieltämällä. On tärkeää huomata, ettei ihmisrotuja apartheid-politiikan periaatteista huolimatta kuitenkaan todellisuudessa ole olemassa.

Apartheid muun muassa kielsi afrikkalaisilta lakkoilun, sananvapauden ja liikkumisvapauden. Tästä huolimatta Mandela kannatti rotuerottelun vastustamista lakoilla ja kansalaistottelemattomuudella sekä kiersi Afrikassa kertomassa Etelä-Afrikan tilanteesta. Hänen puolueensa julistettiin terroristijärjestöksi, ja Mandela joutui lopulta elinkautiseen vankeuteen, koska jatkoi työtään puolueen ja sen ajamien asioiden hyväksi. Hän oli yksi 1900-luvun tunnetuimpia poliittisia vankeja. Mandela vapautettiin 27 vankilassa vietetyn vuoden jälkeen, ja hän jatkoi entisessä puolueessaan, kun se oli taas laillista. Mandela valittiin Etelä-Afrikan ensimmäisissä vapaissa demokraattisissa vaaleissa presidentiksi vuonna 1994, ja hänen johdolla apartheid lopulta purettiin Etelä-Afrikassa kokonaan. Hän sai Nobelin rauhanpalkinnon vuonna 1993 ja oli Etelä-Afrikan ensimmäinen musta presidentti.

Keskustele parisi tai ryhmäsi kanssa:

- Millaisia valintoja Nelson Mandela teki elämässään?
- Millaisia vaikutuksia Nelson Mandelan teoilla oli muiden elämään?
- Millä tavalla Nelson Mandela oli etuoikeutettu aikanaan?
- Millä tavalla Nelson Mandelan valinnat olivat omana aikanaan vallankumouksellisia? Mitä luulet, miksi kaikki muut eivät tehneet samoja valintoja?
- Mitä luulet, millä tavalla Nelson Mandelaan ja hänen ajamaansa asiaan olisi suhtauduttu, jos hän olisi ollut valkoihoinen?
- Millaisia oikeuksia Etelä-Afrikassa puuttui Mandelan elinaikana niiltä ihmisiltä, jotka eivät olleet ihonväritään valkoisia?
- Etelä-Afrikan apartheid-järjestelmä purettiin vuoteen 1994 mennessä. Vuonna 1994 pidettiin ensimmäiset vaalit, joihin saivat osallistua kaikki etniset ryhmät.
- Millä tavalla Etelä-Afrikka olisi maana erilainen, jos muut kuin valkoihoiset eivät saisi päättää sen asioista lainkaan?

c. Greta Thunberg on ruotsalainen ilmastoaktivisti. Hän on syntynyt vuonna 2003, ja hänellä on diagnosoitu Aspergerin oireyhtymä. Yhdeksänvuotiaana Thunberg lopetti lihan-syönnin ja ylimääräisten asioiden ostamisen, koska hän oli kiinnostunut ilmastonmuutoksesta. Vuonna 2015 Thunberg päätti, ettei lennä enää. Vuonna 2018 Thunberg perusti koululaisten kansainvälisen ilmastolakkoliikkeen. Thunberg sai aikaan maailmanlaajuisen koululakkojen kansalaisliikkeen.

Omalla toiminnallaan Thunberg näyttää mallia ilmastoystävällisestä toiminnasta. Hän on ollut koululakossa perjantaisin ja osoittanut silloin mieltään ilmaston puolesta. Lisäksi hän matkustaa kansainvälisiin ilmastokokouksiin junalla tai veneellä. Thunbergin perhe kasvattaa itse omat vihanneksensa ja tuottaa sähkönsä aurinkopaneeleilla.

Thunberg on vaatinut Ruotsia vähentämään hiilipäästöjä ja kansainvälisiä poliitikkoja kuuntelemaan ilmastonmuutosta tutkivia tutkijoita. Vuonna 2019 pidetyssä YK:n ilmastokokouksessa New Yorkissa Thunberg syytti maailman johtajia siitä, etteivät he ole tehneet tarpeeksi ilmastonmuutoksen suhteen.

Keskustele parisi tai ryhmäsi kanssa:

- Millaisia valintoja Greta Thunberg on tehnyt elämässään?
- Millaisia vaikutuksia Greta Thunbergin valinnoilla ja teoilla on ollut muiden elämään?
- Millä tavalla Greta Thunbergin valinnat ovat olleet vallankumouksellisia?
- Mitkä asiat Greta Thunbergissa itsessään ovat auttaneet hänen asiaansa?
- Mitä luulet, millaisilla perusteilla ihmiset ovat yrittäneet hiljentää Greta Thunbergia?
- Mitä ajattelet, suhtauduttaisiinko Greta Thunbergiin samalla tavalla, jos hän olisi esimerkiksi 50-vuotias?
- Millä tavalla maailma olisi erilainen, jos Greta Thunbergin ajama asia toteutuisi hänen toivomallaan tavalla?

d. 10-vuotias Ami haluaisi työskennellä tulevaisuudessa satelliitin korjaajana tai pelintekijänä. Nyt Ami asuu Suomessa ja on neljännellä luokalla. Ami harrastaa suunnistusta, kolmikerroksisten täytekekkujen leipomista ja tietokoneella pelaamista. Ami puhuu suomea, englantia ja tigrinjaa.

Keskustele parisi tai ryhmäsi kanssa:

- Missä maassa hän voisi työskennellä?
- Mitä kieliä hänen pitäisi osata?
- Millaisia taitoja hänen pitäisi oppia?
- Mitä hän voi tehdä jo nyt, jotta hänellä olisi tulevaisuuden ammatissa tarvittavia taitoja?
- Mitä asioita hänen kannattaisi opiskella?
- Millaisia valintoja Amin pitäisi elämässään tehdä, jotta hän voisi toteuttaa ainakin toisen toiveammateistaan?
- Miten Ami voi vaikuttaa valinnoillaan muiden ihmisten elämään?

2. Pohdi omia tulevaisuuden toiveitasi ja tähän mennessä tekemiäsi valintoja. Kirjoita:

a. Millaisilla erilaisilla valinnoilla olet itse vaikuttanut elämääsi ja sen tapahtumiin?

b. Millaisilla teoilla, valinnoilla tai päätöksillä olet joskus vaikuttanut muiden elämään?

c. Minkälaisia päätöksiä, valintoja tai ratkaisuja tekemällä voit muokata tulevaisuuttasi?

d. Miten voit vaikuttaa asioihin täysi-ikäisenä?

e. Miten voit omalla toiminnallasi vaikuttaa lähipiiriisi, ympäristöösi, yhteiskuntaan tai koko maailmaan?

f. Miten voit vaikuttaa asioihin yhdessä muiden kanssa?

g. Onko nykyään kaikilla samat vaikutusmahdollisuudet? Miksi tai miksi ei?

h. Etuoikeus tarkoittaa sellaista oikeutta ja mahdollisuutta, jollaista ei kaikilla ole. Millaisia yhteiskunnassa olevia etuoikeuksia tiedät?

MITÄ MEIDÄN KOULUSSA SYÖDÄÄN?

3–9 terveystieto, kotitalous, ympäristöoppi

Ruoka ei ole enää vaan ravintoa, vaan ihmiset rakentavat nykyään joskus jopa koko elämäntapansa ruokavalion ympärille. Ruokakulttuuri onkin tärkeä osa identiteettiä ja arvojen muodostumista, ja ruokaa koskevilla valinnoilla voidaan ilmaista omaa minuutta ja rakentaa sitä, miten muut minuuden näkevät. Lisäksi kouluruokailu on yhteinen tapahtuma, joka yhdistää kaikkia kouluyhteisön jäseniä taustasta riippumatta. Se missä, milloin, miten ja kenen kanssa ihminen syö vaikuttaa siihen, miten ihminen kokee kuuluvansa erilaisiin ryhmiin tai erottuvansa niistä. Tässä tehtävässä tutustutaan kouluruokaan, oppilaiden lempiruokiin koulun kontekstissa ja pohditaan ruokaan liittyviä valintoja. Tavoitteena on tutkia kouluruokakulttuurin moninaisuutta ja tapoja, joilla esimerkiksi etninen moninaisuus ja kestävän kehityksen periaatteet näkyvät myös ruokavalinnoissa. Lisäksi voidaan pohtia sitä, tulevatko kaikkien identiteetteihin liittyvät ruokakulttuurit edustetuiksi koulussa.

Tehtävän tekemiseen menee noin 45 minuuttia. Tehtävän tekemiseksi oppilailla tulee olla mahdollisuus etsiä tietoa internetistä.

1. Oppilaille jaetaan oheinen tehtävämoniste, ja he vastaavat tehtävän kysymyksiin.
2. Oppilaat keskustelevat aiheesta pareittain, pienryhmissä tai koko luokan kesken. Keskustelussa voidaan pohtia esimerkiksi:
 - Onko kouluruokina paljon oppilaiden kotikulttuurien perinteisiä herkkuja?
 - Miten kestävän kehityksen periaatteet näkyvät koulun ruokavalinnoissa? (Kestävän kehityksen periaatteiden mukaisista ruokavalinnoista saa lisää tietoa esimerkiksi WWF:n ruokaoppaasta.)
 - Miten tärkeiksi oppilaat kokevat ihmisten erilaiset ruokaan liittyvät valinnat?
 - Miten ihmiset voivat ilmaista itseään ruokavalinnoillaan?
 - Miten erilaisia tai samanlaisia eri viikkojen kouluruokalistat ovat?
 - Minkä maiden ruokakulttuureihin kuuluvia ruokia koulussa tarjotaan?
 - Tulevatko kaikkien oppilaiden edustamat ruokakulttuurit edustetuiksi koulussa?
 - Millä tavalla erilaiset ruokavaliot otetaan koulussa huomioon?
 - Otetaanko koulussa huomioon oppilaiden toiveita ruokien tarjonnassa?
 - Miten eri maiden kouluruokat eroavat toisistaan? Minkälaisia yhteiskunnallisia arvoja tai kulttuurisia tapoja kouluruoan valinnoissa mielestäsi näkyy?
 - Miksi Suomessa koulussa tarjotaan oppilaille ilmainen ruoka?
 - Minkälaisia ruokailuvälineitä olet käyttänyt?
 - Kuinka monella kielellä luokassanne osataan sanoa ”Hyvää ruokahalua!”?

MITÄ MEIDÄN KOULUSSA SYÖDÄÄN?

- a. Lempiruokani on: _____
- b. Lempiruokassani on _____ ja

- c. Lempiruokani koulussa on: _____

- d. Muita koulussa syötäviä ruokia ovat: _____

- e. Mitkä koulussa tarjottavat ruuat ovat lähiruokaa? _____

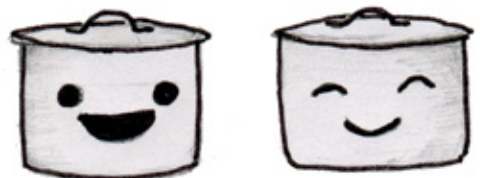
- f. Mistä koulussa syötävät ruokalajit ovat alunperin kotoisin? _____

- g. Lempiruokajuomani on: _____
- h. Erityistä juhlaruokaa koulussa on: _____

- i. Haluaisin lisätä koulun ruokalistalle: _____

- j. Ruokailuvälineinä meillä on: _____

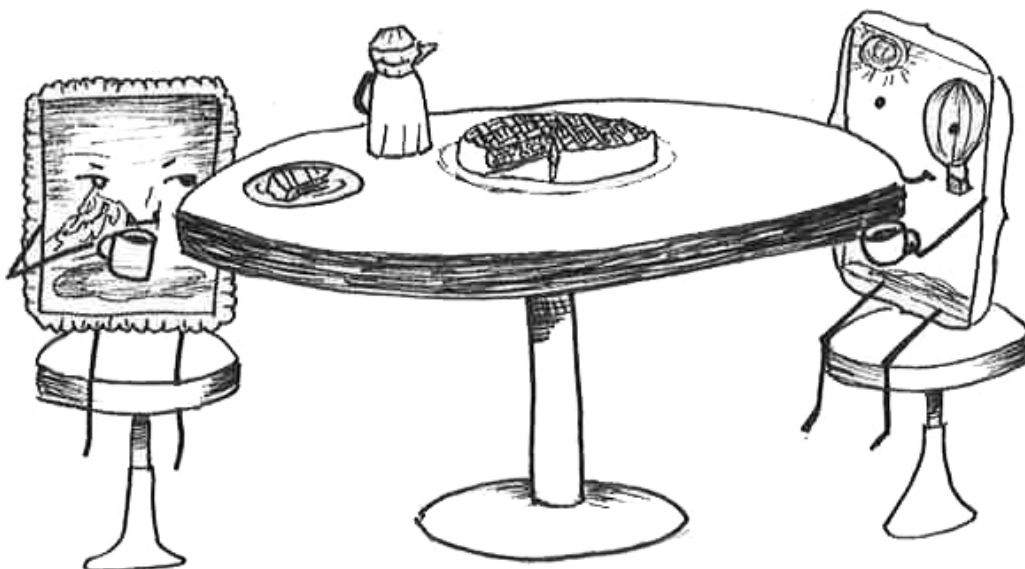
- k. Ruokailuun liittyviä sääntöjä koulussamme on: _____

l. Miten minä voin vaikuttaa kouluruokailun ympäristöystävällisyyteen ja kestäväan kehitykseen? _____

m. "Hyvää ruokahalua!" on eri kielillä: _____

n. Tutki internetistä, millaista kouluruokaa muissa maissa syödään: _____

OLETUKSISTA KOKONAISKUVAAN

1–9 kaikki oppiaineet

Tämän tehtävän alkuperäinen idea on sivustolta *Stories that Move: Toolbox against discrimination*, joka sisältää sähköisiä opetusmateriaaleja syrjinnän vastaiseen työhön. Materiaalin ovat kehittäneet eri aloja edustavat kasvatustieteen asiantuntijat seitsemästä eri maasta. Nettisivuilta löytyy paljon monipuolista materiaalia: <https://www.storiesthatmove.org/en/home/>

Tehtävän tarkoituksena on tehdä näkyväksi se, miten teemme oletuksia asioista hyvinkin pienen informaation pohjalta. Stereotyyppisten käsitysten purkamiseksi on tärkeää tiedostua siitä, miten paljon asioita voi jäädä huomaamatta, jos tekee päätelmiä esimerkiksi ihmisistä oletusten perusteella.

Tehtävän tekemiseen menee noin 30 minuuttia.

1. Opettaja valitsee yhden tai useamman kuvan, jonka yksityiskohtia tarkastelemalla saattaa saada asioista erilaisen käsityksen kuin kokonaiskuvasta.
2. Kuvasta näytetään jokin pieni yksityiskohta oppilaille, ja heiltä kysytään, mitä he näkevät kuvassa.
3. Sen jälkeen kuvaa loitonnetaan ja oppilaille selviää, mistä kuvassa on kyse.
4. Jos kuvia on useampia, toistetaan vaiheita 2 ja 3 kunkin kuvan osalta. Toisaalta myös yhdestäkin kuvasta voi näyttää useampia yksityiskohtia samaan tapaan.
5. Tehtävän lopuksi oppilaiden kanssa keskustellaan esimerkiksi seuraavien apukysymysten avulla:
 - Mitä tarkoittaa *oletus*?
 - Mihin kiinnitit huomiota, kun katsoit kuvan yksityiskohtaa? Yllättikö kokonainen kuva sinut?
 - Tuleeko mieleesi jokin esimerkki, jolloin mielikuvasi toisesta ihmisestä on muuttunut, kun olet saanut laajemman kuvan ihmisestä tai tilanteesta, jossa hän on?
 - Millä keinoilla voimme muuttaa omia käsityksiämme toisista ihmisistä tai asioista vastaamaan paremmin todellisuutta?

MONINAISUUS MEDIAKUVISSA JA OPPIKIRJOISSA

5–9 kaikki oppiaineet

Oppilaiden kohtaamat mediakuvat ja koulussa käytettävät oppikirjat muovaavat lasten ja nuorten käsityksiä ympäröivästä todellisuudesta. Tämän takia on tärkeää kiinnittää huomiota siihen, miten mediassa kuvataan moninaisuutta ja mitkä asiat oppikirjoissa katsotaan kerrottavan arvoisiksi. Lisäksi on hyvä tarkastella kenen näkökulmasta asioita kerrotaan ja millaisia identifi kaation mahdollisuuksia kuvat ja oppikirjat tarjoavat.

Tämän tehtävän tavoitteena on harjoittaa oppilaiden kriittistä lukutaitoa ja herättää oppilaiden tietoisuutta siitä, millaisia tarinoita mediassa ja oppikirjoissa rakennetaan ja millä tavalla asioita esitetään muun muassa sukupuolen ja seksuaalisen suuntautumisen näkökulmasta. Tämä tehdään tutkimalla, millaisia representaatioita niistä löytyy eli millaisia ihmisiä niissä kuvataan ja millaisia rooleja he saavat. Tehtävässä tuodaan esiin, miten yhteiskunnassa esimerkiksi sukupuoli, etnisyys, katsomukset ja kyvyt ovat moninaisia ja pohditaan, heijastavatko oppikirjoissa tai mediassa esitetyt kuvat tätä moninaisuutta. Tehtävän avulla tarkastellaan, vahvistavatko mediakuvat ja oppikirjat jollain tavalla olemassa olevia stereotyyppioita, valta-asetelmia tai normeja, kuten valkoisuuden normia tai heteronormia.

Tehtävän tekemiseen menee noin 90 minuuttia. Tehtävän voi jakaa myös useammalle oppitunnille ja tarkastella esimerkiksi oppikirjoja, mainoksia ja uutisia eri oppitunneilla.

1. Tehtävän aluksi pohditaan moninaisuutta yleisellä tasolla. Aluksi haetaan verkosta kuvahauulla perheen kuvia hakusanoilla eri kielillä: *perhe*, *family* (englanti), *familj* (ruotsi), *famiglia* (italia), أسرة (arabia).

Kuvahaun tuloksia tarkastellaan eri näkökulmista:

- Onko kaikissa perheissä äiti ja isä vai kaksi äitiä tai isää? Onko perheissä vain yksi vanhempi? Entä lapsia? Onko kuvissa uusperheitä?
- Ovatko isovanhemmat tai muut sukulaiset osa perhettä? Kuuluuko perheeseen lemmikkejä?
- Millaisia eroja eri kielillä tehdyissä kuvahauissa on?
- Ovatko kuvissa olevat henkilöt etniseltä taustaltaan tai kyvyiltään moninaisia?
- Mitä muita ajatuksia kuvahaun tulokset herättävät?

2. Tämän jälkeen keskustelua moninaisuudesta jatketaan ja syvennetään esimerkiksi seuraavista näkökulmista:

- Mitä muita sukupuolia on kuin tyttö/nainen ja poika/mies? Miten sukupuolten moninaisuus ilmenee kuvissa, joita näemme arjessa? Voitte käyttää keskustelun apuna esimerkiksi Setan sivuja sukupuolen moninaisuudesta: www.seta.fi/sateenkaaritieto/sukupuolen-moninaisuus/.
- Jos ette ole tehneet tehtävää *Ammatit kuvahaun mukaan* (s. 238) pohtikaa, mitkä ammatit ovat sellaisia, joita esittämissä kuvissa esiintyy usein tietyn näköisiä ihmisiä (esimerkiksi, lääkäri, sairaanhoitaja, opettaja). Millaisina näiden ammattien edustajat usein esitetään?
- Millaisia ammatteja esitettäessä työntekijä kuvataan näkövammaisena tai istumaan pyörätuolissa? Koska olet viimeksi nähnyt lehtikuvan pyörätuolissa istuvasta toimitusjohtajasta?
- Millaisia ihmisiä muistat nähneesi oppikirjoissa? Miksi?

Koska moninaisuuteen liittyviä, yleisesti vallitsevia oletuksia ei useinkaan kyseenalaisteta esimerkiksi oppikirjoissa, oppilaiden voi olla vaikea havaita asioita, jotka puuttuvat kuvista. Se, että tietynlaiset ihmiset puuttuvat kuvista, ei tarkoita, ettei heitä ole tai etteivät he sopisi kuvassa esitettyihin rooleihin tai tehtäviin. Siksi on tärkeää auttaa oppilaita näkemään stereotyyppisiä oletuksia ja kyseenalaistamaan niitä.

3. OPPIKIRJAT

Oppilaat jaetaan pareihin tutkimaan oppikirjoja. Oppilaat voivat valita haluamansa oppiaineen kirjan tarkasteluun. Vaihtoehtoisesti parit voivat valita tarkasteltavaksi eri kirjoja, jolloin eri oppiaineiden kirjoja voidaan vertailla keskenään. Jos luokassa on tallessa vanhoja oppikirjoja, voidaan vertailla myös vanhoja ja uudempia oppikirjoja toisiinsa ja katsoa, miten erilaisten ihmisten kuvaustavat ovat muuttuneet.

Oppikirjoja tutkitaan seuraavien kysymysten avulla. Osasta kysymyksiä voi ohjata tekemään tukkimiehen kirjanpitoa, jolloin saadaan tilastotietoa siitä, miten monta kertaa esimerkiksi eri sukupuolet ovat esillä oppikirjassa.

- Millaisia pareja oppikirjassa esiintyy? Esiintyykö muita kuin nais-miespareja?
- Millaisia perheitä kirjassa esiintyy? Ovatko ne äidin, isän ja lasten muodostamia perheitä?
- Mitä sukupuolia oppikirjassa esiintyy?
 - Onko muita kuin miehiä ja naisia? Mistä sen tietää?
 - Minkä verran naiset, miehet ja muunsukupuoliset ovat esillä?

- Onko kuvissa tai teksteissä transsukupuolisia ihmisiä? Mistä sen tietää?
 - Mitä eri sukupuolta olevat henkilöt kuvissa tekevät?
 - Mitä ammatteja eri sukupuoliset ihmiset edustavat?
 - Onko kirjan kuvissa sukupuoleen liittyviä stereotyyppioita? Jos on, niin millaisia? (Stereotyyppioita voisivat olla esimerkiksi, että naisella on päällä vaaleanpunainen mekko tai mies rakentaa taloa.)
 - Onko sukupuolen päättelyminen kuvista helppoa tai onko se edes mahdollista?
- Miten eri maat ja kansallisuudet ovat esillä kirjassa? Onko kirjassa muita kuin valkoisia ihmisiä? Mitä he tekevät?
 - Näkyykö kirjassa Suomen vähemmistöryhmiä, eli esimerkiksi saamelaisia, viittomakieltä puhuvia tai suomensomaleja? Miten heidät on esitetty?
 - Onko kirjassa vammautuneita ihmisiä? Jos on, mitä he tekevät?
 - Millaisia rooleja oppikirjoissa esiintyvillä ihmisillä on? Ketkä ovat aktiivisia tekijöitä?
4. Seuraavaksi parit esittelevät havaintonsa muille. Keskustelkaa havainnoista esimerkiksi seuraavien kysymysten avulla:
- Millaista moninaisuutta oppikirjoista löytyy? Millaista moninaisuutta ei löydy?
 - Oliko jokin huomionne yllättävä?
 - Miksi on tärkeää, että oppikirjoissa näkyisi kaikenlaisia ihmisiä?

5. MAINOKSET

Tarkastellaan yhdessä joitakin ajankohtaisia mainoksia ja niissä esiintyviä stereotyyppioita vastaluennan avulla. Mainokset voidaan valita tarkasteluun yhdessä: perusteluna valinnassa käytetään, että mainos esittää joitakin stereotyyppioita erilaisiin identiteetteihin liittyen.

Vastaluennassa tarkoituksena on avata ja haastaa kuviin sisältyviä merkityksiä ja kritisoida esimerkiksi kuvan esittämiä oletuksia ryhmistä, paikoista tai ilmiöistä. Esimerkiksi mainoksen henkilön kulttuuritaustan vaihtaminen voi auttaa oppilasta tiedostumaan omista asenteistaan. Vastaluenta tarjoaa välineen vaikeidenkin asioiden käsittelemiseen: Haastaessaan esimerkiksi median stereotyyppioita lapset ja nuoret voivat tutkia identiteettejään ja tehdä myös asenteitaan näkyviksi.

Kuvia tarkasteltaessa voidaan käyttää apuna seuraavia kysymyksiä:

- Kenelle mainos on suunnattu? Miten päättelit tämän?
- Miten mainos pyrkii vaikuttamaan kuluttajaan?
- Pyrkiikö kuva tuottamaan sinussa jonkinlaisen tunteen? Minkä tunteen? Miksi?
- Miten yhteiskunnassa vallitsevia stereotyyppioita hyödynnetään mainoksessa?
- Millaiseksi mainoksen viesti muuttuisi, jos mainoksessa esiintyvien henkilöiden ominaisuuksia vaihdettaisiin?
- Millaiset mainokset vaikuttavat kuluttajiin? Miksi?
- Miten mainoksen tavoitteiden tiedostaminen voi vaikuttaa kulutus päätöksiin?
- Mainoksilla pyritään vaikuttamaan sinunkin identiteettiä. Millaisia käsityksiä mainoksissa luodaan erilaisista ihmisistä? Mitä luulet, miltä se tuntuu ihmisestä, joka ei vastaa mainoksen luomaa kuvaa ihmisistä?

6. UUTISET

Perehdytään uutisteksteihin ja tapoihin, joilla eri ihmisryhmät niissä esitetään. Uutisaiheita, joista eri mediat kirjoittavat eri tavoin, ovat perinteisesti esimerkiksi maahanmuutto, uskonnot, sukupuoli ja työttömyys.

- Tarkastele, mitä uutisissa kirjoitetaan tietystä maantieteellisestä alueesta tai ihmisryhmästä, esimerkiksi Lähi-idästä tai työttömistä.
 - Keskittyykö uutisointi tiettyihin aiheisiin? Nostetaanko esiin esimerkiksi konflikteja vai ihmisten arkielämää?
 - Millaisia syitä asioille esitetään? Selitetäänkö asioita esimerkiksi uskonnolla tai jollain kaikkia ryhmän jäseniä yhdistävällä ominaisuudella?
 - Millainen mielikuva alueesta tai ihmisryhmästä syntyy median tekstien perusteella?
 - Näkyykö uutisen kielessä piirteitä, jotka kertovat siitä, että ihmisten erilaisuus koetaan negatiivisesti? Millaisia piirteitä löydätte?
- Löydätkö sellaisia uutisaiheita, jotka ovat tapahtumina ehkä poikkeuksellisia mutta joista kirjoitetaan niin usein, että ne alkavat lukijasta tuntua normaaleilta?

“I am made and remade continually. Different people draw different words from me.”

– Virginia Woolf

LIITTEET

Sanamenut

Sanamenut on muokattu KT, opinto-ohjaaja Petri Niemen laatimien sanamenujen pohjalta.

ARVO-SANAMENU

auttaminen	tasa-arvo
ahkeruus	tehokkuus
avarakatseisuus	tekniikan arvostaminen
elämysten hankkiminen	terveys
epäitsekkyys	tieteen arvostaminen
hyvyys	totuus
ihmisoikeuksien kunnioittaminen	turvallisuus
ilo	työnteko
isänmaallisuus	ulkonäkö
itsensä arvostaminen	urheilullisuus
itsensä toteuttaminen	usko
kauneus	uskollisuus
koulutus	valta
kunnioitus	vapaus
luottamus	vastuullisuus
luovuus	viisaus
läheisyys	voittaminen
nautinto	yksilöllisyys
oikeudenmukaisuus	ympäristönsuojelu
omistaminen	yrittäjyys
onni	ystävällisyys
oppiminen	
puhtaus	
raha	
rakkaus	
rehellisyys	
taiteen arvostaminen	

TUNNE-SANAMENU

arkuus
avuttomuus
epävarmuus
hermostuneisuus
hilpeys
huolettomuus
hyväntuulisuus
ihastuminen
ilo
innostus
jännitys
kaipaus
kateus
levollisuus
murhe
mustasukkaisuus
onnellisuus
pelko
pelästyminen
pettymys
raivo
rakastuminen
rauhallisuus
rentous
riemu
rohkeus
suru
turvallisuus
turvattomuus
tyytymättömyys
tyytyväisyys
uteliaisuus
vapautuneisuus
viha

VAHVUUS-SANAMENU

ahkera	liikunnallinen	tiedonhankintataitoinen
aikaansaava	luotettava	täsmällinen
anteeksiantavainen	luova	vahva
arvostelukykyinen	matemaattinen	vastuuntuntoinen
auttavainen	mukava	viisas
avoin	musikaalinen	vuorovaikutustaitoinen
avulias	myötätuntoinen	ystävällinen
elämänmyönteinen	neuvottelutaitoinen	älykäs
eläytymiskykyinen	nopea	
esiintymistaitoinen	oikeudenmukainen	
harkitseva	oma-aloitteinen	
huolellinen	ongelmanratkaisutaitoinen	
huomaavainen	omatoiminen	
huumorintajuinen	oppimishaluinen	
hyväntahtoinen	paineensietokykyinen	
iloinen	pitkäjänteinen	
itsevarma	pohdiskeleva	
johtamistaitoinen	päätöksentekotaitoinen	
joustava	rauhallinen	
järjestelmällinen	realistinen	
järkevä	rehellinen	
kekseliäs	reilu	
keskittymiskykyinen	rohkea	
kielitaitoinen	sopeutuva	
kiltti	sosiaalinen	
kohtelias	suunnitelmallinen	
kädentaitoinen	säästäväinen	
kärsivällinen		

ESINE/ASIA-SANAMENU

elektroniikka	lukeminen	suunnittelu
eläin	lumi	sähkö
elämäkatsomus	luonnonsuojelu	säveltäminen
energia	luonto	sääntö
ihmisoikeus	luovuus	taideteos
ilmasto	lämpö	tasa-arvo
itseilmaisu	maa	televisio
jalkapallo	maalaaminen	terveys
jääkiekko	maapallo	tieto
kahvikuppi	matkailu	tietokone
kartta	metalli	tietokonepeli
kestävä kehitys	mielikuvitus	uiminen
kiikari	moraali	uskonto
kilpaurheilu	musiikki	valo
kirja	ompeelukone	valokuva
kirjoittaminen	pesäpallo	video
kotiseutu	piirtäminen	vieraat kielet
kulttuuri	pora	voimistelu
kuntoilu	rakentaminen	värit
kuu	rauha	yleisurheilu
kuvataide	rikkaus	
kynä	ruoka	
laulaminen	ruuanlaitto	
laulu	ruuvimeisseli	
leikki	sarjakuva	
lentopallo	siivoaminen	
liike	soitin	
liikunta	soittaminen	

AMMATTI-SANAMENU

ajojärjestelijä	eräopas	kirjastonhoitaja
ajoneuvoasentaja	esihenkilö	kokki
ajoneuvonkuljettaja	esittelijä	kondiittori
analyytikko	faktantarkastaja	koneenkuljettaja
animaattori	farmaseutti	konsultti
arkeologi	filosofi	koomikko
arkistonhoitaja	fysioterapeutti	koordinaattori
asentaja	fyysikko	kosmetologi
asfalttityöntekijä	geologi	koulukuraattori
asianajaja	graafinen suunnittelija	koulunkäynninohjaaja
asiantuntija	hammashoitaja	kriitikko
assistentti	hevostenhoitaja	kultaseppä
autokorikorjaaja	hitsaaja	kuvaaja
automaalari	huolitsija	kuvanveistäjä
autonkuljettaja	insinööri	kääntäjä
avustaja	it-tukihenkilö	laborantti
baarimestari	johtaja	lasittaja
biokemisti	juontaja	lastenhoitaja
biologi	juristi	lattianpäällystäjä
copywriter	kalastaja	laulaja
diakoniatyöntekijä	karjanhoitaja	leipuri
ekologi	kartoittaja	lentäjä
ekonomisti	kasvitieteilijä	lihanleikkaaja
elokuvaaja	kauppias	luokanopettaja
elokuvaohjaaja	kemisti	luotsi
eläinlääkäri	kiinteistönhoitaja	lähihoitaja
eläintieteilijä	kiinteistövastaava	lääkintävahtimestari
ensihoitaja	kirjailija	lääkäri
entisöijä	kirjanpitäjä	maalari

maanviljelijä	poronhoitaja	tanssitaiteilija
matemaatikko	professori	tapahtumatuottaja
matkaopas	projektisuunnittelija	tarjoilija
matkailualan yrittäjä	proviisori	tiedottaja
merenkulun ammattilainen	psykologi	tilastotieteilijä
metsuri	psykoterapeutti	tilintarkastaja
modisti	puolustusvoimien työntekijä	timpuri
muotisuunnittelija	puuseppä	toimintaterapeutti
muotoilija	puutarhuri	toimistotyöntekijä
musiikkiterapeutti	puvustonhoitaja	toimittaja
muurari	päällikkö	tulkki
muusikko	rakennustyöläinen	tuotemuotoilija
myyjä	rauhanturvaaja	tutkija
myyntipäällikkö	ravintolatyöntekijä	työnjohtaja
neuvoja	ravitsemusterapeutti	urheilija
nuoriso-ohjaaja	rehtori	urheiluvalmentaja
näyttelijä	röntgenhoitaja	vakuutusneuvoja
ohjaaja	sairaanhoitaja	vanhustyöntekijä
ohjelmoija	sihteeri	varastotyöntekijä
ompelija	siistijä	varhaiskasvatuksen opettaja
opettaja	sijoitusneuvoja	vartija
ostaja	sisustussuunnittelija	vastaanottovirkailija
palopelastaja	some-vaikuttaja	verhoilija
pappi	sosiaalityöntekijä	viestintäasiantuntija
parturi-kampaaja	sovelluskehittäjä	webmaster
pelisuunnittelija	suuhygienisti	ylihoitaja
perhepäivähoitaja	syyttäjä	yliopistonlehtori
personal trainer	säveltäjä	yrittäjä
poliisi	taidemaalari	
poliitikko	taideterapeutti	

KIITOS!

Oppimateriaalin valmistuminen ei olisi ollut mahdollista ilman laajaa ja moniammatillista yhteistyötä. Kiitämme erityisesti Opetushallitusta ja Turun yliopistoa materiaalin tuottamisen mahdollistamisesta. Haluamme kiittää seuraavia henkilöitä ja tahoja, jotka ovat tuottaneet kirjaan materiaalia ja tehtäviä:

Sonja Aittokallio	Wilhelmina Juhakoski	Juuli Mahlamäki
Roosa Aunio	Emese Jäppinen	Paula Markus
Reko Ahola	Olli-Pekka Kangas	Alisa Mustamäki
Julie Carey	Inkeri Karhunen	Aleksi Myllylä
Nancy Commins	Marita Karvinen	Petri Niemi
Niilo Franska	Essi Kattainen	Eveliina Nikali
Emma Hanikka	Rosa-Liina Kiiski	Marjo Räsänen
Inga Havula	Anuleena Kimanen	Jarmo Saarni
Anna-Kaisa Hiedanniemi	Veera Lapila	Taneli Valtanen
Oskar Hirvinen	Emmanuel Le Pichon-Vorstman	Arja Virta
Risto Hämäläinen	Annika Lehto	Markku Virtanen
Serita Ikonen	Linda-Juulia Liiri	

Haluamme kiittää myös muita henkilöitä ja tahoja, jotka ovat mahdollistaneet kirjan valmistumisen: Kirjan harjoitusten testaukseen osallistuneet oppilaat, opettajat, koulunkäynninohjaajat ja rehtorit sekä Mannerheimin Lastensuojeluliitto

Seta ry

Turun kriisikeskuksen Serene-toiminta

Turun museopalvelut

Turun normaalikoulu

Karine Costa de Castro	Satu Kekki	Tuija Niemi
Jim Cummins	Risto Koponen	Hannele Raerinne
Antoinette Gagné	Karoliina Kuusinen	Tarja Ruohonen
Hanna Gustafsson	Liina Kyröläinen	Bengt Selin
Juhani Hiirikoski	Eero Laakkonen	Hanna-Riitta Ståhl
Katja Heinonen	Wilhelmiina Laakso	Anne Tiermas
Teija Holst	Jan Löfström	Pekka Tolonen
Henna Honkanen	Susanna Majanen	Sanna Valkama
Tarja-Riitta Hurme	Milla Malin	Marika Valtonen
Tapani Innanen	Mikael Markkula	Genan Zamt

Kiitos myös kirjan taittajalle Pia Sonck-Kootalle sekä kirjan kuvittaneille nuorille.

*Minkälainen olisit elokuvajulisteena?
Entä viivana tai liikkeenä?*

*Miten moninaisuus näkyy
mediassa ja oppikirjoissa?*

Mitä tapahtui silloin, kun...?

*Kuinka vahva kätesi on?
Minkälaiset ovat vuosirenkaasi?*

Ota Minästä kiinni, vahvista luokan yhteisöllisyyttä ja opasta oppilaasi kiehtovalle matkalle omiin identiteetteihinsä!

Minästä kiinni ja Kielestä koppi -oppimateriaalipari sisältää toiminnallisia, yhteisöllisiä ja innostavia tehtäviä moninaisten identiteettien tarkasteluun, kielitietoiseen oppimiseen sekä monikielellisten taitojen kehittämiseen. Tehtäviä tukee tiivis pedagoginen teoriaosuus. Tämän materiaalin avulla opettajan on helppo tuoda opetus suunnitelman edellyttämä kieli- ja kulttuuritietoisuus osaksi opetusta!

Minästä kiinni -materiaali tarjoaa opettajalle välineitä jokaisen oppilaan moninaisuuden, identiteettien ja vahvuuksien esiintuomiseen. Lisäksi se herättelee keskustelua yksilön ja yhteiskunnan arvoista, eriarvoisuudesta sekä mahdollisuuksista.

Oppimateriaalia voidaan käyttää kaikissa oppiaineissa sekä monialaisissa oppimiskokonaisuuksissa kaikilla perusopetuksen vuosiluokilla. Asioita lähestytään itseilmaisun ja yhdessä tekemisen kautta turvallisessa ilmapiirissä.

Materiaali on kehitetty Turun yliopistolla yhteistyössä alan eri asiantuntijoiden ja opettajien kanssa.